RAGIP PA
2367

٣٤٥
RA

راغب پاشا کتبخانه‌سنه تبرع ایدلمشدر

[illegible] رحمه الله

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2367

(مفتاح الفنون)

[illegible]
[illegible]

صدور عظامدن ومجلس عالی تنظیمات اعضای فخامندن سماحتلو
رشدی ملا افندی حضرتلرینك تقریظلریدر

هو

ان فی هذه الترجمة فائدة جمة لان المترجم الجهبذ المنطیق الخلیق للترجمة
علی التحقیق حیث اوضح المسائل بقوله الشارح وافصح البیان بایراد مایفید
تصریحه بتعبیر واضح من الامثلة الموجبة سهولة للتفهم والاسئلة مع
اجوبتها صعوبة التعلم وبذل جل سعیه وصرف وفیر همته بان یجعل السعی
والممارسة كانه عرض لازم لماهیته فنتیجة فكرته من هذا ترتیب مقدمة الخدمة
لمكاتب العامرة السلطانیة لازالت ناضرة بنشر الكمالات الانسانیة عبودیة
لحضرة ولی نعمتنا السلطان المؤید والخاقان المجد الذی توجهت طبیعته
الملكیة لما جبل علیه من حسن السجیة الی اصلاح البریة وتدریبهم بكل
خصلة زكیة دام جنس الاجناس سلطنته وشوكته عالیا ما تقدم المقدم تالیا

حرره الفقیر صالحزاده
رشدی

مجلس والای احكام عدلیه اعضای كرامندن عطوفتلو صبحی بك افندی
حضرتلرینك تقریظلریدر

جناب حق نوع انسانی نطق وبیان وامور كلیه ده اعمال فكرله فرق سود
وزیانه مقتدر بیورمقله سائر مخلوقاتدن ممتاز بیوردقلری كبی انلردن بعضسنی
خلق اتم وخلق اكمل ایله سرافراز بیوروب انسانه مخصوص اولان كمالات
بالطبع انلرده ظاهر ورونما اولهرق تعب تحصیله محتاج اولمزلر انجق بونلر
جناب حقك اصطفا بیوردقلری ذوات مقدسه اولوب اكثر خلق ایسه
نی نوعنك وقتا بوقت اختراع وابداع ایتدكلری صنایع ومعارفی اربابندن
اخذ وتلقی یه مفتقر اولهرق اكمال نقصان ایدرلر حتی هر شخص ابانه
مقصوده وفرق زیان وسوده مجبول ایكن نحو ومنطق فنلرینی تحصیل
ایتمكسزین

ایتمكسزین لسان وفكرینی خطادن حفظ ایده مدیكی امور مسلمه‌دن اولمغله
بوفنلرك تحصیلی همان امور ضروریه‌دن معدود اولوب اتالیا اهالیسندن
غالوبی نام مؤلفك فن منطقده تألیف ایتدیكی كتاب كتب متأخره‌نك اجود
واحسنی اولدیغندن نفعنی تعمیم قصدیله ارباب معارفدن برذات معارفسمات
كتاب مذكوری زبان تركی یه ترجمه‌یه همت ایدوب اشبو اوراقی اخلافه یادكار
ایلمشدر حقیقتكه نفعی جزیل والفاظی سهل وجمیل اولمغله بوفنك طلبه سنه
تسهیل تحصیل ایتمشدر جزاه الله خیرا وكافاه علی مقدار عناه

عبد اللطیف
صبحی

بالفعل استانبول قاضیسی فضیلتلو مصطفی عاصم افندی حضرتلرینك
تقریظلریدر

هذه ترجمة وجیزة من المنطق اجادها لیوانس بها وان یكون نفعها اسهل
واشمل فالنظر الی ما قال اولی من النظر الی من قال لان البرهان الآتی كان
من دلیل المنطق بمجلة تحتوی علی ترجمة بعض المسائل وان جمع فیها ما بین
فیما بین الرسائل فور من رجحها لا الی غیره موكول وقبولها من اولی الكمالات
مأمول فاحسن ما لم یحسنه الكلام لیأتی لدیه بمجامل المرام

الفقیر مصطفی عاصم
غفر عنه

معارف عمومیه نظارتی مستشاری وانجمن دانش رئیس ثانیسی سعادتلو
خیراه افندی حضرتلرینك تقریظلریدر

تصورات خیالیه‌دن ساحهٔ بیان وتصدیقاته كلان قیاس ونتایجك آداب
ومعاینسنه دلالت ایدن علم منطقك قواعد واصولنی كوسترن اشبو كتاب
حكمت نصاب حقا كه مطولات كتب كلامیه‌نك مختصر ومنتهاسی اولمغله
تقدیرا وتحسینا بو محله شرح ویرلدی

خیراه

مجلس عالئ تنظیمات اعضای کرامندن وقعه نویس فضیلتلو احمد جودت افندینک تقریضلریدر

لاخفاء فی ان المنطق میزان العلوم ومعیار الفهوم وهو مقدمة الحکمة وبه فصل الخطاب وهو الممیز بین الخطاء والصواب مازال یتداول فی ایادی الامم ویترجم من لغة الی لغة من لغی العرب والعجم کانه جوهر فی صدر کل عالم واللسان عرض له لکنه غیر لازم ولنعم القول الشارح والتعریف الواضح له هذه الترجمة البارعة بحسن الوضع وغرابة الترتیب الجامعة للمسائل المهمة والمقدمات المقبولة علی احسن الاسالیب ولایوقعنك فی غلط اومغالطة ماتری فی مبادی النظر من البینونة بین المنطق العتیق وبین کلام هذا الجهبذ المنطیق فان ذلك من طوامیر الاولین وهذا من مساطیر المتأخرین والغایة المطلوبة من ذلك المقدم وهذا التالی واحدة ومسائلهما فی حد ذاتها متحدة فلامباینة بینهما بالذات واختلاف بعض العبارات انماهو باختلاف الاعتبارات مثل ما وقع فی مبحث الکلیات حیث عدها القدماء خمسة لکنهم صرحوا بان التمییز بین الذاتیات والعرضیات متعسر اومتعذر ولعل فلاسفة الافرنج لمارؤا صعوبة فی تفهم هذا التمییز مالوا الی التثلیث وهذا مخالفة فی طریق التعلیم وهکذا سیارا الحکمة طالما یسیح فی الطول والعرض من قطعات الارض علی صور متخالفة فیوما کان فی زی یونان ویوما تعرب فی بلاد العرب فله فی المدائن اشکال متعارفة وغیرمتعارفة والان له فی بلاد الافرنج نتایج نافعة وتجارة رابحة فی الاسواق النافقة ومنها هذه المجلة الفائقه یستحق مترجمها من لسن المنتسبین الی فن المنطق ذکرا جمیلا وثناء جزیلا حیث سعی فی نقلها الی اللغة الترکیه وجد والحکمة ضالة المؤمن اخذها اینما وجد

کتبه الفقیر
احمد جودت

بغداد ملاسی سابق فضیلتلو سیف الدین افندینک تقریضیدر

لما کانت الفنون غیر مختصة بلسان دون لسان ولم یکن اهل کل منطق عارفین بکل بیان ترجم من یوانس من الفهم والکیاسة وبلغ فی معرفة الالسن الافرنجیة اقصی الغایة الکتاب المؤلف فی علم المیزان فصار جهبذ زمان وابلغ ترجمان ولاشك فی تسهیله لتلك القواعد وعدم خلوه من الفوائد

سیف الدین
من الموالی

باب عالی ترجمه اوطه‌سی متحیزاندن ومشاهیر دانشمندان شعرای عصردن عزتلو خالص افندینك نظم ایلدیکی تقریضدر

زهی منطق طراز ناطقه پرداز معنی ساز
مزایای تصور کلشتنده طوطی دمساز

بو مفتاح الفنون اقلید باب علم حکمتکیم
کشایش عقله افزایش و یرر بر نسخهٔ ممتاز

اکر صورتده صغرادر ولی معنده کبرادر
ایدر میزان عقله مدعی دعواسنی ابراز

فصولی کلی وجزئی یی برهانله ایدر اثبات
قضایاسی مسلم کم وکیفیتده بی انباز

اکرچه اجناس ونوعده یی قیاس وحد
مترجم لیکن اولمشدر بو وادیده علم افراز

لسان منطقی انطاق ایدوب بو نطق ترکی یه
صریر کلکی کویا باغ معنیده هزار آواز

خواصه منحصر برعلم ایکن نفعی عموم اولدی
اولور تحصیل ایدنلر صاحب معانی وسخن پرداز

کورنلر شکل مطبوعن تصورله ایدر تشخیص
هیولی جوهر فردی نه صورتله ایدر ابراز

بو کلیات خمس حس ونطقه قول شارحدر
قضایانك سقیمن مستقیمندن ایدر افراز

کمالك سلب وایجابی دکل محتاج استدلال
نه حکمت مخزویدر اصل وفرعی کوستر ر اعجاز

بوقولم سفسطه صانغه اولور برهان ایله اثبات
اسان تنك ترکیبده ایدر نعریفنی ایجاز
ارسطونك حدوث ایتمش قدمدن حكمة العینی
بوخالص جوهر اعیان ادراکه جلا پرداز

محكمهٔ تفتیش قسامی شروانی زاده مكرمتلو محمد رشدی افندینك
تقریظیدر

هذه مجلة جامعة وترجمة نافعة اجملت فیها انواع الفوائد الكلیة وفصلت اجناس الشواهد الجزئیة لوسبح فی لج نتایج دلائلها وسرح طرف المطالعة فی مسارح طرف مسائلها التی سفرا یسفر عن حقایق القوانین وحبرا یظهر دقایق البراهین قد نظم درها وتمم درها ونسج بردها وركب فردها من یوانس ضروب الاتقان ویوازن اشكال الفن بساذج الاذهان لینشر فوایح النفائس علی طروس الاكوان

زبره الفقیر شروانی زاده
رشدی

مجلس معارف عمومیه اعضاسندن مكرمتلو عبد الكریم افندینك
تقریظیدر

هذه مترجم جید وفی استفادة المنطق جدید وفی الوصول الی مقاصد الفرائد سدید والذی یطرأ علیه من الاذكیاء لبس بزهید قد نظمه من ذكائه فی طبعه وقید وللاوهام التی عرضت لدقایق الفن تزوید

عبد الكریم

فهرست

مقدمه

صحیفه بند

۲ (۱) موجوداتك حساس ایله غیر حساسه تقسیمی

۳ (۲) نفس وحیوان لفظلرینك تعریفی

۳ (۳) جسمك تعریفی وهرحیوانك روح ایله جسمدن ترکبی

۳ (٤) انسانك حیوان ناطق اولدیغی

٤ (۵) حساب ماده سنك فکر ونظر واستدلالدن عبارت اولسی

٤ (٦) قیاسك وتصدیقك تعریفی

۵ (۷) نوع انسانك سائر حیوانلره حکمنی قوۀ ناطقه سایه سنده اجرا ایده بیلدیکی

۵ (۸) انسانك هرشیئی ضبطنه کچورمکه اقتداری انجق اسباب ایله آثار بیننده اولان نسبتلری اکلایوب بیلمسندن لازم کلدیکی

۷ (۹) علمك وصنعتك تعریفی

۸ (۱۰) علوم وفنون وصنایعك غایتی انسانك رفاه وراحتنی ارتمق قضیه سی ایدوکی

۸ (۱۱) علم حکمتك تعریفی وحکمت نظریه ایله حکمت عملیه یه تقسیمی

۹ (۱۲) جمیع علملرك قواعد اصلیه وقوانین اساسیه سی علم حکمتده داخل اولدیغی

مقالۀ اولی علم منطقه دائر بعض مقدمات

۱۱ (۱۳) قیاس واستدلالك امور واقعۀ مجربه دن اولسی

۱۱ (۱٤) امور واقعه تعبیرینك شرح وتعریفی

۱۲ (۱۵) قیاسك مقدمه لر ایله نتیجه دن مرکب اولدیغی

۱۳ (۱٦) کرك مقدمه لرك وکرك نتیجه نك هربری بر تصدیقدن عبارت ایدوکی

۱٤ (۱۷) علم منطقك تعریفی وبو کتابده قنغی طریق اتخاذ اولنه جغنك بیانی

۵ (۱[illegible]) تصدیقاتك تصدیقات حسیه وتصدیقات عقلیه یه تقسیمی

صحیفه بند

۱۷ (۱۹) تصدیقات حسیه ایله تصدیقات عقلیه نك صورت تمییزی

۱۹ (۲۰) قیاسلرك قیاسات عقلیه وقیاسات حسیه یه وقیاسات مختلطه یه وعلملرك دخی علوم بسیطه وعلوم مختلطه یه منقسم اولملری

۲۰ (۲۱) علم منطقك قیاسات بسیطه وقیاسات مختلطه دن بحث ایتمسی جهتیله ایکی یه منقسم اولمسی

۲۲ (۲۲) صورت ذهنیه ایله صورت خارجیه نك بربرندن تفریقی

۲۳ (۲۳) بو کتاب بالکز قیاسات بسیطه یه دائر اولان قواعده مخصوص اولدیغی

۲۳ (۲٤) صورت قیاس ایله مادۀ قیاسك تعریفی وبوراده قیاسات عقلیه وحسیه ومختلطه نك قواعد صوریه سیله قیاسات عقلیه نك قواعد مادیه سندن بحث اولنه جغی

مقالۀ ثانیه تصدیقاتك تقسیمیله احکام مخصوصه سی

۲٦ (۲۵) بالجمله قیاسلرك اساسی اولیات تعبیر اولنان قضیه لر اولدیغی

۲۷ (۲٦) علوم متعارفه نك تعریفی وکثرت استعمالی

۲۸ (۲۷) علوم متعارفه نك میراثی اولان قضیۀ اساسیه نك بیانی

۳۰ (۲۸) ذکر اولنان قضیۀ اساسیه اوزرینه مؤسس اولمیان تصدیقات عقلیه نك وجود پذیر اولمسی ممکن اولمه دیغی

۳۱ (۲۹) جملۀ تعریفیه نك تعریفی وتعریف ایله قضیه نك فرقی

۳۳ (۳۰) تعریفك معرفه ومعرفك تعریفه تبدیلی جائز اولمسی

۳۵ (۳۱) تصورات بسیطه نك قابل تعریف اولمدقلری

۳٦ (۳۲) جنس ایله نوعك تعریفلری وتصورات کلیه نك بسیطلکی تصورات جزئیه دن زیاده اولدیغی وجنسیت ونوعیتك امور اضافیه دن اولدقلری

٤۰ (۳۳) جنسدن نوعه ونوعدن فرده حکم اولنه بیلوب لکن فرددن نوعه ونوعدن جنسه حکم اولنه مدیغی

٤۵ (۳٤) تعریفك تعریف حقیقی ایله تعریف اسمی یه تقسیمی

٤٦ (۳۵) دلالت بالذات ایله دلالت بالواسطه نك شرح وایضاحی

صحیفه بند

٤٨ (٣٦) اصل تعریفك جنس قریب ایله فصل قریبدن تشکیل اولنمسی لازم کلدیکی

٤٩ (٣٧) تعریفات حقیقیه‌ده اولدیغی کبی دعاوی علمیه‌نك بعضیسنده دخی تصوراتك صورت حصولی کوسترلمك نه وجهله ممکن اوله‌بیله‌جکی

﴿ مقالهٔ ثالثه علی العموم قیاس واستدلالك احکام اساسیه‌سی ﴾

٥١ (٣٨) قیاسك اوچ قضیه‌دن ترکبی وهر قیاسده مقدمه ایله نتیجه‌ده مشترك بر تصور بولندیغی واو تصوردن بشقه اولان ایکی تصورك بر برینه مطابقتنی افاده ایدیجی بر قضیه دخی موجود اولدیغی

٥٧ (٣٩) قاعدهٔ مذکوره‌نك قیاسات سلبیه‌یه دخی شمولی

٥٧ (٤٠) امور معلومه‌یی بر برینه ربط ایله صنف صنف ترتیب وتنظیم ایلمکه قیاسك مدار اولمسی

٦١ (٤١) قیاسك طریق آخر ایله استحصالی ممکن اوله‌میان معارفی دخی تحصیل ایده‌بیلدیکی

٦٣ (٤٢) تصورلرك بر برلریله اولان نسبتلرینی بیلمك کرچکدن بر معلومات حکمنده بولندیغی وبونه مطابقت دائره‌سندن چیقلمقسزین او نسبتلره کسب وقوف اولنه‌بیلدیکی

٦٦ (٤٣) مطابقت مادیه ایله مطابقت صوریه‌نك تعریفی وقیاس بسیطده ایکیسنك دخی موجود اولمسی شرط اولدیغی

٦٨ (٤٤) قضایای بدیهیه‌نك ایکی‌یه تقسیم اولندیغی وبرنده بداهت بالذات ودیکرنده بداهت بالواسطه بولندیغی

﴿ مقالهٔ رابعه اصل قیاس ﴾

٧١ (٤٥) نتیجه‌نك استخراجنه اساس اولان قواعد کلیه‌نك بیانی

٧٤ (٤٦) قضیه‌لرك کمیت وکیفیت ونسبت وجهتدن عبارت اولان صور اربعه‌سی

٧٧ (٤٧) قضیه‌لرك احکام ذاتیه‌لرینه دائر اولان قاعده‌لرك تفصیلی

٨٠ (٤٨) قیاس تامك تعریفی وهر قیاس تامده اوچ حد واوچ قضیه بولندیغی

صحیفه بند

٨١ (٤٩) قیاس تامه عائد اولان سکز قاعدهٔ کلیه‌نك بر بر بیانیله تدقیق واثباتی

﴿ مقالهٔ خامسه انواع اقیسه ﴾

٩٣ (٥٠) قیاس مطوی المقدمه‌نك تعریفی

٩٤ (٥١) قیاس مدللك تعریفی

٩٥ (٥٢) قیاس مقسمك تعریفی

٩٧ (٥٣) استقرانك تعریفی

٩٨ (٥٤) قیاس مرکبك تعریفی

١٠٠ (٥٥) هر قیاس قیاس تامه تبدیل اولنه‌بیلدیکی کبی قیاس مرکبك دخی قیاس تامه تحویلی قابل اولدیغنك تصریحی

﴿ مقالهٔ سادسه مسلك ﴾

١٠٤ (٥٦) تحلیل طریقیله ترکیب طریقنك تعریفی

١٠٥ (٥٧) تحلیل وترکیب طریقلرینك هر برنده بحثه نه وجهله کیرلدیکی وتحلیل طریقنده رعایت اولنان قاعدهٔ اساسیه نه اولدیغی

١٠٧ (٥٨) کرك تحلیل وکرك ترکیب طریقنده علوم متعارفه‌نك صورت استعمالی

١٠٩ (٥٩) قضیه‌لرك احکام اضافیه‌سندن عبارت اولان اتحاد وعکس واختلاف ماده‌لرینك تعریفی وقضایای متحده‌نك احکام استدلالیه‌سی

١١٠ (٦٠) قضایای منعکسه‌نك احکامی

١١٢ (٦١) اختلاف قضایا تقابل وتباین وتناقض صورتلرینه منحصر اولدیغی وقضایای متقابله ومتباینه ومتناقضه‌نك احکامی

١١٦ (٦٢) استنتاج صورتیله استقصا صورتنك تعریفی واتحاد وعکس واختلاف قضایا ماده‌لرندن هر بری اسباب استنتاجیه واسباب استقصائیه‌نك قنغیسندن معدود اولدیغی

صحیفه	بند	
١١٨	(٦٣)	خلف ایله اثبات اصولنك بیانی واستلزام ذاتی نه دیمك اولدیغنك تعریف وایضاحی
١٢١		❊ خاتمه مسائل منطقیه ❊
		❊ لاحقه ❊
١٣٨		فصل اول تصوراتك انواع مختلفه سی
١٤٠		فصل ثانی مواد اقیسه اولان قضایانك تقسیم قدیمی
١٤٢		فصل ثالث اشكال مشهورهٔ قیاسیه نك احكامی
١٤٧		فصل رابع صور متنوعهٔ استدلالیه نك قواعد مخصوصه سی
١٦٠		فصل خامس انواع خطایانك تعریفیله اسباب موجبه سی وفكری خطادن محافظه ایتمك جهات امكانیه سی

صحيفه	سطر	خطا	صواب
٥	١	قوسه‌یور	قوشه یور
٧	١	سبب	مسبب
١٤	٢٠	حقیقتی	حقیقتی
٣٨	١٠	(کارده) مقابل	مقابلی
٤٠	٩	(کارده) یاجوابی	جوابی
٤٤	٢	(کارده) اباجناس	الاجناس
٦٥	١١	بیلندمیان	بیلنه‌میان
٦٧	٢٠	راده‌زنده	راده‌زنده‌در
٧٢	٥	حس حیاتی	حس وحیاتی
٧٦	١١	نالی	تالی
٨٣	١٠	(کارده) لفظلری	لفظلری
١٠٢	٤	پر	بر
١١١	٢٣	شکارك	شکللرك
١٣٩	٩	یومشاملق	یومشاقلق
١٤٧	٣	حقیقتنه	حقیقتنه
١٤٩	١٨	نافص	ناقص
١٥٨	٢٥	کیجلین	کیجه‌لین
١٦٣	١٦	ای	بری
١٦٣	١٧	رغراض	اغراض
١٦٤	٢٢	سنجیده	سنجیدهٔ
١٦٤	٢٣	یزان	میزان
١٦٤	٢٥	عیار	معیار
١٦٤	٢٦	ولمق	اولمق

مصباح الفنون

٢٠٧
2727

باسمه سبحانه

انسان عقل ونقل ناطق وناطقهٔ عالم وعالمیان مصدق اولدیغی اوزره افراد
انسانیه‌دن هر برفرده کوره درکاه جناب حق وبارکاه حضرت حکیم مطلقه
عرض محمدت وسپاس بحد وقیاس جمیع وظائف مترتبه‌یه اس الاساس درکه
دائرهٔ تصور وتعریفدن بیرون ومقیاس قیاس واستدلالدن افزون اولان
علم محیر العقول وحکمهٔ سالبة الشعور کائنا تشمولی ایجابنجه مقدمات مسلمهٔ
عدمیه‌دن انتاج ایلدیکی بو عالم کون وفساده موجود بولنان اجناس حیوانات
ومخلوقات بیننده نوع بنی آدمی نطق ظاهری وباطنی خاصهٔ مخصوصه‌سیله فصل
وتفریق ایدرك یعنی ذهننده جریان ایدن افکار ومطالعاتی واسطهٔ کلام ایله آخره
تبلیغ وبیانه وقوهٔ عاقله ایله امور معلومه‌دن مجهولاتی استخراج واستنتاجه
قدرت اعطا ایلیه‌رك استحصال معارف کلیه وجزئیه ایله نتیجهٔ سعادت
وسلامته واصل اولمغه قابلیت احسان بیورمشدر بو قضیهٔ مفروضهٔ تشکریه‌نك
اتمام واکمالندن صکره موضوع بحثه انتقال صددنده شو وجهله بسط مقدمهٔ
مقال اولنورکه دوائر عقول بشریه‌نك بالاقتضا محدود اولمسی نظر واستدلالده
بهمه حال خطادن سالم اوله مامسنی استلزام ایلدیکندن بو بابده اجرا اولنان
تدقیقات وتحریاتك نتایج مستحسنه‌سی اوله‌رق جمع وتدوین قلنان احکام
وقواعددن

وقواعددن علوم جلیلهٔ حکمیه‌نك مدخلی حکمنده اولان علم منطق صورتپذیر
وجود اولدیغی معلومدر یعنی علم صرف ونحو برلسانی غلطسزجه اوقویوب
یازمنك قاعده‌لرینی اوکرتدیکی وعلم بلاغت مقتضای حال ومقامه مناسب
وموافق وجهله افادهٔ مرام ایتمنك اصولنی تعریف ایلدیکی کبی منطق دخی
صحت اوزره فکر ونظر ایده‌بیلمنك وقیاس واستدلالده ذهنی خطادن وقایه
ایلمنك طریقنی بیلدیرر کرچه امور ذهنیه افعال جاریهٔ طبیعیه‌دن اولمق
حسبیله برچوق آدملر قواعد منطقیه‌یه هیچ واقف اولمقسزین واحتمالکه
بو علمك آدینی بیله بیلمکسزین بعضا بیلنلردن دها یوللو فکر ونظر ایلمکه موفق
اولدقلری کورلمکده ایسه‌ده علم مزبور قیاسانك صحت وفسادینه معیار صحیح
اولدیغندن وسبب فسادی میدانده اولمیان قیاسلرك سقامتیندن نشأت ایلدیکنی
ظاهره چیقارمسیله کذب وخطاسنی رتبهٔ وضوح وبداهته ایصال ایلدیکندن
وافکارك حسن انتظام اوزره ترتیبنه دخی مدار اولوب خصوصیله مسائل
عمیقه وتوهمی مشکل اولان خصوصات دقیقه‌ده ذهنه قوت ومتانت ویرمسی
حسبیله حقیقت حالی طریق اسهل واسلم ایله استکناه ایتدردیکندن وبرده
نظر واستدلال ماده‌سنك صورت وقوع وجریاتی تشریح ایدرك بو مناسبتله
نفس ناطقه‌نك خواص وقواسی حقنده بعض معلومات نافعه ویردیکندن
والحاصل مقدمهٔ حکمت اولان بو علم عالیدن علوم سائره استمداد واستعانه‌یه
مجبور اولدقلرندن فوائد مادیه ومعنویه واهمیت صحیحه وحقیقیه‌سی جهتیله
بك چوق علملره فائق دینلمکه طوغریسی لایقدر شوقدرکه اکثر قیاسات فاسده‌نك
فسادی صورت استنتاجده واقع اولمیوب مقدمه‌لرك عدم صحتندن حاصل اولدیغندن
قضایایی میزان عقل ایله وزن ایدرك صدق وکذبنی خارجه اخراج ایتمکدن
عاجز بولنانلرك علم مزبوردن پکده انتفاع ایده مامالری لازم کله جکی امور
واضحه‌دن وقواعد صوریه‌یه اویله حبل متین کبی یاپشیوب دائما انلری
اقتضاسنه کوره تطبیقه آلشمق واستنباط نتایج صحیحه ملکه‌سنی تحصیله
چالشمق واجبه‌دن اولدیغی جای دقتدر بیان وتفصیله حاجت اولمدیغی وجهله
علم مزبورك بانیسی اولان حکیم ارسطالیسك لسان عربی‌یه نقل اولنان آثاری
اوزرینه حکمای عرب وفرس برچوق شرحلر یازه‌رق ونیجه نیجه تحقیقات

وتدقيقات لازمه اجرا ايدرك متعدد كتب نفيسهٔ منطقيه تأليف ايلمش اولدقلری
مثللو ديارشرقيه ده پرتوانداز آفاق اولان آفتاب علوم ومعارف اقطار غربيه يی
تنويرواشراق ايلدكدنصكره فلاسفهٔ اوروپا بعض زوائدك طی واخراجی وبرطاقم
دقايق جديدهٔ مهمه نك ضم ودرجيله منطق بر قالب آخره افراغ ايتمش اولملريله
بو علمه دائر بر برندن اعلا اوله رق علی التوالی طبع ونشر اولنمقده اولان مؤلفاتدن عموم
اوروپا خلقی زياده سيله استفاده ايتمكده بولنديغنه وعلوم مختلفه يی هر متعلم كندی
لساننده اوقومسی كلی فائده وسهولتی مستوجب اولوب خصوصا علم منطقك تكلم
اولنان لسانك شيوه سنه تطبيق اولنمسنده محسنات بشقه اولديغنه بناء لسان تركيده
مسلك جديد اوزره برمنطق ترتيبيله انتشار معارف عموميه امر اهمنه ناچيزانه
برخدمت ايلمك امل وارزوسی خيلی وقتدنبرو جايكير ضمير عاجزانه م اولديغی حالده
مكتبلرده تدريس اولنمق ايچون مؤخرا طبع اولنان وفايتله مفيد ومختصر
وتعليم وتعلمه پك الويرشلی براثر اولان كتابك مأخذ اتخاذی مناسب كوريله رك
اساسنه خلل كلميه جك مرتبه ده تعديلات وايضاحات مقتضيه نك اجراسيله برابر
اسلوب حنيفه توافق ايتميان وكتب متداولهٔ عربيه ده بولنوب ده بونده موجود
اولميان شيلرك دخی ايجابنه كوره هامشه تحرير وياخود درون متنه تسطيرينه
اعتنا اولندی وسائر مؤلفين اجنبيه نك تصنيفات معتبره سندن خيليجه كتابلر دخی
بالتتبع فوائد عديده يی جامع برلاحقه تذييليله نقصانی اكمال وتتميم واسمنه
دخی ﴿ مفتاح الفنون ﴾ تسميه وتوسيم قلندی وسبك وربطنده تزيينات
انشائيه دن بتون بتون صرف نظرله هركسك اكلايه بيله جكی وبلكه استذيان
كندی كندينه بياغی خواجه سز بيله مطالعه واستفاده يه مقتدر اوله جغی
غايت اچيق عباره ايله قلمه الخمسنه بذل نقدينهٔ فكرت وصرف ماحصل وسع
ومقدرت ايلدی اشبوكتاب برمقدمه والتی مقاله وبرخاتمه ايله برلاحقه دن
مرتب وبودخی فصول خمسه دن مركب اولوب مقدمه علم حكمتك تعريفيله
موضوعنك بيانی ومقالهٔ اولی علم منطقه دائر بعض مقدماتی ومقالهٔ ثانيه
احكام تصديقاتی ومقالهٔ ثالثه استدلالاتك قواعد عموميه سنی ومقالهٔ رابعه
مقدمتين ايله نتيجه دن تركب ايدن قياس تامك اصول وقواعدينی ومقالهٔ خامسه
اقيسه نك انواع مختلفه سنی ومقالهٔ سادسه مسائل علميه ده اتخاذ اولنان

مسلك

مسلكك احكام مخصوصه سنی وخاتمه مقدمه ايله ذكر اولنان مقالهلرده مندرج
اولان قواعد واحكامك اسئله واجوبه اوزرينه تنظيم اولنان خلاصه سنی
ولاحقه دخی تصوراتك انواعنی وقضايانك ماده جهتيله تقسيمنی وقياسك
اشكال اربعه سنی وعلوم وفنونده استعمال اولنان طرق عديدهٔ استدلاليه نك
قواعد مختلفه سنی وخطايای ذهنيه نك اقساميله اسباب موجبه وتدابير
تحفظيه سنی متضمندر تصورات واضحه وقضايای بديهيه نك اكثريسی
علوم رياضيه يه مخصوص اولمسيله ومقدما ممالك شرقيه ده دخی جاری اولديغی
اوزره علم هندسه نك منطقدن اول اوقونمسی بلاد سائره ده اصول متخذه
اقتضاسندن بولنمسيله بعض متقدمينك منطق كتابلرنده اولديغی كبی علم حساب
وجبر وهندسه دن حسب الايجاب بعض مثاللر اخذ وايراد اولنمش ايسه ده
انتخاب اولنان امثله غايت سهل الفهم اولان مسائله عائد اولديغندن وپك
زبانزد الفاظ وتعبيرات ايله ايضاح وتفصيلی التزام اولنديغندن بشقه
علوم مذكوره يه هيچ آشنا اولميانلرك قولايلقله اكلايه بيله جكلری صورتده
خارجدن دخی امثلهٔ مناسبه ذكر وعلاوه قلنديغندن بتوفيقه تعالی سايهٔ
معارفوايهٔ حضرت پادشاهيده مكاتب عموميهٔ شاهانه نك اكمال نظاماتی
صره سنده مكاتب مزبوره ده دخی تدريس وتعليمی مأمول ومستدعا بولنديغی
مثللو مكاتب مخصوصهٔ جناب ملوكانه شاكردانك وسائر رغبت ايدنلرك شمديدن
مستفيد اوله بيله جكلری ملحوظات قويه دن اولديغنه مبنی فقدان بضاعهٔ
كمترانه مدن ناشی ضروری الوقوع اولان سهو وخطالری دامن لطف ايله
مستور بيوريله رق طبع وتمثيلی خصوصنه مساعدهٔ مكارم عادهٔ جناب
شهرياری متعلق وشرفصدور بيورلمسی استرحاميله جواهر افكار
عاليه سی اعراض خطيئاتدن مبرا وسهام آرای حكيمانه سی هربار هدف
اصابته زيور آرا اولان آصف فلاطون نظير ووزير ارسطو تدبير فخامتلو
دولتلو محمد امين عالی پاشا حضرتلرينك دفعهٔ ثالثهٔ صدارتلرنده
حضور شوكتموفور شهنشاهی يه رفع وتقديمنه اجتسار ايلدم همان جناب
نتيجه بخش آمال تنزهت ذاته عن الصور والاشكال نسخهٔ كبرای حكمت
وحكومت اولان ذات ملكی الصفات شهرياری يی الی انقراض

صحایف الزمان کمال شکوه وعافیتله زیب افزای اریکهٔ سلطنت بیورروب
اول صدر جلیل القدری دخی مقام معلای وکالتپناهیده قائم ومستقر وهر بر
تصورات حکم آیات مجد دانه لرینك قوه‌دن فعله اخراجنه توفیقات ربانیه‌سنی
دلیل ورهبر ایلمسون آمین فی ٥ شعبان سنه ١٢٧٤

مفتاح الفنون

مقدمه

برنجی بند جمله یه معلومدر که برآدم دوشسه یاخود ال ودکنك ویاسائر برشی ایله
اکا اورلسه البته او آدمك وجودینك بره کلان طرفی یاخود او ریلان یری
آزچوق آجیه جغنده شبهه یوقدر انده وقوعبولان بوحال ایسه همان یالکز
حرکتدن حاصل اولمش برشیدر زیرا انك اویله دوشمسی ویادوکلمسی
حقیقتده کندی وجودینك ویااوران کمسه نك النك ویاخود اودکنكك
ساده‌جه یرینی دکشدرمسندن عبارتدر هرنه‌ایسه شوحرکتلرك بدننا وآدمده
ظهورایدن کیفیته سبب حس تعبیراولنان شیدرکه طوبقو دیمکدر امابراغاج
ویاطاش دوشدکده ویاخود اواغاجه ویاطاشه اورلدقده بونلرده اویله برحال واقع
اولماز یعنی بونلرك هیچ برطرفی اجماز بوصورته کوره بعض شیلرده حس
اولوب بعضیلرنده اولمدیغی ثابت اولمش اولور حسه مالك اولانلر هرنصل
اولورسه اولسون برحرکتدن طولایی کندیلرنده طویقلق پیدا اولان شیلردر
وبونلره حساس دینلور انسان وآت کبی حسی اولمیانلر دخی شوطویقلق کیفیتی
کندیلرنده ظهور ایتمیانلردرکه بونلره ده غیرحساس تعبیراولنوراغاج* وطاش
کبی شوافاده‌لره نظرا جهانده موجوداولان شیلر ایکی طاقم اولوب بریسی
حساس ودیکری غیرحساسدر

* بعض بنا تاتده ومثلا کوسیکن تعبیراولنان فداندده

ایکنجی

ایکنجی بند اغاجك وطاشك کندینه کوره بربویی وبراکی وبرده درینلکی
ویاقالینلغی اولور بونلرك اوچنه بردن ابعاد ثلثه دینور وبونلرطاوله زارنده
پك ظاهراولوب حتی انده اوچیده بربرینه مساویدر یعنی زارك یوکسکلکی
نقدرایسه بویی واکی دخی اوقدردر بونك کبی وجود انسانده دخی شواوچ
شیئك موجود اولدیغی تعریفه محتاج دکلدر لکن بوخصوصده انسان وآت
دخی اغاج وطاش کبی ایسه ده اونه کیلرده فضله اوله رق برده حس ایدیجی برشی
واردرکه اغاجده وطاشده بولنماز (بند۱) اشته بوحس ایدن شیئه نفس وروح
تعبیرایدرلرکه جان دیمکدر بوندن اکلاشلدیکه حساس اولان موجوداتك
روحی اولمق لازم کلوب بوجهتله اومقوله‌لره ذیروح یاخود حیوان دینلور
بویله اولنجه حیوان تعبیراولنان موجودات هم ذیروح وهمده ابعاد ثلثه
صاحبی اولانلردر

اوچنجی بند هرقنغی شی که ابعاد ثلثه‌سی اوله اکاجسم دینلور اغاج وطاش
ابعاد ثلثه‌سی اولان شیلردن اولدیغندن اجسامدن معدودلردر لکن بونلرده
حس یعنی روح اولمیوب بزده ایسه بولندیغنی تجربه ایله بیلدیکمزدن (بند۲)
وکندیمزده برده وجود وار اولدیغنی کوردیکمزدن علی الاطلاق حیوان روح ایله
جسمدن مرکبدر دیه بیلورز

دردنجی بند انسان برادیاشی اقتضاسنجه حیوانیت جهتیله آت وقویون
وسائرلرینه بکزرسه ده انك آخرجهتلرله فرقی پك چوقدر یعنی یالکز
وجودینك رسمی دکل الاانسانده اولان روح دیکرحیوانلرده بولنان روحدن
بسبتون بشقه اولوب حتی انسانی جمله دن زیاده انلردن آییران شی روح
انسانی ایله روح حیوانینك غیریلغیدر مثلا اوقومه ویازمه وحساب ایتمه کبی
شیلره انسان مقتدر اولوب سائرحیوانلر بونلرك هپسندن عاجزلردر شوحساب
کیفیتی ایسه اشاغیده تفصیل اولنه جغی اوزره (بند۵) مطلقا فکرونظره محتاجدر
فکرونظر دخی بیلمیوب ده بیلنمسی مراداولنان شیئی بیلنان شیلرك یاردمیله میدانه
چیقارمقدر بوفکرونظره اقتدارحاصل ایدن قوته قوۀ ناطقه دنیلوب
انسانك غیری اولان حیوانات اندن بتون بتون محرومدرلر بوسببدندرکه انسانه
حیوان ناطق وسائرجمیع حیوانلره حیوان غیرناطق دیمشلردر شوتعریفلره

حسه بکزر برحال کورنلورسه ده
یعنی طوقنلدیغی آنده
کوسه یور کبی برشی حاصل
اولورسه ده بوکیفیته حس
نظریله باقیله میوب نصل
ایسه برقوۀ طبیعیه‌نك تأثیریله
ظهوره کلان براثردن عبارت
اولسندن بشقه برمعنا ویریله
میه جکی وبوجهتله شو
تعریفك صحتنه خلل کله میه
جکی تفصیله محتاج دکلدر

كوره روح انسانی ایله روح حیوانینك بربرندن آیریلوب بیلنمسی شو وجهله اوله بیلور كه روح حیوانیده فقط بر قوهٔ حسیه بولنوب وفكر ونظره اصلا قابلیت اولمیوب روح انسانی ایسه هم حساس وهم ناطقدر بونك ایچون اكا نفس ناطقه دنلمشدر

بشنجی بند حساب ماده سی فكر ونظردن عبارتدر دنیلدی بونك اثباتی شویله اولور كه مثلا بش ایله بشك قاچ ایتدیكنی بولمق مراد ایلسه‌ك مادامكه هر الده بشر پرمق اولدیغندن ابتدا صاغ الكی آچوب صكره صول الكك بش پرمغنی دخی تكمیل اولنجیه قدر بر بر آچه‌رق (بش بردها التی التی بردها یدی یدی بردها سكز سكز بردها طقوز طقوز بردها اون) دیو صایججه بش ایله بشك مجموعی اون اولدیغنی بولورسین ایكی كره بشك اون ایلدیكنی بولمقده ایسه كندی كندیكه (صول الك بش پرمغنی صاغ الك بش پرمغنه ضم ایلدیكم حالده یكونی قاچ اولورسه بشك اوزرینه بش دها قویججه اوقدر اولمق لازم كلور مادامكه صاغ الك پرمقلرینه صول الك پرمقلرینی ضم ایلدیكمده مجموعی اون اولیور بو صورتده بشك بشه ضمندن دخی اون عددی حاصل اولور) یوللو فكر ونظر ایلمش حكمنده سین بردن طقوزه قدر رقملرك بربرینه ضربندن حاصل اولان یكونلر كه علم حسابده جدول كرّات تعبیر اولنور بونلری ازبرلادكدنصكره ایكی قلم رقمی بربرینه ضرب ایتمكلك دخی هپ فكر ونظر قبیلندندر اشته سائر حیوانلرك هیچ بری بونلری یپامدقلرندن انلرده قوهٔ ناطقه اولمدیغی ثابت اولدی

التنجی بند شو تعریفلره نظرا بو صورتده اولان فكر ونظر كه اكا قیاس دخی تعبیر اولنور ایكی حكمدن بشقه بر حكم چیقارمق یعنی ابتدا بر شیئه وصكره بر بشقه سنه حكم ایدوب بو ایكی حكمك اعانه سیله آخر بر شیئك اوزرینه حكم ایلمكدر حكم دیدیكمز كه اكا تصدیق دخی دینور بر شی حقنده (شویله‌در) یاخود (شویله دكلدر) دیمكدن عبارتدر مثلا كیك دیدكلری حیوانی عمركده كورمامش اولسه‌ك وكونك برنده طاغده بركیكه راست كلسه‌كده كیك سنی كوردیكی آنده كندی عادتی اوزره قاچمغه باشلسه اووقت سكا (شو كوردیككندر) دیو سؤال ایدنه (حیواندر) جوابنی ویررسین (یوق او حیوان

دكل اغاجدر) دنیلدیكی وقتده (یاقسكا كندی كندینه قوشه بور هیچ اویله اغاج اولور می) دیرسین بوكا سبب سنك كندی كندیكه (شو كوردیكم شی كندی كندینه قوشه بور كندی كندینه قوشان شی حیواندر بو صورتده شو كوردیكم شی دخی حیواندر) یوللو فكر ونظر ایدوب كیكك حیوان اولدیغنی استخراج ایتمكلككدر (كندی كندینه قوشان شی حیواندر) دیمكلكك ایسه قوشمغه قدرتی اولان شیده حیوانیت حالی بولندیغنه و (اغاج حیوان دكلدر) دیمك اغاجده بو حال بولنمدیغنه حكم ایلمكدر

یدنجی بند انسان نفس ناطقه ایله برابر یالكز كندینه مخصوص اولان برشكل ورسمده اولمق اوزره بر ده بر جسمدن مركب (بند ۳) وكندیسنك هر بر حركات ومعاملاتنه او نفس سبب اولمسیله (بند ٤) سائر حیوانلردن قات قات شرفلی وممتاز اولدیغندن بشقه جمله سنی ضبطنه آلوب هر بر مرامنی انلره اجرا ایتدیره بیلور مثلا آت كرچه قوتجه فائق ایسه‌ده انسان انك اوزرینه بینوب بكندیكی یره كیدر وانی پك چوق ایشنده قوللانور او كوز دخی بر قاچ قات كوجلی وقوتلی ایكن اكا استدیكی كبی چفت سوردرمك وپك آغر یوكلی عربه‌لره قوشوب دیلدیكی خدمتلری كوردرمك قدرت انسانیه‌دن خارج دكلدر لكن بونلر قوهٔ بدنیه ایله اولور شیلر اولمیوب انجق قوهٔ ناطقه‌نك اثریدركه انسانی اداره ایدن بودر

سكزنجی بند نوع آدمك شو قوهٔ ناطقه سایه سنده صرف واجرا ایلدیكی نفوذ واحكام یالكز حیوانلر حقنده دكل دها پك چوق شیلرده جاری اولدیغی عامه‌نك بیلدیكی حالاتندر یعنی هر كونكی یدیكمز نانی عز یز صوایله یوغرلمش وایچنه ازاجق طوز ایله مایه قاتلمش اوندن عبارتدركه بو وجهله خمیر هیئتنه كیردكدن ومایه سی كلدكدنصكره پارچه پارچه كسیلوب فرونه صالینه‌رق واورادن پشوب وقزاروب قبلشه‌رق اكمك صورتنی كسب ایدر بو اونك اصلی ایسه بغدای اولوب بغدایی دخی دكرمانده اوكوده‌رك یعنی ازوب اوفالده‌رق اون ایدرلر كلهلم بغدایه واقعا بغدایی انسان هیچ یوقدن میدانه كتوره‌مز لكن موجود اولانی چوغالده بیلور یعنی چفتجی ابتدا تارلایی صبان ایله سوروب دوزلدكدنصكره بغدای دانه‌لرینی صاچوب بونلر طوپراغك ایچنده یاغمورك

وكونشك تأثيريله براز وقت كچدكده اوت شكلنده يشل يشل اوج كوسترر بو ظهور ايدن اوت دخی ينه ياغموری وصيجاغی كوره رك كاله ايروب صرارر تا كه اوراق وقتی كلدكده اواوتلری چفتجی طرپان ايله بيچوب دمت باغلر وچونكه بو دمتلرده بغدايك دانه لری صاپلريله برابر اوله جغندن خرمن يرينه كوتروب انده دوكن ايله دوكدكدن صكره روزكاره صاوره رق صماتنی آييروب كری يانده صافی بغدايی قالور اشته عالمده بغدای نامنده شی بولنمسيدی انی يكی باشدن پيدا ايتمك انسانه كوره ممكن اوله مازدی لكن الده بولنان بغدايی اكمسيله هر بردانه سندن برقاچ صاپ حصوله كلديكنه وهر برصاپك اوزرنده بر بشاق وهر بشاقده دخی برقاچ دانه بغدای اولديغنه باقيلنجه موجود اولان بغدايدن حسابه كلميه جك صورتده برچوق بغدای وجوده كتورمك اقتداری جناب قادر مطلق طرفندن انسانه احسان بيورلمش اولديغی ظاهر اولور شمدی چفتجی يه (نيچون تارلايی سوروب بغدای اكه بورسين) ديو سؤال اولنسه جوابنده (محصول اولسون ايچون) دير (محصولی نه يه بيچوب ودمت ياپوب صكره صاوريورسين) ديو صورلدقده (بغدايك دانه لرينی آييرمق ايچون) جوابنی ويرر (بغدايك دانه لرينی آييرمقدن مرادك نه در) سؤالنه دخی (اكمك ياپوب يمك وبغدايك زياده سنی صاتوب كچنمك ايچون) يوللو مقابله ايدر بو افاده لردن اكلاشلديكه چفتجی اله كتورمسنی مراد ايلديكی هر برشی ايچون بر ر درلو ايش ياپمغه محتاج ومجبور اوليور اشته برشيئی اله كتورمك نيتيله ياپيلان ايشه واسطه وميدانه كتورلمسی مطلوب اولان شيئه دخی غايت دينور كه مقصد ومرام ديمك اوله جقدر مثلا بغدايی اكمك محصولك اولمسنه ومحصولی بيچوب دمت باغلمق وسوروب صاورمق بغدايك دانه لرينی آييرمغه وبو دانه لری آييرمق اكمك ياپوب يمه رك وصاتوب آقچه قزانه رق كچنمكه واسطه اولديغی كبی محصولك حاصل اولمسی بغدايك اكلمسنك وبغدای دانه لرينك آيرلمسی محصولی بيچوب دمت باغلمسنك وسوروب صاورمنك واكمك ياپوب يمه رك وصاتوب آقچه سنی الهرق كچنمك دخی دانه لری آييرمنك غايتی اولمش اولور ذكر اولنان مثاله نظرا واسطه غايتك حصولنه مدار اولوب برشيئك حصولنه مدار اولان نسنه يه علت واندن حصوله كلان شيئه معلول ديرلر وعلته سبب

ومؤثر ومعلوله سبب واثر دخی دنيلور مثلا بغدايك اكلمسی علت ومحصولك حصوله كلمسی انك اثری ديمك اولور بو تعريفه كوره غايت دنيلان كيفيت اثردن عبارت اولوب واسطه دخی اواثرك سبب وعلتی مقامنده در اشته بغدايك حصولنده بويله برطاقم علل وآثارك تسلسلی يعنی زنجير كبی بر برينه مربوط اولديغی كوريلوب سائر شيلرده دخی بوكا قياس اولنه بيلور واسبابه ياپشمق تعبيری بوندندر چونكه علل ايله آثارك تسلسلنی انسان بيلمسه همان صو ايچمك كبی قولای كورينان شيلرك ياپمق كيفيتنه بيله موفق اوله مازدی وسائر حيوانلردن هيچ بريسنك بويله ايشلری ياپامامسی يالكز انسان كبی اللری اولمديغندن اولميوب علل وآثار بيننده اولان ارتباطی بيلمدكلری ايچوندر يعنی انسان هم اثرك وجوده كلمسندن انی ايجاب ايتديرن علتی استدلال ايده بيلور مثلا ايچنده محصول اولان برتارلايی كورنجه اكين اكلمش اولديغنی اكلامسی كبی وهم ده علتك موجود اولمسندن انك حصوله كتورديكی اثری خارجه چيقاره بيلور مثلا اكديكندن زياده محصول الهجغنی بيلديكندن اكينی اكمسی كبی اشته بو مقوله شيلر قياس ترتيبندن عبارتدر يعنی برتارلانك اكلمش اولديغنه حكم ايدن (برتارلا اكلدكجه محصول ويرر شو تارلاده محصول وار بو صورتده شو تارلا اكيلمشدر) واكينی اكن دخی (بغدايی ارترمق ايچون محصول ويره بيلور برتارلايه اكلبدر بنم مرادم بغدايی ارترمقدر بو صورتده بغدايی محصول ويره بيلور برتارلايه اكملی يم) ديو ذهننده قرارلشدرمش اولمق كركدر خلاصه انسانك جميع حيوانلره وبلكه روی زمينده بولنان جمله موجوداته اذن حق ايله اجرای احكام ايدوب جهانی تحت تصرفنه آلمسی قوه ناطقه صاحبی اولمسيله علل وآثارك بربرينه مربوط اولديغنی بيلديكندن وبو جهتله اثردن علتی وعلتدن اثری استدلال ايده بيلديكندندر

طقوزنجی بند

علم ديو مطلقا بيلمكه ديرلرسه ده برماده نك اصول واحكامنه دائر اولان مسائلك هيئت مجموعه سنه دخی علم دينور وبو معناده فن لفظی دخی قوللانيلور مادامكه برعلمك بحث ايلديكی مسائلك اثباتی قياس ترتيبيله اوله بيله جكندن هر علم بربرينه مربوط برطاقم قياسلردن مرتب اولمش اولور مثلا طوپراقدن چوق محصول آلمنك قواعدينی برطاقم قياسات ايله اثبات ايدن علمه علم زراعت تعبير

اولنور محصولك استحصالى ايچون ياپلمسى لازم كلان عمليانك صورت اجراسنده
كسب اولنان الفت وسهولته صنعت زراعت دينور بو تقديرجه صنعت دخى
برماده‌يى وجوده كتورمك ايچون ياپيله‌جق شيلرى قولايلقله اجرا ايتمك طريقندن
عبارت اولمش اولور مثلا صنعت كتابت يعنى يازو يازمق صنعتى انجق قلم دنيلان
آلت ايله حرف تعبير اولنور بعض علامتلرى افادهٔ مرام ايده‌بيله‌جك صورتده
ترسيم وتنظيم ايلمكدن بشقه برشى اولميوب كرچه ابتدالرى بو حروفاتك يازلمسى
زياده‌جه وقته وغايتله دقته محتاج اولورسه‌ده كيده كيده قولايلق كله‌رك هر بر حرفك
وحروفاتدن مركب اولان هر برلفظك چابق چابق تحريرى ممكن اوله‌بيلور
اشته بو سرعت وسهولت كه اكا ملكه تعبير اولنور مشق وتعليم ايله يعنى
صيقجه صيقجه تكرار تكرار يازمقله حاصل اولور ايمدى صنايعك جمله‌سى تعليم ايله
تحصيل اولنه‌بيلور از جمله قيو مجيلق وساعتجيلك كبى كه بر آدم بو صنعتلرك
برينه يكى باشلاديغى وقتده كنديسنه پك كوج كورينوب واقعا عجميلك چكر
وهر ياپديغنه برچوق وقت صرف ايدر لكن چالشدقجه كوجلك كيدوب
وچابقلق وقولايلق كلوب نهايتنده هيچ زحمت وصعوبت قالمديغى تجربه اولان
شيلردندر بويله اولديغى حالده هر صنعت همان بو صورتله پيدا ايديلان بر ملكه‌دن
عبارت اولمش اولور

اوننجى بند علوم وصنايعك ايجادندن مراد نوع انسانك دائرهٔ حكومتنى ممكن
مرتبه بيوتمك ورفاه حال وسعادتنى ارترمقدر چونكه انسان سائر مخلوقات وموجوداتك
اوزرينه حكمنى اجرا ايده‌مسيدى وانلرى كندى حصول مرامنه مدار ايده‌مسيدى
دنياده هيچ راحت ايده‌مزدى مثلا نوع انسان بالاده كورلديكى اوزره
(بند ٩) صنعت زراعت ايله طوپراقدن محصول چيقاره‌بيلمسيله بو محصولات ايله
كنديسنك ضرورى اولان احتياجاتى كوروب كچينور وعالمده ممكن
اوله‌بيلديكى قدر كوتى آسايش وراحت اوزره كچورر فن دريا ايله دخى
بر مملكتده چيقان ذخيره ومتاعلرى اوزاق يرلره نقل ايدرك دكزلر اوزرنده
احكامنى اجرا ايده‌بيلور الحاصل علم وصنعتلرينى آدمك رفاهنه وسعادت حالنه
مقتضى اولان طريقلرى بيلدير وب اجرا ايتديرن شيلردر

اون برنجى بند عالمده نقدر علم وصنعت وار ايسه جمله‌سى انجق روح انسانيده

اولان ادراك يعنى بيلش واراده يعنى استنك ايليش قوتيله ظهوره كلمشدر زيرا
انسان اكر هيچ برشى بيلمامك ومراد ايده‌مامك لازم كلسيدى شو كوريلان
وبيلنان علم وصنعتلرك بربسى وجود بوله مازدى ادراك واراده ديديكمز ايسه
هب امور ذهنيه‌دن يعنى ذهنده جريان ايدن افكاردن عبارت اولديغندن
بونلرك مجموعنه بردن بر تعبير عمومى ايله معقولات دينور واشته هر ماده‌نك
كندينجه بعض قانون وقاعده‌لرى اولمق ايجاب ايلديكى كبى مطلقا معقولاته
متعلق اولان احكامدن بحث ايدن علمه علم حكمت ديرلر *
تعريف آخر انسانده بر قوهٔ عاقله وبرده قوهٔ فاعله موجوددر قوهٔ عاقله كه
اكا قوهٔ عالمه دخى ديرلر انكله تحصيل علوم ومعارفه مقتدر اولورز وقوهٔ
فاعله ياخود قوهٔ عامله مزله دخى قدرتمزك تعلق ايلديكى درجه‌ده برشيئى
اجرا ايدوب فعله كتوريرز بو تقديرجه شوايكى قوتدن برينك حصوله كتورديكى
شيلر عقليات وديكرينك آثارى فعليات اولوب عقليات دخى درلو درلو معارف
ومعلوماتدن وفعليات ايسه هر بر ياپديغمز ايشلردن عبارتدر ايمدى معارف
انسانيه‌نك احكامنى بيلديرن علمه حكمت نظريه وافعال واعمالمزك يعنى
اختيارمز ايله اولان شيلرك نه كه نه اولمسى اقتضا ايلديكنه دائر قاعده‌لرى
اوكره‌دن علمه دخى حكمت عمليه تعبير ايدرلر بو تعريفه كوره علم حكمت
حكمت نظريه ايله حكمت عمليه‌دن مركب ديمك اولور

اون ايكنجى بند هر علم بر برينه مربوط برطاقم قياسلردن عبارت اولوب
(بند ٩) هر نوع قياسك احكامنى اصل بيان ايدن علم ايسه علم حكمتدر
وشويله دخى افاده اولنه‌بيلوركه علوم نظريه‌نك هر برى اصول اوزره
مرتب اولان برطاقم معارفدن حاصل اولور حكمت نظريه دخى معارفك
احكام وقواعدندن بحث ايلديكندن (بند ١١) علوم نظريه‌دن هر قنغى
علمك اولورسه اولسون الك باشلى قانون وقاعده‌لرى حكمت نظريه‌ده داخل
اولمق لازم كلور علوم عمليه‌نك غايتى دخى انسانى دائما شردن وكوتى خويلردن
آييروب طريق خيره وحسن اخلاقه يولنه كتورمكدر حكمت عمليه ايسه
ارادهٔ انسانيه‌نك هر بر حال وكيفيتنى واراده‌يى صرف ايتمكلكده رعايت
اولنه‌جق قاعده‌لرى اوكرتديكندن بوده علوم عمليه‌نك قواعد كليه‌سنى مشتملدر

* حكمت فلسفه معناسنه‌در
علم حكمتك معناى قديمى پك
اعم اولوب قدما حكمتى اعيان
موجوداتدن بحث ايدن علمدر
ديو تعريف ايلدكلرينه نظرا
علوم عقليه‌نك يعنى نظر
عقل ايله استخراج اولنان
علومك كافه‌سى انده داخل
وبو جهتله علم حكمت علوم
نقليه‌يه مقابل اولمش اولور
حكماى متقدمين علم مذكورى
اول امرده حكمت نظريه ايله
حكمت عمليه‌يه ومرتبهٔ ثانيه‌ده
حكمت نظريه‌يى علم طبيعى
وعلم رياضى وعلم الهى‌يه
وحكمت عمليه‌يى دخى علم
اخلاق وعلم تدبير منزل وعلم
تدبير مدنيه‌يه تقسيم ايتمشلردركه
علم اخلاق برشخصك اخلاقنه
وعلم تدبير منزل بر فاميليانك
حسن اداره‌سنه وعلم تدبير
مدنيه برشهرك ويا مملكتك

بو افاده لردن معلوم اولدیکه حکمت جمله علومك احکام عالیه سنی جامعدر
یعنی هیچ برعلم یوقدرکه انك قانون وقاعده لری علم حکمتك اساسی اوزرینه
بنا ایدلمش اولمیه اشته علم حکمتك نه اولدیغی بومقدمه ده اکلاشلمش اولدیغندن
شمدی اصل صددمز اولان بحثه کیره لم

ضبط وربط ونصرفنه
دائرده ر لکن علم حکمتك
دائره سی صکره دن تحدید
اولنه رق متأخرینه کوره
فلسفه تعبیرندن مراد کافه
جواهر مجرده نك یعنی عقل
وروح کبی امور غیرمادیه نك
خواص واحکامندن بحث
ایدن علم اولوب درت قسمه
منقسمدر برنجیسی علم منطق
ایکنجیسی علم روح اوچنجیسی
علم اخلاق دردنجیسی علم
الهیدن عبارتدر

مقالهٔ اولی

علم منطقه دائر بعض مقدمات بیاننده در

اون اوچنجی بند انسانك قوهٔ ناطقه ثمره سیله فکر ونظره مقتدر اولمسی
هرکسك بیلدیکی شیلردن اولوب هله علوم وفنون ایله اوغراشانلرك کندی
نفسلرنده پك چوق تجربه ایده کلدکلری برکیفیتدر مثلا علم منطق اوکرنمك
مراد ایدن کیمسه نك اول باول ذهننده شو افکار جولان ایتمك کرکدر یعنی
(برعلمی تحصیل ایتمك اسنیان اوعلمه آشنا برخواجه دن درس اوقومغه محتاجدر
بنم مرامم علم منطق تحصیل ایتمکدر بوصورتده منطق بیلور برخواجه دن
درس اوقوملی یم) دیو البته کندی کندینه تفکر ایتمش اولملیدر اشته او آدمك
بو افکاری کرك سائرلرینه معلوم اولسون کرك اولمسون بالاده بیان اولندیغی
اوزره (بند ٦) برقیاسدن عبارتدر وعلم منطقه باشلدقدنصکره دخی فرضا
(خواجه دن اوقودیغم درسلری بللهمك استرم برشیئك ذهننده تقرری صفحه
صفحه ودقتلیجه تکرریله اولور بوصورتده درسلرمی برچوق کره دقت ایله
مطالعه ایتملی یم) دیسه بو دخی برقیاس اولمش اولور شومثاللردن اکلاشلدیغنه
کوره تاچوجقلغمزدنبرو هرکون وهرساعت وبلکه هرآن بو یولده قیاسلر
ترتیب ایده کلدیکمز کبی عمرمز اولدقجه دخی بردوزییه اندن خالی اولمیه جغمز
محقق اولدیغندن شو فکر ونظر ماده سی امور واقعهٔ دائمیه دن یعنی انسانده
دائما ظهوره کلدیکی میدانده اولان شیلردندر

اون دردنجی بند امور واقعه تعبیرندن مقصد حس ایله محسوس اولان
شیلردر از جمله کونش وآی ویلدزلر کوزه کورینور ماده لر اولدیغندن
وهر برشیئك فرضا صیجاق وباصوغق وصرت یاخود یومشاق اولمسی طوتمق
وطوقنمق ایله اکلاشلوب بیلندیکندن بو مقوله اجسامك موجود اولملغی
امور واقعه دن عد اولنور حس ایسه بش قوتدن عبارت اولوب برنجیسی قوهٔ
باصره که کوز ایله کورمك ایکنجیسی قوهٔ سامعه که قولاق ایله ایشتمك اوچنجیسی
قوهٔ شامه که برون ایله قوقلمق دردنجیسی قوهٔ ذائقه که اغزینه آلوب طاتمق

بشنجیسی قوهٔ لامسه که الی سوروب اکلامقدر بونلرك مجموعنه بردن حواس خمسهٔ ظاهره دیرلر لکن بعض شی واردر که شو حواس ظاهره ایله حس اولنه‌ماز وهر کیمده وقوعبولورسه فقط اکا ظاهر اولوب کندیسنی بشقه‌سنه کوسترمز مثلا برآدم برمکتوب یازمغی مراد ایتسه یاخود پك سودیکی برطعامدن یدیکی حالده وجودجه ضرر ینی کوره‌جکنی مطالعه ایلسه ویاخود بالاده ذکری مرور ایتدیکی کبی (بند ۱۳) تحصیلی سوداسنده بولندیغی علمده معلوماتلی اولان برخواجه‌دن درس اوقومق اقتضا ایده‌جکنه قرار ویرسه بو شیلری آخرینه افاده واظهار ایتمدکجه کیمسه‌نك اندن خبری اوله‌ماز اشته هرکس کندی ذهننده جریان ایدن بومثللو افکاری وکوکلنده دوغوب طولاشان بوکونه احوال وآثاری احساس ایده‌بیلور وبونی ادراك ایتدیرن قوته حس باطنی یاخود حاسهٔ باطنیه دینور وحواس ظاهره ایله حس اولنان شیلره محسوسات ظاهریه دینلوب حس باطنی ایله ادراك واحساس اولنانلره دخی محسوسات باطنیه تعبیر اولنور بو جهتله امور واقعه‌نك یعنی کرك عالمده موجود اولان وکرك ظهوره کلان شیلرك جمله‌سی شو ایکی قسمك برنده داخلدر انجق محسوسات ظاهریه‌یی حس ایدن کرچه حواس ظاهره ایسه‌ده بونلر برر آلت حکمنده اولوب اصل اکلایان روح اولدیغی بشقه‌جه دقته شایاندر

اون بشنجی بند قیاسك متعدد جزؤلردن مرکب اولدیغی بالاده‌کی شرح وتفصیلدن میدانه چیقمش اولوب (بند ۱۳) مادامکه اجزالی یعنی برقاچ پارچه‌دن مرتب اولان هرقنغی برشیئك هر برجزؤنه بشقه بشقه ومثلا برشیئك هرطرفنه آیری آیری نظر دقت ایله باقلدقجه حقیقت حالی لایقیله بیلنه‌مز بزدخی ذکر اولنان مثاللرك هر برقسمنه برر برر صرف ذهن ایده‌لم برنجی مثالده (منطق بیلور برخواجه‌دن درس اوقوملی‌یم) افکاری (برعلمی تحصیل ایتمك استیان او علمه آشنا برخواجه بولوب اندن درس اوقومغه محتاجدر) افکاریله (بنم مرامم علم منطقی تحصیل ایلمکدر) افکارندن وایکنجیسی دخی (درسلری برچوق کره دقت ایله مطالعه ایتملی‌یم) افکاری (خواجه‌دن اوقودیغم درسلری بللمك استرم) افکاریله (برشیئك ذهنده تقرری صفحه صفحه

ودقتلیجه تکرریله اولور) افکارندن حاصل اولدیغی جهتله شو قیاسلرك هر بری ایکی طاقم افکاردن مرکب اولوب برطاقمی دیکر طاقمدن حصوله کلدیکی یعنی بعض حکملردن بر بشقه حکم چیقاراldیغی آشکار اولور اشته بو صورت هر قیاسده بویله‌جه جاری اولوب اساس حکمنده اولان افکاره مقدمه‌لر وانلردن حصوله کلانه نتیجه دینلور بو تعریفه نظرا هر قیاس مقدمه‌لر ایله نتیجه‌دن عبارت اولمش اولور ❊

اون التنجی بند ترتیب اولنه کلان قیاسلره دقت اولندیغی حالده کرك مقدمه‌لرك وکرك نتیجه‌نك اصل معناسی (فلان شی شویله‌در) یاخود (فلان شی شویله دکلدر) دیمکدن یعنی برشیده برحالك بولندیغنه ویا بولنمدیغنه حکم ایتمکدن عبارت اولدیغی معلوم اولور بو جهتله بونلرك هر بری دخی اجزایه تقسیم اولنمق لازم کلور مثلا (شکر طاتلیدر) (اوچ چفت دکلدر) کبی که شکرده طاتلیلق اولدیغنه واوچ عددنده چفت اولمقلق اولمدیغنه حکم اولنیور یعنی شو ایکی جمله‌نك بری شکر معناسندن وانده موجود اولدیغنه حکم اولنان طاتلیلق حالندن ودیکری اوچ عددی معناسندن وبونده بولنمدیغنه حکم اولنان چفت اولمقلق حالندن مرکب اولیور بو دیمك اولور که عقل طاتلیلغی شکرده بولدیغنی وچفت اولمقلغی اوچ عددنده بولمدیغنی افاده ایلیور اشته تصدیق دیدکاری بودر ❊ واقعا دخی (شکر طاتلیدر) دیمك شکرك طاتلی اولدیغنی و(اوچ چفت دکلدر) دیمك اوچ عددینك چفت اولمدیغنی تصدیق ایلمکدر تصدیقی متضمن اولان جمله‌یه قضیه دینور ❊ قضیه‌نك قنغی جزؤنده برحالك بولندیغنه ویا بولنمدیغنه حکم اولنیورسه اکا موضوع دینلوب اثبات یاخود نفی اولنان او حاله دخی محمول تعبیر اولنور نته‌کیم ذکر اولنان ایکی مثالده (شکر) و(اوچ) لفظلری موضوع و(طاتلی) و(چفت) لفظلری محمولدرلر محمولك موضوعه ارتباطنه نسبت حکمیه دینور واکا دلالت ایدن یعنی ایکیسنی یکدیکرینه ربط ایله بر مجموع صورتنه قویان لفظه ادات ربط ورابطه دینلور بو ربط اکر اثبات صورتیله ایسه اکا ایجاب دینلوب نفی ایله اولدیغی وقتده سلب تعبیر اولنور کلهلکه تصدیق کاه اثبات وکاه نفی ایله اولدیغنه نظرا ایکی نوع اولوب موضوعك اوزرینه اثبات ایله حکم اولنان تصدیقلره

❊ قدمانك تعریفنجه نظرا قیاس برقاچ سوزدن مرکب سوزدرکه تسلیم اولندیغی حالده انلردن دیکر برسوز لازم کلور

❊ متقدمینك تعریفنجه کوره تصدیق حکم ایله اولان تصوردر

❊ قدما قضیه‌یی شو وجهله تعریف ایدرلر (قضیه برسوزدرکه اکا سویلیینه صادقدر یاخود کاذبدر دینلمك ممکن اولور)

تصدیقات ایجابیه دینور ونفی ایله حکم اولنانلره دخی تصدیقات سلبیه دینلور
امدی (شکر طاتلیدر) تصدیقی تصدیقات ایجابیه‌دن و (اوچ چفت دکلدر)
تصدیقی تصدیقات سلبیه دندر

موضوع ومحمول ورابطه‌یه مادهٔ تصدیق وبونلرك اجتماعندن حاصل
اولان هیئته صورت تصدیق دینلور

موضوع ومحمولدن هر برینك افاده ایلدیکی افکاره تصور تعبیر اولنور ٭
هر تصدیق لااقل ایکی تصور ایله برده او تصورلرك بیننده اولان نسبتدن مرکبدر
(شکر طاتلیدر) مثالنده موضوع ایله محمول بر ر لفظدن عبارت ایسه ده
هر برینك برقاچ الفاظدن مرتب اولدیغی دخی اولور مثلا (برعلمی تحصیل
ایتمك استیان او علمه آشنا برخواجه‌دن درس اوقومغه محتاجدر) تصدیقنده
(بند ۱۳) موضوع (برعلمی تحصیل ایتمك استیان) ومحمول دخی (او علمه
آشنا برخواجه‌دن درس اوقومغه محتاج) عباره‌سیدر

اون یدنجی بند هر علم برطاقم مسائلدن وبو مسائلك اثباتنه مدار اولان برطاقم
قیاسلردن عبارت اولدیغی کبی (بند ۹) قیاسك نفس الامرده حقایق ودقایقی
وهر بر احکامنی بیلدیریجی برطاقم قیاسلردن دخی ترتیب اقیسه علمی حاصل اولور که
منطق دیدکلری بو اولوب علوم حکمیه‌دن معدود اولان بر علم جلیل معتادر ٭
منطقك پك چوق تعریفاتی وار ایسه ده اکثریسنه صحیح دنیله‌مز زیرا
او تعریفلره کوره منطق قیاسه دائر اولان قاعده‌لری بیلیه‌رك قیاس صحیح ترتیب
ایلمك ملکه‌سندن عبارت اولمش اولور حالبوکه ایلریده کون کبی میدانه
چیقه‌جغی وجهله منطق قواعد قیاسیه‌یی بعض مقدمات نظریه‌دن استنتاج
ایلدیکندن منطقك اصل تعریف صحیحی (ترتیب قیاس اصولنك حقیقتی
بیان ایدن علمدر) تعریفیدر وچونکه قیاس بر تصدیقی آخر تصدیقلردن
استخراج ایلمکدر (بند ۱۵) منطق (تصدیقاتی بر بریندن استنتاج ایتمك
طریقنی اوکره‌دن علمدر) دیو تعریف اولنسه دخی جائزدر
منطق هیچ بیلمیانلرك دخی البته برچوق قیاسلر ترتیب ایلدکلری بی اشتباهدر (بند ۱۳)
لکن مجرد قوهٔ ناطقه ایله حصولی ممکن اوله بیلن قیاس کیفیتنك کنهنه وحقیقتنه
انلردن هیچ برینك هنوز دقت ایتدیکی وقاچ جزؤدن مرکب اولدیغنه کندی
کندینجه صرف ذهن ایلدیکی بوقدر اشته شو علمك نه اولدیغنی بیلدرمك ایچون ابتدا

٭ تصور دخی حکمسز اولان ادراکدر دینلمشدر وبر شیئك ذهنده حاصل اولان صورتیدر دیو تعریف ایدنلر دخی اولمش ایسه ده بو تعریفه متأخرین بعض مرتبه اعتراض ایتمشلردر فقط تطویل کلامدن احترازا تفصیلندن صرف نظر اولندی

٭ علم منطق ذهنی فکر ونظرده خطادن حفظ ایدن علمدر دینلمشدر

عالم عندنده مجرب اولان قیاس ماده‌سنك برطاقم افکاردن عبارت اولدیغنی
(بند ۱۵) وبونك اوزرینه دخی برقاچ تصدیقدن حصوله کلدیکنی ودها صکره
هر بر تصدیقك لااقل ایکی تصوردن ترکب ایلدیکنی کوستردیکمزدن (بند ۱٦)
واك نهایه بو کتابده مقصود بالذات اولان منطقك تعریفنی دخی بیلدردیکمزدن
منطق نامنده بر علم موجود اولدیغی اکلاشلدی امدی بو محله کلنجیه قدر
درجه درجه معلومدن مجهوله انتقال ایلدیکمز کبی بوندن بویله قواعد منطقیه‌نك
ذکر وبیانی صره‌سنده التزام ایده‌جکمز اصول دخی ترتیب قیاس اولنور ایکن
افکارك ذهنده نه صورتله جریان ایلدیکنه بذل فکر ودقت ایتدیروب آز
چوق معلوم اولان یعنی کرك اوجه لایقیله تدقیق اولنه رق وکرك
اولنمقسزین بیلنان شیلردن بعض مجهول اولانلری استخراج ایتدرمك صورتی
اوله‌جقدر

اون سکزنجی بند قیاسك اجزاسی اولان تصدیقلر ایکی‌یه یعنی تصدیقات
ایجابیه ایله تصدیقات سلبیه‌یه تقسیم اولندیغی مثللو (بند ۱٦) آخر جهتله
دخی ینه ایکی قسمه تقسیم اولنور شویله که تصدیقات ایجابیه بر شیئك اوزرینه
اثبات ایله حکم ایتمك یعنی محمولك موضوعه یاقیشور ویراشور اولدیغنی بیان
ایتمك ایسه ده بونلرك برطاقمنده شو موافقت طوغریدن طوغری‌یه اکلاشلیوب
یعنی اویله اولمسنده عقلا هیچ بر ضرورت کورلمیوب انجق اویله اولمسنه
حواس ظاهره اعانه‌سیله یعنی تجربه واسطه‌سیله حکم اولنه بیلور مثلا (قار
صوغقدر) کبی که بر آدم اکر قاری هیچ کورمامش اولسه وقار اولدیغنی بتلسه
ایلك کوردیکنده الیه طوقنمدقجه ویا صوغق اولدیغنی خبر آلمدقجه قارك
صوغقلغنه حکم ایده‌مز زیرا بو تصدیقك موضوعی اولان (قار) لفظی یاض
بر شیدن بشقه معنا افاده ایتمدیکندن دفعةً موضوع ایله محمول بیننده بر ارتباط
کورلمز یعنی دنکدکجه صوغق وصیجاقلغنه دائر هیچ برشی اکلاشیله‌میه‌جغندن
نصل اولدیغی بیلنه‌مز واو صورتله تجربه اولندقدنصکره صوغق اولدیغنه
حکم اولنمسی دخی عقلجه بوکا بر لزوم کورنمسندن اولمیوب مجرد قوهٔ لامسه ایله
حس اولندیغیچوندر یوقسه صیجاق اولمسنی عقل قبول ایده‌مز دکلدر اشته
بو مقوله تصدیقلره تصدیقات حسیه دینور کلهلم دیکر طاقمنه بونلرده محمول ایله

موضوع بیننده اولان موافقت اول امرده آشکار اولدیغندن بونلر ضرورید ر
وتجربه یه هیچ حاجت اولمیوب بونلرك ضدی دخی محالدر مثلا (ایکی کیتك
هر بری آخر برکیته مساوی اولسه اوکیتلر بر برینه مساوی اولورلر) کبی که
(ایکی کیتك هر بری آخر برکیته مساوی اولسه اوکیتلر) موضوعیله (بر برینه
مساوی) محمولی بیننده بولنان موافقت بوایکی تصورك ذاتنده موجود اولمسیله
هر حالده صحیح اولمق ایجاب ایدوب بویله اولمامسی ممکن دکلدر حتی موضوعده
اولان تصور ایله محمولده بولنان تصور بیننده بردرجه لرده مطابقت واردر که
بونلرك بر برینه موافق اولدیغنه تجربه سز حکم اولنه بیلوب اویله اولمامسی
عقلك بر وجهله قبول ایده میه جکی وضدینی اصلا وقطعا تصدیق ایلیه میه جکی
بر شیدر زیرا درت کوشه بر حوضك هر ایکی باشی بشر ارشون اولدیغی فرض
اولندقده بو باشلر مطلقا بر برینه مساوی اوله جقلرندن تحقیق مادهیه حاجت
اولماز یعنی کرك ایپ ویا سائر برشی ایله اولچلسه وکرك اولچلمسه اوحوضلرك
باشلری بر برینه مساوی اوله جغنه شبهه اولنه ماز اشته بومثللو تصدیقلره دخی
تصدیقات عقلیه دیرلر

بو احکام یالکز تصدیقات ایجابیه یه مخصوص اولمیوب تصدیقات سلبیه یه
دخی عینی اوزره شاملدر زیرا تصدیقات سلبیه برشیئك اوزرینه نفی ایله
حکم ایتمك وتعبیر آخر ایله موضوع ومحمولك اراسنده مغایرت بولندیغی خبر
ویرمك اولوب بو مغایرت دخی بعضیلرنده مجرد تجربه یه محتاجدر مثلا (دمر
یومشاق دکلدر) کبی که دمر دنیلان شیئی عمرنده هیچ کورمیوب ده یکی کورمش
اولان سرنمیدر یوقسه یومشاقیدر اکلایه ماز تا که الیله طوتوب تحقیق ایده
ویاخود یومشاق اولمیوب سرت اولدیغنی بریسی کندینه سویلیه وبو حکم دخی
انجق یومشاقلغك دمرده بولنمدیغی طوقنمق والنی سورمك ایله حس اولنمسندندر
زیرا دمری یومشاق فرض وتخیل ایلمك دخی ممکندر حالبوکه بعضیسنده
بر ضرورت مطلقه بولنوب ضدینك وقوعی وعدم وقوعی تجربه یه محتاج
اولمدیغندن بشقه انی تصور ایتمکلك دخی قابل دکلدر مثلا (دائره مربع دکلدر)
تصدیقنده محمولك موضوعدن نفی اولنمسی ایکیسنك بیننده اولان کمال
ضدیتدن طولاییدر وبو ضدیت بر مرتبه ده در که عجبا اویله برشکل اوله بیلورمی

دیو تجربه یه قالقشمق عبثدر زیرا هم دائره یعنی یوارلق وهم مربع یعنی درت
کوشه لی اولمق شرطیله برشکلك وجودی دکل توهمی بیله دائره امکاندن
خارجدر بو ماده لره کوره (دمر یومشاق دکلدر) تصدیقی تصدیقات
حسیه دن و (دائره مربع دکلدر) تصدیقی دخی تصدیقات عقلیه دن
اولمش اولور

ذکری مرور ایدن تفصیلاته نظرا تصدیقات حسیه ده محمول موضوعه
خارجدن کلوب مربوط اولمش کبی اولمغله ایکیسنی بر برندن آیرمق ممکندر
تصدیقات عقلیه ده ایسه محمول موضوعده داخل حکمنده یعنی ایکیسی بر وجود
مقامنده اولدیغندن بونلرك تفریقی محالدر بو جهتله بر تصدیقك شو ایکی
قسمدن قنغیسنه متعلق اولدیغنی فرق وتمییز ایتمك طریقی او تصدیق اکر
تصدیقات ایجابیه دن ایسه نسبت ایجابیه سنی نسبت سلبیه یه تبدیل وتصدیقات
سلبیه دن ایسه نسبت سلبیه سنی نسبت ایجابیه یه تحویل ایلمکدر شویله که
تحقیق مراد اولنان تصدیقك سلبیت صورتنه قونلمسندن اکر موضوعك
تصوری بسبتون بوزولورسه او تصدیق تصدیقات عقلیه دن اولمش اولور
مثلا (ایکی کیتك هر بری آخر برکیته مساوی اولسه اوکیتلر بر برینه مساوی
اولمازلر) تصدیقنك محمولنده اولان مساواتسزلق تصوری موضوعك افاده
ایلدیکی مساویلك تصورینه بتون بتون خلل ویریبور اشته اکر بویله اولمازسه
تصدیقات حسیه دن دیمك اولور مثلا (قار صوغوق دکلدر) کبی که صوغوقلغك
قاردن نفییله قار لفظنده اولان معنا کرچه بعض مرتبه دکیشیورسه ده اکا کلیا
خلل کلمیور بونك عکسنه اوله رق نسبت سلبیه سی نسبت ایجابیه یه تبدیل
اولنان تصدیقده دخی موضوعك افاده ایتدیکی تصور بسبتون بوزلمازسه
او تصدیق تصدیقات حسیه دن والا تصدیقات عقلیه دن اولمق لازم کلور
مثلا (دمر یومشاقدر) و (دائره مربعدر) کبی که اولکنده یومشاقلغك
دمره اثبات اولنمسی دمر معناسنی کاملا ازاله ایده مز حالبوکه بریکنده
محمولك افاده ایتدیکی یوارلقلق تصوری موضوعده بولنان درت کوشه لیلك
تصورینی طاقیله کیدریور ✵

اون طقوزنجی بند تصدیقات حسیه نك صحیح اولدیغنك بیلنمسی مجرد

✵ تصدیقات عقلیه قدمانك یقینیات اطلاق ایلدکلری الی نوع قضایادن محدود اولان اولیات ایله قضایا قیاساتها معهادن عبارت اولوب تصدیقات حسیه دخی قضایای یقینیه نك دیکر نوعلریله یقینیاتك ماعداسی اولان قضیه لری مشتمل اولمش اولور

تجربه یه محتاج اولدیغندن (بند ۱۸) انسانه کوره عالمك هر طرفنی طولاشوب بولمقدن بشقه طریق ایله بونلرك تحصیل وتحقیق ممکن دکلدر مثلا مدت عمرنده سودان مملکتندن چیقمامش وکندی همشهریلرندن غیری آدم کورمامش وسائر ملتلره دائر هیچ برمعلومات استحصال ایده مامش وبلکه اسملرینی بیله ایشتمامش اولان برزنجی کندی کبی سیاهدن ماعدا آدم کورمدیکندن عالمی دخی اویله بلله یوب بو اعتقاد کندنده بیاغیجه علم یقین درجه‌لرینه واردیغندن انك عندنده دنیاده اولان خلقك هپسی قره‌در شوقدر که کونك برنده بر بیاض آدم کوره‌جك اولسه کرچه او وقته قدر کوزی سیاهه آلشمش اولمسیله بردن بره پك آشوری تعجب ایدرسه‌ده چونکه بو یالکز رنکجه برفرق دیمك اولوب عقلك ماوراسنده برشی اولمدیغندن یواش یواش بوکا دخی آلیشور سیاه عربلری کورمیان وبیلمیانلره دخی طبق او حال واقع اولور حتی یشل آدم اولماز دیو بالله تملش ایسه‌ده کونلرده برکون بحر محیطك برطرفنده اهالیسی یشل اوله‌رق یکیدن براطه کشف اولنمسی احتمالدن بکده اوزاق دکلدر وبرآدم بتون عمرینی اناطولینك ایچری طرفلرنده اولان کویلرك برنده کچوروب واوراده ترکجه‌دن ماعدا لسان ایشتمیوب ده آخر ملتلرك سائر لسانلرایله تکلم ایلدکارینی بیلمدیکی حالده جهانك خلقی عموما کونشه کونش دیرلر وعینی بویله تحریر ایدرلر صانور هنوز سیاه وبیاضی فرق ایده میان کوچك چوجقلرك کندی سویلدکاری دلدن بشقه لسان اولدیغنی بیلمدکاری دخی معلومدر بو جهتلرله تصدیقات حسیه عقل ایله بیلنور وبولنورشیلر اوله‌رق بونلرك نفس الامره مطابق اولوب اولمدیغنی تحقیق ایتمك وکندینی غفلت وخطادن حفظ ایلمك جهانی کزوب هر برشیئی تجربه ایتمکه توقف ایدر حتی بعض کره بویله کزمك وطولاشمق دخی کافی اولماز مثلا نظام ومدنیت نعمتنه نائل اولان مملکتلرده علوم وفنونه متعلق نیچه نیچه کتابلر باصیلوب طاغیله‌رق هرکسلر استفاده ایده کلدیکنه نظرا قدیمدنبرو بویله اوله کلمشدر ظن اولنور حالبوکه صنعت طباعت یعنی باصمه اصولنك ایجادی هنوز برقاچ یوز سنه‌لك شی اولوب اندن اول وجودی اولمدیغی تاریخ مطالعه ایدنلرك معلومیدر بویله اولنجه تصدیقات حسیه حقنده برشی برمحلده نصل ایسه هریرده دخی اویله اولدیغنه وشمدی

بویله‌در یاخود فلان وقت شویله ایمش دیو هرزمان اویله‌جه اوله کلدیکنه حکم اولنمق جائز دکلدر کله لمکه تصدیقات عقلیه‌ده محمولك موضوعه موافق بولنشی تصورلرك حد ذاتنده بربرینه اولان نسبتدن عبارت اولدیغندن بونلرك هرحال ومحله شامل یعنی هریرده وجمیع وقتده جاری اولدقلری جهتله برآدم کندی کندینه دقت تامه ایله تفکر وملاحظه ایلسه صحیح ویا فاسد اولدیغنی تجربه‌یه حاجت اولمقسزین یالکز عقل قوتیله خارجه چیقاره‌بیلور بوسببدندر که تصدیقات عقلیه تجربه‌سزجه یعنی خارجه تطبیق اولنمقسزین استحصال اولنه‌بیلور مثلا هربری آخر برکیته مساوی اولان ایکی کمیتك بربرینه مساوی اولدیغنی ودائره‌نك مربع اولمه‌دیغنی تجربه ایتمکه حاجت اولمیوب همان موضوع ایله محمولك تصورلری بربرینه ذهنا تطبیق اولندقده بینلرنده‌کی موافقت درعقب میدانه چیقار وبونلرك صحتی ضروری اولدیغندن هیچ براستثنا قبول ایتمیه‌رك هریرده وهروقتده یعنی کچمش وشمدیکی وکله‌جك زمانده صحیح اولدقلری شویله طورسون خلافنك تصدیقنی بیله عقل آلمدیغی بحث واشتباه قبول ایدر موادن دکلدر

یکرمنجی بند قیاسلر تصدیقاتدن مرکب (بند ۱٦) وتصدیقلر دخی تصدیقات حسیه وعقلیه‌دن مرتب اولدیغندن (بند ۱۸) قیاس اوچ قسمه منقسمدر برنجی قسمی تصدیقات حسیه‌دن عبارت اولاندر وبونلره قیاسات حسیه دینور مثلا (وجود انسانی فانی اولمسیله افراد بشر برطرفدن تلف اولوب دیکر طرفدن دخی هرکون یکیدن چوجقلر دنیایه کلیور عمر طبیعی ایسه یوز سنه راده‌لرنده‌در بوصورتده بوکوندن اعتبارا یوز سنه‌یه قدر نفوس انسانیه تجدد ایده‌جکدر یعنی یوز سنه صکره جهانده موجود اولان آدملر شمدیکیلرك غیری اوله‌جقدر) کبی ایکنجی قسمی یالکز تصدیقات عقلیه‌دن مرتب بولنانلردر که بونلره قیاسات عقلیه دیرلر مثلا (ایکی کمیتك هربری آخر برکیته مساوی اولسه او کمیتلر بربرینه مساوی اولورلر درت ایله ایکی مجموعی التی یه واوچ ایله اوچ مجموعی بنه التی یه مساویدر بوصورتده درت ایله ایکی مجموعی اوچ ایله اوچ مجموعنه مساوی اولور) کبی

اوچنجی قسمی تصدیق حسی ایله تصدیق عقلیدن ترکب ایدن قیاسلر اولوب

بونلره دخی قیاسات مختلطه تعبیر ایدرلر مثلا (برشی کندی کندینه هیچ یوقدن
حاصل اوله میوب هر اثرك برسببی واردر یغمور قار طولو ودها بونك كبی شیلر
برطاقم آثاردن یعنی وجوده كلوب خارجده ظهور ایدن نسنه‌لردن عبارتدر
بوصورتده یغمورك وقارك وطولونك برسببی اوللیدر) كبی كه بونده برنجی
تصدیق تصدیقات عقلیه‌دن وایكنجیسی تصدیقات حسیه‌دندر
علملرك جمله‌سی بربرینه مربوط قیاسلردن یاپلدیغی جهتله (بند ٣) قیاسات
عقلیه‌دن عبارت اولانلره علوم بسیطه دینور علم حساب وعلم هندسه وعلم جبر
كبی كه بونلر یالكز عقلیاتدن عبارتدرلر قیاسات مختلطه‌دن حاصل اولان
علملره دخی علوم مختلطه تعبیر اولنور علم حكمت طبیعیه وعلم جرّ اثقال
وعلم هیئت دخی بوقبیلدندر زیرا بوعلملرك بعض احكامی عقلیات اوزرینه مبنی
اولوب بعضیسی دخی حسیاته یعنی تجربیاته متعلقدر انجق هیچ برعلم اوله‌مازكه
ساده‌جه قیاسات حسیه ایله وجودپذیر اوله
یكرمی برنجی بند علم منطق قیاسك اصول ترتیبنی بیلدردیكندن (بند ١٧)
وعلملرك تشكل ایلدیكی قیاسلر قیاسات عقلیه ایله قیاسات مختلطه‌دن عبارت
اوله بیلدیكندن (بند ٢٠) منطق دخی ایكی قسم اولوب بری قیاسات عقلیه‌نك
ودیكری قیاسات مختلطه‌نك احكامنی تعریف ایدر یعنی بربیسی نفس تصوراتدن
ودیكری دخی تصورلرك اشیای خارجیه‌یه تعلقندن بحث ایلر زیرا تصدیقات
حسیه‌ده برشیئك ذهنده موجود اولمسی كافی اولمیوب ومطلقا خارجده بولنمسی
شرط اولوب حالبوكه تصدیقات عقلیه‌ده هر برشی ماده‌یه محتاج اولمقسزین
یالكز ذهنجه وجودی اعتباریله‌در یعنی خارجده بولنمسنده وبولنمامسنده
هیچ بربأس اولمیه‌رق همان تصور وتخیل اولنه بیلمسی كفایت ایدر مثلا
(هر بری آخر بركیته مساوی اولان ایكی كمیت بربرینه مساوی اولورلر)
و (برشكل ایكی خط مستقیمك احاطه‌سندن حاصل اوله‌ماز) و (دائره مربع
دكلدر) و (هر بر كل كندی اجزاسنك هر برندن بیوكدر) تصدیقلرنده اوایكی
كمیتك نه واقع ویاغیر واقع اولدقلرینه ونه بربریله اولان نسبتلرینه باقلمیوب
فقط موضوعك تصوریله محمولك تصوری اراسنده اولان موافقته نظر
اولندیغندن كرك اوچلسون ویا صایلسون وكرك اوچلمسون وصایلمسون

اویله ایكی كمیت هر حالده بربرینه مساوی اولمق لازم كلور وجهانده استقامت
صحیحهٔ هندسیه ایله مستقیم هیچ برخط بولنمسه بیله بهری برخط مستقیمه مساوی
اولان ایكی خط مستقیمك بربرینه دخی مساوی اولملری وبرشكلك ایكی خط
مستقیمك احاطه‌سندن حاصل اوله‌مامسی ایجاب ایلر ودنیاده دائره اوله‌رق
برشكل وكلّ نامنده برشی موجود اولسه اولمسه ینه هم دائره وهم مربع اوله‌رق
برشكل یاپیله‌مدیغی واجزایه انقسامی تخیل اولنان بركلّ اوجزؤلرك هر برندن
بیوك اولدیغی صحیح اولور زیرا بونلرده اشیای خارجیه‌نك وجودندن صرف نظر
اولنوب یالكز تصور انجه الویرشلی اولوب اولمدقلرینه باقیلیور بوسببدندركه
بویله تصدیقلرده حكم موجودك اوزرینه اولمیوب انجق مفروضه اولدیغندن
بونلرده برنوع شرطیت رابحه‌سی واردر یعنی شوتصدیقلر (اكر هربری
آخر بركیته مساوی ایكی كمیت بولنورسه اوكمیتلر بربرینه مساوی اولورلر)
و (خطوط مستقیمه‌نك احاطه‌سندن حاصل اولمش شكللر وار ایسه انلرك
هر برینی احاطه ایدن خط مستقیملر البته ایكیدن زیاده اوللیدر) و (دائره اوله‌رق
برشكل بولندیغی تقدیرده اوشكل مربع اوله‌ماز) و (اجزایه تقسیمی قابل اولان
بركلك وجودی اولسه اوكلّ اجزاسنك هر برندن بیوك اولور) دیمكدر اشته بونلر
عقلجه كاملا صحیح اولملریله تجربه‌دن آزاده اولوب فقط خارجده موجود
اولملری تجربه طریقیله تحقیق اولنه بیلور یعنی بوكونه تصدیقلر دائرهٔ عقلی
تجاوز ایده‌میوب وجود خارجیلرینه انجق تجربه ایله حكم اولنه بیلور تجربه
دنیلان شی ایسه محسوسات ظاهریه‌دن عبارتدر (بند ١٤) حتی بونك ایچوندركه
قیاسات مختلطه‌ده تصدیق عقلینك واقعه مطابق اولدیغنه حكم ایدن
تصدیق تصدیقات حسیه‌دندر مثلا تصدیق عقلی اولان (برشی كندی كندینه
هیچ یوقدن حاصل اوله‌میوب هر اثرك برسببی واردر) تصدیقی (بند ٢٤)
جهانده اثر وسبب تعبیر اولنور شیلر واردر دیمك اولمیوب اثر معناسیله سبب معناسی
بینده اولان ارتباطه نظرا اكر عالمده اثر وار ایسه انی ایجاب ایتدیرجی برسبب دخی
موجود اولمق لازم كلدیكنی بیان ایتمكدر و (یغمور وقار وطولو ودها بونك كبی شیلر
برطاقم آثاردن عبارتدر) تصدیق حسیسی ایسه جهانده اثر دنیلان شیلرك موجود
اولدیغنه ویاغمور وقار وطولونك بوقبیلدن بولندیغنه حكم ایتمكله برنجی تصدیقده

اولان صورت فرضیه‌یی ایکنجی تصدیق صورت اخباریه‌یه تحویل ایتمش اولور صکره بو تصدیقدن دخی براوچنجی تصدیق یعنی (بو صورتده یغمورك وقارك وطولونك بر سببی اولملیدر) تصدیقی استنتاج اولنوب بو دخی شو اثرلرك بر سببی اولدیغنی بیان ایدر بو افاده‌لره کوره تصدیقات عقلیه امور ذهنیه‌یه وتصدیقات حسیه دخی موجودات خارجیه‌یه متعلق اولدیغندن منطقك قیاسات عقلیه‌دن بحث ایدن قسمی فقط عقلیاته راجع اولوب قیاسات مختلطه‌نك احکامنی بیان ایلیان دیکر قسمنك دخی حسیاته تعلق اولمق لازم کلدیکی ظاهر اولور

یکرمی ایکنجی بند قیاسلر تصدیقاتدن وتصدیقات تصوراتدن مرکب اولدیغی کبی تصور دخی برشیئی ادراك ایتمکدن عبارت اولوب (بند ١٥) و(بند ١٦) قیاسات وتصدیقات وتصوراتی وجوده کتورن دخی هب نفس ناطقه‌نك خاصه‌لرندن معدود اولدیغی بالاده بیان اولنان قوهٔ عالمه‌درکه (بند ١١) اصل عقل دیدکلری دخی بودر زیرا تصور وتصدیق وقیاسك جمله‌سی ذهنده جاریدر کلملکه تصدیقات عقلیه ذهنده واقع اولان ماده‌یه حکم ایدوب تصدیقات حسیه ایسه خارجده بولنانلر اوزرینه حکم ایده‌یور (بند ٢١) حالبوکه کندنده اولان شیلره عقل صحیحا حکم ایده بیلورسه ده موجودات خارجیه‌یه نصل حکم ایلسون یعنی عقل کندی دائره‌سندن طبشاری اولان اموری نه وجهله بیلسون دیو سؤال اولنسه بجادر واقعا دخی خارجده اولان کیفیتلر هرحالده خارجده اولدقلری کبی بیلنه‌مز زیرا ذهنده اولان خارجده بولنانه دائما مطابق دکلدر یعنی عقلك حس وادراك ایتدیکی شیئك حقیقتی هر وقت انك ظاهرده کورینان صورتنك عینی اولمیوب وبرشی ذهنده نصل ایسه خارجده دخی مطلقا اویله اولمق لازم کلمیوب چوق کره صورت معقوله نفس الامره توافق ایتمز و بعض ماده‌نك وجودی فقط وجود ذهنیدن عبارت اولوب انك وجود خارجیسی اولماز مثلا برآدم آینه‌یه باقسه انده طبق کندینه بکزر بر ینی کورر وبرازیری صوده اولان دکنك دائما قیریق کبی کوزیکور ویشل کوزلك ایله باقیلان شیلر یشله بویانمش صانیلور وانکین دکزه نظر اولندقده قوس دائره شکلنده برخط ایله محدود ظن اولنور حالبوکه آینه‌ده کورینان خیالك خارجده وجودی اولمدیغی یقینا مجزومدر ودکنك

صودن طبشاری التدقده طوغری اولدیغی تحقق ایدر ویشل کوزلك چیقاریلوبده اویله‌جه باقلدیغی صورتده او یشل رنك چارچابق محو اولور وبرکمی‌یه بنیلوبده انکینده طوغری وارلسه کمی ایلرولدکجه افق یعنی کوك یوزینك کناری که کوك ایله یرك بتشمش کبی کوروندیکی قوسواری خطدر او دخی ایلری‌یه کیدوب حاصلی اکا واصل اولمق ممکن اوله‌ماز اشته بونلر غلط بصر یعنی کوز الدانمه تعبیر اولنان شیلردر بونلردن قطع نظر رؤیاده کوریلان برچوق شیلرك هیچ اصلی اولمدیغی اویانلنجه اکلاشیلور بویله اولدیغی حالده شو محسوساتك مجموعی ساده‌جه برکورینشدن عبارت اولیور وبونلری ادراك ایدن عقل اولدیغندن یالکز ذهنده اولوب انلرك خارجده وجودی یوقدر بوندن اکلاشلدیغنه کوره صورت ذهنیه که ذهنده اولان شیدر صورت خارجیه‌نك یعنی ذهنك خارجنده بولنانك غیریدر اشته شو ایکی صورتی بربرندن آییروب تمیز ایتمك ونسبت ذهنیه‌یی نسبت خارجیه‌یه تطبیق ایدرك ذهنده اولان ماده‌نك نفس الامره مطابق اولوب اولمدیغنی تحقیق ایلمك پك اهم والزم برکیفیتدر انجق ذهنك بویله کندندن خارج اولان ماده‌یه کسب وقوف ایتمسی وفکر ونظرده خطا ایلمامسی بشریت اقتضاسنجه کاملا ممکن اوله‌میوب بردرجه‌یه قدر اوله بیلدیکی دخی محققدر

یکرمی اوچنجی بند قیاس عقلی تصدیقات عقلیه‌دن عبارت اولمسیله (بند ٢٠) فقط صورت ذهنیه‌یه دائر اولوب قیاس مختلط تصدیقات حسیه وعقلیه‌دن مرکب اولدیغندن صورت خارجیه‌یه دخی متعلقدر یعنی قیاسات مختلطه‌ده محسوسات خارجیه‌دن دخی بحث اولنمغله (بند ٢٠) صورت ذهنیه‌دن صورت خارجیه‌یه انتقال یعنی معقولادن موجودی استدلال ایلمك دیمکدر بو خصوصك ایسه قنغی اساس اوزرینه‌بنا اولنه‌بیلدیکی ونه مرتبه‌لره قدر قابل اولدیغی بیلمك ایچون علم حکمتك قوای باطنیه‌دن یعنی قوهٔ مدرکه وقوهٔ متخیله وقوهٔ حافظه کبی برطاقم خواص عقلیه‌دن بحث ایدن بعض احکام عالیه‌سی کورلمکه محتاجدر بو سببله قیاسات مختلطه‌یه دائر قواعددن بو کتابده صرف نظر اولنوب فقط قیاسات عقلیه‌دن بحث ایله اکتفا اولنه‌جقدر

یکرمی دردنجی بند قیاسده ایکی شیئه اعتبار اولنوب انك بریسی صورت

ودیکری ماده‌در صورت قیاس نتیجه‌نك مقدمه‌لره موافق اولوب اولمامسیدرکه نتیجه‌نك استخراجی انجق بونکله ممکن اولدیغندن قیاسك اك باشلی شرطی بودر ماده قیاس دخی تصدیقلرك حد ذاتنده صحیح ویا فاسد اولملغیدر بوجهتله هر قیاسده استلزام تعبیر اولنور برکیفیت واردرکه مقدمه‌لر ایله نتیجه‌نك بربرینه موافق اولمسندن عبارتدر استلزام بولنده اولوب نتیجه‌نك فاسد اولمسی ممکندر مثلا (هر ایکی ایاقلی حیوان انساندر خروس ایکی ایاقلی برحیواندر بوصورتده خروس انساندر) کبی که بونده نتیجه فاسد ایسه‌ده استلزام بنه صحیحدر زیرا مقدمه‌لرك ایکیسی دخی قضیهٔ شرطیه هیئتنه قونیلوبده (اکر هر ایکی ایاقلی حیوان انسان ایسه وخروس دخی ایکی ایاقلی برحیوان ایسه خروس انساندر) دنیلدیکی حالده ایکی ایاقلی اولان هر حیوانك انسان اولمسنه وخروسك دخی ایکی ایاقلی برحیوان اولدیغنه حکم اولنمیوب بالکز مقدمه‌لر ایله نتیجه بیننده موافقت بولندیغنی افاده اولنمش اولور اشته بوموافقت موجود اولدیغندن کرچه (خروس انساندر) نتیجه‌سی فاسد ایسه‌ده استلزام صحیحدر ونتیجه‌نك فاسد اولمسی ایسه (هر ایکی ایاقلی حیوان انساندر) مقدمه‌سنك فسادندندر

هر قنغی وقت استلزام صحیح اولسه قیاس صورتجه صحیح اولوب عکسی تقدیرنده دخی صورتجه فاسد اولور اشته ذکر اولنان قیاس صورتجه صحیحدر لکن (سقراط اسکی فیلسوفلردن ایدی اسکی فیلسوفلرك بعضیلری اهل عفت ایدیلر بوصورتده سقراط دخی اهل عفت ایدی) قیاسنده تصدیقلرك جمله‌سی صحیح اولدیغندن بوقیاس ماده‌جه صحیح ایسه‌ده فلاسفه‌دن بعضیسنك عفیف اولمسندن سقراطك ارباب عفتدن اولمسی لازم کلمامکله استلزامده فساد اولوب بوقیاس دخی ماده‌جه صحیح وصورتجه فاسددر کالمکه (سقراط اسکی فیلسوفلردن ایدی اسکی فیلسوفلرك جمله‌سی اهل عفت ایدیلر بوصورتده سقراط دخی اهل عفت ایدی) دینلدیکی وقت استلزام صحیح اولوب انجق (اسکی فیلسوفلرك جمله‌سی اهل عفت ایدیلر) تصدیقی فاسد اولمسیله بوقیاس دخی صورتجه صحیح وماده‌جه فاسد اولمش اولور

بوتعریفه کوره قیاس درت وجهله اوله‌بیلوب برنجیسی صورة صحیح ومادة فاسد

ایکنجیسی مادة صحیح وصورة فاسد اوچنجیسی هم صورة وهم مادة صحیح دردنجیسی صورة ومادة فاسد اولمقدر برقیاسك صحتی هم صورتجه وهم ماده‌جه صحیح اولمسیله اولوب صورت وماده‌سندن بریسی فاسد اولسه قیاسده دخی فساد واقع اولور

بوکتابده یالکز قیاسات عقلیه‌دن بحث اولنه‌جغی جهتله (بند ٢٣) بیان اولنه‌جق قواعد واحکام ایکی ماده‌یه دائر اوله‌جقدر یعنی قیاس عقلینك مقدمه‌لری تصدیقات عقلیه‌دن بولنمسنه وقیاسك صورتنه متعلق اولان قاعده‌لر قیاسات حسیه وقیاسات عقلیه وقیاسات مختلطه‌یه مشترك اولمسنه نظرا اولا تصدیقات عقلیه‌نك احکام اصلیه‌سنی بیلدرمك ثانیا اسنز قیاسات عقلیه‌دن اولسون اسنز اولمسون هر درلو قیاسك صورتجه قاعده‌لرینی بیان ایتمك لازم کله‌جکدر بوجهتله قیاسات عقلیه‌نك هم ماده‌سی وهم صورتی اعتباریله صحت وفسادینه دائر قاعده‌لرك تعریفنه ابتدار اولنه‌جقدر

مقالهٔ ثانیه

تصدیقاتك تقسیمیله احكام مخصوصه‌سی بیاننده در

یكرمی بشنجی بند بو محله كلنجیه قدر فكر ونظر ماده‌سنك فقط ذهنده صورت وقوعنی فرض ایتدك لكن انسان كندی افكارینی لسانیله سائرلرینه بیلدیرمكه دخی مقتدر اولوب حتی انك دیكر حیوانلره فائق اولمقلقده بریوك جهت امتیازیه سبده بودر امدی انسانی ناطق ایدن نطق ایكی اولوب برینه نطق باطنی دینور كه بالاده شرح وتفصیل اولندی (بند ٤) ودیكرینه نطق ظاهری تعبیر اولنوب بوده مجرد سوز سویلمك یعنی اغزدن الفاظ تعبیر اولنور برطاقم بربرینه مربوط سسلر چیقاره‌رق مرامنی افاده ایلمكدر مادامكه لفظلر ذهنلرده وجود بولان افكارك ظاهرده كورینان علامتلریدر بو الفاظك بربرینه اولان نسبتلری لایقیله تدقیق اولنسه افكارك دخی نصل اجزایه منقسم اولدیغنی ونه رنكاره‌نك بردیكی میدانه چیقه‌جغندن بز دخی بو وادی‌یه كیده‌لم

تصدیقاتك تصدیقات ایجابیه ایله تصدیقات سلبیه‌یه تقسیمی جهتیله (بند ١٦) تصدیق ایجابی‌یی حاوی اولان قضیه‌یه قضیهٔ موجبه وتصدیق سلبی‌یی افاده ایلیان قضیه‌یه قضیهٔ سالبه تعبیر اولنور واختصار ایچون قضیهٔ موجبه یرینه موجبه وقضیهٔ سالبه یرینه سالبه دینور

برقیاسك مقدمه‌لری دیكر قیاسلرك نتیجه‌لری اوله‌بیلور یعنی برینك مقدمه‌لری دیكر قیاسلره وبونلرك مقدمه‌لری دخی دها بشقه‌لرینه نتیجه اوله‌جق صورتده برتسلسل حاصل اولمسی ممكندر لكن بونك مطلقا برنهایتی اولوب كیده كیده اویله برقیاسه طیانوركه انك مقدمه‌لری قضایای استدلالیه‌دن اولماز یعنی دیكر قضیه‌لردن استدلال اولنمش اولمیوب ذاتا بدیهی اولور

ذاتا بدیهی یعنی كندی كندینه آشكار اولان قضیه‌لر انلردركه مركب اولدیغی لفظلرك معناسی بیلندیكی حالده افاده ایتدیكی حكمی تصدیق وقبول ایتمامك ممكن دكلدر یعنی عجبا صحیحمیدر دكلمیدر دیو شبهه اولنه‌ماز اشته اوقضیه‌لركه

هیچ برقیاسه نتیجه اوله‌میه‌لر انلره اولیات ✲ تعبیر اولنور امدی اولیات دینیلان قضیه‌لر موضوع ایله محمولك بربرینه موافق اولوب اولمدیغنی ذهنك بردن بره فرق ایلدیكی قضیه‌لردر مثلا (عالمده اكر موجودات وار ایسه انك براد یجیسی دخی اولملیدر مادامكه بن وار اولدیغمدن عالمده موجودات وار دیمك اولور بو صورتده واجب تعالی حضرتلرینك موجود اولدیغی محققدر)

(واجب تعالی حضرتلرینك موجود اولدیغی محققدر كمال صفتلرندن اولان عدالت صفتیله متصف اولمقلق واجب تعالی حضرتلرینك شانندندر بو صورتده واجب تعالی حضرتلری عادلدر)

(واجب تعالی حضرتلری عادلدر واجب تعالی حضرتلری عادل اولنجه ایو آدملره مكافات وكوتی آدملره مجازات ایلملیدر بو صورتده واجب تعالی حضرتلری هركسه عملنه كوره مجازات یورمق كركدر)

(واجب تعالی حضرتلری هركسه عملنه كوره مجازات یورمق كركدر لكن بو عدالت واجب تعالی حضرتلری طرفندن شو دنیاده اكثریا تمامیله اجرا بیورلمیور بو صورتده انسان دنیاده ایشلدیكی اعمالك مكافات ویا مجازاتی وفاتندن صكره كوره‌جكی برمحله كیده‌جكدر) كبی كه اشته بونلر بربرینی متعاقب درت قیاس اولوب اولكی قیاسك مقدمه‌لری اولیاتندر وهر برقیاسك نتیجه‌سی كندندن صكره كلان قیاسه مقدمه اولوب مقدمه‌سی دخی اندن اول اولان قیاسه نتیجه اولیور بو تفصیلاتدن اكلاشلدیغنه كوره قیاسلرك اصل اساسی اولیاتدر

یكرمی التنجی بند اساس قیاس اولان اولیات علوم بسیطه ومختلطه‌ده جاری اولوب علوم بسیطه‌نك اولیاتنه علوم متعارفه دینور مثلا (هر بركل كندی اجزاسی مجموعنه مساویدر) و(ایكی كمیتك هر بری آخر بركمیته مساوی اولسه اوكمیتلر بربرینه مساوی اولورلر) كبی كه بونلر علوم ریاضیه‌نك اولیاتندندر بو تعریفه كوره علوم متعارفه تصدیقات عقلیه‌دن اولوب ذاتا بدیهی اولان قضیه‌لر دیمك اولمسیله علوم بسیطه‌نك اساسی حكمنده‌درلر

انجق علوم متعارفه یالكز علوم وفنونه مخصوص اولمیوب انلرك غیریده دخی پك چوق قوللانیلور شیلردر مثلا برآدم بردوستندن قرض اوله‌رق بوز غروش

✲ اولیات طرفینك یعنی موضوع ایله محمولك تصورلری انلرك بیننده اولان نسبتی جزم ایتمكلكه كافی اولان قضیه‌لردر یاخود استعانهٔ حس ایله اولیه‌رق وذهنده حاضر بولنان بر واسطه‌یه توقف ایتمكسزین عقلك حاكم اولدیغی قضایادر یوللو دخی تعریف اولنور

آلسه و برمدت کچدکده الاجقلرسنه اللی غروش ویروب برازوقت صکره اللی
غروش دها تسلیم ایتسه بو رجنی بسبتون ویرمش وکندینی اندن قورتارمش
بلور بوکا سبب مقدما اودنج آلمش اولدیغی اویوز غروشه برکل- وایکی دفعه‌دن
ویردیکی اللیشر غروشه دخی اوکلک اجزاسی مجموعی نظریله باقوب هر برکل-
کندی اجزاسی مجموعنه مساوی اولدیغنی ادراک ایتمسیدر ویربنا او چیلوبده
درت یانتک هر بری فرضا یکرمی آرشون اولدیغی صورتده تام مربع اولوب
یانلرینک بربرینه مساوی اولدیغنه حکم اولنمسی دخی ایکی کمیتک هر بری
آخر برکمیته مساوی اولسه اوکمیتلر بربرینه مساوی اوله جغنی عقل کسدیکندندر
اشته بونک کبی برخیلی علوم متعارفه واردرکه اکثریا بیلمکسزین ویاخود
دقت اولنمسزین استعمال اولنور

یکرمی یدیجی بند   علوم متعارفه دن اولان (هر برکل- کندی اجزاسی
مجموعنه مساویدر) قضیه‌سیله (هر برکل- کندی اجزاسنک بردن بیوکدر)
قضیه‌سنک ذاتا بدیهی اولملری کندیلرنده عینیت یعنی مطابقت بولندیغندندر
شویله که بولفظلرک معناسنی لایقیله بیلنلره کوره اولکی قضیه (هر برکل- کندینه
مساویدر) وایکنجیسی دخی (هر برکل- کندندن کوچک اولان شیدن بیوکدر)
دیمکدن بشقه برشی دکلدر زیرا برکل- قاچ جزؤدن مرکب فرض
اولنورسه اولنسون او اجزانک جمله‌سی بربره کتورلدیکی حالده اوکلک حصوله
کله جکنده وجزؤلرک هر بری نقدر بیوک اولسه لر ینه اوکلدن کوچک
اوله جقلرنده شبهه یوقدر بوقدیرجه برقضیه‌نک ذاتا بدیهی اولمسی موضوعیله
محمولی بینده اولان مطابقتک بردنبره میدانه چیقمسندن عبارت اولوب (بند ٢٦)
بومطابقت دخی انجق برتصورک کندینه عینیله مشابه اولان بشقه برتصوره
اسناد اولنمسیله حاصل اولور

شو بیان اولنان احکام سالبه‌لره دخی شامل اولوب برقضیهٔ سالبه‌نک موضوع
ومحمولی آراسنده بولنان مخالفتک دفعة آکلاشلمسی اوقضیه‌نک ذاتا بدیهی
اولدیغنه علامتدر وبومخالفت ایسه برتصورک کندینه بسبتون مغایر اولان سائر
برتصوره اسناد اولنه‌مامسندندر مثلا (برکلک جزؤی اوکله مساوی دکلدر)
کبی که بونده (برکلک جزؤی) موضوع و(اوکله مساوی) محمول اولوب (کل-)

تصوریله

تصوریله (جزؤ) تصورینک بربرینه مخالف اولدیغنه نظرا برکلک جزؤی اوکله
مساوی اولمدیغی درعقب ادراک اولنور

علوم متعارفه ذاتا بدیهی اولدقلرندن بشقه (بند ٢٦) تصدیقات عقلیه‌دن
بولندقلری جهتله موجبه اولانلرده محمولک موضوعه موافق اولمسی وسالبه
بولنانلرده محمول ایله موضوعک بربرینه موافق اولمامسی ضروریدر باقلم
بوضرورتک حکمتی ندر بالاده کورلدیکه تصدیقات عقلیه خلافنه حکم
اولنه‌میان تصدیقلر اولدیغندن (بند ١٨) برتصدیق عقلی‌یه مخالف اولان
تصدیق ذهنده وجود بوله‌مازیرا وجود وعدمی یعنی وارلق ایله یوقلغی
جمع ایدن برتصور دائرهٔ عقله صغمیوب بالفرض مربع بردائره توهم ایتمک
برشکلک هم دائره اولدیغنی وهم دائره اولمدیغنی تصور ایلمک اولور بو ایسه تناقض
قبیلندندر یعنی بربرینه ضد تام اولان ایکی شیئک بربره جمعی دیمکدرکه هیچ
بر وقتده عقل بونی قبول ایده‌مز اشته عقلا بربرینه مغایر اولان اموربربره
جمع اولنه‌مدیغندن تصدیقات حسیه‌نک خلافی تخیل اولنه بیلورسه‌ده تصدیقات
عقلیه‌نک ضدی بروجهله توهم اولنه‌مازنته‌کیم آلتنک اورته‌سنده برکوز
وارقه‌سنده برقویرق اولوبده اللری وایاقلری التیشر پرمقلی برآدم رسمی یاپیق
رساملرک الندن کلور اما مربع اولمق شرطیله بردائره یاخود ایکی خط مستقیمک
احاطه‌سندن حاصل اولمش برشکل رسم ایتمکدن عاجزدرلر اشته ایکی نقیضک
جمعی ممکن اولمدیغی اولیاتدن اولان (برشی هم واقع وهم غیر واقع اوله‌ماز)
یعنی برشی هم وارهم یوق اولمق ممکن دکلدر قضیهٔ عمومیه‌سی افاده ایدر
بوقضیه‌دن دیکر ایکی طاقم قضیه تولد ایدوب برطاقمی (واقع واقعدر)
(غیر واقع غیر واقعدر) (واقع اولان غیر واقع دکلدر) (غیر واقع اولان واقع
دکلدر) قضیه‌لریدر ودیکری (برشی یا واقع ویاغیر واقعدر) قضیه‌سندن
عبارتدر

(واقع واقعدر) قضیه‌سی وار ایسه واردر و(غیر واقع غیر واقعدر) قضیه‌سی
یوق ایسه یوقدر (واقع اولان غیر واقع دکلدر) قضیه‌سی وار ایسه یوق اوله‌ماز
و(غیر واقع اولان واقع دکلدر) قضیه‌سی دخی یوق ایسه وار اوله‌ماز دیمک
اولدیغندن شودرت قضیه‌دن اولکی ایکی قضیه موجبه‌لرک وصکره‌کی ایکی

قضیه دخی سالبه‌لرك میزانیدر (برشی یا واقع ویا غیر واقعدر) قضیه‌سی دخی برشی یا واردر یا یوقدر یعنی وار ایسه واردر یوق ایسه یوقدر معناسنه اولوب بوده برقضیهٔ صحیحه ایله برقضیهٔ فاسده بیننده مشترك برقضیه بولنه‌مدیغنی یعنی نه صحیح ونه فاسد اولمق شرطیله برقضیه‌نك وجوده کلمسی ممکن اوله‌مدیغنی بیان ایدر

بو تعریفلره نظرا جمیع علوم متعارفه‌نك اساسی شوذکر اولنان قضایای عمومیه‌نك بری اولمق لازم کلور مثلا (برکمیت دیکر برکمیتدن هم بیوك وهم کوچك اوله‌ماز) قضیه سی (برکمیت دیکر برکمیتدن هم اعظم وهم غیر اعظم اوله‌ماز) حکمنده اولوب بو ایسه (برشی هم واقع وهم غیر واقع اوله‌ماز) قضیه‌سنك اوزرینه مؤسسدر و (هر برکل کندی اجزاسی مجموعنه مساویدر) قضیه‌سنده (کل) لفظی برطاقم اجزا مجموعی معناسنی افاده ایتمکله (کل - کلك عینیدر) دیمك اولوب بو دخی برشیئك کندی نفسی اوزرینه حکم اولنمسی قبیلندن اولدیغندن حمل صحیح اولوب (واقع واقعدر) قضیه‌سنك اوزرینه مبنیدر و (برکمیت دیکر برکمیته یا مساوی ویا غیر مساویدر) قضیه‌سنك اساسی دخی (برشی یا واقع ویا غیر واقعدر) قضیه‌سیدر مادامکه (برشی هم واقع وهم غیر واقع اوله‌ماز) قضیه‌سی دیکرلرینك منبع ومنشئی اولدیغندن علوم متعارفه‌نك میزان ومعیاری یعنی صدق وکذبك مرجعی بودر

یکرمی سکزنجی بند علوم متعارفه‌نك میزانی (برشی هم واقع وهم غیر واقع اوله‌ماز) قضیه‌سی اولدیغی (بند ٢٧) وبرقضیه‌نك بالذات بدیهی اولمسی دخی موضوعنك تصوری محمولنك تصورینی مستلزم اولمسیله بربرینه مطابق وموافق اولمقلغی دفعةً اکلاشلمقدن عبارت بولندیغی کورلدی ایدی (بند ٢٥) لکن تصدیقات عقلیه‌نك بعضسنده اوموافقت بردن بره میدانه چیقمدیغندن بونده بعض دقت اولنه‌جق شیلر واردر مثلا (یدی ایله بش مجموعی اون ایکی‌یه مساویدر) قضیه‌سنده (اون ایکی) تصوری (یدی ایله بش مجموعی) تصورنده داخل اولمدیغندن شو ایکی تصورك بربرینه موافق اولدیغی طوغریدن طوغری‌یه ظاهر اولمیوب بو قضیه‌نك صحیح ویا فاسد اولدیغی تحقیق ایچون بالاده تفصیل اولندیغی اوزره (بند ٥) برمق حسابنه قالقشمغه مجبوریت

حاصل اوله‌جغی جهتله بونده بداهت یوقدر دیو واقعا اعتراض اولنه‌بیلور واوحالده بونك کبی اولان قضیه‌لره (برشی هم واقع وهم غیر واقع اوله‌ماز) قضیه‌سی اساس اوله‌میه‌جغندن تصدیقات عقلیه‌نك جمله‌سی او اساس اوزرینه بنا ایدیله‌مامك لازم کله‌جکی کرچه میدانه قونیله‌بیلورسه‌ده بو اعتراضه ایکی صورتله جواب ویرلمك قابلدر برنجیسی بودرکه ایلریده تعریف اولنه‌جغی وجهله (بند ٤٤) هر بدیهی اولان شیئك بداهتی طوغریجه ظاهر اولمق شرط اولمیوب انك بعضسنده بداهت طولاییسیله میدانه چیقار اشته (یدی ایله بش مجموعی اون ایکی‌یه مساویدر) قضیه‌سنك بداهتی بو ایکنجی نوعدندر شوقدرکه بو قضیه‌نك بدیهی اولدیغی اثباته مدار اولان شی تجربه صورتی دکلدر یعنی بونك صحتنی تجربه‌یه حاجت اولمقسزین مجرد اصول قیاسیه ایله تحقیق ایتدرمك ممکن اولدیغی کوریله‌جکدر بو تقدیرجه بحث اولنان قضیه‌یه بدیهی دیمك اولدیغندن بالآخره (برشی هم واقع وهم غیر واقع اوله‌ماز) قضیه‌سنه طبانمق لازم کلور وبونك اوزرینه مؤسس اولمیان تصدیقات عقلیه یوقدر ایکنجی جواب دخی بودرکه (یدی ایله بش مجموعی اون ایکی‌یه مساویدر) قضیه‌سیله امثالی قضیه‌لر کرچه قضیه صورتنده ایسه‌لرده لایقیله دقت اولنسه حقیقتده هپ تعریفات قبیلندندر نته‌کیم تعریفه دائر اولان کله‌جك بندده بیان اولنه‌جقدر

یکرمی طقوزنجی بند برلفظك معناسنی سائر الفاظ ایله افاده ایلمکه تعریف※ دینور یعنی تعریف برلفظه بدل انکله برمعناده اولمامق شرطیله دیکر اوقدر الفاظلر ذکر وایراد ایلمکدرکه تعریف اولنان لفظك معناسی نه ایسه انك یرینه قوللانیلان الفاظك هیئت مجموعه‌سندن دخی اومعنا حاصل اوله

تعریفی متضمن اولان جمله‌یه تعریف دنیلوب تعریف اولنان لفظه رانك فتحیله معرَّف وتعریف ایلیان لفظلره رانك کسریله معرِّف تعبیر اولنور

کلملکه (مثلث اوچ خط ایله محدود اولان سطحدر) جمله‌سی برجملهٔ تعریفیه اولوب (مثلث) لفظنك معناسنی (اوچ خط ایله محدود اولان سطح) لفظلری بیان ایده‌یور وتعبیر آخر ایله (مثلث) لفظندن اکلاشیلان معنایی (اوچ خط ایله محدود اولان سطح) لفظلری هیئتجه افاده ایلیورلر امدی بو جمله‌ده (مثلث) لفظی معرف

※ تعریفه قول شارح دخی دینور وتعریف قدیمنه کوره تعریف برشیئك کنه وحقیقتی وجهله ویاخود کندیسنك غیری اولان شیلردن فرق وتمییز اولنه‌بیله‌جك صورتده تصور ایتدیرن سوزدر وقدما برشیئك حقیقت وماهیتنه دلالت ایدن تعریفه حد وانك ماعداسندن تمییزینه مدار اولانه رسم تسمیه ایدرك بونلرك ایکیسنی دخی تام وناقص اعتباریله ایکیشر قسمه تقسیم ایتمشلردر شویله که حد تام جنس قریب ایله فصل قریبدن مرکبدر (انسان حیوان ناطقدر) کبی حد ناقص فصل قریب ایله جنس بعیددن ترکب ایدر (انسان جسم ناطقدر) کبی رسم تام جنس قریب ایله خاصه‌دن مرکبدر (انسان

و(اوچ خطایله محدوداولان سطحدر) لفظلری تعریفدر شوافاده‌یه کوره برشیئی
تعریف ایتمك معرّفه برتصورمرکب حمل واسناد ایلمکدن عبارت اولمش اولور
تعریفه دائما قضیه شکلنی ویرمکه مجبور اولندیغندن تعریفات هرنقدر قضایا
صورتنده بولنورلرسه‌ده جملهٔ تعریفیه ایله عادتا قضیه بیننده یعنی تعریف ایله قضیه
اراسنده شو فرق واردرکه جملهٔ تعریفیه‌ده موضوع یعنی معرف اولان لفظ هیچ
برمعنا افاده ایتمز کبی فرض واعتبار اولنوب کویا اولفظك مفهومنی ایضاح ایدن
انجق محمول یعنی تعریفدر هرتصدیقده ایسه لا اقل ایکی تصور بولنمق شرط
اولدیغندن (بند ١٦) تعریف هیچ برتصدیقی متضمن دکل حکمنده‌در
اکر برشیئك کندی اوزرینه حملی صورتیله یاپیلان یعنی موضوعك تصوریله
محمولك تصوری بربرینك عینی اولان قضیه‌لردن ومثلا (بیاض بیاضدر)
قضیه‌سندن سؤال اولنورسه واقعا بویالکز برتصوردن عبارت ظن اولنوب
فقط حقیقت حالده ینه ایکیسیده عینی اوله‌رق بربرینه حمل واسناد اولنمش
ایکی تصوردن مرکبدر یعنی بوقضیه (بیاض بیاضك عینیدر) تقدیرنده‌در
حالبوکه (هرمثلثده اوچ زاویه واردر) دنیلدکده هم موضوع وهم محمول برر
معنا افاده ایلدیکندن شو جمله تعریف اولمیوب صرف قضیه‌در بوندن ظاهر
اولدیکه اصل قضیه‌ده دائما ایکی وتعریفده بر تصور موجوددر
برده تعریفده‌کی حکمك نسبتی قضیه‌ده اولان کبی اولمیوب (مثلث اوچ خط ایله
محدود اولان سطحدر) تعریفی (مثلث لفظی اوچ خط ایله محدود اولان
سطحك اسمیدر) یعنی (هرقنغی سطح که اوچ خط ایله محدود اوله اکا مثلث
تعبیر اولنور) دیمکدر (مثلثك اوچ زاویه‌سی واردر) جمله‌سی ایسه (مثلث
لفظی اوچ زاویه‌سی اولان شیئه تسمیه اولنور) معناسنی افاده ایتمز زیرا هر اوچ
زاویه‌سی اولان مثلث دکلدر بوجهتلرله برجمله‌نی تعریفمیدر قضیه‌میدر تحقیق
ایتمك طریقی شودرکه انك موضوعیله محمولی تقدیم وتأخیر اولندقدن صکره
اکر اداة ربط اولان (در) لفظنك (تسمیه اولنور) تعبیرینه ویابومعنایی
افاده ایدن سائر برلفظه تبدیلی ممکن ایسه جملهٔ تعریفیه دیمك اولور وبالعکس معنایه
خلل کله‌جك اولورسه اوجمله‌نك اصل قضیه اولدیغی اکلاشیلور مثلا (مثلث
اوچ خط ایله محدود اولان سطحدر) عباره‌سی (اوچ خط ایله محدود اولان

حیوان ضاحکدر) کبی
رسم ناقص دخی یا جنس
بعید ایله خاصه‌دن ترکب ایدر
(انسان جسم ضاحکدر)
کبی ویا اعراض لازمه‌دن
مرکبدر (انسان ایکی ایاغی
اوزره یورویجی وطرنقلری
اکلی وبدنی تویدن عاری
وطوغری بویلی وبالطبع
کولیجیدر) کبی

سطحه مثلث دینور) صورتنه قوملق ممکن اوله‌جغندن بونك تعریف اولدیغنده
شبهه یوقدر لکن (هرمثلثده اوچ زاویه واردر) جمله‌سی (اوچ زاویه‌سی
اولان شیئه مثلث دینور) جمله‌سنه تبدیل اولنسه مادامکه هراوچ کوشه‌لی شی
مثلث اولماسیله معناده فساد حاصل اوله‌جغندن بودخی عادتا قضیه‌در
انجق تعریفك تصدیق افاده ایتمامسی کندی کندینجه اولوب یوقسه معرفه
نسبتله اندە ینه برحکم واردر مثلا (مثلث اوچ خط ایله محدود اولان سطحدر)
تعریفی (مثلث اوچ خط ایله محدود اولان سطح معناسنه دلالت ایدر) حکمنده‌در
یعنی بوتعریف باشلی باشنه هیچ برحکم بیان ایتمزسه‌ده معرف اولان (مثلث)
لفظنك (اوچ خط ایله محدود اولان سطح) معناسنی افاده ایتمسیله بوجهتدن طولایی
انده برحکم وار دیمك اولور
شو افادانده دها زیاده صحت وتمامیت حاصل اولمق ایچون شویله دخی
دینه بیلورکه تعریفده حکم موضوعك افاده ایلدیکی تصورك اوزرینه اولوب
اصل قضیه‌ده ایسه چونکه موضوع فقط برتصوره دلالت ایلدیکندن
اوتصورك اوزرینه حکم بوقدر یعنی اساس قضیه تعریفده یالکز موضوعدن
عبارت اولوب قضیهٔ عادیه‌ده موضوع ایله برابر محمول دخی نفس قضیه‌دندر
مثلا (مثلث اوچ خط ایله محدوداولان سطحدر) تعریفنده (مثلث) لفظی
قضیه‌نك اساسی اولان تصوری افاده ایدر زیرا تصور براولوب فقط اکا ایکی
وجهله نظر اولنیور یعنی ابتدا (مثلث) لفظیله وصکره (اوچ خط ایله محدود
اولان سطحدر) لفظلریله ادا ایدیلیور کلهلم (هرمثلثده اوچ زاویه واردر)
قضیه‌سنه بونده (مثلث) لفظی (اوچ خط ایله محدود اولان سطح) معناسنه
دلالت ایدیجی برلفظ اولوب مراد بونك ایضاح اولنمسی اولمدیغندن بوقضیه‌نك
اصل اساسی موضوع ایله محمولك هیئت مجموعه‌سیدر اشته تعریف ایله
قضیه‌نك فرقنی بیلوب اکلامق منطقجه پك ایلریده‌ الزم برشیدر
اوتوزیجی بند تعریفده موضوع اسم ومحمول مسمّا دیمك اولدیغنه نظرا
(بند ٢٩) تعریف ایله معرّف بیننده معنا جهتیله مطابقت واتحاد واردر یعنی
معرفدن حاصل اولان معنا تعریفك افاده ایلدیکی معنانك عینیدر بوجهتله
تعریفك یرینه معرف ومعرفك یرینه تعریف قونلسه معنایه ذره‌قدر خلل کلمز

مثلا (شوشكل مثلثدر) دیه‌جك یرده (شوشكل اوچ خط ایله محدود بر سطحدر) دنیلسه یاخود بونك عكسنه (شوشكل اوچ خط ایله محدود بر سطحدر) مقامنده (شوشكل مثلثدر) دینه‌جك اولسه معنالر ینه بر اولور بنا برین تعریف ایله معرفك مبادله‌سی دائما جائزدر

(یدی ایله بش مجموعی اون ایكی یه مساویدر) قضیه‌سنك (بند ٢٨) قضایای بدیهیه‌دن اولدیغی و او قضیه‌نك صحیح اولمسی قیاس ترتیبیله میدانه چیقاریله‌بیله‌جكی تعریفات حقنده بیان اولنان قاعده ایله اثبات اولنه‌بیلور شویله كه علم حسابه آشنا اولانلرك معلومی اولدیغی اوزره (عدد) لفظی (واحدلر مجموعی) دیو تعریف اولنور یعنی هر قنغی عدد اولورسه اولسون واحدلرك اجتماعندن حاصل اولور و عددلرك هر بری برك بره و یاخود كندندن اول اولان عددك بره ضمندن عبارتدر مثلا (ایكی) عددی (بر ایله بر مجموعی) و (اوچ) عددی (ایكی ایله بر مجموعی) و (درت) عددی (اوچ ایله بر مجموعی) و (بش) عددی (درت ایله بر مجموعی) اولوب سائرلری دخی بوكا قیاس اولنه‌بیلور كاه‌لم قضیه‌مزه (بش) لفظنی انك تعریفی اولان (درت ایله بر مجموعی) تعریفنه تبدیل ایدرز (یدی ایله درت و بر مجموعی) اولور مادامكه علم حساب قاعده‌سنجه بر بری اوزرینه ضم اولنه‌جق اولان عددلرك نظامی دكشدیرلسه‌ده مجموعلرینك قیمتنه خلل كلمز یعنی برقاچ قلم رقمك قنغیسی اوست طرفده و قنغیسی الت طرفده بولنورسه بولنسون انلرك یكونی هر حالده مساوی اولور بزده (درت) و (بر) لفظلرینی تقدیم و تأخیر ایلرز (یدی ایله بر و درت مجموعی) اولور بو (یدی ایله بر) لفظلری (سكز) لفظنك تعریفی اولدیغندن (یدی ایله بر) لفظلرینه بدل (سكز) لفظنی قورز (سكز ایله درت مجموعی) اولور (درت) لفظنی دخی انك تعریفی اولان (اوچ ایله بر مجموعی) لفظلرینه تبدیل ایلدكدنصكره (اوچ) و (بر) لفظلرینی تقدیم و تأخیر ایدوب (سكز ایله بر) لفظلرینه بدل انلرك معرّفی اولان (طقوز) لفظنی وضع ایدرز (طقوز ایله اوچ مجموعی) اولور بونده دخی (اوچ) لفظنی انك تعریفی اولان (ایكی ایله بر) لفظلرینه تبدیل ایلدیكمزده (طقوز ایله ایكی و بر مجموعی) اوله‌جغندن (ایكی) و (بر) لفظلرینی تقدیم و تأخیر ایلرز او حالده (طقوز ایله بر و ایكی مجموعی) اولمسیله

(طقوز ایله بر) لفظلرینه بدل انلرك معرّفی اولان (اون) لفظنی قورز تمام (اون ایكی) اولور راشته تعریفك معرفه و معرّفك تعریفه تبدیلی تقدیرنده (یدی ایله بش مجموعی) عباره‌سی (اون ایكی) عباره‌سنك عینی اولدیغی یعنی بو عباره‌لرك ایكیسیده بر تصوره دلالت ایلدیكی ظاهر اولدیغندن بالاده بحث و بیان اولنان كیفیت بو صورتله برقاتدها تحقق ایلدی

اوتوز برنجی بند   تعریف معناجه معرّفك عینی اولدیغی تعریفك تصور ذاتیسندن استخراج ایتمش اولدیغمزدن (معنا بو ز لمقسزین تعریفك معرّفه و معرّفك تعریفه تبدیلی ممكندر) دیو حكم ایلدك بو قضیه ایسه علوم متعارفه‌دندر بوندن اكلاشیلور كه علوم متعارفه تعریفاتدن تشكیل اولنه‌بیلور بو جهتله تعریفات بشقه‌جه دقته شایان شیلر اولدیغندن بوكا دائر بعض دقایقه صرف ذهن اولنمق لازم كلور شویله كه تعریف بر لفظی هیئت مجموعه‌سیله اكا دلالت ایدن آخر لفظلره تبدیل ایلمكدن عبارتدر (بند ٢٩) لكن هر قنغی لسانده اولورسه اولسون لفظلرك عددی محدوددر یعنی هر لسانك مركب اولدیغی لفظلرك بر مقدار معینی واردر بو سببله بر لفظك معناسی متعدد الفاظ ایله افاده اولنمق ممكن اولمدیغندن بعض لفظلر واركه تعریف اولنمسی محالدر باقه‌لم بو تعریف قبول اتمیان لفظلر قنغیلریدر چونكه تصورلر ایكی قسمه تقسیم اولنوب بری ذاتنده برقاچ تصوردن مركب اولانلردركه انلره تصورات مركبه دینور مثلا (ایكی) تصوری كبی كه بالاده كورلدیكی اوزره (بند ٣٠) (بر ایله بر مجموعی) اولوب (بر) تصوریله (مجموع) تصورندن مركبدر بو (مجموع) تصوری علم جبرده زائد تعبیر اولنان + اشارتیله افاده اولنور یعنی (بر ایله بر مجموعی) عباره‌سی (١+١) صورتنده یازیلوب (بر زائد بر) اوقونور تصورلرك دیكر قسمی بالكز بر تصوردن عبارت اولانلر اولوب بونلره دخی تصورات بسیطه تعبیر اولنور مثلا (بر) و (زائد) تصورلری كبی

جمله تعریفه‌نك تعریفنه نظرا (بند ٢٩) معرّفك معناسی تصورات جزئیه‌دن مركب اولدیغندن و تصورات بسیطه‌نك ایسه اجزایه تقسیمی قابل اولمدیغندن تصورات بسیطه‌یه دلالت ایدن لفظلر تعریف اولنه‌مبوب

فقط تصورات مركبه‌یی افاده ایلیان الفاظ تعریف اولنه بیلورلر كاه لكن
تصورات بسیطه دخی ایكی نوع اولوب انك بریسی حواس خمسهٔ ظاهره
اعانه‌سیله حاصل اولانلردر كه انلره تصورات بسیطهٔ مادیه تعبیر اولنور مثلا
رنك وسس وقوقو وطاتلیق وصیجاقلق كبی كه فرضا كالك بیاضلغی ورایحه‌سی
وبلبلك صداسی وشكرك لذتی وآتشك كرمیتی بیلیانه تعریف اولنه بیلور
شیلردن دكلدر تصورات بسیطه‌نك دیكر نوعی دخی تجرید طریقیله وجوده
كلانلردر تجرید دیو برشیئك ماده‌سندن ویابعض كیفیتلرندن صرف نظر
اولنمغه دیرلر وبوصورتله حاصل اولان تصورلره تصورات بسیطهٔ مجرده تعبیر
ایدرلر مثلا (حركت) تصوری كبی كه متحرك اولان جسمدن صرف نظر
اولنیور اشته تصورات بسیطه‌نك شو ایكی نوعندن هیچ بری قابل تعریف
اولمیوب بونلرك تعریفی اولسه اولسه تعریفات موهومه صورتنده اوله بیلور
نته كیم اشبو (حركت) تصورینی حكمای قدیمه‌دن بعضیلری (برمكاندن
مكان آخره انتقال ایلمكدر) دیو تعریف ایلمشلرسه‌ده (انتقال) لفظی دخی
حركت دیمك اولدیغندن (انتقال برمكاندن مكان آخره حركت ایتمكدر)
دیمك عینی اولور اوحالده ایسه برلفظك یرینه ینه اومعنایه اولان بشقه
برلفظ قونلمش اوله‌جغندن بویله تعریفلره تعریف دنیله‌میوب بلكه ترجمه دینسه
دها صحیح اولور

اوتوز ایكنجی بند تصورات مجرده‌دن بعضیسنك نیچون بسیط اولدیغنك
سبب وحكمتنی بیان ایده‌لم چنار لفظی پك چوق ایشیدلمش برلفظدر بوچنار
دینلان شی براسم مخصوص دكلدر یعنی فلان یرده بولنان براغاجدن بشقه
شیئه دینلمز دیه‌میز زیرا بز سائر یرلرده اولان بعض اغاجلره ده چنار دیورز
امدی شولفظ برفردك یعنی باشلی باشنه برشیئك اسمی اوله‌میوب ویالكز
فلان باغچه‌ده اولان فلان اغاج دیمك اولمیوب هرقنغی محلده اكابكزر اغاج
وارایسه چنار تعبیر اولنه بیلور بوجهتله شولفظ ایله مراد ایتدیكمز شیلر
برطاقم اغاجلرك هربرنده بولنمدیجه اواغاجلره تسمیه ایده‌میز بوندن اكلاشیلور كه
چنار لفظی برقاچ فردك بربرینه مشابه اولان حال وكیفیتلرینه اسم اولیبور
زیرا فرض ایده‌لم كه سزك باغده برچنار كوروب صكره بردوستكزك باغنده

ودها سائر باغ وطاغلرده اوچ بش اون دانه‌سنی كوره‌جك اولسه‌ك جمله‌سنك
شكلی وهیئتی بربرینه بكزه‌مسندن یعنی برنده بولنان شیلر دیكرنده دخی
بولنمسندن چنار لفظنك افاده ایلدیكی معنا ذهنكده حاصل اولور اشته برقاچ
فردده مشترك اولان شیئه نوع دینور كله‌لم اغاج لفظنه بولفظ یالكز
چناره دكل قواق وچام ومیشه وكوركن وسروی وسوكود وسائره‌یه دخی اطلاق
اولنیور بویله اولدیغی حالده شولفظدن چنار وقواق وچام ومیشه نوعلرنده
مشترك بولنان كیفیتلر مراد اولنیور زیرا چنار كبی قواغك دخی كوكی ودالری
ویپراقلری اولمسیله بربرینه مشابهتلرندن (اغاج) تصوری حصوله كلیبور
یعنی هرنه‌ده اولورسه اولسون بونك كبی كوكی ودالی ویپراقلری اولان شیلره
اغاج تسمیه اولنه بیلور بوتقدیرجه اغاج لفظی دخی چنار وقواق وچام ومیشه
وكوركن وسائر اغاجلرك هربرنده موجود اولان كیفیتلره اسم اولوب اوكیفیتلر
بونلرده بولنمسه اغاج تسمیه‌سی جائز اولماز یعنی چنارده یپراق وكوك وسائره
بولندیغی كبی قواقده وچامده ومیشه‌ده دخی واردر وچنار یرده نه‌وجهله بتر
وبیورسه بریكیلر دخی اوبله‌جه نشو ونما بولور وبوكا مماثل سائر مشابهتلری
دخی تعریفه محتاج دكلدر اشته برقاچ نوعده مشترك اولان شیئه دخی جنس
دیرلر بوندن ظاهر اولدیكه عموما اغاج جنس ومطلقا چنار نوع وفلان چنار
دینلدیكی حالده فرد اولمش اولور
لكن چنار لفظی كرچه برقاچ فردك یعنی متعدد چنارلرك مشترك اولان حاللرینی
افاده ایدرسه‌ده بونلرده فضله اوله‌رق بعض كیفیتلر دخی موجوددركه انلری
بیان ایتمز یعنی بینلرنده اولان فرقلری كوسترمز زیرا بونلر شكلجه وهیئتجه
هرنقدر مشابه ایسه‌لرده بعض جهتلرله البته بربرلرندن فرقلی اولورلر مثلا
یپراقلرینك ودالرینك مقدارنده وبیوكلكنده وسائر برچوق شیلرده فرق
اولوب طبق طبقنه مشابهت ممكن اوله‌ماز بوجهتله چنار لفظی متعدد چنارلرك
مشترك اولان كیفیتلرینی بیان ایدوب انجق بینلرنده اولان بوفرق واختلافلری
افاده ایتمز یعنی بوفرقلر چنارلردن هربرینك كندی تصور مخصوصنده داخل
اولوب چنار تصور عمومیسنك خارجنده قالور بوكا بناء نوع تصوربنك ذهنده
حصولی برقاچ تصورات فردیه‌نك بربرندن مختلف اولان كیفیتلرندن صرف نظر

اولوبده یالكز ارالرنده مشترك اولانلرك اخذ وجمعیله اولییور بوسببله (نوع) تصوری تصورات مجرده دن اولمش اولور (بند ٣١) كذلك اغاج لفظی درلو درلو اغاجلرده وازجمله بام وقواق وچنار وسوكود وكوركن وسروی وسائره ده مشترك اولان نسنه لری بیلدیروب انلرك فرقلرینی بیان وافاده ایتمز زیرا بونلرك دخی كرچه كوك وییراق ودال وبوداق وسائره لری اولمسی جهتیله بینلرنده مشابهت واردر لكن شكلنده وجرمنده ورنكنده بعض مرتبه آیریلق وغیریلق حس اولنوب بو فرقلر شو نوعلردن هر برینك تصور ذاتیسنده داخل ایسه ده اغاج تصور عمومیسنك خارجنده قالور بوجهتله (جنس) تصورینك حاصل اولمسی دخی تصورات نوعیهٔ متعدده نك مختلف اولان كیفیتلری براغیلوب فقط بینلرنده مشترك اولانلرك بربره طوپلنمسیله اولور امدی (جنس) تصوری دخی تصورات مجرده دندر (بند ٣١)

كرك (نوع) وكرك (جنس) تصوری تصورات مجرده دن ایسه ده جنسده اولان مجردلك نوعده بولناندن زیاده در وچونكه تصورات فردیه افرادك ارالرنده اولان مناسبت ومخالفتی جمع ایدوب یعنی كرك كندیلرنده مشترك اولان كیفیتلری وكرك بینلرنده بولنان فرقلری افاده ایلیوب حالبوكه تصورات نوعیه برقاچ شیئك كیفیت مشتركه لرینی بیان ایله بینلرنده كی فرق واختلافلری ترك ایلدیكندن فرد نوعدن جمعیتلیدر یعنی فردده اولان تفصیل نوعدن زیاده در وبونك كبی دخی جنس برقاچ نوعده مشترك اولان حاللری بیلدیروب ارالرنده اولان فرقلری كوسترمدیكندن نوعده جنسدن زیاده جمعیت وتفصیل واردر وتعبیر آخرایله (نوع) تصوری (فرد) تصورندن و (جنس) تصوری (نوع) تصورندن مجملدر

برده نوع كندنده اولان افرادك جمله سنه شامل اولوب جنس دخی كندی تحتنده بولنان نوعلرك جمله سنی احاطه ایلدیكندن بونلرك ایكیسنده ده كلیت یعنی عمومیت واردر فقط جنسده اولان كلیت نوعده بولناندن چوقدر بوجهتله تصورلرك تصورات كلیه ایله تصورات جزئیه یه تقسیم اولنمسی لازم كلور ❋ بوندن قطع نظر (نوع) تصورینك مركب اولدیغی تصورلرك مقداری (فرد) تصورلرینك هر برنده موجود اولان تصورلردن آزدر زیرا خاصهٔ نوعیه

❋ مقدمینك كلیات خمسه دیدكلری جنس ونوع وفصل وخاصه ایله عرض عامدن عبارتدر كلی یی مجرد مفهومی تصور اولندیغی حالده انك افرادی بیننده اشتراكی ممكن اولان شیدر دیو تعریف ایدرلر (حیوان) كبی كه كرك انسانه وكرك سائر حیوانانه صادق اولور وكلینك مقابل اولان

خواص فردیه نك وخاصهٔ جنسیه دخی خواص نوعیه نك اجتماعدن حاصل اولوب تصورات فردیه ده افرادك مشترك اولان خاصه لر یله برابر مختلف اولان كیفیتلری دخی موجوددر و (نوع) تصورنده ایسه یالكز مشترك اولان كیفیتلر واردر بوسببله (نوع) تصوری (فرد) تصورندن بسیطدر یعنی فردده تركب دها چوقدر و (جنس) تصورینك بسیطلكی دخی (نوع) تصورندن زیاده در

(فرد) تصوری تصورات جزئیه دن اولوب (نوع) و (جنس) تصورلری تصورات كلیه دن اولدیغندن تصورات كلیه یه دلالت ایدن الفاظ عمومیه نك بسیطلكی تصورات جزئیه یه دلالت ایلیان الفاظ خصوصیه نك بسیطلكندن زیاده در كلیت زیاده اولدقجه بسیطلك دخی زیاده اولور یعنی تصورات جزئیه دن تصورات كلیه حاصل اولوب وتصورات كلیه دن دخی كلیتی دها چوق تصورلر وجوده كلوب بویله یوقاری یه چیقلدقجه بسیطلك ارتوب تا بر درجه یه وارركه تصورلر بسبتون بسیط حكمنه كیره رك ارتق هیچ تعریف قبول ایتمز اولورلر (بند ٣١) مثلا برچنار اغاجیله سائر برشی وفرضا بر مرمر پارچه سی بربرینه نسبت اولنده بونلرك ایكیسنده ده مشترك برشی بولنور یعنی ایكیسنك دخی ابعاد ثلثه سی اولوب حدود ایله محدود اولمق وهر بری آخریله برابر اولدیغی حالده بر آنده بر محلی طوته مامق حاللری انلرده كوریلوركه بونلر جسمك خاصه لریدر زیرا جسمی (تنافذه قابل اولمیان یعنی بشقه برشی ایله بر وقتده بر مكانی حائز اولمیان امتداد محدود) دیو تعریف ایدرلر بو دیمك اولوركه جسم جنس اولوب هم چناره وهم مرمره شامل اولییور شمدی اجسام ایله سائر شیلرك بیننده مشترك اولان حال وكیفیت نه اولدیغی تدقیق وتجسس اولندیغی صورتده (وجود) یعنی وارلق تصورندن بشقه برشی بولنه ماز چونكه بو تصور جمله سنه شاملدر بوجهتله كلیتی ومجردلكی وبسیطلكی جمله دن زیاده اولدیغندن ارتق هیچ بروجهله تعریف اولنه ماز

بومثالدن اكلاشلدیغنه كوره جنسیت ونوعیت امور اضافیه دن اولوب برشی هم جنس وهم نوع اوله بیلور مثلا (اغاج) تصوری چناره ومیشه یه وقواغه وسائرلرینه نسبة جنس اولوب عموما اجسامه نظرا نوعدر

جزئینك تعریفنده دخی افرادی بیننده اشتراكی ممكن اولمیان شیدر دیرلر (زید) كبی كه عمرو وبكره وسائره یه صادق اولماز كلی ایكی قسم اولوب انك بر بریسنه كلی ذاتی تعبیر اولنه رق جزئیاتك حقیقتنده داخل اولاندر (حیوان) ایله (ناطق) كبی كه انسانك بونلرك هر بریسی ماهیتندن بر جزؤدر وینه (حیوان) ایله (صاهل) كبی كه آتك بونلرك هر بریسی دخی ماهیتندن بر جزؤدر دیكر قسمنه دخی كلی عرضی دینوب جزئیاتك حقیقتنده داخل اولمیاندر (ضاحك) ایله (متنفس) كبی كه انسانك عوارضندن اولسه له انك ماهیتندن جزؤ اوله مازلر بو تعریفلردن آكلاشلدیغی اوزره جنس ونوع وفصل

اوتوز اوچنجی بند تصورات نوعیه‌نك بسیطلکی تصورات فردیه‌دن زیاده اولمسیله وتصورات جنسیه‌ده دخی تصورات نوعیه‌دن زیاده بسیطلك بولنمسیله (بند ٣٢) جنسدن نوعه ونوعدن فرده استدلال اولنه‌بیلور امافرددن نوعه ونوعدن جنسه استدلال اولنه‌ماز زیرا برفردده موجود اولان حال وکیفیتلرك جمله‌سی اوفردك داخل اولدیغی نوعده بولنه‌ماز کذلك برنوعده بولنان کیفیتلر اونوعك اوزرنده اولان جنسده طاقیله موجود اوله‌ماز مثلا (هرمثلثده اوچ زاویه واردر بوصورتده هرشکلده اوچ زاویه واردر) دنیله‌مز وسببی بودرکه (مثلث) نوع و(شکل) دخی جنس اولمسیله انواع اشکالدن برشکل اولان مثلثك اوچ زاویه‌سی اولمسندن دیکر نوعلرنده دخی اوچ زاویه بولنمق لازم کلمز لکن (هرمثلثده اوچ زاویه واردر بوصورتده مثلث متساوی الساقینده دخی اوچ زاویه واردر) دنیلسه صحیح اولور زیرا بورادە (مثلث) جنس و(مثلث متساوی الساقین) نوع اولوب بوجهتله مطلقا مثلثده اوچ زاویه بولنمقلق انك جمیع انواعنه شامل اوله جغندن ومثلث متساوی الساقین یعنی قاعده‌سی اوزرنده بولنان زاویه‌لری بربرینه مساوی اولان مثلث دخی اونوعلرك بری اولدیغندن انده دخی اوچ زاویه بولنمق اقتضا ایدر بونك کبی (شومثلث متساوی الساقیندر بوصورتده هرمثلث متساوی الساقیندر) دینلدیکی وقتده استلزام بولنده اولمامش اولور زیرا فلان مثلثك متساوی الساقین اولمسی مثلث نوعنده داخل اولان هربرفردك متساوی الساقین اولمسنی ایجاب ایتدرمز حالبوکه (هرمثلث متساوی الساقینك قاعده‌سی اوزرنده بولنان ایکی ضلعی بربرینه مساویدر بوصورتده شومثلث متساوی الساقینك ایکی ضلعی بربرینه مساویدر) دینلدکده خطادن سالم اولور زیرا انواع مثلثاتدن مثلث متساوی الساقین نوعنك ذکر اولنان ایکی ضلعی مساوی اولمسیله بونوعده داخل اولان جمیع مثلثلرك ایکی ضلعی مساوی اولمسی اقتضا ایده‌جکندن بوافراددن بریسی اولان فلان مثلث متساوی الساقینك دخی ایکی ضلعی مساوی اوله‌جغی محققدر

تعریف ایله معرفده دقته شایان ایکی صورت اولوب انك بریسی تعریفك افاده ایلدیکی تصورات بسیطه‌نك عددیدرکه اکا معرفت دینور ودیکری معرفك

کلی ذاتی اولوب خاصه
وعرض عام دخی کلی عرضی
اولمش اولور کلمکه جنس
یالکز اشتراك جهتیله ندر
سؤالنه جواب اولان کلیدر
(حیوان) کبی که (انسان ایله
آت بیننده تمام ماهیت مشترکه
ندر) دینلدکده (حیواندر)
یاجوابی ویرلك لازم کلور نوع
یالکز خصوصیت جهتیله
ویاخود هم اشتراك وهم
خصوصیت جهتلریله ندر
سؤالنه جواب اولان کلیدر
(انسان) کبی که (زیدك
ماهیت مختصه‌سی ندر) یاخود
(زید ایله عمرو بیننده تمام
ماهیت مشترکه ندر) سؤالنك
جوابنده (انساندر) دینلور
فصل ممیز ذاتیسی قنغیسیدر
سؤالنه جواب اولان کلی
اوله‌رق برنوعی جنسده مشارك
اولدیغی دیکر نوعلردن تمییز

احاطه ایتدیکی افرادك عددی اولوب بوکا دخی شمول تعبیر اولنور مثلا (چنار) تصورنده‌کی معرفت بولفظدن اکلاشیلان تصورلرك هیئت مجموعه‌سیدر وبونك شمولی دخی چنار اطلاقی صحیح اولان فردلرك عدد ومقدارندن عبارتدر

تصورلرده کلیت آرتدقجه بسیطلك دخی زیاده‌لشدیکندن (بند ٣٢) برتصورده معرفت نقدر آزاولسه شمول اوقدر چوق اولوب بالعکس شمول نقدر زیاده اولسه معرفت دخی اوقدر آز اولور مثلا (چنار) لفظندن هم چنار وهم اغاج معنالری اکلاشیلوب حالبوکه (اغاج) لفظندن فقط اغاج معناسی اکلاشیله‌رق نصل اغاجدر یعنی چنارمی میشه‌می یوقسه بربشقه اغاجمیدر معلوم اولمیه‌جغندن (اغاج) تصورنده‌کی معرفت (چنار) تصورنده اولاندن آزدر و(اغاج) لفظنك شامل اولدیغی فردلرك مقداری ایسه (چنار) لفظنك اطلاق اولنه‌بیلدیکی افرادك مقدارندن چوق اولدیغندن (اغاج) تصورینك شمولی (چنار) تصورینك شمولندن زیاده‌در

مثال دیکر (افلاطون انساندر انسان حیواندر حیوان حیاته مالکدر حیاته مالك اولان شی جسمدر جسم جوهردر جوهر وجودی اولان شیدر) عبارسنده (افلاطون) هرکسك معلومی اولدیغی اوزره یونان حکماسندن مشهور برفیلسوفك یعنی افراد انساندن برذاتك اسمی اولوب بولفظك افاده ایتدیکی تصور تصورات جزئیه‌دندر وترکیبی غایت چوق برتصوردر (انسان) تصوری (افلاطون) تصورینه نسبتله نوع اولوب بونك کلیتی (افلاطون) تصورندن زیاده وترکیبی اندن آزدر زیرا (انسان) تصوری (افلاطون) تصورینه نسبتله نوع اولوب بونك کلیتی (افلاطون) تصورندن زیاده وترکیبی اندن آزدر چونکه (انسان) لفظی افلاطون ایله برابر سائر جمیع آدملره شامل اولدیغندن انده اولان معرفت آز وشمول چوقدر (حیوان) تصوری (انسان) تصورینه نظرا جنس اولوب بونك کلیتی دها زیاده وترکیبی دها آزدر یعنی معرفتی (انسان) تصورندن آز اولوب شمولی ایسه اندن چوقدر زیرا حیوان ایکی‌یه تقسیم اولنوب بری حیوان ناطق ودیکری حیوان غیر ناطق اولمغله (بند ٤) (حیوان) تصوری انسانی ودها سائره‌یی جامعدر (حیاته مالك) تصوری دخی (حیوان) تصورینه

ایدر (ناطق) کبی که (انسانی
حیواننده کندوسنه مشارك
اولان سائر نوعلردن تمییز ایدن
قنغی کلی ذاتیدر) سؤالنه
جوابا (ناطقدر) دینور
خاصه نوع واحده مخصوص
اولان کلی عرضیدر (کاتب)
کبی که نوع انسانه مخصوصدر
عرض عام دخی برقاچ نوعه
شامل اولان کلی عرضیدر
(ماشی) کبی که انسانه وآته
وامثالنه شاملدر کرك خاصه
وکرك عرض عامدن هر
بربسنك اکر عارض اولدیغی
حقیقت وماهیتدن آیرلسی
محال اولورسه عرض لازم
دینور زنجیلرك سیاه اولسی
کبی وحقیقت وماهیتدن
مفارقتی قابل اولدیغی حالده
اکا عرض مفارق تعبیر
اولنور محبوب اولانك یوزینك
قزارمسی کبی

نسبتله جنس اولوب تحتنده ایکی نوع واردر یعنی برنوعی حیوانات و برنوعی نباتاتدر حیوانات حسه مالك اولان موجودات اولوب نباتات دخی حسه مالك اولمیه‌رق فقط کندیلرنده نشو ونما بولنان موجوداتدر حیاته مالك اولانلر بسلندکاری شیئی قوهٔ تشابه تعبیراولنان قوت ایله صورت اصلیه‌سندن چیقاروب بشقه برصورته قویه‌رق کندیلرندن جزؤ ایلیانلردرکه برطاقم اعضا وآلات صاحبی اولدقلرندن بونلره اجسام عضویه دخی دینور بوجهتله (حیوان) تصوری (انسان) تصورینه نسبتله جنس اولدیغی کبی (حیاته مالك) تصورینه نسبتله نوعدر امدی (حیاته مالك) تصورینك تحتنده هم حیوانات وهم نباتات داخل اولمسیله بو تصورك کلیتی (حیوان) تصورندن زیاده اولوب فقط ترکیبی آندن آزدر یعنی انده اولان معرفت آزایسه‌ده شمول چوقدر (جسم) تصوری ایسه دها یوکسك برجنس اولوب تحتنده کرك حیاته مالك اولان جسملر یعنی اجسام عضویه وکرك حیاته مالك اولمیانلر یعنی اجسام غیرعضویه داخلدر اجسام غیرعضویه دیدکاری دخی کندیلرینی ترکیب ایلیان اجزانك ید قدرت ایله بربری اوزرینه کلوب دیزلمك طریقیله نمابولانلردرکه معدنیاتدن یعنی معادن متنوعه ایله معدن جنسندن بولنان انواع طاشلردن وسائره‌دن عبارتدر بونك ایچون (حیاته مالك) تصوری حیوانات ونباتاته نظرا جنس اولوب (جسم) تصورینه نسبتله نوعدر و(جسم) تصورینك کلیتی (حیاته مالك) تصورندن زیاده اولوب انجق ترکیبی آزدر ومعرفت آنده نقصان اولوب شمول زیاده درکه لم جوهره (جوهر) تصوری دها یوکسك برجنس اولوب بونك تحتنده دخی جوهر مرکب یعنی جسم ایله جوهر بسیط داخلدر امدی (جوهر) تصورینك کلیتی (جسم) تصورندن زیاده اولوب لکن ترکیبی اندن آزدر وشمولی زیاده ایسه‌ده معرفت نقصاندر زیرا (حیاته مالك) تصورینه نسبتله (جسم) تصوری جنس اولوب (جوهر) تصورینه نسبتله نوعدر الحاصل (وجود) تصوری جوهره وغیری یه شامل اولمسیله بونك شمولی جوهرك شمولندن زیاده اولوب لکن انده معرفت آزدر امدی بو وجود تصوری الك یوکسك اولان یعنی هیچ نوعی اولمیان جنس اولوب جمیع موجوداته شامل اولدیغندن بسبتون بسیط اوله‌رق بونك تعریفی اصلا

ممکن دکلدر ووجود ایکی درلو اولوب برینه وجود ذاتی یاخود وجود جوهری دینورکه برشیئك باشلی باشنه واراولمسی اولوب جوهرك وجودندن عبارتدر دیکرینه وجود عارضی یاخود وجود عرضی دیرلرکه برشیئك بشقه برشی ایله برابر موجود بولنمسی اولوب بودخی عرضك وجودندن عبارتدر جوهر دیو قائم بالذات اولان یعنی باشلی باشنه موجود اولوب کندی وجودی بشقه برشیئك وجودینه محتاج اولمیان شیدر مثلا (جسم) کبی وجوهر دخی ایکی نوعدر انك بریسی اجزایه تقسیمی ممکن اولانلر اولوب بونلره جواهر مرکبه دینورکه جسملردر ودیکری هیچ بروجهله تقسیم قبول ایتمیانلر اولوب بوطاقمه دخی جواهر بسیطه تعبیراولنور (روح) و(عقل) کبی جوهرك مقابلی اولان عرض که صورت وحال دیمکدر بوده قائم بالغیر اولان یعنی باشلی باشنه موجود اولمقسزین دائما برآخر شیئك وجودینه محتاج بولنان شیدر (حرکت) و(شکل) کبی که جسم اولمدقجه نه حرکت ونه شکل موجود اوله‌ماز اشته شومثالده (افلاطون) فرد و(انسان) انك نوعی اولوب (حیوان) دخی جنسیدر و(حیاته مالك) دخی (حیوان) تصورینه و(جسم) (حیاته مالك) تصورینه و(جوهر) (جسم) تصورینه و(وجود) دخی (جوهر) تصورینه نظرا جنس اولمش اولور

امدی بو دیمك اولورکه برطاقم تصورات جزئیه‌دن حاصل اولمش اولان (افلاطون) تصور مرکبندن تا (وجود) تصور بسیطنه وارنجه‌یه قدر معرفت ازالوب شمول آرته‌یور یعنی (وجود) تصورینك شمولی جمله‌دن زیاده اولدیغندن بوتصور هیچ برشیئه نسبتله نوع اوله‌میوب انك اوزرنده جنس بولنه‌ماز و(انسان) تصورینك شمولی جمله‌سندن آزاولمسیله بودخی هیچ بروقتده جنس اوله‌میوب وتحتنده نوع بولنه‌میوب انجق افراد بولنه‌بیلور اشته جنسلرك الك یوکسکی اولان یعنی اوزرنده ارتق جنس بولنمیان تصوره جنس عالی دینورکه وجود تصوریدر وجنسلرك الك اشاغیسی اولانه یعنی تحتنده سائر جنس بولنمیانه جنس سافل تعبیراولنور

برده (انسان) تصورینه (حیاته مالك) تصورندن زیاده (حیوان) تصوری یقین اولدیغندن (حیوان) تصوری (انسان) تصورینك جنس قریبی

و (حیانه مالك) تصوری جنس بعیددر *

بالاده بیان اولندیغی وجهله تصورلر نفس الامرده تصورات مرکبه ایله تصورات بسیطه یه (بند ٣١) وتصور اولنان اشیایه نظرا تصورات کلیه وتصورات جزئیه یه تقسیم اولندیغی کبی دیکر صورتله دخی اوچ قسمدر شویله که هرقنغی تصور اولورسه اولسون یا برجوهرك ویا برعرضك ویاخود عرض ایله برابر برجوهرك تصور اولنمسندن عبارت اولمق لازم کلور مثلا برجسمك شکل ورنك وسائر حاللرندن صرف نظر اولنوبده قیامنده غیره محتاج اولمدیغی وموجود اولمقلغی آخر شیئه مربوط بولنمدیغی مطالعه ایتمك قابلدر بونك کبی اوجسم فرضا مدور اولسه کرچه جسمسز مدورلکك وجودی ممکن اولهمازسهده یالکز بو مدورلك خاطره کتوریله‌بیلور کذلك شو مدورلك حالی جسم ایله برابرجه تخییل اولنه‌بیلور اولکی صورتده تصورات جوهریه وایکنجی یه تصورات عرضیه واوچنجیسنه دخی تصورات مختلطه تعبیر اولنور بوجهتله (جسم) تصوری تصورات جوهریه‌دن و (مدور) تصوری تصورات عرضیه‌دن و (جسم مدور) تصوری دخی تصورات مختلطه‌دن اولمش اولور

تصورلرك برشقه صورتله تقسیمی دها واردر یعنی بالاده کوردیکی اوزره (بند ٣١) تصورلر تصورات مادیه ومجرده‌یه تقسیم اولنور تصورات مادیه برجوهرك کندی تصور ذاتیسندن عبارت اولانلردرکه افراد تصورلری دیمکدر ینه (جسم) کبی زیرا جسم هربرحالیله تصور اولنیور تصورات مجرده دخی برفردك اجزاسندن فقط برجزوئنی تصور ایتمکله حاصل اولانلردر (حرکت) کبی که جسمك سائر حاللری ترك اولنوب یالکز حرکتی تخییل اولنیور مادامکه تصورات کلیه تجرید صورتیله حصوله کلیور (بند ٣٢) هر برتصور کلی تصور مجرددر لکن هرتصور مجرد تصور کلی دکلدر مثلا متحرك اولان برجسمك فقط حرکتنه صرف ذهن اولنه‌جق اولسه‌ه او حرکتك تصوری واقعا برتصور مجرد اولورسه‌ده تصور کلی اوله‌ماز زیرا عموما حرکتی افاده ایتمیوب یالکز او جسمك حرکت مخصوصه‌سنی بیان ایلدیکندن تصورات جزئیه‌دن اولمش اولور وتصور کلی ایسه علی الاطلاق (حرکت) تصوریدر

* جنس عالی یه جنس اجناس دخی دینور وتحتنده جنس بولنمیان جنسه جنس سافل وکرك اوزرنده وکرك تحتنده جنس بولنانه جنس متوسط تعبیر اولنور واوزرنده نوع بولنمیان نوعه نوع الانواع دینورکه نوع حقیقی بودر

اوتوزدردنجی بند — تعریف ایکی درلودر شویله که (برتصوری ذهندی اوزرینه یعنی بری برك اوستنه ضم ایلدیکمزده بر ایله بردن مرکب برمجموع حاصل اولوب بوکا ایکی تعبیر اولنور) دینلسه (ایکی) تصوری تعریف اولنمش اولور کذلك (ایکی بر ایله بردن عبارتدر) دینلدیکی حالده بودخی ایکینك تعریفیدر اشته شو ایکی نوع تعریفك آراسنده اولان فرق بودرکه اولکنده مسمادن اسمه یعنی تصوردن لفظه وایکنجیسنده اسمدن مسمایه انتقال اولنیور اولکی صورتده تعریف حقیقی وایکنجیسنه تعریف اسمی دینور * اولکی صورتده (ایکی) تصورینك تعریفیله برابر بونك ذهنده نه وجهله حاصل اولدیغی دخی اچقدن اچیغه میدانه چیقه‌یور یعنی (بر) تصورینك کندی اوزرینه ضمیله حاصل اولان (بر) و (بر) تصورلرینك تصور واحده جمعی ممکن اولدیغندن (ایکی) تصوری وجوده کلدیکی اکلاشیلیور اشته تعریفات حقیقیه‌نك جمله‌سنده دخی بویله‌در واقعا ایکنجی تعریفده دخی (ایکی) تصورینك صورت حصولی کورینیورسه‌ده تعریفات اسمیه‌دن اولانلرك اکثریسنده تعریف اولنان تصورك حصول کیفیتی ظاهر اولماز مثلا (دائره برخط منحنی ایله محدود اولان سطح مستویدرکه وسطنده واقع برنقطه‌دن اومنحنی‌یه قدر رسم اولنمسی ممکن اولان خط مستقیملرك جمله‌سی بربرینه مساوی اولورلر) تعریف اسمیسنده (دائره) تصورینك نه وجهله پیدا اولدیغی اکلاشیله‌میوب یعنی بوتصورك صورت حصولندن صرف نظر اولنوب فقط دائره لفظندن اکلاشیلان تصورات بسیطه افاده اولنمش اولور کله‌لمکه (برخط مستقیم محدودك برنهایتی ثابت اولمق شرطیله دیکر نهایتنك بولندیغی نقطه‌یه عودت ایدنجیه قدر برسطح مستوی اوزرنده دوران ایلمسی توهم اولنسه اوخط مستقیمك بووجهله دوراننده‌ن حادث اولان شکله دائره دینور) تعریف حقیقیسندن (دائره) تصورینك نه کونه صورت بولدیغی دخی تبیین ایدر

مثال آخر (منطق قواعد قیاسیه‌دن بحث ایدر برعلمدر) تعریفی تعریفات اسمیه‌دن اولوب حالبوکه (نوع انسان اوته‌دنبرو قیاس ترتیبندن خالی اولمیوب لکن ترتیب اولنان قیاسلرك کیمی صحیح وکیمیسی بشریت حالیله فاسد

* بو محلده اولان تعریف حقیقی وتعریف اسمی تعبیرلری قدمانك استعمال ایلدکلری معنایه اولیوب انلرك تعریفنجه مطلقا تعریف تعریف حقیقی ایله تعریف لفظی یه وتعریف حقیقی دخی ینه تعریف حقیقی ایله تعریف اسمی یه منقسمدر وتعریف حقیقی خارجده وجودی اولان شیلرك ماهیتی تعریفدن عبارتدر انسانك تعریفی کبی و تعریف اسمی خارجده وجودی اولیوب اموراعتباریه‌دن اولان شیلرك تعریفیدر جنسك تعریفی کبی وتعریف لفظی دخی مبهم اولان برلفظك معناسنی دها واضح برلفظ ایله تعیین ایتمکدر

اولدیغندن ارباب حکمت شو قیاس کیفیتنك حقیقت حالنه واصول واحکامنه صرف افکار ایدرك قیاس صحیح ایله نظر واستدلال ایتمك قاعده لرینی جمع ایله برعلم احداث ایلمشلردرکه بوعلمه منطق تعبیر اولنور) دینلسه بو تعریف تعریفات حقیقیه دن اولور (حیوان) تصورینك مقدمه ده بیان اولنان تعریفی (بند ۲) برتعریف حقیقی اولوب تعریف اسمیسی ایسه (حیوان حس وحیاته مالك اولان جسمدر) عبارەسندن عبارتدر

اوتوز بشنجی بند لفظلر تصورلره دلالت ایتمك ایچون وضع اولنمش علامتلر اولوب فقط بونلرك وضعی برامر اعتباریدر یعنی برشیئه براسم قومقدن مراد اوشیئی تعیین ایتمك اولمسیله هرقنغی نسنه یه اولورسه اولسون اسنیلان اسمك ویرلمسی جائز اولور وچونکه تعریف دخی برلفظه برتصور مرکب اسناد ایتمکدن عبارت اولدیغندن (بند ۲۹) تعریفات دخی امور اختیاریه دن اولوب اصلا اعتراض قبول ایتمز یعنی برآدم برشیئه براسم تخصیص ایدوبده اوشیئك حقیقتنی دخی لایقیله تعریف ایلدیکی حالده ولوتسمیه ایلدیکی اسم منا سبتسز اولسه بیله منطقجه هیچ برخطا ایتمش اولماز مثلا هندسه اصطلاحنده اوچ خط ایله محدود اولان سطحه (مثلث) دینلورکن بوکا (مربع) یاخود (مخمس) دینلسه وبوندن ینه اوچ خط ایله محدود برسطح مراد اولنسه بونك اوزرینه ترتیب اولنان قیاس قواعد منطقیه یه مطابق اولمامق لازم کلمز فقط شوراسی واردرکه لفظلرك هرکسجه معلوم ومستعمل اولان معنالرینی سببسز یره بوزمامق یعنی برشیئه علم اولان اسمی آخر شیئه تسمیه ایتمامك افادهٔ مرامجه پك رعایت اولنەجق برقاعدهٔ کلیه اولوب بوقاعده نك خلافنه کیدلمش اولور بوندن قطع نظر معرفك اکلاشلمسی تعریفك مرکب اولدیغی لفظلردن هربرینك معناسنی بیلمکه محتاج اولوب بودخی ایکی صورتله اوله بیلور انك بریسی اولفظلرك تصورات بسیطه یه یعنی معناسی واضح اولان تصورلره دلالت ایتمسیله ودیکری دخی اولجه وبشقه جه تعریف اولنمش اولان تصورات مرکبه یه دلالت ایلمسیله اولورکه اولکی صورتده معرفك دلالت ایلدیکی لفظلر کندی کندینه آشکار اولوب ایکنجی صورتده تعریفات سائره واسطەسیله اکلاشیلور یعنی طوغریدن طوغری یه تصوراته دلالت

ایتمیوب بشقه لفظلره دلالت ایدر مثلا (متوازی الاضلاع) بو هر ایکی ضلع مقابلی خطین متوازیین اولان ذوار بعهٔ اضلاعه دینور) تعریفندن علم هندسه یه واقف اولمیانلر (ذوار بعهٔ اضلاع) و(خطین متوازیین) نه اولدیغنی بیله میەجکلری جهتله بوندن هیچ برمعنا استخراج ایده میوب بوتعبیرلرك کندیلرینه بشقه بشقه تعریف اولنمسی اقتضا ایدر امدی ابتدادن (ذوار بعهٔ اضلاع درت خط مستقیم ایله محدود اولان سطح مستویدر) و(خطین متوازیین اوایکی خط مستقیمدرکه استقامت اوزره نقدر اخراج اولنسەلر اصلا بربرینه تلاقی ایتمیوب هر ایکی مقابل بولنان نقطەلری بینده کی بعد ومسافه مساوی اوله) دیو تعریف اولنوب اندن صکره (متوازی الاضلاع) تعریف اولنسه اشته اووقت انك معناسی میدانه چیقارلکن (متوازی الاضلاع) تعبیری دفعةً بومعنایه دلالت ایتمیوب (بربرینه مقابل هر ایکی ضلعی متوازیین اولان ذوار بعهٔ اضلاع) لفظلرینه دلالت ایدر و بونلردخی (درت خط مستقیم ایله محدود اولان سطح مستویدرکه بربرینه مقابل اولان هر ایکیسی استقامت اوزره نقدر اخراج اولنسەلر اصلا بربرینه تلاقی ایتمیوب بینلرنده کی بعد ومسافه دائما مساوی اوله) لفظلرینه دلالت ایدوب بولفظلرده شو (متوازی الاضلاع) تصور مرکبنك اجزاسی اولان تصورات بسیطه یه طوغریدن طوغری یه دلالت ایدرلر

معلوم اوله که لفظلر تصورلره دلالت ایلدکلری مثللو او تصورلرك شامل اولدقلری اشیایه یعنی تصور اولنان شیلره دخی دلالت ایدرلر ✲

بو افادەلردن اکلاشلدیغی اوزره بعض لفظلر تصورلره و بعضیسی دخی آخر لفظلره دلالت ایدوب برلفظك طوغریدن طوغری یه برتصوره دلالت ایلمسنه دلالت بالذات ودیکر برلفظه دلالتنه دلالت بالواسطه دینلور ودلالت ایدن لفظه دال وبرلفظك دلالت ایلدیکی دیکر برلفظه ویا تصوره مدلول دیرلر مثلا (متوازی الاضلاع) تعبیرینك دلالتی دلالت بالواسطه اولوب (درت خط مستقیم ایله محدود اولان سطح مستویدرکه بربرینه مقابل بولنان ضلعلرندن هر ایکیسی استقامت اوزره نقدر اخراج اولنسەلر اصلا بربرینه تلاقی ایتمیوب بینلرنده کی بعد ومسافه دائما مساوی اوله) لفظلرینك دلالتی دلالت بالذات قبیلندندر

✲ لفظ یا مفرد ویا مرکب اولوب لفظ مفرد جزوئی معناسنك جزوئنه دلالت ایتمیاندر (انسان) لفظی کبی لفظ مرکب که اکا لفظ مؤلف دخی دینور جزولری معناسنك جزولرینه دلالت ایلیاندر (نشان آنجی) کبی و برلفظك موضوع اولدیغی معنایه دلالتی اوچ وجهله اوله بیلوب انك بریسی دلالت مطابقیه درکه فقط معنایه وضع اولنمش ایسه انك تمامنه دلالت ایتمسیدر (انسان) لفظنك حیوان ناطق معناسنه دلالتی کبی دیکری دلالت تضمنیه درکه موضوع اولدیغی معنانك ظاهرده مجموعنه دلالت ایله برابر ضمنا دخی برجزوئنه دلالت ایتمسیدر ینه (انسان) لفظنك یالکز ناطق ویاخود

لكن شورامى پك دقت اوانه جق شيلردندركه برلفظك سائر لفظلره و بولفظلرك دها ايشقه لرينه دلالت ايتمسى ممكن ايسه ده بو بردرجه يه قدر اوله بيلوب اندن ايلرى يه وارلمق محال اوله جغندن الك نهايتنده نفس تصوره دلالت ايتمك لازم كلور نتيجهٔ كلام تعريفك مركب اولديغى لفظلر يا تصورلرك و يا سائر لفظلرك مدلولى اولوب بوكا نظرا ذهن تصوراتدن الفاظه والفاظدن ينه الفاظ سائره يه درجه درجه انتقال ايده بيلديكى كبى برلفظدن آخر لفظلره و بولفظلردن دخى ديكر الفاظه كيدرك تا تصوراته قدر واره بيلور

اوتوزالتنجى بند (مثلث متساوى الاضلاع او مثلثدركه جميع ضلعلرى بربرينه مساوى اوله) تعريفنده (مثلث) تصوريتك شمولنى ازالتمق ايچون علاوه اولنمش اولان مساوات اضلاع قيدى (مثلث) جنسنده داخل اولان (مثلث متساوى الاضلاع) نوعنى تفريق ايده بور زيرا شو قيد اولمسه هر مثلثك اوچ ضلعى بربرينه مساوى اولمق لازم كلوب بوايسه خلافدر اشته ايكى تصورى بويله بربرندن آيران شيئه فصل دينوركه اكر بو محلده اولديغى كبى برقاچ نوعى بربرندن آيريورسه اكا فصل قريب ديرلر يعنى (مثلث) لفظى جنس و (جميع ضلعلرى بربرينه مساوى) لفظلرى فصل قريبدر وآيرديغى شيلر جنس ايسه فصل بعيد تعبير اولنور مثلا (جميع ضلعلرى بربرينه مساوى اوله) ديه جك برده مطلقا (ضلعلرى اوله) دينلسه فصل بعيد اولمش اوله جغندن (مثلث متساوى الاضلاع او مثلثدركه ضلعلرى اوله) دينلديكى وقتده تعريف صحيح اولماز زيرا ضلعى اولمقلق يالكز مثلث متساوى الاضلاعه مخصوص اولميوب سائرلرينه دخى شاملدر بو جهتله دائما تعريفده اولان فصل فصل قريب اولمق شرطدر

تعريفك يالديغى جنس دخى جنس قريب اولمليدر مثلا (مثلث متساوى الاضلاع جميع ضلعلرى بربرينه مساوى اولان شكلدر) يوللو تعريف اولنسه جنس بعيد اولان (شكل) لفظى مثلثه منحصر اولميوب (مربع) و (مخمس) و (مسدس) وسائره يه دخى اويه جكندن مراد قنغيسى اولديغى اكلاشيله ميه جغندن بو تعريف فاسد اولمش اولور او جهتله جنس قريب ايله فصل قريبدن مركب اولمق تعريفك الك باشلى قاعده سيدر

بالكز حيوان معناسنه دلالتى كبى ودبكرى دخى دلالت التزاميه دركه وضع اولنمش اولديغى معنادن خارج اولوب ده برعلاقه ومناسبتدن طولايى ذهنا لزومى مقرر اولان برمعنايه دلالت ايتمسيدر (انسان) لفظنك تحصيل علمه قابليت معناسنه دلالتى كبى

برده برشيئك ينه كنديله تعريف اولنمسى يعنى تعريفك اكلاشلمسى ينه معرفك بيلنمسنه متوقف اولمسى پك بيوك خطادركه بوكا دور ديرلر ✻ مثلا (هفته يدى كونك مجموعيدر كون دخى هفته نك يدى جزؤندن بريدر) دينلسه هفته يدى كوندن مركب اولنجه البته كون دخى هفته نك يدى جزؤدن برجزؤى اوله جغندن بو ايكنجى طاقم الفاظ هيچ برمعلومات جديده ويرمز وشو تعريفك اولكى قسميله هفته نك معناسنى اكلايه ميان ايكنجيسيله دخى اكلايه ماز

تعريفك برشرطى ده واضح اولمسيدر يعنى معرفك معناسنى بيان ايده جك اولان لفظلر اچيق اولوب اكلاشلمسى كوچ اولمامقدر زيرا تعريفدن مراد برلفظ ايله افاده اولنه ميان معنايى برقاچ لفظ ايله افاده ايلمك ايكن تعريفده صراحت كورلميه جك اولسه مطلوب اولان فائده حاصل اوله ماز نته كيم فلاسفه نك بعض تعريفاتى معرفدن چوق كوجدر

تعريفك برقاعده سى دخى افرادينى جامع واغيارينى مانع اولمسى يعنى معرفك هر برافرادينه صادق اولوب انلردن غيرى يه شامل اولمامسيدر مثلا (مثلث متساوى الاضلاع جميع ضلعلرى بربرينه مساوى اولان مثلثدر) كبى كه هم مثلث متساوى الاضلاعك جميع ضلعلرى بربرينه مساويدر وهمده جميع اضلاعى بربرينه مساوى اولان هر مثلث متساوى الاضلاعدر

بو تعريفلره نظرا تعريفك باشلى اوله رق اوچ قاعده سى اولوب برنجيسى جنس قريب ايله فصل قريبدن يعنى الك يقين اولان ياخود تعبير آخر ايله كليتى الك آز بولنان تصوركليدن وتعريف اولنان نوعى اوجنسده كى سائر نوعلردن آيران فصلدن يابلمقدر ايكنجيسى تعريفك عبارهسى واضح اولمق يعنى افاده ايلديكى معنا هرنه ايسه اچقدن اچيغه قولايجه اكلاشلمقدر اوچنجيسى تعريفك صادق اولديغى شيئه معرف دخى صادق اولوب معرفك صادق اولديغى شيئه تعريف دخى صادق اولمق وتعريفك صادق اولديغى شيئه معرف دخى صادق اوليوب معرفك صادق اولديغى شيئه تعريف دخى صادق اولمامقدر

اوتوزيدنجى بند تعريفات حقيقيه تصوراتك صورت حصولنى كوستردكلرى كبى علم هندسه نك دعواى عمليه تعبير اولنان مسئله لرينك

✻ اكر بوراده اولديغى كبى برمرتبه لى اولورسه دور مصرح تعبير اولنوب بردن زياده مرتبه لى اولديغى حالده دور مضمر دينور

بعضیلری دخی كوستررلر ازجمله اصول اقلیدسك اوچنجی مطلبی یعنی دعوای عملیه‌سی هر قنغی نقطه‌دن مراد اولنان بعد ایله دائره اعمال ایتمك یعنی نقطهٔ معلومه‌دن بعد معلوم ایله بر دائره رسم ایلمك طریقنی بیاندن عبارت اولوب اشته (دائره) تصوری بنك نه صورتله حاصل اولدیغی ظاهر اولور و بو مطلب لایقیله دقت اولندیغی حالده دائره‌نك تعریف حقیقیسنه كاملاً مطابقدر (بند ٣٤)

معلوم اوله كه ارباب هندسه دعاوی عملیه‌یی دخی علوم متعارفه كبی اولیات حكمنده طوتمقده ایسه‌لرده بونلر عملیاتجه شیلر اولدیغندن جمله‌سنی ترك ایتمك جائز اوله بیلور زیرا علوم بسیطه‌ده هر بر شیئك یالكز وجود ذهنیسی ملتزم اولمسیله عجبا خارجده وجودی وارمیدر یاخود اوله بیلورمی دیو تحقیق وتجسسه حاجت اولمیوب واورلرندن صرف نظر اولنوب (بند ٢٠) تخیلی قابل اولمسی كافیدر نته كیم بر مهندس النده پركار اولمدیغی حالده دائره‌یه دائر احكام صحیحهٔ نظریه‌دن بحث واستدلال ایلمكدن عاجز دكلدر بو مطالعه‌لره كوره هندسه كبی علملرده عملیاته متعلق اولان شیلرك فقط اجرا آتی ممكن اولدیغنك ذكریله اكتفا اولنوب ده صور اجرائیه‌سی حقنده ادارهٔ پركار افكار ایلمكدن صرف نظر اولنسه اولی اولور

مقالهٔ ثالثه

علی العموم قیاس واستدلالك احكام اساسیه‌سی بیاننده‌در

اوتوز سكزنجی بند قیاسك مقدمه‌لر ایله نتیجه‌دن یاپلدیغی و بونلرك هر بری دخی بر قضیه‌دن عبارت اولدیغی بالاده بیان اولندی (بند ١٥) و (بند ١٦) لكن بر قیاسك وجوده كلمه‌سی قاچ قضیه‌یه محتاجدر و بر ده قیاس ماده‌سی یكدیگرندن نه معلومات پیدا ایده‌بیلور بو راسی دها شرح وتفصیل اولنمامش اولدیغندن بو محلده دخی شو خصوصلردن بحث ایده‌لم

هر تصدیق بر برینه مربوط اولان بر موضوع ایله بر محمولدن مركب اولوب (بند ١٦) ایكی قضیه‌نك موضوعلری بر و محموللری دخی بر اولسه انلرك بیننده هیچ بر علاقه بولنه‌مز كه ایكیسندن بر نتیجه چیقاریله‌بیلسون مثلا (مثلثك اوچ زاویه‌سی واردر) (مثلثده اوچ زاویه واردر) قضیه‌لرینك نه بری دیگرندن استنتاج اولنمش اوله‌بیلور ونه ده ایكیسندن بر بشقه نتیجه چیقارلمق ممكن اولور كذلك كرك موضوعلر و كرك محموللر بشقه بشقه اولدقلری وقتده دخی قضیه‌لر بر برندن بسبتون آیری كبی طوروب آرالرنده بر نسبت وارتباط بولنه‌میه‌جغندن بونلرك بری دیگرینه نتیجه اوله‌مز مثلا (دائره‌نك جمیع نصف قطرلری بر برینه مساویدرلر) (مربعك درت زاویه‌سی واردر) قضیه‌لری بیننده مقدمه و نتیجه اولمقلغه هیچ بر یول بولنه‌مز بو جهتلرله استنتاج ممكن اولمق ایچون یا یالكز موضوعلر ویا یالكز محموللر عینی اولملیدر شوقدر كه اولكی حالده محمولرك وایكنجی صورتده موضوعلرك آراسنده دخی ازچوق بر مناسبت بولنمق شرطدر بو معنا سبت ایسه ایكی وجهله اوله‌بیلور بونك بریسی كلیت وجزئیتدر یعنی او ایكی موضوعك ویا محمولك بر برینه نسبتله جنس ونوع یاخود نوع وفرد اولمسیدر كه بوكا مطابقت جزئیه دینور مثلا (حیوان) ایله (انسان) و (انسان) ایله (زید) كبی یعنی (انسان) (حیوان) جنسنده و (زید) (انسان) نوعنده داخل اولمسیله بینلرنده مطابقت جزئیه واردر ایكنجی صورت دخی بر تصوره ایكی صورتله باقلمق یعنی قضیه‌لرك ایكیسنده ده

موضوع ویا ایکیسنده دخی محمول اولان تصور حد ذاتنده ینه بر تصوردن
عبارت اولوبده اکا بشقه بشقه نظر اولنمقدر که بوکا دخی مطابقت کلیه دیرلر
مثلا (درت ایله بر) و (اوچ ایله ایکی) کبی شویله که بونلرك ایکیسی دخی
(بش) عددینه مساوی اولدیغندن (بش) تصورینه بر نظر ایله باقلمش
اولیور

شمدی فرض ایده لمکه محمول‌لر بر اولسون اوحالده موضوعلر آیری اولوب لکن
انلرده دخی بر مطابقت بوله جق اولدیغندن اکر مطابقت جزئیه بولنورسه
یعنی محمولاری عینی اولان ایکی قضیه نك موضوعلرندن بری اعم و بری اخص
اولورسه چونکه جنسدن نوعه ونوعدن فرده استدلال جائز ایسه ده فرددن
نوعه ونوعدن جنسه استدلال جائز اولمدیغندن (بند ٣٣) مقدمه اولان
قضیه نك موضوعنده کی کلیت نتیجه اولان قضیه نك موضوعنده کی کلیتدن زیاده
اوللی یعنی نتیجه نك موضوعی اکر فرد ایسه مقدمه نك موضوعی نوع اولوب
نتیجه نك موضوعی نوع ایسه مقدمه نك موضوعی جنس بولنملیدر ومادامکه
نتیجه نك موضوعنه مقدمه نك محمولنك اسناد اولنمسنه سبب انجق نتیجه نك
موضوعنی مقدمه نك موضوعی حاوی اولمسی اولدیغندن شو مقدمه ایله نتیجه دن
بشقه اوله‌رق برقضیه دها بولنمق اقتضا ایدر که مقدمه نك موضوعی نتیجه نك
موضوعنی احاطه ایلدیکنی بیلدره شوحاله کوره بویله قیاسلرك اوچ قضیه دن
مرکب اولمسی وبو قضیه لرك بری اصل مقدمه اولوب بری دخی ذکر
اولنان شمول کیفیتنی افاده ایدیجی برقضیه دن ودیکر قضیه دخی او ایکی قضیه نك
ویردیکی بر نتیجه دن عبارت بولنمسی لازم کلور اولکی قضیه یه قضیهٔ اصلیه
وایکنجیسنه قضیهٔ فرعیه واوچنجیسنه قضیهٔ غائیه دیرلر مثلا (هر بر کل-
کندی اجزاسی مجموعنه مساویدر یوز عددی بر کل- اولوب اللی ایله اللی
انك اجزاسی مجموعیدر بوصورتده یوز عددی اللی ایله اللی مجموعنه مساویدر)
قیاسی کبی که بوراده (کل-) تصوری جنس و (یوز) تصوری نوع اولمسیله
ایکنجی قضیه برنجی قضیه نك موضوعی اولان (کل-) تصورینك (یوز)
تصورینی شامل اولدیغنی خبر ویروب نتیجه دخی (یوز) عددینك (اللی)
و (اللی) عددلری مجموعنه مساوی اولدیغنه حکم ایده‌یور شو افاده‌لره

نظرا اوچ‌لو قیاسلرك ترکبنه لازم اولان اوچ قضیه لك بریسی بر جنسه یاخود
برنوعه اثبات و یانفی صورتیله برمحمولی اسناد ایدر ودیکری برنوعك ویا برفردك
اوجنسده ویانوعده داخل اولدیغنی خبر ویرر ودیکری دخی او جنسه ویا نوعه
اسناد اولنان محمولی بریکی نوعه ویا فرده دخی اسناد ایدرك حکم ایلر

مثال آخر (برشی کندی کندینه هیچ بوقدن حاصل اوله میوب هر اثرك برسببی
واردر یغمور قار طولو ودها بونك کبی شیلر برطاقم آثاردن عبارتدر بوصورتده
یغمورك وقارك وطولونك بر سببی اولملیدر) قیاسنده (بند ٣٠) یغمورك برسببی
اولدیغنه حکم اولنمسی مطلقا حصولی سببه محتاج اولمقلق اثرك شاننده
اولمسندن ویغمورك دخی اثر جنسنده داخل اولان نوعلردن بولنمسندندر

امدی بو مقوله قیاسلرده جاری اولان قاعده (جنسه صادق اولان شی نوعه
دخی صادق اولور ونوعه صادق اولان شی فرده دخی صادق اولور جنسه
صادق اولمیان شی نوعه دخی صادق اولماز ونوعه صادق اولمیان شی فرده دخی
صادق اولماز) قاعده سیدر که مقالهٔ رابعه ده تفصیل اولنه جقدر (بند ٤٥) ❊

محمول‌لر ینه عینی ایکن موضوعلرك بیننده مطابقت کلیه بولنسه بونك اثباتی
ایچون کذلك آخر برقضیه یه دخی احتیاج حاصل اولور یعنی بویله قیاسلر دخی
اوچ تصدیقدن مرکب اولمق اقتضا ایدر زیرا مقدمه نك موضوعیله نتیجه نك
موضوعنه ظاهرده هرنقدر بشقه بشقه نظر ایله باقیلیورسه ده بونلرك حقیقتده
عین برشیدن عبارت اولدیغنی بیلدریجی بر آخر تصدیق دخی استر مثلا (یدی ایله
بر مجموعی سکزه مساویدر التی ایله ایکی مجموعی یدی ایله بر مجموعنك عینیدر بوصورتده
التی ایله ایکی مجموعی سکزه مساویدر) قیاسنده (التی ایله ایکی مجموعی یدی ایله
بر مجموعنك عینیدر) تصدیقی مقدمه نك موضوعیله نتیجه نك موضوعی بیننده
مطابقت کلیه بولندیغنی یعنی (سکز) عددینه ابتدا بر ایله بردن حاصل اولمش
نظریله باقیلوب صکره دخی التی ایله ایکیدن حصوله کلمش حکمنده طوتلدیغندن
کرك (یدی ایله بر مجموعی) وکرك (التی ایله ایکی مجموعی) (سکز) عددندن
عبارت اولدیغنی افاده ایده‌یور و چونکه (یدی ایله بر مجموعی) (سکز)
عددینك تعریفی اولدیغندن (بند ٣٠) بو یولده یاپیلان قیاسلرك اساسی دخی
(تعریفك صادق اولدیغی شیئه معرف دخی صادق اولور وتعریفك صادق

❊ ایکی شیئك بیننده درت درلو نسبت تصور اولنوب بونلره نسب اربعه تعبیر اولنور اولکیسی مساواتدر که هر برینك صادق اولدیغی افراده دیکرینك دخی صادق اولمسیدر (انسان) ایله (ناطق) کبی ایکنجیسی عموم وخصوص مطلقدر که برینك صادق اولدیغی افرادك کافه سنده دیکری صادق اولوب فقط بونك صادق اولدیغی کافهٔ افراده اولکینك صادق اولمامسیدر (انسان) ایله (حیوان) کبی اوچنجیسی عموم وخصوص من وجه‌در که هر برینك صادق اولدیغی افرادك کافه سنده دیکری صادق اولمیوب بری دیکرینك بعض افرادینه ودیکری دخی بونك افرادندن بعضیسنه صادق اولقدر (انسان) ایله

اولمدیغی شبئه معرف دخی صادق اولماز) قاعده سی اولوب بو دخی اشاغیده ذکر و بیان اولنور (بند ٤٥)

اکر (التی ایله ایکی مجموعی یدی ایله بر مجموعنك عینیدر) قضیه سندن سؤال اولنورسه بونك صحیح اولدیغی شویله اثبات اولنور که (التی ایله ایکی مجموعی) تصورنده کی (ایکی) تصورینی قالدیروب انك یرینه تعریفی اولان (بر ایله بر مجموعی) تصورینی قورز (التی ایله بر و بر مجموعی) اولور صکره بوندن دخی (التی ایله بر مجموعی) تعریفنی قالدیروب انك یرینه معرف اولان (یدی) تصورینی قودیغمزده (یدی ایله بر مجموعی) اولوب اشته ذکر اولنان قضیه (التی ایله ایکی مجموعی یدی ایله بر مجموعنك عینیدر) صورتنه کیرر

معلوم اوله که بر شبئه بر قاچ دراو نظر ایله باقلمق صورتی پك معتنا بر ماده اولوب علوم حسابیه ده مجهولاتك استخراجنه بر بیوك مدار در

شو بحثلردن اکلاشلدیکه قیاسلرك بو طاقمی دخی اوچ قضیه دن یاپلوب بونلرك بریسی بر موضوعه بر محمولك اسنادندن عبارتدر و دیکری اولکی قضیه نك موضوعیله کندی موضوعی بر عین تصور اولوب فقط ظاهر حالده ایکیسنه دخی بشقه بشقه نظر ایله باقلدیغنی افاده ایدر و اوچنجی قضیه ایسه برنجی قضیه نك موضوعی حقنده حکم اولنان شبئه ایکنجی قضیه نك موضوعی حقنده دخی حکم ایلر

کاهلم موضوعلرك بر اولمسی صورتنده موضوعلر بر اولدیغی وقتده دخی بالاده اثبات اولندیغی اوزره محمولرده مطابقت بولنمق شرط اولدیغندن بو مطابقتی بیان ایدیجی بر آخر قضیه یه دخی محتاج اولور مثلا (هر کلك اجزاسی مجموعی اوکله مساویدر اللی ایله اللی یوز عددینك اجزاسی مجموعیدر بو صورتده اللی ایله اللی مجموعی یوز عددینه مساویدر) قیاسنده اولدیغی کبی که مقدمه نك موضوعی اولان (کل) تصوریله نتیجه نك محمولی اولان (یوز) تصوری بیننده مطابقت جزئیه بولندیغی یعنی (کل) جنس و (یوز) نوع اولدیغی (اللی ایله اللی یوز عددینك اجزاسی مجموعیدر) قضیه سی بیان ایده یور و (یدی ایله بر مجموعی یدیدن زیاده در یدی عددی التی ایله بر مجموعنه مساویدر بو صورتده یدی ایله بر مجموعی التی ایله بر مجموعندن زیاده در) قیاسی کبی که

(بیاض) کبی دردنجیسی مباینتدر که هیچ بو بینك صادق اولدیغی افراد . دیکرینك صادق اوله مامسیدر (انسان) ایله (آت) کبی

بونده دخی مقدمه نك محمولی اولان (یدی) تصوریله نتیجه نك محمولی اولان (التی ایله بر مجموعی) تصوری بیننده مطابقت کلیه موجود اولدیغنی یعنی ایکیسی نفس الامرده یالکز بر شی اولوب شو قدر که هر برینه بشقه بشقه نظر اولندیغنی (یدی عددی التی ایله بر مجموعنه مساویدر) قضیه سی افاده ایلیور اشته بو راده دخی قیاسك اوچ قضیه دن مرکب اولمسی طبیعیدر

ذکر ایلدیکمز درت تقدیرده دخی قضیه اصلیه دینلان مقدمه نك موضوعنی نتیجه ده ینه موضوع و انك محمولنی نتیجه ده ینه محمول فرض ایتدك حالبوکه کیمی وقت دخی یا مقدمه نك موضوعی نتیجه ده محمول و یا مقدمه نك محمولی نتیجه ده موضوع اولمق ممکن اولوب فقط او حالده دخی حکم بالاده کوریلانك عینیدر شویله که مقدمه نك موضوعی نتیجه ده محمول ایسه مقدمه نك محمولیله نتیجه نك موضوعی بیننده و اکر مقدمه نك محمولی نتیجه ده موضوع ایسه مقدمه نك موضوعیله نتیجه نك محمولی اراسنده مطابقت بولندیغی بیان ایتمك ایچون مخصوصجه بر قضیه نك بولنمسی اقتضا ایدر مثلا (مثلث اوچ ضلعی اولان شکلدر اوچ زاویه سی اولان شکلك اوچ ضلعی اولور بو صورتده اوچ زاویه سی اولان شکل مثلثدر) قیاسنده (مثلث) لفظی مقدمه ده موضوع و نتیجه ده محمول اولوب مقدمه نك (اوچ ضلعی اولان شکل) محمولیله نتیجه نك موضوعی اولان (مثلث) تصوری بیننده مطابقت جزئیه بولندیغی (اوچ زاویه سی اولان شکلك اوچ ضلعی اولور) قضیه سیله افاده اولنیور و (اوچ ضلعی اولان شکل مثلثدر اوچ ضلعی اولان شکلك اوچ زاویه سی اولور بو صورتده مثلثك اوچ زاویه سی واردر) کبی که بونده اولکینك عکسی اوله رق (مثلث) تصوری مقدمه ده محمول و نتیجه ده موضوع اولوب مقدمه نك (اوچ ضلعی اولان شکل) موضوعیله نتیجه نك (اوچ زاویه سی واردر) محمولی بیننده بولنان مطابقت کلیه یی (اوچ ضلعی اولان شکلك اوچ زاویه سی واردر) قضیه سی خبر ویریور

مثال آخر (حیوان حس و حیاتی اولان جسمدر بو صورتده انسان حیواندر) دینلدیکی وقتده مقدمه نك موضوعی نتیجه ده محمول اولور لکن حیوانك حس و حیاته مالك اولمسندن انسانك حیوان اولمسی لازم کلوری دیو صورلدقده

بونك جوابی شویله اوله بیلورکه مقدمه نك (حس وحیاتی اولان جسم) محمولیله نتیجه نك موضوعی اولان (انسان) تصورینك بینده کی مطابقتی بیلدیریجی بر بشقه قضیه دها لازمدر یعنی (انسانده حس وحیات واردر) قضیه سنك علاوه سیله (حیوان حس وحیاتی اولان جسمدر انسانده حس وحیات واردر بوصورتده انسان حیواندر) دینلسه قیاس تمام اولور کذلك (حس وحیاتی اولان حیواندر بوصورتده حیوان قابل تأثر وانفعالدر یعنی برشیدن خوشلنمق وصیقلمق حیوانك شانندندر) قیاسنده دخی مقدمه نك محمولی نتیجه ده موضوع اولوب مقدمه نك نتیجه یه موافقتی میدانه چیقمق ایچون انك (حس وحیاتی اولان) موضوعیله نتیجه نك (قابل تأثر وانفعالدر) محمولی اراسنده اولان مطابقتی بیان ایدیجی براوچنجی قضیه یعنی (حس وحیاتی اولان قابل تأثر وانفعالدر) قضیه سی لازم کلورکه اوحالده (حس وحیاتی اولان حیواندر حس وحیاتی اولان قابل تأثر وانفعالدر بوصورتده حیوان قابل تأثر وانفعالدر) صورتنه کیره رك قیاس تمام اوله

بحث اولنان خصوصلردن هرقیاسك اوچ قضیه دن مرکب اولمق لازم کلدیکی تحقق ایتمشدر کرچه بعض کره بونلرك برندن صرف نظر اولنه بیلور وکیمی وقت دخی ذهن پك آشوری سرعت ایله ترتیب قیاس ایلدیکندن قضیه لرك بری یوق کبی ظن اولنورسه ده هرنه وجهله اولورسه اولسون ونصل باپیلورسه یاپلسون البته هرقیاسده اوچ قضیه موجوددر

بوتفصیلاتك اوزرینه شوقاعدهٔ کلیه وضع اولنه بیلورکه (هرقیاسده مطلقا اوچ تصور بولنوب بونلرك بریسی هم قضیهٔ اصلیه ده وهم قضیهٔ غائیه ده مشترك اولملی وقضیهٔ فرعیه دینلان براوچنجی قضیه دخی دیکر ایکی تصورك بربرینه مطابقتنی بیان ایتملیدر)

بومطابقت بالاده کورلدیکی اوزره جزئیه ایله کلیه یه تقسیم اولندیغنه نظرا (قیاس اوصورتده برقضیه تشکیل ایتمکدن عبارتدرکه اندن اول ذکر اولنان دیکر برقضیه نك داخلنده بولندیغی ویاخود اوقضیه یه تمامیله مطابق اولدیغی میدانده اوله) دینلمك ممکن اولور بناء علیه افادات مشروحه نك خلاصهٔ قراری شووجهله اولورکه قیاس برقضیه یی بینلرنده مشترك برتصور

بولنان دیکر ایکی قضیه دن استنتاج ایلمکدن عبارتدر

اوتوز طقوزنجی بند   بندسابقده بیان اولنان قاعده اول امرده قیاسات ایجابیه یه یعنی نتیجه سی موجبه اولان قیاسلره مخصوص کبی کورینورسه ده قیاسات سلبیه حقنده دخی صحیح اولدیغی جزئی دقتله اکلاشیلوب بسبتون شبهه برطرف اولور زیرا کرك تصدیقات ایجابیه دن وکرك تصدیقات سلبیه دن اولسون هرتصدیق عقلیده موضوعك تصوری محمولك تصورینی مستلزم اولوب (بند ۱۸) موضوع ایله محمولك نسبتی دخی موجبه لرده موافقت وسالبه لرده مباینت ایسه ده بونسبتك اساسی ینه مطابقتدر شویله که (مثلث شکلدر) دیدیکمز حالده (مثلث) موضوعیله (شکل) محمولی بینده ایکیسنك بربرینه تطبیقندن حاصل اولمش برنسبت بولنور بونك کبی (دائره مربع دکلدر) سالبه سنده (دائره) تصوریله (مربع) تصورینك ارasنده دخی (دائره) تصورینك (مربع) تصورینه تطبیق اولنمسندن وجوده کلمش برنسبت موجوددر شوقدرکه اولکی تقدیرده اولان نسبت موافقت صورتنده وایکنجی تقدیرده کی نسبت مغایرت ومباینت صفتنده در لکن بونکله برابر (دائره مربع دکلدر) قضیه سنده ینه مطابقت موجود اولدیغی انکار اولنه ماززیرا (دائره) و (مربع) تصورلری هرنقدر بربرینه بتون بتون مغایر ایسه لرده (دائره مربع دکلدر) دیمك (دائره مربعك غیری برشکلدر) دیمك عینیدر بویله اولنجه شو ایکی تصورك یعنی (دائره) تصوریله (مربعك غیری برشکل) تصورینك ارasنده مطابقت بولنمش اولور امدی سالبه لرك اساسی دخی مطابقت اولدیغندن قیاسك اوچ قضیه دن مرکب اولدیغنه دائر بیان اولنان احکام قیاسات سلبیه ده دخی جاریدر

قرقنجی بند   علوم متعارفه نك جمله سی تصدیقات عقلیه دن اولوب (بند ۲٦) هربرتصدیق عقلیده ایسه مطابقت موجود اولدیغندن (بند ۱۸) وقیاس دخی برقضیه نك دیکر برقضیه ایله جزئی وکلی مطابقتی کوریله رك انك اوزرینه حکم اولنمقدن عبارت بولندیغندن (بند ۳۸) قیاس عقلینك اساسی مطابقت دیمك اولور امدی قیاس عقلی مطابقت اصولنك اوزرینه مؤسس ایکن نصل اولورکه معلومات زائده ویره بیلور وعلوم بسیطه دائرهٔ معارفی

نه صورتله توسیع ایده بیلور مسئله سنه کلهلم چونکه قیاس ترتیبندن معلومات جدیده حاصل اوله بیلمسنه ایکی جهتله اعتراض اولنور برنجیسی بودرکه قیاسلردن پك چوغنك نتیجه سی ذاتنده بدیهی اولوب مقدمه لره محتاج دکلدر ایکنجیسی دخی بودرکه مقدمه لر ایله نتیجه نك بیننده اکر مطابقت وار ایسه اولدن موجود اولان معلوماتك اوزرینه یکیدن بر معلومات علاوه اولنمش اولهماز الحاصل اولکی معلومات نه قدر ایسه صکره دخی ینه اوقدر اوله جغی جهتله کرك قیاسك وکرك علوم متعارفه دینلان تصدیقاتك هیچ بر فائده سی اولیه جغی میدانه قونیلانلر اولمش اولدیغندن بو مسئله نك بعض مناسب مثاللر ایله حلنه باقلمق لازم کلور شویله که اولا علوم متعارفه نك و بونلرك اوزرینه مؤسس اولان قیاسلرك یکیدن هیچ بر معارف ومعلومات استحصال ایتدرمدکاری اول امرده فرض اولنسه بیله معارف موجوده یی نظام اوزره ترتیبه مدار اولدقلری محققدر مثلا مثلثك تعریفی (اوچ خط ایله محدود اولان شکل) اولوب بو تعریفك افاده ایلدیکی معنا (اوچ زاویه) تصورینی مستلزم اولمسیله بوندن (مثلثك اوچ زاویه سی واردر) علوم متعارفه سی تشکیل اولنور بونك اوزرینه (مثلث) تصورینه ضلعلرك مساوی بلکی قیدی علاوه اولندقده (مثلث متساوی الاضلاع) تصوری حاصل اولوب مثلث متساوی الاضلاع دخی مثلثك بر نوعی اولدیغندن (مثلث متساوی الاضلاعك اوچ زاویه سی واردر) دینور یعنی (هر مثلثده اوچ زاویه واردر مثلث متساوی الاضلاع دخی مثلثدر بو صورتده مثلث متساوی الاضلاعك دخی اوچ زاویه سی واردر) قیاسی ترتیب اولنه بیلور زیرا (مثلث متساوی الاضلاعك اوچ زاویه سی واردر) قضیه سنك صحیح اولمسنده ضلعلرك مساوی اولمقلغنك هیچ مدخلی اولمیوب یعنی متساوی الاضلاع اولان مثلثده اوچ زاویه بولندیغنه حکم اولنمسی ضلعلرینك مساواتندن اقتضا ایتمیوب انجق مثلث اولدیغندندر و بو حکمك صحتی شو وجهله اثبات اولنور که نتیجه نك نیچونی یعنی استنتاجك سببی مقدمه لر افاده ایتمك لازم کلوب بونده کی سبب دخی اولا (متساوی الاضلاع) تصور جزئیسی (مثلث) تصور کلیسی احاطه ایلدیکی ثانیا (اوچ زاویه) تصوری (مثلث) تصورندن حاصل اولدیغی عقلك درك ایتمسندن عبارتدر بو جهتله (هر مثلثده اوچ زاویه واردر) قضیه سی (مثلث

متساوی الاضلاعك اوچ زاویه سی واردر) قضیه سنه نسبتله بر علوم متعارفه حکمنده اولمش اولور

اکر (مثلث متساوی الاضلاعك اوچ زاویه سی واردر) قضیه سی کندی کندینه آشکار اولمسیله بونك اثباتی (هر مثلثك اوچ زاویه سی واردر) قضیه سنه محتاج اولمدیغندن شو ایکنجی قضیه عمومیه بکده علوم متعارفه اوله میه جغی و ذکر اولنان قیاس دخی عقله فضله اوله رق هیچ بر معلومات ویرمامسیله بر فائده یی مفید اولمیوب بونلر همان صنایع لفظیه قبیلندن اولدیغی دعوا ایدنلر اولورسه بونلره شو جواب مسکت ایله مقابله اولنور که واقعا (هر مثلثك اوچ زاویه سی واردر) علوم متعارفه سنك (متساوی الاضلاع اولان هر مثلثك اوچ زاویه سی واردر) قضیه سنی اثباتده مدخلی اولمیوب لکن شو ایکنجی قضیه نك فقط صنف قضایایه متعلق اولدیغنی تخصیص ایلمکه او علوم متعارفه مدار اولیور یعنی هر مثلثك اوچ زاویه یه مالك اولمسنه نظرا ضلعلرك مساواتی قیدی زائد برشی اولوب اوچ زاویه سی اولمقلغك مثلث متساوی الاضلاعه شمولی ضلعلرینك مساویلکندن دکل الا مثلث اولمسندن اولدیغی شو قیاس بیلدیریور

مثال آخر (مستقیم الاضلاع اولان هر شکل مستوینك عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساویدر) قضیه سی (هر مثلث مستوینك عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساویدر) قضیه سندن اعمدر زیرا اولکی قضیه نك بیان ایلدیکی حکم معلوم اولدیغی حالده مستقیم الاضلاع اولمق شرطیله هر نصل بر شکل مستوی کورلسه و یاخود تخییل اولنسه انك البته قاچ زاویه سی وار ایسه اوقدر ضلعی اوله جغی تجربه سز صحیحا بیلنه بیلور اشته علوم متعارفه تعبیر اولنان قضیه لر برشئك جمیع صور ممکنه سنی جامع اولدقلرندن ذهنده عارض اولان شك وشبهه یی بتون بتون دفع ایتمك وعقلی نور یقین ایله ضیالندرمق انلرك محسناتندندر و چونکه (مستقیم الاضلاع اولان شکل) جنس و (مثلث مستوی) انك نوعی اولمسیله اولکی قضیه بر معلومات جنسیه و ایکنجی قضیه بر معلومات نوعیه افاده ایدر بو جهتله اولکی قضیه نك حکمیله شو ایکی معلومات بر برینه ربط اولنوب هر برینك نه رتبه معارفدن اولدیغنی اولکی قضیه تعیین و بیان ایتمش اولور

بو افادهلردن شوراسی دخی ظاهر اولور كه علوم متعارفه ذاتا بدیهی اولملریله (بند ٢٦) بونلره (برشی هم واقع وهم غیر واقع اولهماز) قضیهسنك اساس اولمسندن كندیلرینه دهازیاده بربداهت كلمك لازم كلمزسهده بونلرك ذاتا بدیهی اولملری نه سببدن اولدیغی شو قضیهدن اكلاشلدیغندن جمیع علوم متعارفهنك دستور عمومیسی حكمندهدر زیرا بالذات بدیهی اولملق علوم متعارفهنك جملهسنه شامل ومشترك اولوب شو قضیهنك صحتی ایسه طوغریدن طوغری یه واسطهسز ادراك اولندیغندن علوم متعارفه دینلان قضیهلرك بداهتنه سبب نه اولدیغنی ذهن جزم ایدر

معارفی بویله طاقم طاقم ترتیب وتنظیم قیاسك مدار اولمسی هر وقت اولهكلان شیلردندر مثلا هیچ بیلدیكك وطانیمدیغك برآدمی كوروبده (شو كوردیكم انساندر) دیسهك بعینه كندی كندیكه (انسان حیوان ناطقدر شو كوردیكم حیوان ناطقدر بوصورتده شو كوردیكم انساندر) یوللو برقیاس ترتیب ایتمش كبی اولورسین كوردیكك شیئك انسان اولدیغنه حكم ایتمك ایسه برفردك فلان نوعك آلتنده بولندیغنی بیان ایتمك اولوب اشته قیاسك معلومات تصوریه وتصدیقیهیی بربرینه ربط ایتمسی وطاقم طاقم تنظیم ایلمسی فردی نوعك ونوعی جنسك تحتنه قومق دیمكدر كذلك (شو كوردیكم حیوان ناطقدر زیرا انساندر) دینلدیكی حالده دخی (انسان حیوان ناطقدر شو كوردیكم انساندر بوصورتده شو كوردیكم حیوان ناطقدر) قیاسی ترتیب اولنمش اولور كه بونده دخی نطق خاصهسی اوآدمه مخصوص طوتلیوب بتون نوعه شامل نظریله باقیلیور یعنی شو خاصه خواص نوعیهدن عد اولنیور امدی معارفك طاقم طاقم تنظیمی تعبیرندن مراد دخی خواص فردیه وخواص نوعیه وخواص جنسیهنك بربرندن فرق وتمییز اولنمسندن عبارتدر

بو تفصیلدن اكلاشلدیغنه كوره علوم متعارفه وبونلرك اوزرینه بنا اولنان قیاسلر معارف انسانیهنك صحتی قنغی اساس اوزرینه مؤسس اولدیغنی بیان وافاده ایتملریله برابر بونلری صنف صنف تنظیم ایلمكه مدار اولورلر لكن قیاسك فائدهسی یالكز بوندن عبارت اولسیدی پك بیوك برشی دیمك اولمزدی حالبوكه انك دها بشقه محسناتی واردر كه ایلروده كی بندلرده بیلدیریلهجكدر

قرق برنجی بند

قیاسك الك بیوك محسناتی قیاسسز تحصیلی ممكن اولهمیان بعض معلوماتی حاصل ایتدرهمكدر مثلا بالاده (بند ٣٨) قیاس ایكی قضیهدن برقضیه استخراج ایلمك اولدیغنی اساس اتخاذ ایدرك نتیجهنك هم لفظجه هم معناجه مقدمهنك عینی اولهمیهجغنی ومقدمهدن بسبتون آیری و بشقه اولمسی دخی ممكن اولمیهجغنی ایكی قیاس ترتیبیله بیلدك وشو ایكی معلوماتك قوتیله هر قیاسك اوچ قضیهدن مركب اولدیغنی ینه قیاس ترتیب ایدرك خارجه چیقاره بیلدك كه بونلر قیاسدن غیری هیچ برصورتله میدانه كلهبیلور شیلردن دكلدر ودها اول (بند ٢٥) عالمده اكر موجودات وار ایسه انك برایجیسی اولان واجب تعالی حضرتلرینك موجود اولدیغی استدلال اولندقدن صكره بوندن دخی واجب تعالی حضرتلرینك عادل اولمسی اقتضا ایلدیكنه حكم اولندی و بو حكمدن دخی واجب تعالی حضرتلری طرفندن هركسه عملنه كوره مجازات یوریلهجكی نتیجهسی چیقارلدی والحاصل بو نتیجهنك اوزرینه دخی انسان دنیاده ایشلدیكی اعمالك مكافات ومجازاتنی وفاتندن صكره كورهجكی برمحله كیدهجكی استدلال ایدلدی اشته شو قیاسلر ترتیب اولنمسیدی جهانده كی موجوداتك وارلغندن انسانك آخرتده مكافات ویا مجازات كورهجكنی بولمق ممكن اولمزدی

شو مادهیی بشقه برمثال ایله بتون بتون ایضاح ایدهلم فرضا برآدمك آووجلرنده برمقدار اقچه اولوبده هر برنده قاچ غروش اولدیغی كندیسنه سؤال اولندقده شو وجهله جواب ویرسه كه (صاغ آووجده اولانلرك برینی چیقاروب صول آووجه قودیغم حالده صول آووجده دخی صاغ آووجده بولنان قدر بولنور وبویله ایتمیوبده صولده كی غروشلرك برینی صاغه الدیغم صورتده صاغ آووجده اولانلر صولده بولنانلرك ایكی مثلی اولور) اشته بوقدرجق معلومات ایله انك هر برآووجنده قاچ غروش اولدیغنی بولمق ممكندر شویله كه صاغ آووجنده بولنانلرك عددینه (غ) وصولده كیلرك عددینه (ل) دیهلم چونكه صاغ آووجندن صول آووجنه برغروش كتدیكنده صاغدن برغروش اكسیلوب صولده برغروش آرته جغندن یعنی صاغده كیلرك عددی براكسلك قالوب صولده كیلرك عددی برزیاده اوله جغندن علم جبر قاعدهسنجه صاغده كیلرك

عددی (غ ناقص بر) وصولده کیلرك عددی (ل زائد بر) دیمك اولور ومادامکه
صاغدن برغروش صوله کتدکده ایکی آووجنده بولنان غروشلرك مقدارلری
مساوی اوله جقندن شو ایکی عدد بربرینه مساوی اولمق لازم کلکله (غ ناقص بر
مساوی ل زائد بر) دیرزکه صاغدن برنقصان صولدن برزیاده یه مساویدر
دیمکدر علم جبرده بیان اولندیغی اوزره (بربرینه مساوی اولان ایکی کمیتك
هربرینه مساوی کمیتلر علاوه اولنسه مجموعلری دخی مساوی اولورلر) قاعده سنجه
(غ ناقص بر) کمیتیله (ل زائد بر) کمیتندن هربرینه (بر) عددینی ضم ایدرز
(غ ناقص بر زائد بر مساوی ل زائد بر زائد بر) اولور شو (غ ناقص بر زائد بر)
کمیتنده ناقص بر) ایله (زائد بر) بر برینی چوریدیور زیرا (غ) کمیتنده ابتدا
برنقصان وار ایکن صکره دن (بر) علاوه اولنمسیله او نقصان طولدیریلوب
تمامیله (غ) قالیور بو جهتله (ناقص بر زائد بر) لفظلرینی بتون بتون قالدیررز
و (ل زائد بر زائد بر) کمیتنده دخی (زائد بر زائد بر) ایکی دیمك اولدیغندن بونی دخی
(ل زائد ایکی) یه تبدیل ایدرز او حالده عباره (غ مساوی ل زائد ایکی) اولور
یعنی صاغ آووجنده اولان غروشلرك عددی صولده بولنانلردن ایکی زیاده
اولدیغی اکلاشیلور اشته مطلوب اولان مقدارلر هنوز بولنه مدیسه ده شمدیلك
بربرندن فرقی اولسون ظاهره چقدی کلهلم که بالاده کی فرضلرمزك بری دخی اگر
صولدن صاغه برغروش کیدرسه صاغده کی غروشلر صولده قالانلرك ایکی مثلی
اوله جغی اولوب صول آووجنده اولانلرك برنقصانی صاغ آووجنده کی
غروشلرك بر زیاده سنك نصفی اوله جغندن صاغده کیلر بارتدیغی وقتده
صولده کیلرك ایکی مثلندن ایکی نقصانه مساوی اولمق لازم کلور یعنی (غ زائد
برمساوی ایکی ل ناقص ایکی) اولور شمدی علم جبر قاعده لرندن اولان
(بربرینه مساوی کمیتلردن مساوی کمیتلر طرح اولنسه یعنی اشاغی دوشلسه
باقیلری دخی مساوی اولورلر) قاعده سنجه (غ زائد بر) کمیتیله (ایکی ل ناقص ایکی)
کمیتندن (بر) کمیتی اشاغی واریرز (غ زائد بر) کمیتندن (بر) چیقارلدقده یالکز
(غ) قالوب فقط (ایکی ل ناقص ایکی) کمیتندن (بر) کمیتی دوشرمك بر (ناقص)
دها علاوه سیله اوله جقندن اویله یپارز (غ مساوی ل ناقص اوچ) اولور
یعنی صولده کی غروشلرك اوچ نقصانی صاغده کیلره مساوی اوله جغی تبین
ایدر لکن بالاده اثبات اولندیکه صاغده کی غروشلرك عددی صولده کیلردن

ایکی زیاده درامدی هم (غ مساوی ایکی ل ناقص اوچ) وهم (غ مساوی
ل زائد ایکی) یعنی صاغده کیلرك عددی صولده کیلرك ایکی مثلندن اوچ نقصانه
مساوی اولدیغی کبی صولده کیلردن ایکی زیاده یه دخی مساوی اولدیغندن
(ایکی کمیت آخر برکمیته مساوی اولسه او کمیتلر بربرینه دخی مساوی اولورلر)
قاعده سی اقتضاسنجه (ایکی ل ناقص اوچ) کمیتی (ل زائد ایکی) کمیتنه
مساوی اولمق لازم کلور که مسئله (ایکی ل ناقص اوچ مساوی ل زائد ایکی)
صورتنه کیررا شته بونده اولان ناقصلری طولدرمق ایچون ایکی طرفك
هربرینه (اوچ) کمیتی علاوه ایدرز (ایکی ل ناقص اوچ زائد اوچ مساوی
ل زائد ایکی زائد اوچ) اولور ایجق (ناقص اوچ زائد اوچ) صفر دیمك
اولمسیله بتون بتون قالدیریلوب (زائد ایکی زائد اوچ) دیمك دخی (زائد بش)
دیمك عینی اولدیغندن اویله جه یازلدقده (ایکی ل مساوی ل زائد بش) اولور
وبوندن دخی بر (ل) دوشلدکده (ل مساوی زائد بش) قالور یعنی صول
آووجنده بش غروش اولدیغی میدانه چیقار ومادامکه صاغده صولدن ایکی
زیاده بولندیغی اوله جه اکلاشلمش اولدیغنه نظرا صاغده دخی (بش زائد ایکی)
یعنی یدی غروش بولنمق اقتضا ایدر واقعا صاغده یدی وصولده بش غروش
اولدیغی وقتده صاغدن صوله برغروش ویرلسه صاغده وصولده التیشر غروش
بولنه رق مساوات حاصل اولمش اولور وصولدن صاغه برغروش ویریله جك
اولسه صاغده سکز وصولده درت غروش بولنه جقندن صاغده کیلر صولده
کیلرك ایکی مثلی اولمق لازم کلور راشته ارانیلان مقدارلرك بولنمسی انجق
بو قیاسلر ایله ممکن اولدی

شو مباحثه دن معلوم اولدیکه قیاس معارف موجوده یی ترتیب وتنظیم ایتدیکدن
بشقه قیاسسز حاصل اوله میان معلوماتك استحصالنه دخی مدار اولیور

فرق ایکنجی بند قیاسك فائده سی ایکی جهتلی اولوب بری قیاسسز
حصوله کلمش اولان معارفی نظام اوزره ترتیب ایتمك ودیکری دخی بشقه
بر یول ایله تحصیل اولنه میانلری حصوله کتورمك اولدیغی بالاده اثبات اولندی
(بند ٤١) کلهلم که قیاس عقلینك مرکب اولدیغی تصدیقاتك جمله سنه (برشی
هم واقع وهم غیر واقع اوله ماز) قضیهٔ معهوده سی اساس اولدیغندن

وبو قضیه نك اساسی ایسه اتحاد ومطابقت کیفیتی بولندیغندن قیاس عقلی هیچ
بر وقتده مطابقت اصولندن شاشمدیغی دخی کورلدی ایدی (بند ٤٠) امدی
قیاس مطابقت یولندن اصلا آیریله ماز ایکن نصل اولورده معارف جدیده
تحصیلنه مدار اولور وقیاسات عقلیه دن عبارت اولان علوم بسیطه دائرهٔ
معلوماته نه صورتله وسعت ویره بیلور بوراسنك شرح وتدقیقنه باقه لم وبربرینه
مخالف کبی کورینان شو ایکی حکمك بینی بوله لم

هله شوراسی معلومدر که اکر تصورلر بربرینه تطبیق اولنمیوبده آیری آیری
قاله جق اولسه لر علوم بسیطه دن اولان معارفك هیچ بریسی حصوله کله مز
بو جهتله معارفك وجود بولمسی تصوراتك بربرینه تطبیق اولنمسنه محتاجدر
زیرا ایکی تصورك بربرینه اولان نسبتنی ذهن طوغریدن طوغری یه کسدره مسه
سائرلرینك نسبتلرندن هیچ بریسنه واقف اوله میوب معارف ومعلوماتك
حصولنه برمبدأ واساس بوله ماز امدی اونسبتلرك جمله سی دخی واسطه سزجه
بیلنه مز سه ده انلردن بعضیلری بیلندیکندن بو بیلنانلردن تعریفات وعلوم متعارفه
یاپیلور علوم متعارفه دخی مطابقتی حاوی اولان تصدیقاتدن اولوب (بند ٢٦)
بونلر تصوراتك بعض نسبتلرینی بیلدرملریله بویله جه میدان معارفده یول
آلوب ایلرولمك ممکن اولور وطوغریدن طوغری یه واسطه سز بیلنه میان
نسبتلرك استخراجی دخی ایکی تصوری سائر برتصور ایله تطبیق ایدرك یعنی
قیاس ترتیب ایلیه رك اوله بیلوب اشته بوطریق ایله دائرهٔ معلومات توسیع اولنور
وبو جهله ایله مطابقت قاعده سی تمامیله محافظه اولنمش اولور زیرا هرقنغی
تصور اولورسه اولسون اکا ایکی وجهله نظر اولنه بیلور یعنی یا مجرد یالکز
بولندیغی حالده ویا سائر برتصوره تطبیق صورتیله حصوله کلور اولکی طاقدن
اولان تصوراته تصورات مطلقه وایکنجی طاقدن اولانلره تصورات مقیده دیرلر *
تصوراتی بربرینه تطبیق ایتمك ثمره سی برتصورده ابتدادن موجود اولمیان نسبتی
انده بولندرمقدر بو جهتله برتصورك تطبیق اولندیغی دیکر تصوره اولان نسبتی
اولکی تصورده داخل اوله جغندن بو نسبتی افاده ایدن تصدیقده مطابقت واردر مثلا
برطاغه باقدیغك حالده اکر یالکز اکا دقت ایدرده اطرافنده اولان شیلردن صرف نظر
ایدرسه ك ذهنکده حاصل اولان تصور بریغن طوپراق تصورندن عبارت اولور که

* بو محله کلنجیه قدر تصورات برقاچ صورتله تقسیم اولندیغی مثلا وبونلردن بشقه اوله رق تصوراتك دها برچوق تقسیماتی

برتصور مطلق دیمکدر حالبوکه او یغن طوپراق ایله اطرافنده کی یرلری بربرینه
تطبیق ایلدیکك وقتده او طاغك اطرافنده بولنان یرلردن یوکسك اولدیغنی
اکلارسین اشته بو تصور دخی برتصور مقید در بوندن اکلاشیلور که برتصورك
بشقه برتصوره تطبیقا ادراك اولنمسی برنجی تصورك ایکنجی تصوره اولان
نسبتندن عبارت اوله جغندن شو ایکی صورت دخی عین برشی دیمکدر چونکه
طاغك اطرافنده کی دره لره واوه لره نظرا یوکسکلکنه حکم اولنمسی انجق
برتصدیق عقلی ایله اوله بیلور یعنی ذکر اولنان تطبیق صورتیله شو یوکسکلك
نسبتنی استخراج ایدن ذهن اولدیغندن موضوع محمولی مستلزم اولمسیله (طاغ
اطرافنده اولان یرلردن یوکسکدر) تصدیقی تصدیقات عقلیه دندر

اشته قیاسك مطابقت بولنی برافقسزین معلومات پیدا ایتدیره بیلمسی تصوراتك
طوغریدن طوغری یه بیلنه میان نسبتلرینی طولاییسیله میدانه چیقارمسندندر
زیرا بیلنمدك برنسبته تحصیل وقوف ایتمك منزل مقصود اولان مرکز معارفه
برآدیم دها یقین کتمك اولدیغنی هرکس تصدیقه مجبوردر

بودقایقی برقات دها ایضاح ایده لم یکرمی درت غروشی اون ایکی کشی یه علی السویه
تقسیم ایتمك لازم کلدکده هر برینك حصه سنه قاچ غروش دوشر دیو سؤال
اولنسه ایکی غروش دیرسین کذلك اون ایکی غروشی التی کشی یه مساوات
اوزره توزیع وتقسیم ایتمك ایجاب ایتسه هر برینك حصه سنه قاچر غروش
اصابت ایدر دیو صورلدقده ینه ایکی غروش دیو جواب ویررسین بو کامبب
ایکی یکرمی دردك اون ایکی جزؤده برجزؤنی وایکی اون ایکینك التی جزؤده
برجزؤنی اولدیغنی بیلدیککدر بونلری بیلمك ایسه یکرمی دردك واون ایکینك
والتینك وایکینك تصور مطلقلریله حاصل اولورشی اولمیوب بشقه جه برر
معلوماتدر یعنی (ایکی یکرمی دردك اون ایکیده بریدر) و(ایکی اون ایکینك
التیده بریدر) قضیه لری (یکرمی درت) و(اون ایکی) و(التی) و(ایکی)
تصورلرندن فضله اوله رق آیریجه برر معلوماتدن عبارتدر واولکی قضیه
(ایکی) تصورینك (یکرمی درت) تصورینه اولان نسبتنی وایکنجی قضیه
ینه (ایکی) تصورینك (اون ایکی) تصورینه اولان نسبتنی بیلدیروب
ایکیسی دخی تصدیقات عقلیه دندر زیرا یکرمی دردك برجزؤنی اولمق اوزره

وارابسه ده انلرك احکامی حواس باطنیه مسائلنه تعلق وتوقف ایلدیکی جهتله بوراجه مناسبتی اولدیغندن انلردخی لاحقهٔ کتابده اجمالا بیان وتعریف اولنه جقدر

مطالعه اولنان (ایکی) تصوریله (یکرمی دردك اون ایکیده بری) تصوری بیننده مطابقت واردر واون ایکینك برجزوئی حکمنده طوتیلان (ایکی) تصوری دخی (اون ایکینك التیده بری) تصوریله بس برابردر بونلردن قطع نظر عددلرك تعریفی (بر) و(زائد) تصور بسیطلریله حاصل اولوب (بند ٣٠) ایکی یکرمی دردك اون ایکیده بری وایکی اون ایکینك التیده بری اولدیغنك بولنمسی دخی (واقع واقعدر) (غیر واقع غیر واقعدر) قضیه لرینك اعانه سیله شو تعریفلردن چیقارلمش اولدیغی دخی جای دقتدر

علم حساب وهندسه دعوالرینه صرف ذهن اولنسه بورالری دها زیاده میدانه چیقارهله بالاده کی (بند ٤١) مسئلهٔ عددیه نك برکره دها مطالعه سنه همت اولنمسی فائده دن خالی اولمیه جغی بی اشتباهدر

الحاصل بحث اولنان ماده لرك خلاصه سی شو اوله بیلورکه طوغریدن طوغری یه بیلنه بیلان نسبتلرك اعانه سیله مجرد بیلنمسی واسطه یه محتاج اولان سائر نسبتلرك استخراج اولنه بیلسی ایکی تصوری دیکر برتصور ایله تطبیق ایتمکله ممکن اولور وچونکه طوغریدن طوغری یه معلوم اوله میان برشیئه تحصیل وقوف ایتمك دخی بکیدن برشی اوکرنمك اوله جغندن وتصوراتك بربرلریله اولان درلو درلو نسبتلری قیاس ترتیبیله بیلنه جکندن بوحاله کوره قیاس مطابقت قاعده سی بنه الدن براقیلمزین معلومات جدیده استحصالنه مدار اوله بیلیور

فرق اوچنجی بند مطابقت ماده سی کلیه ایله جزئیه یه تقسیم اولندیغی کبی (بند ٣٨) برآخر جهتله دخی ینه ایکی قسمه یعنی مطابقت مادیه ومطابقت صوریه یه تقسیم اولنور مطابقت مادیه قیاسك مرکب اولدیغی اوچ قضیه سی دخی تصدیقات عقلیه دن اولمقدر ومطابقت صوریه مقدمه لر ایله نتیجه نك بربرینه موافق اولمسیدر اولکیسی قیاسات عقلیه یه مخصوصدر زیرا قیاسات عقلیه ده قضایانك جمله سی تصدیقات عقلیه دن اولوب قیاسات مختلطه ده مقدمه لرك بریسی وقیاسات حسیه ده دخی قضیه لرك مجموعی تصدیقات حسیه دندر (بند ٢٠) لکن ایکنجی نوعدن اولان مطابقت یعنی مطابقت صوریه کرك قیاسات عقلیه دن اولسون کرك اولسون هر درلو قیاسده جاریدر زیرا نتیجه نك مقدمه لره موافق ومطابق اولمسی قاعده سی قیاس حسی وقیاس

عقلی وقیاس مختلط نوعلرندن هر نوعه شاملدر وحکمتی دخی بودرکه قیاسات عقلیه دن اولمیان قیاسلرده شوموافقتی برقضیهٔ شرطیه ایله افاده ایتمك ممکن اولوب هرقضیهٔ شرطیه ایسه برتصدیق عقلی قوتنده در وتصدیقات عقلیه ده دخی مطابقت بولندیغی معلومدر (بند ١٨) بوجهتله مطلوب اولان موافقت دخی مقدمه لرك نتیجه یه مطابق اولمسیله اولورکه استلزام دینلان کیفیت بوندن عبارتدر (بند ٢٤) بوافاده لره کوره قیاسات عقلیه نك جمله سنده شو ایکی نوع مطابقت شرطدر وقیاسات مختلطه ایله قیاسات حسیه ده ملتزم اولان فقط مطابقت صوریه در مثلا (ایکی کبت آخر برکیته مساوی اولسه اوکیتلر بربرینه دخی مساوی اولورلر درت ایله ایکی مجموعی التی یه مساوی اولوب اوچ ایله اوچ مجموعی کذلك التی یه مساویدر بوصورتده درت ایله ایکی مجموعی اوچ ایله اوچ مجموعنه مساویدر) قیاسنده کی قضیه لرك جمله سی تصدیقات عقلیه دن اولملریله بوقیاسده مطابقت مادیه موجود اولدیغی محققدر ومادامکه (ایکی کمیت آخر برکمیته مساوی اولسه اوکمیتلر بربرینه دخی مساوی اولورلر) دینلوبده بونك اوزرینه (درت ایله ایکی مجموعی التی یه مساوی اولدیغی کبی اوچ ایله اوچ مجموعی دخی التی یه مساویدر) دنیلدکده (درت ایله ایکی مجموعی اوچ ایله اوچ مجموعنه مساویدر) نتیجه سی اندن طبیعتیله چیقه جغندن مقدمه لر ایله نتیجه نك موافقتی میدانده اولمسیله بوقیاسده مطابقت صوریه دخی بولنیور کالمکه بالاده (وجود انسانی فانی اولمسیله افراد بشر برطرفدن تلف اولوب دیکر طرفدن دخی هرکون یکیدن چوجقلر دنیایه کلیور عمر طبیعی ایسه یوزسنه راده لرنده بوصورتده بوکوندن اعتبارا یوزسنه یه قدر نفوس انسانیه تجدد ایده جکدر) قیاسی (بند ٢٠) تصدیقات حسیه دن مرکب اولمغله بونده مطابقت مادیه یوغیسه ده مطابقت صوریه ینه موجوددر شویله که (وجود انسانی فانی اولمسیله افراد بشر برطرفدن تلف اولوب دیکر طرفدن دخی هرکون یکیدن چوجقلر دنیایه کلیور عمر طبیعی ایسه یوزسنه راده لرنده در) دینلدیکی حالده (بوکوندن اعتبارا یوزسنه یه قدر نفوس انسانیه تجدد ایده جکدر) نتیجه سی انکله لازم ملزوم قبیلندن اولمش اولورزیرا مقدمه لرك برینی قضیهٔ شرطیه یه تحویل ایدوبده شو قیاسی اجزایه حل ایلدیکمزده اولا

(اکر افراد بشر برطرفدن تلف اولوبده دیکر طرفدن دخی یکیدن دنیایه
چوجقلر کلورسه وعمر طبیعی اکثریا یوز سنه‌یی تجاوز ایتمزسه بوکوندن اعتبارا
یوز سنه‌یه دك نفوس انسانیه تجدد ایدر) ثانیا (افراد بشر برطرفدن تلف
اولوب دیکر طرفدن دخی یکیدن چوجقلر دنیایه کلیبور وعمر طبیعی یوز سنه
راده‌لرنده در) ثالثا (بو صورتده بوکوندن اعتبارا یوز سنه‌یه قدر نفوس انسانیه
تجدد ایدر) قضیه‌لرینه تقسیم اولنه بیلور واوتقدیرده شو قیاس برقیاس مختلط
حکمنه کیرر زیرا برنجی قضیه‌ده محمولك موضوعه موافق اولمسی ضروریدر
یعنی نوع انسان موضوع اولوب اجزامی دخی اونوعك افرادی اولان آدملر
اولمسیله افرادینك برطرفدن تلف اوله‌رق ازاله‌دیغی ودیکر طرفدن یکیدن
چوجقلر طوغوبده کیدنلرك یرینی طولدردیغی واوافراددن هر برینك مدت
عمری یوز سنه‌یی کچمدیکی قیدلری تصریح اولندیغندن بوکونکی کونده
موجود اولان آدملرك هیچ بری یوز سنه صکره قالمیوب انلرك یرینه بشقه‌لری
کلمش اوله‌جغنه حکم اولنماق ممکن اوله‌ماز چونکه هر برآدم یوز سنه‌دن زیاده
یشامدیغی حالده نوع انسانك شمدیکی افرادی یوز سنه صکره جهانده
موجود اولمق محالدر وانسان برطرفدن پیدا اولمسیله یوز سنه صکره البتّه
دنیاده بشقه آدملر بولنمسی ایجاب حالدندر ایکنجی قضیه‌نك ایسه تصدیقات
حسیه‌دن یعنی مجرباتدن اولدیغی تعریفه محتاج دکلدر

شو مثالدن اکلاشلدیغی وجهله قیاسات حسیه‌نك جمله‌سی بویله قیاس مختلط
صورتنده قونیله بیلور و یالکز قیاسات حسیه‌دن مرکب برعلمك وجوده کلمامسنه
سبب دخی بودر (بند ۲۰)

قرق دردنجی بند قیاسات عقلیه‌ده شو ایکی نوع مطابقت بولنمسندن
(بند ٤٣) بالاده کوردیکی اوزره (بند ۲۸) قضایای بدیهیه‌نك ایکی نوع
اولمسی لازم کلور شویله که برقضیه یا طوغریدن طوغری‌یه بدیهی اولور وبوکا
بداهت ذاتیه یاخود بداهت بذاته دیرلر مثلا (ایکی کمیت آخر برکمیته مساوی
اولسه اوکمیتلر بربرینه دخی مساوی اولورلر) قضیه‌سی کبی ویا آخر
برقضیه‌نك توسطنه محتاج اولورکه بداهتك بو صورتنه دخی بداهت
بالواسطه یاخود بداهت غیرینه تعبیر ایدرلر مثلا (درت ایله ایکی مجموعی

التیه

التی‌یه مساویدر) قضیه‌سی کبی وبرقضیه‌ده بداهت ذاتیه بولورسه
اکا بدیهی بالذات یاخود بذاته بدیهی دینلوب بداهت بالواسطه ایله بدیهی
اولان قضیه‌یه دخی بدیهی بالواسطه یاخود بغیره بدیهی دینور

بوتعریفلره نظرا قیاس عقلینك نتیجه‌سی اولان قضیه‌نك بداهتی بداهت
بالواسطه‌در زیرا هر نصل قیاس اولورسه اولسون نتیجه‌سی افاده اولنورایکن
مقدمه‌لری ذهنده موجود اولمق لازم کلدیکندن قیاس عقلینك نتیجه‌سی
اولان قضیه‌نك بداهتی مقدمه‌لرك بدیهی اولمسی سایه‌سنده‌در یعنی نتیجه‌نك
موضوعیله محمولی بیننده بولنان مطابقت کندی کندینه طوغریدن طوغری‌یه
ظاهر اولمیوب اوقضیه‌نك مفهومیله مقدمه‌لرك معناسی بیننده اولان مطابقت
واسطه‌سیله اکلاشیلور بو جهتله ذکر اولنان نتیجه‌نك بدیهی اولمسی بداهت
بالواسطه قبیلندن ومقدمه‌لرك بداهتی دخی بداهت ذاتیه نوعندن اولور کرچه
بالاده محرر (درت ایله ایکی مجموعی اوچ ایله اوچ مجموعنه مساویدر) قضیه‌سنك
دخی مقدمه‌لره مطابق اولمسی طوغریدن طوغری‌یه ادراك اولنیور کبی ایسه‌ده
بونك بداهتی ضمنا مقدمه‌لرده داخل اولدیغندن بو بداهت بداهت ذاتیه
دکلدر

قیاسك اصل فائده‌سی شو بداهت بالواسطه کیفیتی اولوب قیاس عقلینك
معلومات حاصل ایتدرمکه مدار اولمسی بوندندر زیرا کندی کندینه بدیهی
اولمیان قضیه‌نك بداهتی انجق قیاس ترتیبیله اوله‌بیله‌جکندن اکر قیاس اولمسیدی
یعنی ذهن تصوراتی بربرینه تطبیق ایدرك بینلرنده اولان مطابقتی ادراك
ایتمکدن عاجز اولسیدی علوم وفنونك هیچ بریسی وجوده کله‌مزدی چونکه
بعض تصوراتك بیننده بولنان مطابقتك طوغریدن طوغری‌یه اکلاشلمسندن
تعریفات حاصل اولوب تعریفاتدن دخی برطاقم علوم متعارفه یاپیله‌رق وبونلرك
اعانه‌سیله قیاسلر ترتیب اولنه‌رق تصورات سائره‌نك بیننده بولنان مطابقتلره دخی
تحصیل وقوف اولنمسی انجق قیاس صورتیله ممکن اوله‌بیلور مثلا (عدد)
و(بر) تصورلرندن (هر عدد بر ایله برك ویا کندندن اول اولان دیکر برعددك
مجموعیدر) تعریفی حاصل اولوب بو تعریفدن دخی (بر ایکی اوچ درت بش
وهکذا اعداد طبیعیه صنده هر برعدد ایله کرك کندندن اول اولان وکرك

صکره کلان عددك فرقی بردن عبارتدر) علوم متعارفه‌سی وجوده کلورکه نظم طبیعی اوزره مرتب اولان اعداد متوالیه‌نك بر برلریله طوغریدن طوغری‌یه اولان نسبتلرینی بیلدیرر بو عددلرك بالواسطه اولان نسبتلرینی بولمق ایسه مطلقا قیاس ترتیبنه محتاجدر فرضا (یدی) عددیله (اوچ) عددی بیننده اولان نسبتك بولنمسی مطلوب اولسه چونکه (اوچ) عددینك تعریفی (ایکی ایله بر مجموعی) اولوب تعریفك معرفه و معرفك تعریفه تبدیلی دخی جائز اولمسیله (بند ۳۰) (یدی) عددیله (اوچ) عددینك فرقنی بولمق ایچون (یدی) عددندن (ایکی ایله بر) کیفنی دوشمز لازم کلور مادامکه اعداد طبیعیه‌یه دائر اولان بالاده‌کی علوم متعارفه اقتضاسنجه (یدی) عددندن (بر) عددینی دوشدیکمزده (آلتی) عددی قاله‌جغی جهتله بو (آلتی) عددندن دخی (ایکی) عددینی دوشسه‌ك مطلوب اولان فرق ظاهره چیقاجغندن و (ایکی) عددینك تعریفی ایسه (بر ایله بر مجموعی) اولدیغندن (آلتی) عددندن ابتدا (بر) عددینی دوشرز (بش) عددی قالور صکره بو (بش) عددندن ینه (بر) عددینی اشاغی واریرز باقی قلان (درت) عددی اولورکه (یدی) عددیله (اوچ) عددینك فرقی اولوب شو ایکی عددك بر برینه نسبتی بو صورتله میدانه چیقمش اولور اشته شو قیاسده اعداد طبیعیه‌نك ماهیتندن تعریفی وجوده کلوب بو تعریفدن بر علوم متعارفه حاصل اوله‌رق بو علوم متعارفه دخی او عددلرك بر برلریله طوغریدن طوغری‌یه اولان نسبتلرینی بیلدیردیکندن (یدی) عددیله (اوچ) عددی بیننده بالواسطه موجود اولان نسبتی استخراجه دخی مدار اولور

بو مقاله‌ده اولا قیاسك هر حالده اوچ قضیه‌دن مرکب اولدیغی اثبات اولندی ثانیا قیاس و استدلالك قواعد عمومیه‌سی بیان ایدلدی ثالثا قیاسدن نه وجهله معلومات جدیده استحصال اولنه بیلدیکی اکلاشلدی و بو صره‌ده قیاسه متعلق بعض مهم و معتنا احکام دخی میدانه قونلدی بوندن صکره‌کی مقاله دخی ایکی مقدمه ایله نتیجه‌دن مرکب اولان قیاس تامه دائردر

مقاله

﴿ مقالهٔ رابعه ﴾

﴿ اصل قیاس بیاننده‌در ﴾

قرق بشنجی بند   امور معلومه‌یی بر عمومی صورتله ایکی‌یه تقسیم ایله انك برینه علم بدیهی دیرلرکه موضوعیله محمولی بیننده اولان مناسبت و موافقت طوغریدن طوغری‌یه اکلاشلوب‌ده صحیح اولدیغنه حکم اولنان قضیه‌لردر و اولیات دیدکلری دخی بونلردن عبارتدر (بند ۲۵) و دیکرینه علم نظری تعبیر اولنوب شو مناسبت و موافقت انجق طولاییسیله یعنی دیکر ایکی قضیه‌نك اعانه‌سیله میدانه چیقان قضایا اوله‌رق بونلرك موضوع و محموللری او ایکی قضیه‌نك برنده بشقه بر تصوره تطبیق اولنمق لازم کلور بو حاله نظرا هر بر علم نظری بر نتیجهٔ قیاسیه دیمك اولمسیله قیاس ترتیبی بالاده کوسترلدیکی اوزره (بند ۳۸) بینلرنده بر مشترك تصور موجود اولان ایکی قضیه‌دن دیکر بر قضیه استخراجندن عبارت اولدیغی بو افاده‌لر برقاتدها اثبات ایتمش اولور اشته بوندن دخی هر قیاسده اوچ قضیه بولندیغی کبی انده موجود اولان تصوراتك دخی اوچدن نه زیاده نه اکسك اولمسی اقتضا ایدر مثلا (بسیط اولان شی باقیدر نفس ناطقه بسیطدر بو صورتده نفس ناطقه باقیدر) قیاسی کبی که بونك مرکب اولدیغی تصورات (بسیط) و (نفس ناطقه) و (باقی) تصورلرندن عبارتدر

بو مقدمه‌نك اوزرینه قیاسه دائر قواعد کلیه‌نك بیانه باشلیه‌لم شویله که قیاسك ایکی جهتله فائده‌سی اولوب بری امور معلومه‌یی ترتیب اوزره تنظیم ایتمك و بریسیده بشقه صورتله استحصاله چاره اولمیان معارف و معلوماتی تحصیل ایتدرمك اولدیغی اثبات اولندی ایدی (بند ۴۰) و (بند ۴۱) اشته اولکی طاقمدن اولان قیاسلرك اساسی شو درت قاعده‌در

برنجیسی (تعریفك صادق اولدیغی شیئه معرف دخی صادقدر)
ایکنجیسی (تعریفك صادق اولمدیغی شیئه معرف دخی صادق دکلدر)
اوچنجیسی (معرفك صادق اولدیغی شیئه تعریف دخی صادقدر)
دردنجیسی (معرفك صادق اولمدیغی شیئه تعریف دخی صادق دکلدر)

برنجی قاعده یه مثال (حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن شی حیواندر بالق حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشیدر بوصورتده بالق حیواندر) كبی كه بالعكس (حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشیدر) دینله بیلورسه (حیوان) دخی دنیله بیلور

ایكنجی قاعده یه مثال (حس حیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن شی حیواندر طاش حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشی دكلدر بوصورتده طاش حیوان دكلدر) كبی كه طاشه (حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشی) دینله مدیكی ایچون (حیوان) دخی دینله مز

اوچنجی قاعده یه مثال (بالق حیواندر حیوان حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشیدر بوصورتده بالق حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشیدر) كبی كه بالغه (حیوان) دنیله بیلدیكندن (حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشیدر) دینلسه دخی جائز اولور

دردنجی قاعده یه مثال (اغاج حیوان دكلدر حیوان حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشیدر بوصورتده اغاج حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشی دكلدر) كبی كه اغاجه (حیوان) دینله مدیكنه نظرا (حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشی) دینلمك دخی ممكن دكلدر

انجق شورامی دقته محتاجدر كه معرفك صادق اولدیغی شیئه تعریف دخی صادق دكلدر دینلدی ایسه ده معرفك مركب اولدیغی تصوراتك هیچ بریسی صادق اولماز دیمك اولمیوب بونلرك هیئت مجموعه سی اولان تصور مركب صادق اولماز دیمكدر زیرا اوتصورلردن بعضیسنك صادق اولمق احتمالی واردر مثلا اغاج نه حسه مالك ونه اراده ایله متحرك ایسه ده بالاده بیان اولندیغی اوزره (بند ٣٣) اجسام عضویه دن بولندیغی جهتله كندنده برنوع حیات اولدیغی انكار اولنه ماز یعنی اصل حیات حیوانه مخصوص اولوب فقط اغاجده دخی نشو ونمادن عبارت اولان بركیفیت موجوددر كه اكا حیات نباتیه تعبیر ایدرلر بوجهتله (اغاج حس وحیاتی اولان وكندی ارادتیله حركت ایدن برشی دكلدر) دیمك

شواوچ شیئك یعنی حس وحیات وحركت ارادیه نك اوچی دخی اغاجده یوقدر دیمك اولمیوب بونلرك اوچی بردن موجود دكلدر دیمكدر

ایكنجی طاقم قیاسلرك اساسی حكمنده اولان قاعده لر دخی بونلردر

برنجیسی (جنسه صادق اولان شی نوعه دخی صادقدر)

ایكنجیسی (جنسه صادق اولمیان شی نوعه دخی صادق دكلدر)

اوچنجیسی (نوعه صادق اولان شی فرده دخی صادقدر)

دردنجیسی (نوعه صادق اولمیان شی فرده دخی صادق دكلدر)

بو افاده لردن اكلاشلدیغنه كوره هرقنغی شی كه برجنسك مجموعنه صادق اوله او جنسه حكم واثبات اولنان شیلرك جمله سنه دخی صادقدر وهرقنغی شی كه برنوعك مجموعنه صادق اوله اونوعه حكم واثبات اولنان شیلرك جمله سنه دخی صادق اولور وهرقنغی شی كه برجنسك مجموعنه صادق اولمیه اوجنسده داخل اولان نوعلرك هیچ برینه دخی صادق اولماز وهرقنغی شی كه برنوعك مجموعنه صادق اولمیه اونوعده داخل اولان فردلرك هیچ برینه دخی صادق اولماز

برنجی قاعده نك مثالی (هرشكلده زاویه لرك عددی ضلعلرك عددینه مساویدر مثلث شكلدر بوصورتده مثلثك زاویه لرینك عددی ضلعلرینك عددینه مساویدر) كبی كه مثلثه (شكل) دینله بیلورسه ضلعلریله زاویه لرینك عددجه مساویلكی هرشكله شامل اولدیغندن بوكیفیت مثلثه دخی صادق اولمق لازم كلور

ایكنجی قاعده نك مثالی (هیچ برمثلثك درت زاویه سی اولماز مثلث كروی دخی مثلثدر بوصورتده مثلث كروینك درت زاویه سی اولماز) كبی كه مثلث كروی یه (مثلث) دینلمك صحیح ایسه مثلثه الویریان درت زاویه لیلك كیفیتی مثلث كروی یه دخی صادق اولمامیلدر

اوچنجی قاعده نك مثالی (اغاج اجسام عضویه دندر میشه اغاجدر بوصورتده میشه اجسام عضویه دندر) كبی كه میشه یه (اغاج) دینله بیلدیكی جهتله اغاجه شامل اولان اجسام عضویه دن اولمقلق میشه یه دخی صادق اولمق اقتضا ایدر

دردنجی قاعده نك مثالی (اغاجده نه قوهٔ حسیه ونه حركت ارادیه واردر میشه اغاجدر بوصورتده میشه ده نه قوهٔ حسیه ونه حركت ارادیه واردر) كبی كه

مبشه اغاج اولديغى وقتده اغاجده اولميان قوهٔ حسيه وحركت اراديه خاصه لرى مبشه يه صادق اوله ماز

انجق بوراجه دخى كوزه ديله جك دقايق شودر كه برشيئك برجنسده و يانوعده بولنمامسندن اوجنسه و يانوعه هيچ الويرمامسى لازم كلمز مثلا نطق خاصه سى مطلقا حيوان جنسنده يعنى هر حيوانده موجود اولمق شرط دكل ايسه ده بو خاصه نك اكا مغايرتى اولمديغندن (حيوان دينلان شى ناطق دكلدر انسان حيواندر بو صورتده انسان ناطق دكلدر) دينله مز بو سببدندر كه بركيفيت برجنسده و يانوعده بولنمامق بشقه و اكا بسبتون مخالف اولوبده هيچ الويرمامك بشقه در امدى نتيجه سى سالبه اولان قياسلرده مجموع جنسدن و يا مجموع نوعدن نفى اولنان خاصه نك اوجنسك و يانوعك تصورنده داخل اولمامسى كفايت ايتميوب بو قياسلرك صحيح اولملرى اوجنسك و يانوعك تصوريله شو خاصه نك اراسنده مغايرت ومخالفت بولنمسنه واو تصورك خارجنده قالمسنه محتاج اولديغنده شبهه يوقدر

شو بيان اولنان سكز قاعده تصوراتك ماهيت وحقيقتى اقتضاسندن نشأت ايدن احكامدن عبارتدر شويله كه تعريف معناجه معرفك عينى اولوب (بند ٢٩) معنا بو زلقسزين تعريفك معرفه ومعرفك تعريفه تبديلى ممكن اولديغنه نظرا (بند ٣٠) اولكى طاقم قياسلره دائر اولان قواعد تعريفك اصل تصورندن وجوده كلور وجنس ونوع بحثنك مطالعه سندن اكلاشلديغى اوزره (بند ٣٢) ايكنجى طاقمدن بولنان قياسلرك قاعده لرى دخى جنس ونوع وفرد تصورلرندن حاصل اولور لكن مادامكه قياسك مادهٔ قريبه سى تصديق ومادهٔ بعيده سى تصور اولديغندن يعنى قياس تصديقاتدن وتصديقات دخى تصوراتدن يابلديغندن (بند ١٥) و (بند ١٦) قياسك قاعده لرى يالكز تصوراتك احكامندن عبارت اوله ميوب انلرك برازيده تصديقاتك قواعد مخصوصه سندن وبرده ذات قياسه متعلق اولان قاعده لردن مرتب اولمق لازم كلور بو جهتله اصل قياسه مخصوص اولانلرك ذكرندن اول تصديقاتك انواعنى بيان ايله برابر صورتجه اولان قاعده لرندن يعنى احكام قضايادن بحث ايده لم

فرق التنجى بند قضيه لرده درت درلو شى تصور اولنور انك برى كيت

برى كيفيت بريسى نسبت وبريسيده جهتدر

اولكيسى برقضيه كيتجه ياكليه ياجزئيه و يامخصوصه اولور ✻ قضيهٔ كليه موضوعى جميع افرادينه شامل اولاندر مثلا (انسانلرك جمله سى ناطقدر) كبى قضيهٔ جزئيه ده موضوع افرادينك بعضيسنه شاملدر مثلا (بعض جسملر سرتدرلر) كبى قضيهٔ مخصوصه ده موضوع يالكز برفرددن عبارتدر مثلا (استانبول اك بيوك شهرلرك بريسيدر) كبى قضيهٔ مخصوصه يه قضيهٔ شخصيه دخى دينور

ايكنجيسى كيفيت جهتيله قضيه لر ياموجبه ياسالبه يامعدوله اولورلر قضيهٔ موجبه برشيئه اثبات ايله حكم ايدندر مثلا (كرهٔ ارض متحركدر) كبى قضيهٔ سالبه برشيئه نفى ايله حكم ايلياندر مثلا (قمرك ضياسى كندندن دكلدر) كبى كه قضيهٔ موجبه ايله قضيهٔ سالبه بالاده تعريف اولنمشيدى (بند ٢٥) قضيهٔ معدوله دخى كندنده هم اثبات وهم نفى بولناندر مثلا (نفس ناطقه غير مركبدر) كبى كرچه قضيهٔ معدوله ايله قضيهٔ سالبه بركبى كورينورسه ده ايكيسنك بيننده فرق اولوب معدوله ده موضوع محمولك غيرى برحال وهيئتده بولنديغنه حكم اولنديغندن بونلرده فلان شى فلان طاقمدن دكلدر الافلان طاقمدندر كبى برنوع تقسيم واردر مثلا (نفس ناطقه غير مركبدر) معدوله سى نفس ناطقه نك اجزادن مركب اولمديغنى بيان ايتمسيله (نفس ناطقه مركب دكلدر) سالبه سنه مطابق اولوب شو ايكيسندن استفاده اولنان معنالر بربرينك عينى اولمق لازم كلورسه ده اولكيسى نفس ناطقه نك مركب اولمديغنى افاده ايلديكندن بشقه جهانده اجزادن تركيب اولنمش بعض شيلرك دخى وجودى اولديغنى ايما ايدرك نفس ناطقه بى انلردن آيروب مستثنا طوته يور حالبوكه ديكرنده بوكا دائر هيچ براشارت يوقدر برده سالبه لرده نسبت سلبيه يالكز رابطه يه عائد اولوب معدوله لرده ايسه مطلقا يا موضوعه يا محموله ياخود ايكيسنه عائددر مثلا (مركب اولميان شى باقيدر) قضيه سنده ادات سلب موضوعه و (بسيط اولان شى تقسيمه نا قابلدر) قضيه سنده محموله و (غير بسيط اولان شى غير باقيدر) قضيه سنده هم موضوعه هم محموله داخل اولمشدر ومادامكه ادات سلب رابطه يه لاحق اولديغندن معدوله لر

✻ تعريفات قديمه يه كوره قضيهٔ كليه حكم موضوعنك جميع افرادى اوزرينه اولان قضيه در قضيهٔ جزئيه حكم موضوعنك بعض افرادى اوزرينه اولان قضيه در قضيهٔ مخصوصه موضوعى بر شخص معين اولوبده حكم انك اوزرينه اولان قضيه در قضيهٔ موجبه محمولك موضوعنه ثبوتيله حكم اولنان قضيه در قضيهٔ سالبه موضوعنك محمولندن سلبيله حكم اولنان قضيه در قضيهٔ معدوله سلب يا موضوعندن و يا محمولندن و يا ايكيسندن جزؤ اولان قضيه در قضيهٔ حمليه طرفنى مفرده منحل اولان قضيه در قضيهٔ شرطيه طرفنى مفرده منحل اولميان قضيه در شرطيهٔ متصله بريجى جمله سنك معناسى تحقق

موجبه حکمنده درلر
اوچنجیسی قضیه‌لرك هر بری نسبتجه یا حملیه یا متصله و یا منفصله در قضیهٔ
حملیه محمولك موضوعه قیدسز وشرطسز اوله رق اسناد اولندیغی قضیه‌در
مثلا (دنیا فانیدر) کبی قضیهٔ متصله ایله قضیهٔ منفصله‌ده شرط بولنوب
بونك ایچون ایکیسنه‌ده شرطیه دینلور شرطیهٔ متصله‌نك موضوعیله محمولی
بر ر جمله اولوب برنده برشیئك اوزرینه اولنان حکم دیکرنده کوستریلان شرطه
متوقف اولور یعنی برشی شو صورتده ایسه بر بشقه شی دخی بو صورتده اولمق
لازم کلدیکی بیان اولنور مثلا (اکر اجسام اغر ایسه بر یره یرلشدیرلدیکجه دوشر)
کبی که شو قضیه‌نك مرکب اولدیغی ایکی جمله‌دن هر برینك بشقه بشقه اوله رق
صحتندن صرف نظر اولنوب فقط بینلرنده ضروری بر ارتباط بولندیغنه حکم
اولنیور شرطیهٔ متصله‌نك برنجی جمله‌سنه مقدم وایکنجیسنه تالی دینور
شرطیهٔ منفصله‌ده ایسه محمول بردن زیاده اولوب بو محمولرك بری البته موضوعه
اسناد اولنمق لازم کلدیکنه حکم اولنور لکن اصل اسناد اولنمسی لازم کلان
قنغیسی اولدیغی بیان اولنمیوب یالکز ایکی و یا برقاچ شق کوستریلور و بو شقلردن
البته بریسی اوله جغی افاده اولنور مثلا (نفس ناطقه یا باقی و یا غیر باقیدر) کبی که
بونده نفس ناطقه‌نك باقی اولدیغنه و یا اولمدیغنه حکم اولنمیوب انجق بو ایکیسنك
بریسی اولمسی محققدر یعنی نه باقی ونه غیر باقی اولمسی ممکن اولمدیغی کبی هم باقی
وهم غیر باقی اولمسی دخی ممکن دکلدر دیمکدر
دردنجیسی قضیه‌لر جهتجه دخی یا احتمالیه یا مطلقه یا ضروریه اولورلر
قضیهٔ احتمالیه برشیئك اولمسی واولمامسی ممکن اولمق احتمالی اوزرینه بنا
اولنان‌در قضیهٔ مطلقه‌ده هیچ بر احتمال کوستریلمیوب انجق شوشویله اولدیغنه
ویا اولمدیغنه اچیقدن اچیغه دوزجه حکم اولنور شوقدر که بو قضیه‌لر تصدیقات
عقلیه‌دن اولمدیغندن انلرده اولان حکمده ضرورت یوقدر قضیهٔ ضروریه ایسه
تصدیقات عقلیه‌دن اولوب ضدی ممکن اوله‌میه‌جق صورتده قطعیدر مثلا
(اکر اجسام اغر ایسه بر یره یرلشدیرلدیکجه دوشر اجسام اغردر بو صورتده اجسام
بر یره یرلشدیرلدیکجه دوشر) قیاسنده برنجی قضیه احتمالیه‌در زیرا بونده اجسامك
اغرلغنه دها حکم اولنمیوب دوشمسی اغر اولمق احتماله تعلیق اولنیور ایکنجی

ایلدیکی تقدیرده ایکنجی
جمله‌سنك معناسی تحقق ایتمك
لازم کلدیکنه حکم اولنان
قضیه‌در که ایکی نوع اولوب
یا لزومیه اولور (اکر کونش
طوغمش ایسه کوندوز اولمشدر) (هر
کبی و یا اتفاقیه اولور
قنغی وقت بو ایشه باشلدی
ایسه بر مانع ظهور ایتدی)
کبی شرطیهٔ منفصله دخی
صدق و یا کذب جهتیله ایکی
جمله‌نك بربرینه مغایر اولدیغنه
حکم اولنان قضیه‌در که
و دخی اوچ نوع اوله رق یا
حقیقیه اولور و بوکا مانعة الجمع
والخلو دخی دینور (عدد
یا جفت و یا تك اولور) کبی که
عدد هم جفت وهم تك
اوله مدیغی مثللو نه جفت
و نه تك اولمسی دخی ممکن دکلدر
و یا مانعة الجمع اولور (شونی
یا اغاجدر و یا طاشدر) کبی که

قضیه مطلقه‌در زیرا اغرلغك اجسامده موجود اولدیغی بیان ایدوب فقط
اجسامك اغر اولمسی ضروری اولدیغنه حکم ایتمیور اوچنجی قضیه ایسه
ضروریه‌در زیرا بر جسمده مادامکه اغرلق موجود اوله البته معلقده طوره‌میوب
بر یره یرلشدیرلدیکی حالده انك دوشمامسی ممکن دکلدر
شو افاده‌لردن اکلاشلدیغنه کوره هر نصل قضیه اولورسه اولسون انك ماده‌سندن
صرف نظرله صورتجه کندیسنده کمیت وکیفیت ونسبت وجهتدن هر بری
بولنمق لازم کلور مثلا (اجسامك جمله‌سنده مسامات واردر) قضیه‌سی کمیتده
کلیه کیفیتده موجبه نسبتده حملیه جهتده مطلقه‌در اشته شو درت شیئك
هر بری اوچه تقسیم اولنمسیله حاصل اولان اون ایکی صورتدن یعنی (کلیه)
(جزئیه)(مخصوصه)(موجبه)(سالبه)(معدوله)(حملیه)(متصله)(منفصله)
(احتمالیه)(مطلقه)(ضروریه) صورتلرندن هر قضیه‌ده دردی البته
موجوددر وبونك سببی دخی شودر که بر قضیه‌نك موضوعی یا یالکز بر فرد
و یا بردن زیاده افراد و یاخود بر مجموع اوله جغندن او قضیه البته یا کلیه یا جزئیه
یا مخصوصه اولمق اقتضا ایدر بونك کبی محمولی یا موضوعه اثبات و یا موضوعدن
نفی اولنمق ایجاب ایده جکندن و یاخود ایجاب ایله سلبی جامع اولمق یعنی موضوع
و یا محمول هم مثبت اولوب همده کندیسنده فلان خاصه و حال بولنمدیغی
کوسترلمکدن خالی اوله‌میه جغندن قضیه‌لر موجبه وسالبه ومعدوله‌دن بری
اولمق لازم کلور کذلك محمولك موضوعه اسناد اولنمسی یا شرطسز و یا شرط
ایله اوله جغندن و یاخود بر موضوعه برقاچ محمول اسناد ایله بونلردن برینك مجرد
حمل واسناد اولنمسی لازم کلدیکنه حکم اولنوب فقط قنغیسنك صادق اولدیغی
کوسترلمامك دخی ممکن اولدیغندن یا حملیه و یا شرطیهٔ متصله و یاخود شرطیهٔ
منفصله اولمقدن بشقه برشی اوله‌ماز و محمول موضوعه یا مغایر اولمق یاخود
موافق ایسه‌ده بو موافقتده هیچ بر ضرورت کورنمامك و یاخود بینلرنده بر موافقت
ضروریه بولنمق صورتلرندن غیری بر صورت تصور اولنه‌میه جغندن بر قضیه
شو اوچ شیدن یعنی احتمالیه ایله مطلقه وضروریه‌دن بریسی اولمق
ضروریدر
قرق یدنجی بند   قضیه‌لره دائر بیلنمسی لازم کلان ایکی نوع احکام اولوب

اونی هم اغاج وهم طاش
اوله‌مازسه‌ده نه اغاج ونه طاش
اولمسی دخی قابلدر و یا مانعة
الخلو اولور (زید یا دکز
اوزرنده‌در و یا بوغلمامشدر)
کبی که زیدك نه دکز اوزرنده
بولنمسی ونه بوغلمش اولمسی
ممکن اولوب فقط هم دکز
اوزرنده بولنمسی وهم بوغلمش
اولمسی محالدر قضایای
منفصله ایکیدن زیاده
جزؤدن مرکب اوله بیلور
(برشی دیکر شیدن یا بیوکدر
یا کوچکدر و یا مساویدر)
کبی اقسام مذکوره‌دن بشقه
متقدمین قضایای محصوره
وطبیعیه ومهمله‌یه دخی
تقسیم ایتمشلردر قضیهٔ
محصوره موضوعی تصورات
کلیه‌دن اولوب کمیت افرادی
بیان اولنان قضیه‌در و بوکا
مسوره دخی دینور و قضیهٔ

الك بریسی بونلرك حد ذاتیجه ودیكری بر برینه نسبتله اولان احكاملریدر انجق بر بكیلرك بحثی صره سی مقالهٔ سادسه ده كله جك اولدیغندن (بند ٥٩) و (بند ٦٠) و (بند ٦١) بو راده فقط قضایانك احكام ذاتیه‌لری بیان اولنه جقدر

موجبه‌لرده محمول موضوع ایله برلشمش حكمنده اولمسیله (بند ١٦) بونلرده محمولك موضوعه اسناد اولنمسی انجق موضوعك قضیه‌ده مالك اولدیغی شمول درجه‌سنده اولوب اندن ایلری كتمامك وكری دخی قالمامق موجبه‌لره كوره برخاصهٔ مخصوصه‌در مثلا (هر مثلث شكلدر) دنیلدكده هر قنغی شی كه مثلث اوله البته شكلدر دیمك مراد اولنور وشكل اولمقلغی هر مثلثده كوروب تصور ایتمكلك بو جهتدن اولمش اولور امدی موجبه‌لرده محمولك شمولجه اولان دائره‌سنی تعیین ایدن موضوع اولیور شویله كه (شكل) تصورینك شمولی (مثلث) تصورندن چوق اولدیغندن یعنی هر مثلث شكل ایسه ده هر شكل مثلث اولمدیغندن مثالمزده (شكل) تصورینك شمولنی (مثلث) تصوری ازالدیور یعنی بونده هر شكلك مثلث اولدیغنه دكل الا هر قنغی مثلث اولورسه اولسون انده (شكل) اولمقلق كیفیتی بولندیغنه حكم اولنیور بوندن اكلاشلدیغنه كوره قضیهٔ موجبه‌ده محمولك شمولی موضوعدن دها زیاده اولدیغی وقتده محمول كندی شمولنی تماميله اجرا ایده‌میوب اودخی موضوعك شمولنه مساوی اوله جق درجه‌ده كندینی طوپلامق لازم كلور مثلا (هر مثلث شكلدر) قضیه‌سنده (مثلث) تصوری هر نوع شكله شامل اولمیوب یالكز اوچ ضلعی اولان شكلی افاده ایدر یعنی هر شكل مثلثدر دیمك دكلدر

شو تعریفلره نظرا محمولك شمول تامنی افاده ایده‌بلمسی انجق موضوعك شمولنه مساوی اولمسنه محتاج اولوب شموللر مساوی اولدقجه محمول شمولنك تمامنه مالك اوله‌ماز مثلا (مثلث متساوی الاضلاع متساوی الزوایادر یعنی ضلعلری بر برینه مساوی اولان مثلثك زاویه‌لری دخی بر برینه مساویدر) كبی كه (متساوی الزوایا) تصورینك شمولی نقدر ایسه (متساوی الاضلاع) تصورینك شمولی دخی اوقدر اولدیغندن بو راده (متساوی الزوایا) تصوری كندی شمولنی تماميله اجرا ایدر یعنی ضلعلری مساوی اولان مثلثك زاویه‌لری مساوی اولدیغی كبی زاویه‌لری مساوی اولان مثلثك دخی ضلعلری مساوی اولور

مسوره اكر كلیت صورتنده اولورسه مسورهٔ كلیه دینور (هر انسان ناطقدر) (هیچ بر انسان طاش دكلدر) كبی وجزئیت صورتنده اولورسه مسورهٔ جزئیه دینور (بعض انسان صبرلیدر) (بعض انسان صبرلی دكلدر) كبی قضیهٔ طبیعیه حكم نفس مفهوم اوزرینه اولان قضیه‌در (حیوان جنسدر) (انسان نوعدر) كبی قضیهٔ مهمله حكم افراد اوزرینه اولوب فقط افرادك كمیتی نه كلیت ونه جزئیت صورتنده بیان اولنان قضیه‌در (انسان مزاجنه موافق سوزدن خوشلنور) (انسان قناعت ایتز) كبی

برده شمول ایله معرفت بر بریله عكسی نسبتنده اولدیغندن یعنی بر تصورده شمول زیاده اولدقجه معرفت آز اولوب معرفت زیاده اولدقجه شمول آز اوله جغندن (بند ٣٤) موجبه‌لرده محمولك معرفتی دائما درجهٔ كمالده اولور مثلا (انسان حیواندر) قضیه‌سنده (حیوان) تصورندن اكلاشیلان شیلرك جمله‌سی انسانه شامل اولدیغنه حكم اولنوب واقعا مجموعی دخی انده موجود اولدیغنه سوز یوقدر

اشته بو مطالعه‌لرك اوزرینه موجبه‌لرك احكام ذاتیه‌سنه دائر اولان قاعده‌لر بنا اولنمشدر كه شودرت قاعده‌دن عبارتدر

برنجیسی (موجبه‌لرده محمولك شمولی دائما موضوعك شمولنه كوره‌در یعنی موضوع كلیت افاده ایدرسه محمول انك شمول تامی اوزره تفهیم اولنور وموضوع جزئیت افاده ایلدیكی حالده محمول موضوعك بر جزوی قدر تفهیم اولنور)

ایكنجیسی (موجبه‌لرك محمولنده معرفت تامه واردر یعنی محمولك معرفتنی موضوع ازالدماز)

اوچنجیسی (موجبه‌لرده محمول دائما جزئیت افاده ایدر یعنی محمولك حد ذاتنده شمولی موضوعدن زیاده ایسه محمول كندی شمول تامی قدرشی افاده ایده‌مز)

دردنجیسی (موجبه‌لرده محمولك شمولی موضوعك شمولیله محدوددر یعنی محمول كندی شمولندن فقط موضوعه الویره جك قدرشی افاده ایده‌بیلور)

كلهلم سالبه‌لره بونلرك اصل اساسی (شوشی شویله دكلدر) دیمكدن عبارت اولدیغی پك آز مطالعه ایله ظاهر اولور سه‌ده شوراسی دقت اولنه جق شیدر كه بالاده كورلدیكی اوزره (بند ٤٥) برشی بشقه برشیئك غیری اولمق ایچون ایكیسی دخی هیچ بر خصوصده بر برینه بكزه‌مامك لازم كلیوب یعنی بر یكنده بولنان حاللرك هیچ بری اوته كنده بولنمامق شرط اولمیوب برنده هرنه وار ایسه دیكرنده دخی عینیله وطابقیله موجود اولمامسی كافیدر مثلا (انسان آت دكلدر) قضیه‌سی كبی كه انسان ایله آت بیننده بعض جهتدن طولایی مشابهت وار ایسه ده وحتی ایكیسنكده حیوان اولدیغنده شبهه یوغیسه‌ده نه انسانده اولان شیلرك جمله‌سی آتده بولنور فرضا نطق كبی ونه آتده بولنانلرك مجموعی انسانده موجوددر مثلا درت ایاقلی اولمقلق كبی امدی سالبه‌لرده محمولك تصورینك

اجزاسندن هر بری موضوعدن سلب اولنموب اندن سلب اولنان شی انجق بونلرك هیئت مجموعه سیدر بونكله برابر بو سلب محمولك شمول تامنجه اولمق لازم كلور مثلا (مثلث مربع دكلدر) دنیلدیكی حالده (مربع) تصوری (مثلث) تصورندن بسبتون آیرلمش اولور زیرا هر قنغی مربعك مثلث اولمق احتمالی اولسه قضیه فاسد اولوب حالبوكه سالبه لرك اساسنه نظرا بو ممكن دكلدر بو سببله (مثلث مربع دكلدر) دیه جك یرده (هیچ بر مربع مثلث دكلدر) دنیله بیلور امدی بر موضوعدن بر جنس ویا بر نوع سلب اولنسه او جنسك تحتنده اولان نوعلری یا اونوعك تحتنده بولنان فردلر دخی سلب اولنمش اولور یرده سالبه لرك محمولنده شمول تام بولندیغندن بشقه بونلرده سلب كیفیتی موضوعلرینك قضیه ده مالك اولدقلری شمول درجه سنده اولور یعنی موضوعده كلیت وار ایسه بسبتون سلب اولنوب جزئیت بولورسه انك فقط بر مقداری سلب اولنور مثلا (هیچ بر مثلثك درت زاویه سی اوله ماز) دنیلدكده (درت زاویه) تصوری هر قنغی مثلثدن اولورسه اولسون سلب اولنمش اولور و (بعض مثلثلرك ضلعلری بربرینه مساویدرلر) دنیله جك اولسه متساوی الاضلاع اولان مثلثلرك جمله سی سائر نوع مثلثلردن فرق ایتدیرلمش اولوراشته بوندن حاصل اولان سالبه قاعده لری دخی شونلردر

برنجیسی (سالبه لرده محمولك معرفتی ناقصدر یعنی سلب اولنان شی موضوعك مركب اولدیغی تصورات جزئیه نك هر بری اولمیوب بونلرك مجموعندن حاصل اولان تصور كلی سلب اولنور)

ایكنجیسی (سالبه لرده محمولك شمولی تمامیله جاریدر یعنی محمول دائما كلیت افاده ایدر)

اوچنجیسی (سالبه لرده محمول موضوعك قضیه ده اولان شمول تامنجه سلب اولنور یعنی موضوع كلیت افاده ایلدیكی وقتده محمول كلیا سلب اولنوب موضوع جزئیت افاده ایدرسه محمولك یالكز بر جزؤی سلب اولنور)

قضیه لرك احكام ذاتیه سنی بیان ایدن قاعده لر بو محلده تمام اولدیغندن شمدی كلهلم ایكی مقدمه ایله بر نتیجه دن مركب اولان قیاس بحثنه

فرق سكزنجی بند — قیاس تام قضیه لرینك اوچی دخی موجود

وملفوظ اولان قیاسدر مثلا (هر بسیط اولان شی باقیدر نفس ناطقه بسیطدر بوصورتده نفس ناطقه باقیدر) قیاسی كبی ٭

نتیجه نك محمولنه حد اكبر وموضوعنه حد اصغر وایكیسنه بردن طرفین دینور وحد اكبر ایله حد اصغرك تطبیق اولندقلری بر بشقه تصور دخی بولندیغندن بوكا حد اوسط دیرلر وحد اكبرك بولندیغی قضیه یه كبرا وحد اصغرك بولندیغی قضیه یه دخی صغرا تعبیر ایدرلر

حد اوسط هم صغراده هم كبراده بولندیغندن كبرا ایله صغراده موجود اولان درت حد بر حد اكبر و بر حد اصغر ایله ایكی حد اوسطدن عبارت اولمش اولور

ذكر اولنان قیاسده (باقی) حد اكبر و (نفس ناطقه) حد اصغر و (بسیط) حد اوسط اولوب (هر بسیط اولان شی باقیدر) قضیه سی كبرا و (نفس ناطقه باقیدر) قضیه سی دخی صغرادر

نتیجه نك محمولنه حد اكبر وموضوعنه حد اصغر دینلمسی انده دائما محمولك شمولی موضوعك شمولندن زیاده اولدیغندندر مثلا (باقی) تصوری (نفس ناطقه) تصورندن اعمدر زیرا باقی اولان یالكز نفس ناطقه اولیوب ازجمله ملائكه نك روحلری دخی بو قبیلدندر

كبرا وصغرا تعبیرلری دخی برینك ابتدای كلامده واقع اولمسندن ودیكرینك صكره بولنمسندن اولمیوب برنده حد اكبر وبریسنده حد اصغر بولندیغیچوندر زیرا كبرا ایله صغرانك تقدیم وتأخیری هر وقت جائزدر مثلا صغرایی اول آلوبده (نفس ناطقه بسیطدر هر بسیط اولان شی باقیدر بوصورتده نفس ناطقه بسیطدر) دینلسه قیاسه ومعنایه خلل كلمز بو جهتله كبرا وصغرانك بر برندن فرق اولنمسی نتیجه یه باقیلوبده حد اكبر ایله حد اصغرك بولنمسیله اولور یعنی حد اكبر مقدمه لرك قنغیسنده ایسه او مقدمه كبرا اولوب دیكر مقدمه نك دخی صغرا اولدیغی میدانه چیقار

فرق طقوزنجی بند — قیاس تامك صورتجه اولان قواعد كلیه سی شو سكز قاعده دن عبارتدر

برنجیسی (قیاس تامده اوچدن زیاده حد بولنه ماز)

٭ قیاس اقترانی ایله استثنائی یه منقسم اولوب قیاس اقترانی نتیجه سنك عینی ویاخود نقیضی مقدمه لرینك برنده بالفعل مذكور اولمیان قیاسدر (هر جسم مركبدر هر مركب محدثدر بوصورتده هر جسم محدثدر) كبی قیاس اقترانینك مقدمه لری یا حملیه اولورلر شو مثالده اولدیغی كبی ویا شرطیه منفصله اولورلر (كونش طوغمش ایسه كوندوز اولمشدر كوندوز اولمش ایسه اورتالق آیدینلنمشدر بوصورتده كونش طوغمش ایسه اورتالق آیدینلنمشدر) كبی ویا شرطیه منفصله اولورلر (هر عدد یا چفت ویا تكدر هر چفت یا چفتك چفتی ویا تكك چفتیدر بوصورتده هر عدد یا تك یا چفتك چفتی ویا تكك

ایکنجیسی (حد اکبر ایله حد اصغرك نتیجه‌ده اولان شمولاری مقدمه‌لرده اولاندن زیاده اوله‌ماز)

اوچنجیسی (حد اوسط نتیجه‌یه داخل اوله‌ماز)

دردنجیسی (حد اوسط ایکی دفعه جزئیت افاده ایده‌مز)

بشنجیسی (ایکی سالبه‌دن نتیجه چیقماز)

آلتنجیسی (ایکی جزئیه‌دن نتیجه حاصل اولماز)

یدنجیسی (ایکی موجبه بر نتیجهٔ سالبه ویره‌مزل)

سکزنجیسی (مقدمه‌لرك بری سالبه ایسه نتیجه دخی سالبه اولوب مقدمه‌لرك بری جزئیه اولدیغی وقتده نتیجه دخی جزئیه اولور)

شو قاعده‌لرك جمله‌سی قیاس تامك ماهیتی اقتضاسندن اولدیغی اطرافیله برر برر اثبات ایده‌لم

برنجی قاعده قیاس تامك یالکز اوچ حددن عبارت اولمسی یعنی انده حد اکبر و حد اصغر ایله حد اوسطدن بشقه بر حد بولنمامسی شونك ایچوندر که قیاس بالاده کوردیکی اوزره (بند ۳۸) بیلنرنده مشترك بر تصور بولنان ایکی قضیه‌دن دیکر بر قضیه استنتاج ایتك اولوب هر قضیه دخی ایکی تصوردن تشکل ایلدیکندن (بند ۱٦) ایکی مقدمه‌ده باشلی باشنه اوچ تصور بولنمق لازم کلور نتیجه ایسه او تصور مشترکك غیری اولان دیکر ایکی تصورك بربرینه موافق اولدیغنه ویا اولمدیغنه حکم ایلیه‌جکندن نتیجه‌یه خارجدن بر تصور داها کیرمسی ممکن دکلدر شویله که اکر حدلرك عددی درت اولسه ومثلا (ا) (ب) (ج) (د) تصورلرندن مرکب فرض اولنسه او حالده مقدمه‌لر (ا مساوی ب) (ج مساوی د) قضیه‌لرندن عبارت اولوب بویله بربرینه ارتباطی اولمیان ایکی قضیه‌دن هیچ بر حکم ترتب ایتمز حالبوکه قیاس صحیح مقدمه‌لری صحیح اولدیغی تقدیرده مطلقا بر نتیجهٔ صحیحه ویرندر بوندن قطع نظر بر قضیه‌نك موضوعیله محمولی بیننده اولان نسبت طوغریدن طوغری‌یه اکلاشیلورسه او قضیه معارف بدیهیه‌دن اولوب (بند ٤٥) او وقت قیاس ترتیبنه حاجت اوله‌میه‌جغی معلومدر کالدیکه بو نسبت واسطه‌یه محتاج اولدیغی تقدیرده قضیه‌نك کرك موضوعی کرك محمولی ایله بر اوچنجی تصور بربرینه

بشقه

بشقه تطبیق اولنمق لازم کله‌جکندن قیاس تامده فقط اوچ حد بولنمسی مقتضی مصطلحدندر یعنی ایکی تصورك بر اوچنجی تصوره موافق اولمقلغندن بربرلرینه دخی توافق ایلدکلرینه حکم اولنمق قیاس تامك اساسیدر وهر قنغی قیاسده بو شرط کوزه‌دلمزسه او قیاس فاسد اولور مثلا (محتاج اولدیغی شیلرك جمله‌سنه مالك اولان آدم دنیاده راحت ایدر چوق پاره‌سی اولان آدم محتاج اولدیغی جمیع شیلرك بدلنه مالکدر بو صورتده چوق پاره‌سی اولان آدم دنیاده راحت ایدر) قیاسنده (بدل) تصوری بر دردنجی حد دیمك اولدیغندن بو قیاس صحیح دکلدر زیرا بر آدمك قارون قدر مالی اولوبده آجلقدن وصوسزلقدن وسائر بر آفتدن تلف اولمق درجه‌سنده زحمت چکمسی ممکن اوله‌بیلورشی اولمسنه نظرا کشینك زنکین اولمسندن مطلقا حال رفاهده بولنمسی لازم کلمز

انجق قیاسده بولنان حدلرك لفظجه اوچدن زیاده اولمامسی کافی اولمیوب معنا جهتیله دخی بویله اولمامسنه دقت اولنملیدر زیرا بعض کره حدلرك عددی ظاهرده اوچ کبی کورینوبده حقیقتده درت اولمسی دخی وقوعبولور وبوده الفاظ مشترکه‌یه یعنی ایکی ویا داها زیاده معناسی اولان لفظلره مخصوصدر مثلا (اسد حیواندر اسد بر برجك آدیدر بو صورتده برج حیواندر) کبی که (اسد) لفظی بوراده ایکی معنایه اولوب بری ارسلان دیمکدر وبریسی دخی منطقهٔ بروج دائره‌سی اوزرنده بولنان اون ایکی طاقم طوپ یلدزدن بر طاقم یلدیزه مخصوص اولان صورته دلالت ایدر امدی بو قیاسك فسادی حد اوسطك ایکی اولمسیله حدلرك عددی دردە بالغ اولمسندندر

ایکنجی قاعده حد اکبر ایله حد اصغرك مقدمه‌لرده شمولی نقدر ایسه نتیجه‌ده دخی او قدر اولوب بو درجه‌یی کچمامسی خصوصدن عمومه حکم واستدلال جائز اوله‌مدیغندندر (بند ۳۳) مثلا (هر جسم جوهردر نفس ناطقه جسم دکلدر بو صورتده نفس ناطقه جوهر دکلدر) قیاسی فاسددر زیرا کبراسی موجبه ونتیجه‌سی سالبه اولوب حالبوکه دائما محمول موجبه‌لرده جزئیت وسالبه‌لرده کلیت افاده ایلدیکندن (بند ٤٧) حد اکبر اولان (جوهر) محمولنك کبراده اولان شمولی نتیجه‌ده‌کی شمولندن زیاده اولمق لازم کلسیله مقدمه نتیجه‌دن اعم اولور بو ایسه خلافدر واقعا دخی جوهر اولمقلق یالکز جسمه مخصوص اولمیوب روحه دخی شاملدر یعنی

جسم جوهر مركب اولوب نفس ناطقه جوهر بسيطدر

اوچنجی قاعده حد اوسطك بالكز كبراده وصغراده بولنوب ده نتيجه يه كيره مامسی دخی قياسك ماهيتی وحد اوسطك تعريفی اقتضاسندندر چونكه طرفينك يعنی حد اصغر وحد اكبرك مقدمه لرده حد اوسط ايله تطبيق اولنمسی نتيجه ده دخی بربرلرينه تطبيق اولنه بيلمك ايچوندر بو جهتله نتيجه ده يالكز طرفينك موجود اولمسی لازم كلور فقط (زيد معلوماتليدر زيد آدمدر بو صورتده زيد معلوماتلی برآدمدر) قياسی ميدانه قونولوبده بونده حد اوسط اولان (زيد) لفظی نتيجه يه داخل اولمشيكن قياس ينه صحيح اولييوردينلورسه بوكا دخی شويله جواب ويريلوركه نتيجه كبی كورينان (زيد معلوماتلی برآدمدر) قضيه سی (زيد معلوماتليدر) و (زيد آدمدر) مقدمه لرينك برلشمسندن حاصل اولمش برقضيه اولوب بونده استنتاج يوقدر زيرا مقدمه لرك خلاصهٔ مفهومی نتيجه ده داخل اولمق قاعده دن ايسه ده نتيجه اولان قضيه مقدمه لرك همان اويله لفظی لفظنه عينی اولديغی وقنده مقدمه لردن استدلال اولنمامش حكمنده اولور نتيجه يی مقدمه لردن استخراج ايتمكسزين قياس ترتيب ايتمكلك ايسه ممكن اولمماز بو جهتلرله شو قياس هرنقدر ماده جه صحيح ايسه ده صورتجه فاسددر وبونك مقدمه لری ينه حالی اوزره قالديغی حالده اصل نتيجهٔ صحيحه سی (بو صورتده معلوماتلی اولانلرك بريسی آدمدر) قضيه سی اولمق اقتضا ايدركه (زيد) لفظی بوكا كيرمامشدر

دردنجی قاعده حد اوسطك هم كبراده وهم صغراده جزئيت افاده ايده ميوب انلرك برنده اولسون البته كليت افاده ايلمسی قياسك درت حددن مركب اوله مديغی ايچوندر (قاعده ١) زيرا هرقنغی وقت حد اوسط كرك صغراده كرك كبراده جزئيت افاده ايلسه مقدمه لرده برشيئك بربرندن بشقه اولان ايكی جزوئنه دلالت ايتمش اوله جغندن بويله مقدمه لردن هيچ برنتيجه چيقامماز مثلا (مثلث شكلدر مربع دخی شكلدر بو صورتده مثلث مربعدر) و (انسان حيواندر قيون دخی حيواندر بو صورتده قيون انساندر) قياسلری صحيح دكلدر زيرا مثلث شكل اولديغی كبی مربع دخی شكلدر اما مثلث اوچ كوشه لی ومربع درت كوشه لی اولديغندن مثلث ايله مربع بر اولمماز وانسان كبی قيون دخی حيوان ايسه ده انسان ناطق

وقيون غيرناطق اولمسيله قيون انسانك عينی اوله مماز اشته بو قياسلرك فسادی حد اوسطلرك ايكی كره جزئيت افاده ايلملرندن وبو مناسبتله هر برنده درت حد موجود اولمسندندر شويله كه موجبه لرده محمولك شمولی موضوعك شمولندن زياده اولسه محمول كندی شمول تامنجه برمعنا افاده ايده ميوب موضوعك شمولی درجه سنه قدر افاده ايتمك لازم كلمكله (بند ٤٧) برنجی قياسده حد اوسط اولان (شكل) لفظی بربرندن آيری اولان موضوعلره اسناد اولنمش اولديغندن ايكی قضيه نك هر برنده بر نوع يعنی ايكی دراو شكل افاده ايده يور بو جهتله مقدمه نك بری (مثلث اوچ ضلعی اولان شكلدر) وديكری (مربع درت ضلعی اولان شكلدر) ديمك اولوركه بونلرده درت حد موجود اولييور يعنی (مثلث) و (اوچ ضلعی اولان شكل) و (مربع) و (درت ضلعی اولان شكل) حدلری بولنيور ديكر قياس دخی بونك كبی اولوب حد اوسط اولان (حيوان) لفظندن ايكی نوع حيوان اكلاشيليور يعنی (انسان) و (ناطق اولان حيوان) و (قيون) و (غيرناطق اولان حيوان) حدلرندن مركب حكمنده در

بوندن ظاهر اولديكه حد اوسط يا ايكی دفعه ده دخی كليت ويا بركره كليت وبركره جزئيت افاده ايلمليدر اولكنه مثال (هر مثلثك زاويه لری مجموعی ايكی زاويهٔ قائمه يه مساويدر هر مثلثك اوچ زاويه سی واردر بو صورتده اوچ زاويه سی اولان شكللرك زاويه لری مجموعی ايكی زاويهٔ قائمه يه مساويدر) قياسيدركه حد اوسط اولان (مثلث) لفظی ايكی كره كليت افاده ايده يور وبونك صغراده وكبراده معناسی براولديغندن بونده درت حد اولمش اولمماز ايكنجی يه مثال دخی بالاده كی (هر بسيط اولان شی باقيدر نفس ناطقه بسيطدر بو صورتده نفس ناطقه باقيدر) قياسی اولوب بوراده دخی حد اوسط اولان (بسيط) لفظی كبراده كليت وصغراده جزئيت افاده ايده يور وبويله بركره كليت وبركره ده جزئيت افاده ايتمسيله قياسده درت حد بريره كلمش اولميوب قياس ينه نظامنده در زيرا (هر بسيط اولان شی) ديمك بسيط اولان شيلرك قنغيسی اولورسه اولسون ديمك اولمسيله (جنسه صادق اولان شی نوعه دخی صادقدر) قاعده سنجه (بند ٤٥) بونلرك جمله سی باقی اولديغندن بسيطلرك صره سنده بولنان نفس

ناطقه دخی باقی اولمق لازم کلور وحد اوسطك بو صورتده بولنمسی دیکر صورتدن دها چوقدر

بشنجی قاعده مقدمه لرك ایکیسی بردن سالبه اولهمیوب بری سالبه اولسه دیکرینك مطلقا موجبه اولمسی شو سببدندرکه ایکی سالبه بیننده هیچ برارتباط اوله ماز زیرا طرفین حدلرندن نه برینك ونه دیکرینك حد اوسطه موافق اولمسندن یربرینه دخی موافق اولمامارینه ویا اولملرینه حکم چقماز فرضا ایکی کمیتك آخر برکمیته مساوی اولمامارندن بربرینه نه مساوی ونه غیرمساوی اولملری استدلال اولنه ماز

کرچه بعض قیاسلرك مقدمه لری سالبه کبی کورینور مثلا (حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایتمیان آخرتده فلاح ونجاته نائل اولهمیه جقدر دینسز اولان آدم عبادت ایتمز بو صورتده دینسز اولان آدم آخرتده فلاح ونجاته نائل اولهمیه جقدر) کبی لکن حقیقتده بویله دکلدر یعنی شو مقدمه لرك بری معدوله در زیرا دین وایمانی اولمیانلرك خدا اسرکسون سعادت ابدیه دن محروم اوله جقلرینه شونك ایچون حکم اولنیورکه اوطاقم آدملر هرکسك اوزرینه فرض اولان عبادتده قصور ایتدکلرندن طولایی آخرتجه فلاح بوله میه جق اولانلرك صنفنده داخلدرلر بو جهتله شو قضیه ده دیندار اولمیان کمسنه لرك حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایتمیانلردن معدود اولدقلرینه حکم اولنیور یعنی (عبادت ایتمز) عبارهسی (عبادت ایتمیانلردندر) عبارهسنك عینی اولوب بو جهتله ایکنجی قضیه (دینسز اولان آدم عبادت ایتمیانلردندر) حکمنده بولندیغندن وبونده ایسه سلب اداتی انجق محموله راجع اولدیغندن بو قضیه سالبه دکلدر (بند ٤٦) اشته بو قیاسك حدلری (حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایتمیان) و (آخرتده فلاح ونجاته نائل) و (دینسز اولان آدم) حدلرندن عبارت اولوب اصل سلب فقط (حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایتمیان) حدنده در

کلهلمکه برشیئك نه اعلا ونه ادنا اولمسندن انك اوسط اولمسی وبرخط اوزرنده بولنان نقطهنك نه براوجده ونه دیکر اوجده واقع اولمسندن ایکی نهایتك بیننده بولنمسی صحیحا استدلال اولنه مازمی سؤالنك دخی جوابی بودرکه واقعا بو حکملر

صحیحدر لکن بونلرك استدلال اولندیغی قیاسلر انجق شو صورتله اوله بیلور یعنی (برشی که نه اعلا ونه ادنا اوله البته اوسطدر شوشی نه اعلا ونه ادنادر بو صورتده شوشی اوسطدر) و (برخط مستقیمك اوزرنده واقع اولان نقطه که انك ابتداسنده ونهایتنده بولنمیه البته اوخطك ابتدا سیله نهایتی بیننده واقع اولور ب ح خط مستقیمنك اوزرنده بولنان ا نقطهسی بو خطك نه ابتداسنده ونه نهایتنده واقع اولان برنقطهدر بو صورتده ا نقطهسی ب ح خط مستقیمنك ابتدا سیله نهایتی بیننده واقعدر) اشته بونده مقدمه لر موجبه حکمنده اولملریله ذکر اولنان قیاسلر قاعدهنك صحتنه خلل ویرهمزلر

التنجی قاعده کلهلم مقدمه لرك ایکیسی بردن جزئیه اولهمیوب هیچ اولمازسه بریسی کلیه اولمق لازم کلسنه چونکه هرنصل قیاس اولورسه اولسون مقدمه لرینك یا ایکیسیده سالبه ویا ایکیسیده موجبه ویاخود بری موجبه ودیکری سالبه اوله جغندن بونده یالکز اوچ صورت اوله بیلور لکن ایکی سالبهدن نتیجه حاصل اولهمدیغنه نظرا (قاعده ٥) سالبه اولملری شقندن صرف نظرله ابتدا فرض ایدهلمکه بونلر موجبه اولسونلر قضیهٔ جزئیهنك موضوعنده جزئیت بولندیغندن (بند ٤٦) وموجبه لرده ایسه محمولك شمولی موضوعك شمولیله محدود اولدیغندن (بند ٤٧) حد اوسط دخی استر موضوع استر محمول اولسون یعنی کرك صغراده کرك کبراده بولنسون کلیت افاده ایدهمامك لازم کلور بو جهتله اندن ایکی دفعهده دخی جزئیت اکلاشلمق ایجاب ایدر بو ایسه قاعده یه مخالفدر (قاعده ٤) امدی مقدمه لرك موجبهٔ جزئیه اولملری محالدر شمدی اوچنجی شقه باقهلم جزئیه فرض اولنان مقدمه لرك بری موجبه وبری سالبه اولسه اشاغیده اثبات اولنه جغی اوزره (قاعده ٨) نتیجه البته سالبه اولمق اقتضا ایدر حالبوکه حد اکبر نتیجهنك محمولی اولوب (بند ٤٨) سالبه لرده محمول شمولنه تمامیله مالك اولدیغندن (بند ٤٧) وحد اکبرك نتیجهده ومقدمهده شمولی مساوی بولندیغندن (قاعده ٢) نتیجه سالبه اولدیغی وقتده حد اکبر مقدمهده کلیت افاده ایتمك لازم کلور حد اوسط دخی یا صغراده ویا کبراده کلیت افاده ایتمك شرطدر (قاعده ٤) بو حاللره نظرا مقدمه لرده هم حد اکبر وهم حد اوسط کلیت افاده ایتمك اقتضا ایدر حالبوکه بری موجبه ودیکری سالبه اولان ایکی

قضیهٔ جزئیه‌ده ایکی حد کلی بولنه‌میوب یالکز برحد کلی موجود اوله‌بیلور زیرا
ایکی قضیه‌ده درت حددن زیاده بولنه‌میوب (بند ٤٨) بونلرك موضوعلری
طبیعتیله جزئیت افاده ایتملیدر چونکه موجبه‌لرده محمولك شمولی موضوعك
شمولیله محدود اولمسیله (بند ٤٧) موجبهٔ جزئیه‌ده محمول دخی جزئیت افاده
ایتمك لازم کلور وفقط سالبه‌نك محمولی کلیت افاده ایدر (بند ٤٧) بوجهتله
مادامکه ایکی جزئیه‌نك بری موجبه ودیکری سالبه اولسه دخی ایکی حد کلی ایله
اوچ حد جزئی بولنمق ایجاب ایدوب بوده ممکن اولمدیغندن ایکیسنك بری
مطلقا کلیه اولمق لازم کلور امدی بونلرنه موجبه نه سالبه ونه بری موجبه
ودیکری سالبه اوله‌بیله‌جکندن ایکی قضیهٔ جزئیه‌دن هیچ برنتیجه چقماز
بوقاعده شووجهله دخی اثبات اولنه‌بیلورکه قیاس تام حد ذاتنده اولا برمحمولك
فلان طاقم اشیایه اولوب اولمدیغنی و یا الویرمدیکنی بیان ایدیجی برقضیهٔ کلیه‌دن ثانیا
بر و یا برقاچ نسنه‌نك اوطاقده داخل اولدیغنی و یااولمدیغنی افاده ایلییجی برقضیهٔ
مخصوصه و یاجزئیه‌دن ثالثا اومحمولك اوشیئه دخی الویرمسی و یاالویرمامسی
لازم کلدیکنه حکم ایدیجی برنتیجه‌دن عبارت اولمسیله قیاس تامده البته برقضیهٔ
کلیه بولنمق شرط اولدیغندن ایکی قضیهٔ جزئیه‌نك نتیجه ویرملری
ممکن دکلدر

انجق (اوچ ایله ایکی مجموعی بشه مساویدر درت ایله بر مجموعی دخی بشه
مساویدر بوصورتده اوچ ایله ایکی مجموعی درت ایله بر مجموعنه مساویدر)
و(روح انسانی قوهٔ ناطقه‌یه مالك اولان برجوهردر جسم قوهٔ ناطقه‌یه مالك
اولان برجوهر دکلدر بوصورتده روح ایله جسم برعین جوهر دکللردر)
قیاسلرندن سؤال اولنورسه کرچه بونلر قیاس تام صورتنده ایسه‌لرده بونلرك
کبراسی اولان قضیهٔ کلیه محذوفدر وصغراسی دخی ایکی قضیه‌یه تقسیم
اولنمشدر و بونلر حقیقتده قیاسك قیاس مطوی المقدمه تعبیر اولنان نوعیدرکه
مقالهٔ خامسه‌ده تعریف اولنه‌جقدر (بند ٥٠) یعنی برنجی قیاس (برعدد
معلومه بالغ اولان مجموعلر بربرینه مساوی اولورلر یعنی ایکی طاقم عددن
هر برطاقمك یکونی برعین عدد چیقدیغی حالده اویکونلر بربرینه مساوی اولورلر
اوچ ایله ایکی مجموعی بشه مساوی اولوب درت ایله برمجموعی ینه بشه مساویدر

بوصورتده

بوصورتده اوچ ایله ایکی مجموعی درت ایله برمجموعنه مساویدر) حکمنده‌در وایکنجی
قیاس دخی (برعرض لازم جهتیله بربرندن تخلف ایدن شیلر برعین جوهر
اوله‌مازلر روح انساننده قوهٔ ناطقه موجود اولدیغندن وجسمده ایسه
بولنمدیغندن روح ایله جسم بیننده عرض لازم جهتیله اختلاف واردر بوصورتده
روح ایله جسم برعین جوهر دکللردر) تقدیرنده‌در

برنجی قیاسده دقت اولنه‌جق برشی دخی بودرکه تصورات کلیه‌نك تعریفندن
اکلاشلدیغی اوزره (بند ٣٣) عددلرك تصوری تصورات کلیه‌دن
اولدیغندن اصل باقلسه (اوچ ایله ایکی مجموعی بشه مساوی اولوب درت ایله
ایکی مجموعی ینه بشه مساویدر) قضیه‌سی دخی کلیه اولوب شوقدرکه (برعدد
معلومه بالغ اولان مجموعلر بربرینه مساوی اولورلر) قضیه‌سنك کلیتی اندن
زیاده‌در

یدنجی قاعده مقدمه‌لر موجبه اولدقلری تقدیرده نتیجه سالبه اوله‌میوب امك دخی
هرحالده موجبه اولمسی شودلیللر ایله اثبات اولنورکه مقدمه‌لر موجبه اولدقلری
وقتده حد اکبر ایله حد اصغرك حد اوسطه الویرشلی اولدیغنه نتیجه‌ده حکم
اولنمق لازم کلور بوجهتله نتیجه‌نك شوموافقتی نفی ایتمسی ممکن اوله‌ماز
بنابرین نتیجه‌نك موجبه اولمسی ضروریدر برده نتیجه سالبه اولسه مقدمه‌لر ایله
هیچ برمناسبتی اوله‌میوب اوحالده بابشقه برحکم دیمك اولوربو ایسه نفس قیاسك
احکام واساسنه مغایردر (بند ٣٨) امدی مقدمه‌لری موجبه ونتیجه‌سی سالبه
صورتنده برقیاس یاپلسه فاسد اوله‌جغی درکار اولدیغندن بشقه عادتا شایان
استهزا اولور فرضا (هرایوشی سویلور صداقت ایوشیلردندر بوصورتده
صداقت سویلر) دینلسه نقدر تحف اولور

سکزنجی قاعده مقدمه‌لرك بری سالبه اولسه نتیجه دخی سالبه اولوب بری
جزئیه اولدیغی حالده نتیجه‌نك دخی جزئیه اولمسی شوندن ایجاب ایدرکه مقدمه‌لر
برسالبه ایله برموجبه‌دن مرکب اولسه‌لر موجبه‌ده یاحد اصغرك و یاحد اکبرك
حد اوسطه موافق اولدیغنه وسالبه‌ده ایسه کذلك اوایکیسندن برینك حد
اوسطه موافق اولمدیغنه حکم اولنه‌جغندن اوحالده طرفین بربرینه موافق
اوله‌میه‌جغنه نظرا بونلرك بینلرنده موافقت بولندیغنی انکار ایدیجی یعنی برنجی

دیکرندن نفی ایلیجی برقضیه یه محتاج اولنور بو جهتله نتیجه نك موجبه اولمسی
ممکن اولمیوب مقدمه لرك بری سالبه اولدیغی کبی نتیجه دخی البته سالبه اولمق
ایجاب ایدر

کله‌لم مقدمه لرك بری جزئیه اولدیغی صورتده نتیجه نك دخی جزئیه اولمسی
بحثنه بری کلیه و بری جزئیه اولان ایکی مقدمه نك نتیجه سی کلیه اوله‌ماز زیرا
کلیه اولسه یا موجبهٔ کلیه و یا سالبهٔ کلیه اولمق لازم کلوب اکر نتیجه موجبهٔ کلیه
اولورسه انك موضوعی دخی برتصور کلی اولور (بند ٤٦) نتیجه نك موضوعی
ایسه حد اصغردر (بند ٤٨) وحد اصغرك مقدمه لرده اولان شمولی نتیجه ده کی
شمولندن آز اوله‌میه جغندن (قاعده ٢) حد اصغر نتیجه ده کلیت افاده
ایلدیکی حالده صغراده دخی کلیت افاده ایتملیدر لکن بالاده اثبات اولندیغی
اوزره مقدمه لرك بری سالبه اولسه نتیجه دخی سالبه اوله جغندن نتیجه موجبه
فرض اولنمش اولمسیله بوراده مقدمه لر موجبه اولمق لازم کلور موجبه لرك
محمولی جزئیت افاده ایتمسیله (بند ٤٧) حد اصغر صغراده محمول اوله‌میوب انجق
موضوع اوله بیلور حد اوسط هم صغرایه وهم کبرایه داخل اوله جغندن (بند
٤٨) حد اصغر صغراده موضوع اولدیغی کبی حد اوسط دخی صغرانك محمولی
اولور موجبه لرده محمولك شمولی ناقص اولدیغندن حد اوسط صغراده محمول
اولدیغی وقتده جزئیت افاده ایدر حد اوسط ایسه مقدمه لرك ایکیسنده دخی
جزئیت افاده ایده‌مدیکندن (بند ٤٩) صغراده جزئیت افاده ایتدیکیچون کبراده
کلیت افاده ایتمك لازم کلور موجبه لرده محمولك شمولی موضوعك شمولندن
زیاده اوله‌مدیغندن (بند ٤٧) حد اوسط کبراده کلیت افاده ایده بیلمك ایچون
کبرانك موضوعی اولملیدر حد اوسط کبرانك موضوعی اولدیغی وقتده کلیتی
سببیله کبرا دخی قضیهٔ کلیه اولمش اولور لکن بالاده کورلدیکی اوزره
صغرانك موضوعی کلیت افاده ایتمسیله صغرا دخی کلیه اوله جغندن مقدمه لرك
ایکیسیده کلیه اولور حالبوکه بز مقدمه لرك بریسنی جزئیه فرض ایتدك ایدی
بناء علیه بو فرض اوزرینه یاپیلان قیاس قاعده یه مخالف اوله جغندن
نتیجه موجبهٔ کلیه اوله‌میور باقه لم سالبهٔ کلیه اوله بیلورمی اکر

مقدمه لرینك

مقدمه لرینك بری جزئیه اولان قیاسك نتیجه سی سالبهٔ کلیه اولورسه
نتیجه نك موضوع ومحمولی کلیت افاده ایدر زیرا نتیجه کلیه اولمسیله
انك موضوعی البته تصورات کلیه دن اولوب نتیجه نك سالبه اولمسی مناسبتیله
محمولی دخی برتصور کلی اولمق لازم کلور (بند ٤٧) نتیجه نك موضوع ومحمولی ایسه
حد اصغر ایله حد اکبردن عبارتدر (بند ٤٨) بو جهتله حد اصغر ایله حد اکبر
نتیجه ده کلیت افاده ایتمش اولورلر حد اکبر وحد اصغرك نتیجه ده کی کلیتلری
مقدمه لرده اولان کلیتلرندن زیاده اوله‌میه جغندن (قاعده ٢) بونلرك مقدمه لرده
دخی کلیت افاده ایتملری ایجاب ایدر حد اوسط ایسه ایکی کره جزئیت افاده
ایده‌مامسیله (قاعده ٤) مقدمه لرده آزدن از اوچ حد کلی بولنمش اولور دیکر
طرفدن دخی ایکی سالبه دن نتیجه چقمامسیله (قاعده ٥) مقدمه لرك بری اولسون
موجبه اولمق لازم کلوب اولسه اولسه حد اوسط برحد جزئی اوله بیلمك اقتضا ایدر
موجبه لرده موضوعك شمولی تام ومحمولك شمولی ناقص اولمسیله (بند ٤٧) دردنجی
حد جزئی یعنی حد اوسطلرك بریسی قضیهٔ موجبه ده محمول اولمش اولور مادامکه
مقدمه لرك مرکب اولدیغی درت حددن یعنی برحد اصغر وبرحد اکبر ایله ایکی
حد اوسطدن اوچ دانه سی کلی وبری جزئی اولوبده حد اوسطلرك بری اولان
حد جزئی دخی محمول اولیور بودیمك اولورکه کری یانده اولان برمحمول ایله
موضوعلرك ایکیسی دخی حد کلی اولیورلر موضوعلر کلی اولدقلری حالده
مقدمه لرك ایکیسی دخی کلیه اولمق اقتضا ایدرکه بوده بالاده کی فرضمزك مغایری
اولدیغندن نتیجه سالبهٔ کلیه دخی اوله‌ماز اشته نتیجه نه موجبهٔ کلیه نه سالبهٔ کلیه
اوله بیلمسیله مقدمه لرك بری کلیه ودیکری جزئیه اولدیغی وقتده نتیجه قضیهٔ کلیه
اوله میوب انك دخی البته جزئیه اوله جغی ثابت اولور

قیاس تامه دائر شو تفصیل اولنان سکز قاعده نك جمله سی نفس الامره مطابق
اولوب فائده سی انکار اولنه‌مازسه ده برقیاس تامك صحت وفسادینی تحقیق ایچون
بونلره مراجعت اولنمقسزین عموم قیاس حقنده بیان اولنان قاعدهٔ کلیه ایله دخی
مطلوب حاصل اوله بیلور یعنی هر قیاسك مقدمه سیله نتیجه سی بیننده مشترك
برتصور ایله برابر دیکر ایکی تصور بیننده مطابقت کلیه ویا جزئیه بولنمق قاعده سی

بوخصوصه میزان اولور (بند ٣٨) برده مقالهٔ ثالثه‌ده تعریف اولنان مطابقت صوریه کیفیتی دخی (بند ٤٣) برقیاس تامك صحیح اولوب اولمدیغنی تحقیقه مدار کافی اولدیغنده شبهه یوقدر

بومقاله‌ده احکام قضایا ایله قیاس تامك قواعد مخصوصه‌سی بیان اولندیغی مثللو کله‌جك مقاله‌ده دخی قیاسك انواع مختلفه‌سی تعریف اولنه‌جقدر

مقالهٔ خامسه
انواع اقیسه بیاننده‌در

اللنجی بند برقیاسك تام اولمسی مرکب اولدیغی اوچ قضیه‌سنك دخی تکمیل اوله‌رق مذکور اولمسنه محتاجدر (بند ٤٨) انجق افادهٔ مرام ایده‌بیله‌جك درجه‌دن زیاده لقردی سویلنمسی شیوهٔ کلام وکتابه وعلم بلاغت قواعدینه مغایر دوشدیکندن ماعدا دکلیانه ویامطالعه ایلیانه یاغیجه اوصان کتوردیکی جهتله اویله زائد ولزومسز سوزلردن صرف نظر اولنمق لازم کلور بولك کبی دخی سویلنان سوز همان بربری اردی صره برطاقم قیاسات تامهٔ مرتبه‌دن عبارت اولسه بوده طاتسزجه برشی اوله جغندن قیاس تامك لسانا وتحریرا استعمالی پك نادر اولوب انك یرینه قیاسك بشقه صورتلری قوللانیلور اکثریا مقدمه‌لرك بریسی پك بدیهی اولوبده ذکرنده فائده اولمدیغی حالده ترك اولنور ومقدمه‌لرینك بری بویله حذف وطی اولنان یعنی برمقدمه ایله نتیجه‌دن عبارت اولان قیاسه قیاس مطوی المقدمه دینور وذکرندن صرف نظر اولنان مقدمه کبرا ایسه قیاسه مطوی الکبری دینوب اکر صغرا ایسه مطوی الصغری تعبیر اولنور مثلا برصاغمان اینك کوربلنجه (شواینکك سودی وار بوصورتده شواینك طوغرمش اولملیدر) دینلمسی کبی که ذکرندن صرف نظر اولنان مقدمه (سودی اولان اینك البته طوغرمش اولمق لازم کلور) قضیه‌سیدر رامدی بوقیاس (سودی اولان اینك البته طوغرمش اولمق لازم کلور شواینکك سودی وار بوصورتده شواینك طوغرمش اولملیدر) تقدیرنده‌در زیرا اینکك سود ویرمسندن طوغرمش اولدیغنه حکم اولنمسی براینکك طوغرمدقجه سودی کلمامك باری تعالی حضرتلرینك وضع ایتمش اولدیغی قانون طبیعت اقتضاسندن اولمسیله هرنقدر شوقضیه آچقدن آچیغه سویلنمیورسه‌ده انك ذهنده وجودی مقدر ومقرردر

اشته اومثللو بیهوده تکررلر فتور ویروب بعض کره دخی ذهنی تشویش ایلدیکندن یالکز عادی صحبتده وانشاوکتابته دکل حساب وهندسه کبی دقیق علملرده‌بیله صحیح اولدیغی برکره اثبات اولنان مقدمه‌لردن صرف نظر ایتمك وبونلرك

بحث واثبات اولندقلری محللره حواله ایدوب فقط نتیجه‌لرینی ذکر و بیان ایله اکتفا ایلمك مصنفلرك عادتیدر

مثال آخر (التی زائد برکیتی بش زائد ایکی کیتنه مساویدر بوصورتده التی زائد بر وناقص ایکی کیتی بشه مساویدر) قیاسنده مقدمه‌نك بری محذوف اولوب انك یرینی طولدرمق ایچون (التی زائد برکیتی بش زائد ایکی کیتنه مساویدر بر برینه مساوی اولان التی زائد برکیتیله بش زائد ایکی کیتندن ایکی عددی طرح اولنسه بوکیتلرینه بر برینه مساوی اولورلر بوصورتده التی زائد بر وناقص ایکی کیتی بش زائد ایکی وناقص ایکی کیتنه یعنی بشه مساویدر) یوللو تفصیل اولنمق اقتضا ایدر حتی دها اوسی استنیلورسه شو حذف اولنان مقدمه‌یله ذاتنده برنتیجه‌دن عبارت اولوب بونك مقدمه‌لری دخی محذوفدر یعنی بو قیاسك تام اولمسیچون شویله دینلیدر (بر برینه مساوی اولان ایکی کیتك هر برندن برعین عدد طرح اولنسه اوکیتلرك مساواتنه خلل کلمز التی زائد برکیتی بش زائد ایکی کیتنه مساویدر بوصورتده بر برینه مساوی اولان التی زائد برکیتیله بش زائد ایکی کیتندن ایکی عددی طرح اولنسه بوکیتلرینه بر برینه مساوی اولورلر)

لکن قیاس مطوی المقدمه دائما برطرز وسیاقده اولمیوب درلودرلو صورتلر کسب ایده‌بیلور مثلا (بن سکا دوست ایکن سن بنی نیچون دشمن بلله‌یورسین) کبی که بونك قیاس تامه تبدیلی مراد اولنسه (دوست اولانی دشمن بلله‌مامليدر بن دوستم بوصورتده سن بنی دشمن بلله‌ماملیسین) دینلمکه محتاجدر شوقدرکه اولکنده اولان اوکنایه یوللو لطافت بریکنده یوقدر

بعض کره دخی قیاس مطوی المقدمه‌نك مذکور بولنان مقدمه‌سیله نتیجه‌سی برابرجه اوله‌رق برقضیه ایله افاده اولنور مثلا (بوفانی دنیاده هیچ برشیئه کوکل باغلمه) کبی که بونك قیاس تامی (اکر بودنیا فانی ایسه هیچ برشیئه کوکل باغلمق جائز اولماز بودنیا فانیدر بوصورتده هیچ برشیئه کوکل باغلمامليدر) صورتنده اولور

اللی برنجی بند قیاسك پك آشکار اولان قضیه‌سندن صرف نظر اولندیغی کبی بونك عکسنه اوله‌رق کبی وقت دخی مقدمه‌لرك ایکیسیده عینیله ذکر اولندقدن بشقه هر برینی اثبات ایتمك و برقاندها قویاشدرمك ایچون

بعض دلیللر دخی کتوریلور و بوکا قیاس مدلل تعبیر اولنور مثلا (انسانه راحت ایتدیریجی شیلر پك اعلا ومقبولدر زیرا انسانك اصل یرادیلشی راحت ایتمك ایچوندر وانسان قسمی دائما راحت ایتمکی استر ایو خویلیلق انسانه راحت ایتدیرر حاللردندر نته‌کیم بونی نفسمزده تجربه ایله وقلبمزك شهادتیله بیلورز بوصورتده ایو خویلیلق پك اعلا ومقبول برحالدر) کبی که (زیرا انسانك اصل یرادیلشی راحت ایتمك ایچوندر وانسان قسمی دائما راحت ایتمکی استر) و (نته‌کیم بونی نفسمزده تجربه ایله وقلبمزك شهادتیله بیلورز) دلیللری قالدیرلسه ساده قیاس تام قالور

اللی ایکنجی بند برماده‌ده برقاچ شق کوستریلوبده انك جمله‌سی دخی برنتیجه‌یه چیقان قیاسه قیاس مقسم دینور مثلا وقتیله برطاقم فیلسوفلر کلمشکه جهانده هیچ برمعلومات صحیحه تحصیلی ممکن اوله‌مدیغنه ذاهب اولوب انسان هر برخصوصده شبهه ایتملیدر دیه‌رك هرشیئی شبهه‌لی طوتارلر ایمش وبومذهبدن اولانلره عربیده لاادریون یاخود ریبیون دیرلر ایمش بونلردن برینه (شودیدیککی یا صحیحا بیلیورسین یابیلیورسین اکر بیلیورسه‌ك دنیاده بیلنورشی دخی واردر دیمك اولور یوق اکر بیلمیورسه‌ك برآدم بیلمدیکی شیئه حکم ایده‌مز بوصورتده سن دنیاده هیچ برشی بیلنه‌مدیکنی نصل صحیح دیو سویلیورسین) دینلدیکی مشهوردر

مثال آخر برتاریخده دشمن قارشوسنده بولنان براردویی دشمن آنسزین باصمش اولدیغندن نوبت بکلمکه مأمور اولان قره غوللرك محاکمه‌لری اجرا اولندقده کندیلرینه (اکر نوبتکزی بکلیور ایدیکزسه نیچون اردویه خبر ویرمدیکز یوق نوبتکزی بکله‌میور ایدیکزسه نیچون نظامك مغایری حرکتده بولندیکز امدی ایکی صورتده دخی قورشونه دیزلمکه مستحقسکز) دینلوب قانون حرب اوزره اعدامليرینه حکم اولنمش

قیاس مقسم پك مؤثر برشی اولوب اکر شرطنجه ترتیب اولنورسه خصم هیچ برچیقامق یری بوله‌مازوقنغی طرفه دونسه کندینه قورتلش اولماز لکن بونکده الك باشلی قاعده‌سی ماده‌نك هرطرفنی لایقیله کوزلجه دوشونوبده خارجده هیچ براحتمالات براقامقدر مثلا (یا آخرت یوقدر یاجنت واردر

بوصورنده اولمدن قور قلمامیدر) قیاس فاسدی کبی که آخرتك وار اولمسندن
یالکز جنتدن عبارت اولمسی لازم کلیوب جهنم دخی اوله جغندن بوکا قارشو
(یا آخرت بوقدر یاجهنم واردر بوصورتده اولمدن قورقلمیدر) دینه بیلورسه ده
بوده صحیح دکلدر

برده قیاس مقسمك صحیح اولمسی هر برشقنك بر نتیجهٔ ضروریه ویرمسنه
محتاجدر مثلا (صاقن دولت منصبنه طالب اولمه زیرا موفق اولورسه‌ك خلق
جکه‌میوب سکا دشمن اولور وموفق اوله‌مازسه‌ك جناب حقك وولی نعمتك اولان
پادشاهك نزنده مسئول اولورسین) کبی که منصبده بولنان ذاتك مأمور یتنی
لایقیله اجرا ایتمسندن مطلقا خلقك نظرندن دوشمسی واکا هرکسك دشمن
اولمسی اقتضا ایتمیوب ولوکونی وحسود آدملر خصومت ایتسه‌لرده اهل عرض
وانصاف اولانلر کندیسنی سومك احتمالی اوله جغندن شونتیجه‌ده ضرورت
یوقدر وقیاسك فاسد اولمسی بوجهتله دروشوراسی دخی دقت اولنه‌جق
شیدر که قیاس مقسمده قضیه‌لر تصدیقات عقلیه‌دن اولدیغی وقتده اکثریا
متکلمك علیهنه چیقارتسه‌کیم آووقات تعبیر اولنان دعوا وکیللرندن بریسی
صنعتنی شوشرط ایله برآخرینه اوکرتمکه قائل اولمشکه آووقاتلغی تحصیل
ایدنجیه قدر هوجه حق اوله‌رق کندیسنه هیچ برشی و یرمیوب هرنه وقت
بوده دعوا وکالتنه باشلیوبده اوزرینه الدیغی دعوایی قزانه‌جق اولورسه اوزمان
ویرسون لکن حریف مکرسیاده جه ذوقیچون بوصنعتنه مراق ایتمش
اولدیغندن اوکرندکدنصکره پاره و یرمیم دیو صنعتنی اجرا ایتمز وهیچ بردعوایه
کیرشمز ایمش کونك برنده هوجه‌سی بوکا دیمشکه (سنی محکمه‌یه چکرم سن حقلی
چیقارسه‌ك مقاوله مزموجبنجه اجره‌یی سندن آلورم ودعوادن دوشه جك
اولورسه‌ك دخی حاکم اعلامیله تحصیل ایدرم) لکن بریکیده سن استدیکك
قدر دعوا آچ اکرحق بنم بدمده اولدیغنه حاکم حکم واعلام ایدرسه بندن نصل
اجره اله بیلورسین ودعوا کی محکمه‌جه یوردیکك حالده مقاوله اقتضاسنجه سکا
هیچ برشی و یرمامم لازم کلمزمی حاصلی بندن هیچ برصورتله پاره‌یی اله بیله جکك
یوقدر) دیدکده ارتق اوته‌کینه دیه‌جك قالمامش

بوافاده‌لره کوره قیاس مقسم نتیجه‌سی برقضیه‌دن عبارت اولان ایکی قیاس تام

حکمنده اولدیغندن بونك قیاس تامه تحویلی ممکندر *

الی اوچنجی بند قیاسك برنوعی دخی برقاچ قضیهٔ جزئیه‌دن برقضیهٔ کلیه
استخراج ایتمك اولوب بوکادخی استقرا دیرلر مثلا التون کمش باقر تیمور قورشون
قلای ایله بونك کبی سائر معدنلرك کسکین آتشی کوردکلرنده اریوب صوکبی
اولدیغی کورلمکده اولدیغندن هرمعدنك طبیعتنده صیجاقدن اریمك خاصه‌سی
اولدیغنه حکم اولنمسی یعنی (آتشده اریمکلك معدنك شاننددر) دینلمسی
بوقبیلدندر استقرانك شرطی تام اولمقدر یعنی خارجده هیچ برصورت
قالمیه‌رق جمله‌سی ایچنده بولنمقدر فرضا معدنلرك بریسی اریمز اولسه شوقضیه
ضروریه اوله‌میه جغندن فاسد اولمش اولور بومثالده کرك نتیجه اولان قضیهٔ
کلیه وکرك انك استدلال اولندیغی قضیهٔ جزئیه‌لر هب تصدیقات حسیه‌دن
اولمسیله استقرا قیاسات عقلیه بحثندن خارج کبی ظن اولنه بیلورسه‌ده یالکز
تصدیقات حسیه‌یه مخصوص اولمیوب بونك برصورتی واردرکه تصدیقات
عقلیه‌دن استدلال اولندیغندن شرطیجه قیاس عقلیدن معدوددر حتی علم
هندسه‌ده دخی پك چوق استعمال اولنور مثلا ایکی خط مستقیمك احاطه‌سندن
هیچ برشکل هندسی حاصل اوله‌مدیغنی اثبات ایچون (برخط مستقیمك وضعی
آخر برخط مستقیمك وضعنه نسبتله اوچ صورت اوزره اوله‌بیلور شویله‌که
یابوخطلرك ایکیسی دخی هرقنغی طرفدن استقامت اوزره اخراج اولنسه‌لر
بربرینه تلاقی ایده‌مز اولورلر ویااولندن بربرینه تلاقی ایتمش بولنورلر ویاخود
هربری ایکی طرفدن استقامت اوزره اخراج اولندقده بربرینه تلاقی ایدرلر
امدی اکراولکی صورته تطبیقا اوایکی خط مستقیم اصلا بربرینه تلاقی
ایده‌مزلرسه بونلرك احاطه‌سندن هیچ برشکل حاصل اوله‌ماسی لازم کلور واکر
ایکنجی صورته تطبیقا بربرینه تلاقی ایتمش اولورلرسه ویاخود اوچنجی صورته
تطبیقا بربرینه تلاقیلری ممکن اولوبده ایکی طرفدن استقامت اوزره اخراج
اولنه‌رق بربرینه تلاقی ایتدیریلورسه بربرینك نهایتی دیکرینك نهایتنه تمامی تمامنه
مطابق کلوب کری یانده بولنان نهایتلر بربرندن اوزاق دوشه‌رك ارالری اچیق
قاله‌جغندن بوخط مستقیملرك احاطه‌سندن برشکل تشکل ایده‌ماماك اقتضا ایدر
بوصورتده هرنصل اولورسه اولسون ایکی خط مستقیمك احاطه‌سندن برشکل

* بووادیده یاپیلان قیاس مقسمه متحد النتیجه تعبیر اولنور ونتیجه‌سی برقضیهٔ منفصله اولدیغی تقدیرده اکا قیاس مقسم مختلف النتیجه دینور مثلا (کلمه یااسم ویافعل ویاحرفدر زیرا یا بالنفس ازمنهٔ ثلثه‌دن بریله مقارن اولمیان برمعنایه دلالت ایدر ویابالنفس ازمنهٔ ثلثه‌دن بریله مقارن اولان برمعنایه دلالت ایدر ویاخود بالنفس هیچ برمعنایه دلالت ایتمز اولکی حالده اسم وایکنجیده فعل واوچنجیده حرف اولور . بوصورتده کلمه یااسم ویافعل ویاحرفدر) کبی

محدود حاصل اولمسی ممکن دکلدر) قیاسی کبی که بونده هم خارجده برشی براقلمامش اولوب همده قضیه‌لرك هربری تصدیقات عقلیه‌دندر یعنی برخط مستقیمه نسبتله آخر برخط مستقیمك وضعی ذکر اولنان اوچ شقك برندن خالی اولمیوب بونده بردردنجی صورت تصور اولنه‌مدیغندن خارجده برشی قالمامشدر بوجهتله ماده‌یی اوچه تقسیم ایدن قضیه تصدیق عقلیدر بونکله برابر هر برقسمك احکامنی بیان ایدن قضیه‌لر دخی تصدیقات عقلیه‌دندر بناء علیه نتیجه دخی تصدیق عقلی اولمق لازم کله‌رك شو قیاس قیاس عقلی اولمش اولور

بوتعریفدن اکلاشلدیغی اوزره استقرا صورتنده اولان قیاس عقلیده اولا محتمل اولان شقلرك مجموعی کوسترلمك ثانیا هر برشقك اوزرینه اولنان حکم بر رتصدیق عقلی اولمق شرطدر که اولکیسی عادتا استقراده دخی مطلوبدر شوقدر که یك لایقیله ارائه اولنورسه قیاسات عقلیه‌دن اولان قیاس استقرائی ایله بالاده تعریفی کچن قیاس مقسم بیننده همان فرق یوق کبیدر (بند ٥٢) واوجهتله استقرا دخی هر وقت قیاس نامه تبدیل اولنه بیلور

اللی دردنجی بند برقاچ قضیه بر برینه شوصورتله مربوط اولسه‌لر که برنجی قضیه‌نك محمولی ایکنجیسنده موضوع وایکنجینك محمولی اوچنجی قضیه‌ده موضوع اولوب الحاصل الك نهایتنده‌کی قضیه‌نك محمولی اندن اول اولان قضیه‌نك محمولندن وموضوعی دخی برنجی قضیه‌نك موضوعندن عبارت اوله بونلرك هیئت مجموعه‌سنه قیاس مرکب تعبیر اولنور مثلا (مثلث متساوی الاضلاع مثلثدر مثلث شکلدر هرشکلك عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساویدر بوصورتده مثلث متساوی الاضلاعك عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساویدر) کبی که برنجی قضیه‌نك محمولی اولان (مثلث) تصوری ایکنجی قضیه‌ده موضوع اولوب ایکنجی قضیه‌نك محمولی اولان (شکل) تصوری اوچنجی قضیه‌ده موضوعدر وصوك قضیه‌دن اولکی یعنی اوچنجی قضیه‌نك محمولی اولان (عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساوی) تصوری صوك قضیه‌ده یعنی نتیجه‌ده محمول اولوب برنجی قضیه‌نك موضوعی اولان (مثلث متساوی الاضلاع) تصوری صوك قضیه‌ده موضوع اولمشدر یعنی الك باشده اولان حد ایله ذکری الك صکره کلان حد نتیجه‌ده برلشمشدر ❋

❋ قیاس مرکبك بوصورتنه مفصول النتایج تعبیر اولنوب بونك دیکر برصورتی دخی واردر که نتیجه‌لر مقدمه‌لره وصل اولندیغندن بوکا دخی قیاس مرکب موصول النتایج دینور مثلا (جوهر روحانی بسیطدر بسیط اولان شی باقیدر بوصورتده جوهر روحانی باقیدر نفس ناطقه جواهر روحانیه‌دندر بوصورتده نفس ناطقه باقیدر) کبی

هر قیاس مرکب برقاچ قیاس تامدن مرتب اولوب فقط اختصار ایچون بعض قضیه‌لرك تکرارندن صرف نظر اولندیغندن دائما قیاس تامه تقسیم اولنه بیلور مثلا ذکر اولنان قیاس مرکب شو ایکی قیاسدن عبارتدر

برنجی قیاس (مثلث متساوی الاضلاع مثلثدر مثلث شکلدر بوصورتده مثلث متساوی الاضلاع شکلدر)

ایکنجی قیاس (مثلث متساوی اضلاع شکلدر هرشکلك عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساویدر بوصورتده مثلث متساوی الاضلاعك عدد زوایاسی عدد اضلاعنه مساویدر)

اشته برنجی قیاسك نتیجه‌سی اولان (بوصورتده مثلث متساوی الاضلاع شکلدر) وایکنجی قیاسك مقدمه‌سی اولان (مثلث متساوی الاضلاع شکلدر) قضیه‌لری بالاده‌کی قیاس مرکبده بولنمیوب شو قیاسلر انلرك علاوه‌سیله حاصل اولمشدر

مثال آخر (١ اهل علم وهنر اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه علم وهنر تحصیلی ایچون خلقده شوق وخواهش کلور ٢ علم وهنر تحصیلی ایچون خلقده شوق وخواهش کلدیکی وقت هرطرفدن فنون ومعارفجه برچوق شیلر ایجاد اولنمغه باشلر ٣ هرطرفدن فنون ومعارفجه برچوق شیلر ایجاد اولنمغه باشلاینجه صنعتلر کوندن کونه ایلریلیوب کماله ایرر ٤ صنعتلر کوندن کونه ایلریلیوب کماله ایردکده برطاقم فابریقه‌لر اچیله‌رق درلو درلو معمولات میدانه چیقار ٥ فابریقه‌لر اچیله‌رق درلو درلو معمولات میدانه چیقدقجه ملك معمور اولور ٦ بوصورتده اهل علم وهنر اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه ملك معمور اولور)

التی قضیه‌دن عبارت اولان بو قیاس مرکب دخی شو درت قیاس تامه منقسمدر

برنجی قیاس (١ اهل علم وهنر اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه علم وهنر تحصیلی ایچون خلقده شوق وخواهش کلور ٢ علم وهنر تحصیلی ایچون خلقده شوق وخواهش کلدیکی وقت هرطرفدن فنون ومعارفجه برچوق شیلر ایجاد اولنمغه باشلر ٧ بوصورتده اهل علم وهنر اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه هرطرفدن فنون ومعارفجه برچوق شیلر ایجاد اولنمغه باشلر)

ایکنجی قیاس (٣ هر طرفدن فنون ومعارفجه برچوق شیلر ایجاد اولنمغه باشلاینجه صنعتلر کوندن کونه ایلریلیوب کماله ایرر ٧ اهل علم وهنز اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه هر طرفدن فنون ومعارفجه برچوق شیلر ایجـاد اولنمغه باشلر ٨ بوصورتده اهـل علم وهنز اولانلره لایقنجـه اکرام ومکافات اولنسـه صنعتلر کوندن کونه ایلریلیوب کماله ایرر)

اوچنجی قیاس (٤ صنعتلر کوندن کونه ایلریلیوب کماله ایردکده برطاقم فابریقه‌لر اچیله‌رق درلو درلو معمولات میدانه چیقـار ٨ اهل علم وهنز اولانلره لایقنجـه اکرام ومکافات اولنسـه صنعتلر کوندن کونه ایلریلیوب کماله ایرر ٩ بوصورتده اهل علم وهنز اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه برطاقم فابریقه‌لر اچیله‌رق درلو درلو معمولات میدانه چیقار)

دردنجی قیاس (٥ برطاقم فابریقه‌لر اچیله‌رق درلو درلو معمولات میدانه چقدقجه ملك معمور اولور ٩ اهل علم وهنز اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه برطاقم فابریقه‌لر اچیله‌رق درلو درلو معمولات میدانه چیقار ٦ بوصورتده اهل علم وهنز اولانلره لایقنجه اکرام ومکافات اولنسه ملك معمور اولور)

اشته قیاس نامه تبدیل اولنمق ایچون علاوه‌سی لازم کلان قضیه‌لر (٧) (٨) (٩) رقملریله اشارت اولنانلردر ※

اللی بشنجی بند اصل قیاس قیاس مرکبدن عبارت اولـدیغنه بعضیلری ذاهب اولوب شویله دیمشلردرکه قیاس دنیلان کیفیت تصوراتی بر برینه تطبیق ایدرك انلردن سائر تصورلر وجوده کتورمکـدر تصدیق دخی برموضوعك تصوری برمحمولك تصورینی مستلزم اولدیغنه حکم ایلمکدر تصورات کلیه ایسه تصورات جزئیه‌دن حاصل اولور بوجهتله دائمـا محمولك تصورنده اولان شمول موضوعده اولاندن زیاده اوله جغندن هرقیاسده عمومدن خصوصه کیدلمش اولور اوحالـده برنجی قضیه‌نك موضوعی ایکنجی قضـیه‌یه ایکنجی قضـیه‌نك موضوعی اوچنجی قضیه‌یه اوچنجینك موضوعی دردنجی‌یه والحـاصل بونظام اوزره هر برقضیه‌نك موضوعی دهـا ایلریده بولـنان قضـیه‌یه محمول اولمق اقتضا ایدر یعنی اوکده‌کی قضیه‌نك موضوعی کریده‌کی قضیه‌نك موضوعندن کلیتجه ناقص اوله جغندن هرقیـاس بویله صره واری برطاقم بربرینـه ربط

※ قیاسك برنوعی دخی تمثیل اولوب جزئیاتدن بری حقنده حکم اولنـان شیئی انکله برجهتده مشترك اولان دیکر برجزئی اوزرینه دخی حکم ایلمکدر وتمثیل اوچ صورتله یعنی یا مشابهت ویامخالفت ویاخود اولویت صورتیله اولور برنجینك مثالی (شراب حرامدر بوصورتده عرق مسکر اولمقلقده شراب کبی اولدیغندن اودخی حرامدر) ایکنجینك مثالی (طمع قلبی راحتسز ایدر بوصورتده قناعت انك عکسنه اوله‌رق حضور قلب ایله یشامغه مدار اولور) اوچنجینك مثالی (کلب صـادق وحقیقتلی برحیواندر بوصورتده انسان بطریق الاولی صـداقت اتملیدر) تمثیلك قیـاس نامه کوبلی دخی مشابهت ومخالفت

اولنمش قضیه‌لردن مرکب اولوب بوقضیه‌لرك عددی ایسه ایجابنه کوره ازچوق اوله بیلـك لازم کلور مثلا (زید انسـاندر انسان حیواندر حیوان اجسام عضویه‌دندر اجسام عضویه‌نك دنیاده بقاسی یوقدر بوصورتده زیدك دنیاده بقـاسی یوقدر) قیاسنده (زید) تصورندن (دنیاده بقاسی یوق) تصورینك استدلالی طوغریدن طوغری‌یه اولمیوب درجـه درجه خصوصدن عمومه انتقـال ایله اولییور یعنی (زید) تصورندن (انسـان) تصوری (انسان) تصورندن (حیوان) تصوری (حیوان) تصـورندن (اجسـام عضویه) تصوری (اجسام عضویه) تصورندن دخی (دنیاده بقاسی یوق) تصوری حاصـل اولوب (انسـان) تصوری ایسـه (زید) تصورندن (حیوان) تصوری (انسـان) تصورندن (اجسـام عضویه) تصوری (حیوان) تصورندن (دنیاده بقاسی یوق) تصوری دخی (اجسام عضویه) تصورندن اعمدر بوکا بناء منتظم صورتده قیاس یاپلسی بوندن بشقه یول ایله ممکن دکلدر اشته شو دعوایه اساس اتخاذ اولنان دلیللرده واحکامده فساد واردر ازجـمله قیاسات وتصدیقاتك بیان اولنان تعریفلری صحیح دکلدر زیرا قیاس ترتیبندن مقصد تصوراتی استدلال ایتمك اولمیوب برتصدیقی دیکر تصدیقلردن استخراج واستنتاج ایلمکدر (بنـد ٣٨) وتصدیق دخی مطلقـا برموضوعك تصوری برمحمولك تصورینی مستلزم اولدیغنـه حکم ایلمکدن عبـارت دکلدر چونکه موضوعـك تصوری محمولك تصورینی مستلزم اولدیغنـه حکم اولنمسی یالکز تصدیقات عقلیه‌یه مخصوص اولوب تصدیقات حسیه‌ده بویله دکلدر (بند ١٨) کله‌لمکه تصورات کلیه واقعـا تصورات جزئیه‌دن حاصل اولوب (بنـد ٣٢) بوجهتـله تصورلرك وجوده کلمسی خصوصـدن عمومه انتقـال ایله اولورسه‌ده تصدیقـات عقلیه‌دن مرکب اولان قیـاس عقلیده خصوصدن عمومه هیچ بروقتده حکم اولنه‌ماز یعنی دائما عمومدن خصوصه استدلال اولنور (بنـد ٣٣) زیرا تصدیقـات ایله تصوراتك صورت حصولی بربرندن بسبتون بشقه اولوب نظامجه بربرینك عکسیدر یعنی تصورلر خصوصدن عمومه وتصـدیقلر عمومدن خصوصه انتقال ایله وجوده کلور چونکه عقـل تصورات کلیه‌یی تصورات جزئیه‌دن استحصال ایدوب کلیدن دها کلیسنه ونهـایت شمولی الك زیاده اولانلره

ویاخود اولو یتی متضمن اولان مقدمه‌نك علاوه‌سیله اولور مثلا (کلب صـادق وحقیقتلی اولنجه انسانك دخی صداقت اتمسی اولویتده‌در) قضیه‌سی اوچنجی مثـالك اولنه علاوه اولندقده قیاس اتمام اولنور

قدر كيدر و بويله بوقارى يه چيقلدقجه تصورلر دها زياده بسيط اولور يعنى تركبى آز اولور لكن تصورات بسيطه حاصل اولدقدن صكره انلر بربرينه تطبيق اولندقده بونلردن وجوده كلان تصديقات عقليه ده عمومدن خصوصه ايتمك لازم كلور مثلا بر آدم پرمقلرينى برر برر آچسه برانده بر پرمق ايكى پرمق اوچ پرمق درت پرمق بش پرمق كورر بونك كبى بر محلده ايكى اغاج اوچ اغاج بش اغاج كورديكنده (پرمق) و (اغاج) تصورلرندن صرف نظر ايدرك ذهننده فقط شو (ايكى) (اوچ) (بش) تصورات مجرده سى حاصل اولور اشته بو تصورلرك حصولنده خصوصدن عمومه كيدلمش اولور حالبوكه (ايكى) (اوچ) (بش) تصورلرى بويله جه حاصل اولدقدن صكره بونلرى بربرينه تطبيق ايدرك (ايكى ايله اوچ مجموعى بشه مساويدر) قضيه سنى يابوب (ايكى ايله اوچ مجموعى بشه مساويدر بو صورتده ايكى غروش اوچ غروش دها بش غروش ايدر) قياسنى ترتيب ايلديكى وقتده دخى عمومدن خصوصه انتقال ايلمش اولور امدى قياس تام صورتنده مثال اوله رق ذكر اولنان قياسده دخى كرچه تصورلر خصوصدن عمومه كيده بورلرسه ده تصديقات بويله دكلدر يعنى (زيدك دنياده بقاسى يوقدر) قضيه سنك بر مقدمه سى (اجسام عضويه نك دنياده بقاسى يوقدر) قضيه سى ايسه ده ساده بونكله حكم ممكن اولميوب انك بر مقدمه سى دخى (زيد اجسام عضويه دندر) قضيه سيدر كه اندن سكوت اولنمشدر و بو قضيه كليه اولوب (زيدك دنياده بقاسى يوقدر) قضيه سى مخصوصه اولديغندن عمومدن خصوصه استدلال اولنمش اولور و (زيد اجسام عضويه دندر) قضيه سنك بر مقدمه سى (حيوان اجسام عضويه دندر) قضيه سى اولديغى كبى ديكر مقدمه سى دخى طى اولنان (زيد حيواندر) قضيه سيدر و (زيد حيواندر) قضيه سنك بر مقدمه سى (انسان حيواندر) قضيه سى اولوب ديكر مقدمه سى ايسه برنجى قضيه اولان (زيد انساندر) قضيه سندن عبارتدر وقياس مركبك نتيجه سيله برنجى قضيه سى بيننده موافقت بولنمق ايچون ديكر قضيه لرده حكم اولنان شيلرك جمله سى او قضيه نك موضوعنه بشقه بشقه الويرمك اقتضا ايدر بو جهتله قياس مركب لايقيله حل اولندقده بر طاقم قياسات تامه يه منقسم اوله جغندن قنغى قياس مركب اولورسه اولسون دائما اندن قياسات تامه حاصل

اولوب قياس تامك ايسه هيچ بر وقتده قياس مركبه چيقه جق صورتده منحل اولمسى ممكن دكلدر

نتيجه كلام هر نصل قياس اولورسه اولسون نهايت قياس تامده قرار ويرر بو جهتله قياس تامه دائر بيان اولنان قاعده لرك جمله سى سائر قياسلره دخى عينيله شاملدر

اشبو مقاله ده قياسك انواعى برر برر بيان اولنديغى مثللو كله جك مقاله ده دخى اوز ونجه بر ماده دن بحث اولنوركن قياس واستدلالده اتخاذ اولنه بيله جك طريق قاچ اولوب هر برينك احكامى نه اولديغى تعريف اولنه جقدر

مقالهٔ سادسه

مسلك بیاننده در

اللی التنجی بند   علوم وفنوندن بحث ایدن کتابلرك هر بری بر ماده اوزرینه ترتیب اولنمش اولان بر طاقم قیاساتدن عبارت اولوب (بند ٩) بو قیاسلرك صورت ترتیبنده اتخاذ اولنمسی ممکن اولان مسلك ایکیدر زیرا برشیئك الدن کلدیکی درجهده تحقیق اولنوب بیلنمسی ایکی طریق ایله اوله بیلور یعنی یا برکره انك طوپتنه بردن نظر ایدوب اندن صکره هر بر جزؤنی ذهنا بر بردن آییره رق بشقه بشقه تجسس وتدقیق ایتمکله اولور که بوکا تحلیل طریقی دینور ویاخود برده او ماده نك ابتدا هر بر اجزاسنه بر بر صرف افکار اولنوبده آیری آیری معلومات پیدا اولندیغنك اوزرینه هیئت مجموعهسی میدانه چیقارلمقله اولوب بوکا دخی ترکیب طریقی تعبیر اولنور چونکه تحلیل لفظی برشیئی سوکوب پارچهلرینی آییرمق وترکیب لفظی دخی برشیئك پارچهلرینی طوپلیوب برلشدرمك دیمکدر مادامکه بز دخی قیاس بحثنده اك اول ذات قیاسی تعریف ایدوب (بند ١٣) اندن صکره قیاسك اجزاسی مقدمهلر ایله نتیجهدن مرکب اولدیغنی بیان ایتدك (بند ١٥) و بونك اوزرینه دخی کرك مقدمهلرك کرك نتیجهنك هر بری بر تصدیقدن عبارت اولدیغنی وهر تصدیق دخی تصوراتدن حصوله کلدیکنی کوستردك (بند ٦١) بوکیدش تحلیل طریقنجه اولمش اولور و بوکتابده باشدن باشه اتخاذ اولنان یول واصول بودر یا ترکیب طریقیله اولسیدی نصل اولمق لازم کلوردی دینیلورسه اوحالده ابتدا قیاسك اصل جزؤلری اولان تصوراتدن بحث اولنوب وانك ارقهسی صره تصوراتدن حصوله کلان تصدیقاتك احکامی بیلدیریلوب نهایتنده دخی شو جزؤلردن ترکب ایدن قیاسك نه اولدیغی بیان اولنوردی مثلا (برشیئی حکمسز اوله رق یعنی نه رد ونه قبول ایدرك سادهجه تفکر ایتمکلکه تصور دینور ایکی تصور بیننده اولان موافقت ومناسبتی میدانه چیقارمق ایچون انلرك بر برینه تطبیق ونسبت اولنمسنه تصدیق تعبیر اولنور برقاچ تصدیقدن بر آخر تصدیق استخراج اولندیغی وقتده ذهنده حاصل اولان

افکاره دخی قیاس دنیلور) دینلسه ترکیب طریقنه کیدلمش اولور شو تفصیلدن اکلاشلدیغنه کوره تحلیل طریقنده مرکبدن بسیطه کیدیلوب ترکیب طریقنده ایسه بسیطدن مرکبه انتقال اولینیور اشته شو ایکی طریقدن هر برینك احکام مخصوصهسی بر بر بیان اولنور

اللی یدنجی بند   تحلیل طریقنده مرکبدن بسیطه کیدلدیکی جهتله (بند ٥٦) تصوراتك تا صورت حصولندن باشلنوب وترکیب طریقنده انك عکسنه کیدلدیکندن هر شیدن اول میدانه قونیلان ماده تعریفات اولوب بونده تصورات بسیطهیی یعنی انجق تجرید صورتیله حاصل اولان ولایقیله تعریفی ممکن اولهمیان تصوراتی تعریف ایتمکلکه مجبور اولنور (بند ٣١) اشته بو سببدندرکه اکثریا ترکیب طریقنك تعریفاتی تعریفات اسمیهدن و بعضا دخی تعریفات موهومهدندر تحلیل طریقنده تصورات بسیطهنك تعریفنه قالقیشلمیوب وتصورات مرکبهنك یعنی تعریف قبول ایدن تصوراتك تعریف اسمیلری قوللانلمیوب دائما استعمال اولنان تعریفات حقیقیهدر وتصورات بسیطهنك تعریفندن صرف نظر اولنورسه دخی نه صورتله حاصل اولدیغی کوسترلمك ممکن اوله بیلور که بو کیفیت تحلیل طریقنك جملهٔ محسناتندندر مثلا بو طریقی التزام ایدن مهندسلر علم هندسه بحثنه شو یولده کیررلر (محدود وتنافذه غیر قابل اولان بر امتدادك تصور اولنمسی ممکن اولوب بونك تنافذه عدم قابلیتندن صرف نظر اولندقده یالکز بر امتداد محدود تصوری قالور اشبو امتداد محدودك طولی وعرضی وعمقی اولمق لازم کلوب بویله طول وعرض وعمقه مالك اولان شیئه جسم تعلیمی تعبیر اولنور جسمك عمقندن صرف نظر اولنوبده فقط نهایتلری تصور اولندیغی حالده بشقهجه بر امتداد تصوری حاصل اولور که اکا سطح دینور وسطحده یالکز طول وعرض موجوددر سطحك دخی عرضندن صرف نظر اولنهرق فقط نهایتلری تصور اولندقده دیکر بر نوع امتداد تصوری حصوله کلور که بوکاده خط دینوب بو دخی همان بر طولدن عبارتدر خط سطحك نهایتی اولدیغی کبی کندیسیده محدود اولدیغندن انك طولندن صرف نظرله یالکز نهایتلری تصور اولندیغی صورتده بوندن دخی آخر بر امتداد تصوری وجود پذیر اولور که اکا نقطه تعبیر اولنوب انده نه طول نه عرض نه عمق واردر)

اشته (نقطه) تصوری بسیط اولمق مناسبتیله انك تعریفنه قالقیشلمامشیكن ذهنده كیفیت حصولی میدانه چیقه بورکاه لمکه ترکیب طریقنی التزام ایلیان مؤلفلر ابتدا نقطه دن باشلیوب صكره خطی ودها صكره سطحی والك نهایه جسمی تعریف ایدرلر یعنی (نقطه اودرکه نه طولی ونه عرضی ونده عمقی اوله) (خط اودرکه طولی اولوب عرضی وعمقی اولمیه) (سطح اودرکه طولی وعرضی اولوب عمقی اولمیه) (جسم اودرکه هم طولی هم عرضی وهمده عمقی اوله) بوللو تعریفات یاپمقلغه مجبور اولورلر حالبوکه نقطه نك بویی یوق انی یوق درینلکی یوق برشی اولدیغنی بیلن آدم انی خطدن وسطحدن وجسمدن فرق ایده بیلور سه ده نفس الامرده نه اولدیغنی ینه بیله مز حتی مادامکه روحده دخی طول وعرض وعمق بولنمدیغندن صاقن روح نقطه دن عبارت اولمسون دیو سؤال ایدنلر دخی بولنمنك احتمالی واردر اشته معروفك نه اولدیغنی بیان ایده جك یرده انده بولنمیان خاصه لرك افاده سندن عبارت اولان تعریفلرکه انلره تعریفات منفیه یاخود تعریفات عدمیه تعبیر اولنور بونلر ترکیب طریقنه مخصوصدر

اکر (نقطه) تصورینك بسیط اولدیغی تسلیم اولنمازسه هله (نهایت) تصورینك بسیطلکنه دیه جك یوغیكن بونك ذهنده صورت حصولی تحلیل طریقنده کوستریله بیلور مثلا (جسم ایله سطح بیننده وسطح ایله خط میاننده مشترك اولان کیفیتك تفکرندن نهایت تصوری حاصل اولور) دینلدیکی وقتده صرف بسیط ومجرد اولان وهیچ تعریف قبول ایتمیان شو تصورك نصل حاصل اولدیغی ظاهر اوله جغنده شبهه یوقدر

تحلیل طریقنده مرکبدن بسیطه کیدیلوب عالمده هر کوریلان شی ایسه اجزادن ترکیب اولنمش اولمسیله مرکبدن بسیطه کیتمك معلومدن مجهوله انتقال ایتمك اوله جغندن اصل نظام طبیعی بو درتنجه کیم اولکی مثالده (بند ٥٦) جمله نك بیلدیکی قیاس ماده سندن باشلنوب انك ترکب ایلدیکی جزؤلره قدر صره سیله اینلدی وایکنجیسنده (بند ٥٧) هرکسك کوزی اوکنده اولان جسمدن نقطه تصورینه قدر کیدلدی ترکیب طریقنده ایسه بسیطدن مرکبه یعنی مجهولدن معلومه کیدلمسیله بو اصول نظام طبیعی یه مغایر برترتیبدر وتحلیل طریقنده

ابتداسندن نهایتنه قدر اتخاذ اولنان قاعده معلومدن باشلیوب مجهوله انتقال ایتمك وصورت وسبب انتقالی دخی کوسترمك قاعده سیدر

اللی سکزنجی بند ترکیب طریقنده تعریفاتك اردی صره علوم متعارفه بیان اولنوب دعوای نظریه یعنی اثبات اولنه جق قضیه دخی اندن صکره میدانه قونیلور کلهلم تحلیل طریقنه کرچه بونده ده علوم متعارفه قوللانلماز دکلدر اما صره سی کلدیکی وقت میدانه چیقار ومسئله حل اولندقدن صکره اندن طبیعتیله بردعوای نظریه حاصل اولور مثلا ایکی الده اولان غروشلرك مقدارینی بولمق مسئله سنه (بند ٤١) بوقاعده تطبیق اولندقده شو مسئله ده مجهول اولان شی صاغده بولنان غروشلرك عددیله صولده بولنانلرك عددندن عبارت اولوب معلوم اولان شی دخی اوایکی عددك بربرینه نسبتندن عبارتدر امدی مجهولی میدانه چیقارمق ایچون شو نسبت معلومه دن باشلنمق لازم کلوب صاغ الده اولان غروشلرك عددی (غ) وصول الده بولنانلرك عددی (ل) حرفیله اشعار اولندیغندن (غ) عددینك (ل) عددینه نسبتی (غ ناقص برمساوی ل زائد بر) اولور ایکی کمیتك بربرینه مساوی اولدیغنی بیان ایدن عباره یه علم جبرده معادله تعبیر اولنورکه رابرلك دیمکدر مسئله نك حل اولنمسی ایسه بو معادله نك برطرفی یالکز (غ) یاخود یالکز (ل) قالمقله اوله بیلور اشته ارانیلان مجهولی بو صورتله بولمق یعنی معادله نك (غ ناقص بر) طرفی یالکز (غ) حالنده بولندرمق ایچون (ناقص بر) کیتنی دوشمنك چاره سنه باقلمق لازم کله جکی خاطره کلور مادامکه (غ ناقص بر) دیمك (غ) کیتندن برنقصان دیمك اولوب بونقصانی طولدرمق (ناقص بر) کیتنك اوزرینه (زائد بر) کیتنك ضمیله حاصل اوله جغندن (غ ناقص بر) طرفنه (بر) کیتی علاوه اولنه جق اولسه (غ ناقص بر زائد بر) اولورکه (ناقص بر) کیتی (زائد بر) کیتنی محو ایدرك ساده (غ) قالور لکن طرفینك بربرینه بویله خارجدن برکیت ضم اولندیغی وقت معادله بوزوله جغندن (مساوی کیتلره برمین کمیت علاوه اولنسه مساوات باقی قالور) قاعده سنجه ایکی طرفك بربرینه علاوه ایتدیکمز (زائد بر) کیتنی دیکر طرفه دخی ضم ایتمك اقتضا ایدر اوحالده معادله (غ ناقص بر زائد بر مساوی ل زائد بر زائد بر) صورتنه کیروب (زائد

بر زائد بر) کمیتی ایسه (زائد ایکی) دیمك اولدیغندن (غ مساوی ل زائد ایکی) هیئتنی کسب ایدر اشته مسئله بو وجهله حل اولنوب بونکله برابر برده دعوای نظریه قرانلمش اولور یعنی علوم متعارفه دن اولان (مساوی کمیتلره برعین کمیت علاوه اولنسه مساواته خلل کلمز) قضیه‌سی واسطه‌سیله (بر معادله ده اولان مجهولك بولندیغی طرفده اکر کمیت منفیه یعنی ناقص علامتلی بر کمیت وار ایسه مجهولی استخراج ایتمك ایچون اوکمیتی علامتیله برابر یرندن قالدروب وناقص علامتنه بدل زائد علامتی قویوب معادله نك دیکر طرفنه نقل ایلملیدر) دعوای نظریه‌سی دخی میدانه چقمش اولور کله لم که ترکیب طریقنه سلوك ایدنلر (ایکی کمیتك بربرینه مساوی اولدیغنی بیان ایدن عباره‌یه معادله دینور) دیو معادله‌یی تعریف ایلدکدنصکره (مساوی کمیتلره برعین کمیت علاوه اولنسه مساواته خلل کلمز) علوم متعارفه‌سنی ذکر وبیان ایدوب انك اوزرینه دخی (هرقنغی معادله نك برطرفنده بولنان کمیت منفیه نك ناقص علامتی زائد علامتنه تبدیل اولنوبده کمیت مثبته صورتنده طرف آخره نقل اولنسه مساواته خلل کلمز) دعوای نظریه‌سنی میدانه کتوره‌رك بودعوایی ذکر اولنان تعریفك وعلوم متعارفه نك اعانه‌سیله اثبات ایله اندن صکره مسئله نك حلنه بقارلر

مثال آخر انسانده قوهٔ عاقله موجود اولدیغی یقینا بیلورز طونه‌لمکه بوقوته مالك اولان وجود میدر یوقسه بشقه برشیمیدر بیلمیه لم شو مسئله نك تحلیل طریقیله حلی شو وجهله اوله بیلور که نوع (انسان برطاقم تصورات تشکیلنه وبو تصوراتی بربرینه نسبت وتطبیق ایتمکلکه مقتدر در بو تصوراتی حصوله کتورن وبربرینه تطبیق ایدن اکر وجود اولسه یاخود وجود انسانینك برطرفی ویابونك کبی سائر امتدادلی برشی یعنی جسم اولمق لازم کلسه تصورانك انده وقوع وظهوری عینی برآدمك رسمی برکاغدك اوزرنده چیزلمش اولمسی کبی اوله جغندن شمدی اوکاغد حساس اولوبده رسمی کوره بیلور فرض ایده لم اوحالده چونکه بو رسم بالکز برنقطه دن عبارت اوله میوب کوستردیکی آدمك وجودینك هر برطرفی اوکاغدك بر یرنده یعنی باشی وقولی وسائر اعضاسی برطرفده اوله جغی جهتله مثلا باشك بولندیغی محل قولك صورتنی کوره میوب الحاصل کاغدك هیچ برطرفی رسمك هر بریرینی کوره بیلمك ممکن دکلدر حالبوکه

دیکر انسان وحیوانلری وسائر شیلری تصور ایدن قوهٔ عاقله اکر جسمده اولسیدی بونلرك هربرینی تکمیل اوله‌رق تصور ایده مزدی قوهٔ عاقله ایسه شونلرك مجموعنی تمامیله فکر وتصور ایده بیلدیکی جمله نك معلومیدر امدی قوهٔ عاقله امتدادی اولان شیده یعنی جسمده واقع اوله‌ماملق لازم کلور هرقنغی شی که امتدادی اولمیه انك اجزایه تقسیمی قابل دکلدر واجزایه تقسیمی قابل اولمیان شی دخی بسیطدر بو جهتله قوهٔ عاقله‌یه مالك اولان شی دخی بسیط اولملیدر بناء علیه شوقوت وجود ده اولمیوب روحده در) اشته بو راده دخی جوهر بسیطك تعریفندن صرف نظر اولنمش ایسه‌ده بوتصورك صورت حصولی میدانه چیقه‌یور ترکیب طریقنده ایسه اول باول (بسیط اولان شی قابل تقسیم دکلدر) تعریفندن باشلنوب انك عقبنده (هرقنغی شی که بسیط اوله انك امتدادی یوقدر) علوم متعارفه‌سی وبوندن صکره دخی (امتدادی اولان شیده قوهٔ عاقله موجود اوله‌ماز) دعوای نظریه‌سی میدانه قونیله‌رق بالاده اولدیغی کبی اثبات اولنور

خلاصهٔ کلام شوایکی طریق هرجهتدن بربرینك عکسی اولوب برینك ابتداسی دیکرینك نهایتیدر یعنی تحلیلده مرکبدن بسیطه ومعلومدن مجهوله کیدیلوب ترکیبده دخی بسیطدن مرکبه ومجهولدن معلومه کیدیلور اوته کنده تصوراتدن وبریکنده تعریفاتدن باشلنیلور اولکنده قوللانیلان تعریفات دائما تعریفات حقیقیه وبریکنده تعریفات اسمیه در تحلیل طریقنده علوم متعارفه ایجابنه کوره استعمال اولنوب بریکنده تعریفاتك ارقه‌سی صره مطلقا برعلوم متعارفه بیان اولنور بریکنده علوم متعارفه‌دن صکره دعوای نظریه ذکر واثبات اولنه‌رق حل مسئله اولنور اوته کنده ایسه دعوای نظریه بحثك اقتضاسندن اوله‌رق طبیعتیله حاصل اولور الحاصل تحلیل طریقنده ابتداسندن تانهایتنه قدر نظام طبیعی اوزره درجه درجه معلومدن مجهوله کیدیلوب همده نه صورتله ونه سبیله کیدلدیکی دخی کوستریلور

اللی طقوزنجی بند تحلیل طریقنده معلومدن مجهوله کیدلدیکی یعنی دائما برقضیهٔ معلومه‌دن برقضیهٔ مجهوله‌یه انتقال اولندیغی ۲ نجی بندلرده کوستردلدیکی کبی شمدی دخی بو یله قضیه‌دن قضیه‌یه انتقالك قاعده‌سی نه اولدیغندن

بحث ايده لم يعنى قضيه لرك احكام ذاتيه سى بالاده بيان اولنديغى مثللو (بند ٤٧) بوراده انلرك بربرلرينه نسبتلرندن عبارت اولان احكام اضافيه سنى بيان ايليه لم

برقضيه دن بشقه برقضيه يه انتقال ايده بيلمك ايچون ايكنجى قضيه اولكينك نتيجه سى اولمق لازم كلوب اكر او ايكى قضيه نك بيننده هيچ برعلاقه ومناسبت بولنمسه اولكى قضيه دن ايكنجى قضيه نك استدلال اولنمش اولمسى ممكن اوله ميه جغندن بربرينه آزچوق مناسبتلى اولملرى شرطدر باقه لم بو مناسبت قاچ صورتله اوله بيلور

ايكى قضيه نك معناجه بربرينك عينى اولمسنه اتحاد ومعنا جهتيله بويله بربرينه مطابق اولان ايكى قضيه يه قضيتين متحدتين دينلور مثلا (كونش ارضه آيدينلق ويرر) (ارض كونشله آيدينلنور) كبى كه بو ايكى قضيه عباره جه بشقه ايسه لرده ايكيسنده طبق برمعنا افاده ايدرلر امدى (كونش ارضه آيدينلق ويرر) قضيه سى صحيح ديو قبول اولنديغى حالده انكله متحد اولان (ارض كونشله آيدينلنور) قضيه سنك دخى صحيح اولديغى تسليم واعتراف اولنمامق ممكن دكلدر و برقضيه نك متحدى اوله رق برچوق قضيه لر بابيله بيلور مثلا (ارضك آيدينلق اولمسى كونشدندر) و (يريوزندن قراكلغى طاغيدان كونشدر) وامثالى كبى بو حاله كوره برقضيه كنديسيله متحد اولان قضيه لره صحيحا انتقال ايتديره بيلور يعنى بونلرك برى ديكرينك نتيجه سى حكمنده طوتيله بيلور حتى هرقنغى قياسده اولورسه اولسون اصل مطلوب مقدمه لر ايله نتيجه بيننده اولان مطابقتك اكلاشلمسى اولديغندن (بند ٣٨) تصورات مركبه دن اولان وآيرى آيرى لفظلر ايله افاده اولنان ايكى تصورك مطابقتى انلرك بربرينه تطبيقيله واو لفظلرك معناجه مطابق اولان سائر لفظلره تحويليله ظاهره چيقديغى يك چوق وقوعبولور نته كيم بالاده اثبات اولنوب (بند ٣٨) قريباده دخى برقاچ دها تحقق ايتديريله جكدر (بند ٦١) بو جهتله قضيه لرك اتحادى كيفيتى استدلاله مدار صحيح اولور يعنى برى صحيح ايسه ديكريده البته صحيح اوله جغندن قضاياى متحده نك بريندن استدلالى صحيحدر

التمشنجى بند — برقضيه نك موضوعيله محمولنك تقديم وتأخير اولنمسنه عكس

تعبير

تعبير اولنوب اندن حاصل اولان قضيه يه قضيهٔ منعكسه واو ايكى قضيه يه قضيتين منعكستين دينور ✻ مثلا (يدى التى ايله برمجموعه مساويدر) (التى ايله برمجموعى مساويدر يدى يه) و (صرف روحانى اولان شى انسان دكلدر) (انسان صرف روحانى اولان شى دكلدر) كبى بو مثاللرده قضيه لرك هر ايكيسيده صحيح ايسه ده برقضيه نك صحيح اولمسندن انك عكسى اولان قضيه نك مطلقا صحيح اولمسى ياخود برينك فاسد اولمسندن ديكرينك دخى مجرد فسادى لازم كلمز مثلا (مثلث شكلدر) دينلديكى كبى (شكل مثلثدر) دينله مز زيرا هر مثلث شكلدر اما هرشكل مثلث دكلدر و (كلب حيواندر) قضيه سى صحيح ايسه ده (حيوان كلبدر) قضيه سى فاسددر چونكه هيچ بركلبك حيوان اولمامسى ممكن اولميوب لكن كلبدن دها بشقه برچوق حيوانلر موجود اولديغندن حيواناتك جمله سى كلب اوله ماز

قضيه لرك كميتجه كليه وجزئيه ومخصوصه يه وكيفيتجه دخى موجبه وسالبه ومعدوله يه منقسم اولديغى بالاده بيان اولندى (بند ٤٦) مخصوصه لرده موضوعك شمولى تام اولديغندن بونلر كليه مقامنده اولوب معدوله لرك حكمى دخى موجبه كبى اولمسيله (بند ٤٦) بوراده فقط موجبهٔ كليه وموجبهٔ جزئيه ايله سالبهٔ كليه وسالبهٔ جزئيه نك احكامندن بحث اولنمق اقتضا ايدر

موجبهٔ كليه لرك عكسى دائما صحيح دكلدر يعنى بونلردن بعضيلرينك عكسى صحيح اولوب بعضيلرينك عكسى فاسددر مثلا (هرحيوانده حس وحيات واردر) قضيه سى صحيح اولديغى كبى انك عكسى اولان (حس وحياتى اولان شيلرك جمله سى حيواندر) قضيه سى دخى صحيحدر لكن (هرمربع شكلدر) قضيه سى صحيح ايسه ده (هرشكل مربعدر) قضيه سى فاسددر

موجبهٔ جزئيه لر دخى بويله در مثلا (مثلثلرك بعضيلرى متساوى الاضلاعدر) قضيه سنك عكسى اولان (متساوى الاضلاع اولان شكللرك بعضيلرى مثلثدر) قضيه سى صحيح اولوب فقط (بعض حيوان انساندر) قضيه سنك عكسى اولان (بعض انسان حيواندر) قضيه سى صحيح دكلدر

كله لم سالبهٔ كليه لره بونلرك عكسى جميع وقتده صحيحدر مثلا (هيچ برانسان آت دكلدر) قضيه سى صحيح اولديغى كبى (هيچ برآت انسان دكلدر) قضيه سى

✻ قدما عكسى عكس مستوى وعكس نقيض ناميله ايكى يه تقسيم ايدوب عكس مستوينك تعريفنده . برقضيه نك موضوعنى محمول و محمولنى موضوع ايدرك سلب وايجابى وصدق وكذبى حالى اوزره براقمقدر ديمشلردر . وموجبهٔ جزئيه نك موجبهٔ جزئيه يه منعكس اولور ديلرى قضيهٔ منعكسه نك مفهوم مخالفندن صرف نظرله در يعنى (بعض حيوان انساندر) قضيه سنك عكسى اولان (بعض انسان حيواندر) قضيه سنه صحيح نظريله باقلرى هر انسان حيوان اولنجه بعض انسانك دخى حيوان اولمسى لازم كلمسندندر انجق انسانلرك بعضيسى حيوان اولديغنك يانى بعض آخرينك حيوان اولمامسنى ايما ايده جكى جهتله متأخرين . بوقضيه نك صادق اولديغى

دخی صحیح اولمش اولور زیرا بالاده کورلدی ایدی که (بند ٤٧) سالبه‌لرده محمولك
هر برشیئی موضوعدن سلب اولنمیوب یالکز اوشیلرك اجتماعندن حاصل اولان
هیئت سلب اولنور وشمولجه ایسه بونك خلافی اولوب اکر جنس سلب
اولنمش ایسه نوع دخی سلب اولنمش اولور مثلا (انسان غیرحساس دکلدر)
دینلدیکی وقتده انسان غیرحساس اولان موجوداتدن دکلدر دیمك استنلمش
اوله‌جغندن غیرحساس اولان موجوداتك مجموعی انساندن تفریق اولنوب
بشقه‌جه طوتلمش اولور برده برمحمول برموضوعدن سلب اولندقده اوموضوعك
قضیه‌ده مالك اولدیغی شمولك داخلنده موجود اولان شیلرك جمله‌سی سلب
اولنمش اولور اشته بونلر سالبه‌لرك احکام ذاتیه‌سندن اولدیغندن سالبهٔ کلیه‌لرك
منعکس اولمسی حقنده شوقاعده بیان اولنه‌بیلور یعنی (سالبهٔ کلیه‌لرده اسکی
موضوعك شمولی موضوع حکمنه کیرن محموله عینیله ویریله‌رك عکس جائز
اولور) سالبهٔ جزئیه‌لر دخی موجبهٔ کلیه‌لر کبیدر مثلا (بعض مثلثلر متساوی
الاضلاع دکللردر) قضیه‌سنك عکسی اولان (متساوی الاضلاع اولمیان بعض
شکللر مثلث دکللردر) قضیه‌سی صحیح اولوب لکن (بعض حیوان انسان
دکلدر) قضیه‌سنك عکسی اولان (بعض انسان حیوان دکلدر) قضیه‌سی
فاسددر

عکس قضایایه دائر اصل قاعده بودر که برقضیه‌ده اکر محمول موضوعك تصورینی
تمامیله افاده ایدرسه او قضیه‌نك عکسی صحیح اولوب یالکز برجزؤنی افاده
ایلدیکی حالده صحیح اولماز لکن موضوعك تصورینی محمول تماما افاده
ایده‌یورمی ایتمیورمی هرزمان میدانده اولمدیغندن اهل هندسه قضایای
منعکسه‌یی لایقیله تدقیق ایتمدکجه صحیح مقامنده قبول وتسلیم ایتمزلر انجق
قضیه صورتنده اولان تعریفلرك جمله‌سنده عکس جاری وجائز اولوب حتی
بالاده کورلدیکی اوزره (بند ٣٨) بوکیفیت علوم حسابیه‌ده استخراج مجهولاته
برآلت قویه‌در

التمش برنجی بند   ایکی قضیه‌نك موضوع ومحمولاری بینه عینی اوزره قالوبده
کمًا یعنی کمیتجه یاخود کیفا یعنی کیفیتجه بربرندن فرقلی اولمسنه اختلاف قضایا
دینور وبودخی اوچ نوع اولوب یا کمًا یا کیفا یاخود هم کمًا هم کیفا اولور ایکی قضیه‌نك

نصدیق ایجوب موجبه جزئیه‌نك هر برده موجبه جزئیه‌یه عکسی تجویز ایتمزلر عکس نقیض دخی اصل متقدمینك عندنده برقضیه‌نك جزؤ اولنك نقیضی جزؤ ثانی ایدوب جزؤ ثانیسنك نقیضی دخی جزؤ اول ایتمکدرکه اوحالده قضیه کرك کیف وکرك صدق جهتیله اصلنه موافق اولور مثلا (هر انسان حیواندر) (حیوان اولمیان انسان اولمیاندر) کبی عکس انسان اولمیاندر متقدمینك خلفلری عکس نقیضی جزؤ اولنی عینیله جزؤ ثانی وجزؤ اول ثانیسنك نقیضی جزؤ اول قضیه ایدوب اصلنه مخالف وصدق کیفا جهتیله موافق اولور بوللو (هر تعریف ایتمشلردر مثلا انسان حیواندر) (حیوان اولمیان انسان دکلدر) کبی

کیفا مطابق اولوب کمًا مختلف اولملرینه تقابل تعبیر اولنوب او صورتده اولان
ایکی قضیه‌یه قضیتین متقابلتین دینور مثلا (هر انسان حیواندر) (بعض انسان
حیواندر) کبی که بو قضیه‌لرك ایکیسیده موجبه اولوب لکن اولکیسی کلیه
ایکنجیسی جزئیه‌در

ایکی قضیه بیننده یالکز کیفا اختلاف بولنمسنه تباین واو قضیه‌لره قضیتین
متباینتین دینور وبونلر یا کلیه یا جزئیه اولورلر کلیه‌یه مثال (هر انسان حیواندر)
(هیچ برانسان حیوان دکلدر) جزئیه‌یه مثال (بعض انسان حیواندر) (بعض
انسان حیوان دکلدر) اشته کرك کلیه‌لرك کرك جزئیه‌لرك بری موجبه
وبری سالبه‌در

ایکی قضیه‌نك کمًا وکیفا بربرینه مخالف اولملرینه تناقض * دینوب او ایکی قضیه‌یه
دخی قضیتین متناقضتین تعبیر اولنور مثلا (هر انسان حیواندر) (بعض انسان
حیوان دکلدر) کبی که بری موجبهٔ کلیه ودیکری سالبهٔ جزئیه‌در

متقابله‌لرده کلیه صحیح ایسه جزئیه دخی البته صحیح اولور زیرا برجنسده داخل
اولان نوعلرك ویابرنوعده داخل اولان فردلرك جمله‌سی حقنده صحیح اولان
شی او نوعلرك ویا فردلرك هر بری حقنده صحیح اولمق لازم کلور مثلا (هر مثلثك
اوچ زاویه‌سی واردر) قضیه‌سی صحیح ایسه (بعض مثلثك دخی اوچ زاویه‌سی
واردر) قضیه‌سی دخی صحیح اولمق اقتضا ایدر لکن خصوصدن عمومه
استدلال جائز اولمدیغندن (بند ٣٣) جزئیه‌نك صحیح اولمسندن کلیه‌نك صحیح
اولمسی لازم کلمز زیرا متعدد نوعلر خواص جنسیه‌ده ومتعدد فردلر خواص
نوعیه‌ده مشترك اولوبده او نوعلرك خواص نوعیه‌دن واو فردلرك خواص
فردیه‌دن طولایی بینلرنده اختلاف بولنمسی قابلدر مثلا (بعض مثلثلرك اوچ
ضلعی بربرینه مساویدر) قضیهٔ جزئیه‌سی صحیح اولوب انك متقابله‌سی اولان
(هر مثلثك اوچ ضلعی بربرینه مساویدر) قضیهٔ کلیه‌سی صحیح دکلدر بونك
عکسنه اوله‌رق جزئیه‌نك فاسد اولمسی کلیه‌نك فاسد اولمسنی ایجاب ایتدیرر
زیرا برجنسك هر نوعنده ویا برنوعك هر فردنده بولنمیان شی بتون جنسه وبتون
نوعه الویره‌مز مثلا (بعض انسان قنادلیدر) قضیهٔ جزئیه‌سی فاسد اولدیغی
حالده (هر انسان قنادلیدر) قضیهٔ کلیه‌سی دخی مطلقا فاسد اولمش اولور

* تناقض ایکی شیئك بر برینه نقیض اولمسی اولوب نقیض دخی هر برینك نه دیکریله برابر بر یرده بولنمسی ونه ایکیسنك دخی بولنمامسی ممکن اولمیه جق صورتده بکدیکرینه ضد اولان شیئه دینور مثلا هم بیاض وهم سیاه اولمق دائره امکانده دکل ایسه ده نه بیاض ونه سیاه اولوبده بالفرض قرمزی اولمق قابل اولدیغی جهتله بونلر بر برینك ضدی اولوب حالبوکه برآدمك بر آنده هم بورعمسی وهم بورعامسی ممکن اولمدیغندن ماعدا نه بورعمسی ونه بورعامسی محال اولمسندن نظراً بورعمك ایله بورعاملك دخی بر برینك نقیضی اولمش اولور کذلك تناقض متقدمین ایکی

لکن کلیه‌نك فسادی جزئیه‌نك فسادینه دلالت ایده‌مز زیرا بتون جنس
ویا بتون نوع حقنده صحیح اولمیان شی اوجنسده داخل اولان نوعلرك
ویا اونوعده داخل اولان فردلرك بعضیلری حقنده صحیح اوله بیلور مثلا
(هر انسان سیاهدر) قضیهٔ کلیه‌سی فاسد اولمسیله (بعض انسان سیاهدر)
قضیهٔ جزئیه‌سنك صحیح اولمسنه مانع اوله‌ماز

کرچه جزئیه‌نك صحتندن کلیه‌نك صحیح اولدیغنه حکم اولنه‌مازسه‌ده برماده‌نك
صحیح اولوب اولمدیغی تدقیق وتحری اولنوبده اندن برقاعدهٔ عمومیه تولد
ایتدرمك ممکن اوله‌جغندن چوق کره بویله برقضیهٔ جزئیه عجبا قضیهٔ کلیه
حکمنه کیره‌بیلورمی دیو اراشدیرلمق اقتضا ایدر اشته علم حسابدن برمثال ایله
تصویر مسئله ایده‌لم (١١) (٩) (٧) (٥) عددلرندن (١١) عددیله (٩)
عددینك بربرندن فرقی که اکا تفاضل تعبیر اولنور (٢) عددندن عبارت اولوب
(٧) ایله (٥) عددلری بیننده اولان تفاضل دخی ینه (٢) عددندن عبارتدر
علم حساب کتابلرنده بیان اولندیغی اوزره بری بیوك وبری کوچك اولان ایکی
عددك بیننده‌کی تفاضله نسبت عددیه دینوب بینلرنده نسبت عددیه بولنان ایکی
عددك اولکیسنه مقدم وایکنجیسنه تالی دینور وایکی نسبت عددیه‌نك مساوی
اولمسنه یعنی درت عدددن ایکیسنك اراسنده نه تفاضل وار ایسه دیکر ایکیسی بیننده
دخی اوقدر تفاضل بولنمسنه تناسب عددی تعبیر اولنور وبربریله بویله
متناسب اولان درت عددك هربرینه حد دینلوب بونلردن ایکی باشده اولانلره
یعنی برنجی حد ایله دردنجی‌یه طرفین واورته‌لرده بولنانلره یعنی ایکنجی ایله
اوچنجی‌یه وسطین تعبیر اولنور بواصطلاحلر معلوم اولدقدن صکره بزکله‌لم
صدده (١١) ایله (٩) عددلرینك نسبت عددیه‌سی (٧) عددیله (٥) عددی
بیننده اولان نسبت عددیه‌یه مساوی اولدیغندن شودرت عدد تناسب عددی
اوزره بربریله متناسب دیمك اولور وبونده مقدملر تالیلردن بیوك ایسه‌ده
کوچك دخی اولسه یعنی بونلرك نظامی تبدیل اولنوبده (٩) (١١) (٥) (٧)
صورتنه قونلسه تناسب بوزلمیوب حکم ینه عینی اولور هرنه حال ایسه شوتناسبه
لایقیله دقت اولندیغی حالده وسطین اولان (١١) و (٥) عددلرینك مجموعی (١٦)
اولدیغی کبی طرفین اولان (٩) ایله (٧) عددلرینك مجموعی کذلك (١٦)

قضیه‌نك بری صادق ودیکری
کاذب اولمقلغی مستلزم
اوله‌جق صورتده بربرندن
ایجاب وسلب جهتیله مختلف
اولملریدر دیو تعریف ایتمشلردر
بوتناقضك تحقق ایتمسی دخی
ایکی قضیه‌نك موضوعده
ومحمولده وزمانده ومکانده
واضافتده وقوتده وفعلده
وجزؤده وکلده وشرطده
متحد اولملرینه متوقف اولوب
قضیه‌لر اکر قضایای
محصوره‌دن ایسه انلرك کیت
جهتیله مختلف اولملری دخی
شرطدر مثلا (هر انسان
حیواندر) (هیچ بر انسان
حیوان دکلدر) کبی

اولیور لکن بوراده بویله ایسه‌ده هر تناسب عددیده اویله اوله‌جغنه تیزالدن
حکم اولنه‌میه‌جغندن شووجهله قیاس واستدلاله مجبور اولنور که هرقنغی
تناسب عددیده اولورسه اولسون نسبت عددیه بری بیوك وبری کوچك اولان
ایکی عددك تفاضلی اولدیغندن بوتفاضل بیوك عدددن طرح اولنسه ویاخود
کوچك عدده ضم ایدلسه بینلرنده نسبت عددیه بولنان اوایکی عدد بربرینه
مساوی یعنی برعین عدددن عبارت اولور انجق بونده ایکی صورت اولوب یامقدملر
تالیلردن ویا تالیلر مقدملردن بیوك اولور اکر مقدملر بیوك ایسه برنجی حدایله
اوچنجی حددن تفاضللر طرح اولندقده برنجی حد ایکنجی حدك عینی اولوب
اوچنجی حد دخی دردنجی حدك عینی اولمق لازم کلور یعنی ذکر اولنان تناسب
(اولا برنجی حد ثانیا تفاضلسز اوله‌رق ینه برنجی حد ثالثا اوچنجی حد
رابعا تفاضلسز اوله‌رق ینه اوچنجی حد) هیئتنه کیرر بوجهتله طرفین
(برنجی حد) ایله (تفاضلسز اوله‌رق ینه اوچنجی حد) دن ووسطین دخی
(تفاضلسز اوله‌رق برنجی حد) ایله (اوچنجی حد) دن مرکب دیمك اوله‌جغندن
وتفاضللر مساوی اولمسیله (تفاضلسز اوله‌رق برنجی حد ایله اوچنجی حد)
عباره‌سی ینه (برنجی حد ایله تفاضلسز اوله‌رق اوچنجی حد) عباره‌سنك عینی
اولوب طرفین ایله وسطین لفظی لفظنه مطابق اولدیغندن بوجهتله طرفین
مجموعی وسطین مجموعنه مساوی اوله‌جغی ظاهر اولدی کلهلم که مقدملر
تالیلردن کوچك اولدیغی وقتده ینه بویله اولور یعنی اوزمان دخی تفاضل ایله برابر
برنجی حد ایکنجی حده مساوی اولوب تفاضل ایله برابر اوچنجی حد دخی دردنجی
حده مساوی اوله‌جغندن تناسب شوصورتله افاده اولنه‌بیلور (اولا برنجی حد
ثانیا تفاضل ایله برابر برنجی حد ثالثا اوچنجی حد رابعا تفاضل ایله برابر اوچنجی
حد) صورتنی کسب ایده‌جکندن طرفین (برنجی حد) ایله (تفاضل ایله برابر
اوچنجی حد) ووسطین (تفاضل ایله برابر برنجی حد) ایله (اوچنجی حد) دن عبارت
اولوب بوایکنجی عباره دخی (برنجی حد ایله تفاضل ایله برابر اوچنجی حد)
دیمکدر اشته بونلرك دخی طبق طبقنه مساوی اولملرندن شومجموعلرك
دخی بربرینه مساوی اولملری لازم کله‌جکی اکلاشلدی بوتدقیقاته نظرا
مقدملر تالیلردن کرك بیوك کرك کوچك اولسون مجموعلر بیننده هرحالده

مساوات بولنه جغندن (تناسبات عدديه نك هر برنده طرفين مجموعيله وسطين مجموعی بر برينه مساويدر) قاعده سنك صحيح اولديغی استدلال اولنور شو قاعده نك ميدانه چيقمسنه ايسه تقابل قضايا ماده سی سبب اولمش اوليور

كلهلم متباينه لره متباينهٔ كليه لرك ايكيسی بردن هيچ بر وقتده صحيح اوله ميوب برينك صحتندن ديكرينك فاسد اولديغی استدلال اولنور اما ايكيسنك دخی فاسد اولمسی ممكن اولديغندن برينك فسادندن ديكرينك صحيح اولديغنه حكم اولنه ماز مثلا (هر انسان درايتليدر) (هيچ بر انسان درايتلی دكلدر) قضيه لرينك ايكيسيده صحيح دكلدر متباينهٔ جزئيه لرك حكمی ايسه بونك عكسنه اولوب ايكيسنك دخی صحيح اولمق احتمالی واردر مثلا (بعض انسان درايتليدر) (بعض انسان درايتلی دكلدر) كبی فقط بونلرك ده ايكيسنك بردن فاسد اولملری محال اولمسيله كرچه برينك صحيح اولمسندن ديكرينك فاسد اولمسی لازم كلمزسه ده برينك فاسد اولمسی ديكرينك صحيح اولديغنه حكم ايتديرر

متناقضه لرك احكامی دخی شويله دركه بونلرك ايكيسی بردن نه صحيح ونه فاسد اوله بيلوب البته بری صحيح وديكری فاسد اولور بو جهتله برينك فسادندن ديكرينك صحتنه وبرينك صحتندن ديكرينك فسادينه حكم اولنمق دائما صحيح اولور مثلا (هر حيوانده حس وحيات واردر) (بعض حيوانده حس وحيات يوقدر) قضيه لرينك اولكيسی صحيح اولديغندن يعنی هر بر حيوانده قوهٔ حسيه وحياتيه بولنديغندن ايكنجی قضيه فاسد اولوب بعض حيوانك حس وحياته مالك اولمديغی صحيح اوله ماز وحيوانلرك بعضيسنده حس وحيات اولمديغی صحيح اولسيدی اووقت هر بر حيوانده حس وحيات موجود اولمسی فاسد اولمش اولوردی

التمش ايكنجی بند قضيه لرك احكام اضافيه سندن اولان اتحاد وعكس واختلاف كيفيتلرينه دائر بحث اولنان ماده لردن اكلاشلديغنه كوره بر قضيه دن ديكر بر قضيه يه انتقال اولنمسی ايكی صورتله اوله بيلور شويله كه يا ايكنجی قضيه اولكينك نتيجه سی حكمنده اولور وياخود صحيح اولوب اولمديغی تحقيقه محتاج كورينوبده صحت وفسادی اوصورتله ظاهره چيقاريلور اشته بر قضيه دن آخر بر قضيه يه انتقال اولندقده بريكی قضيه اولكينك نتيجه سی اولسنه

استنتاج صورتی دينور واكر اولكينك نتيجهٔ صحيحه سی اوله ميوب فقط بو مناسبتله بعض تدقيقاته قالقشيله رق اوقضيه نك صحيح وياغير صحيح اولديغی تحقق ايتديريلورسه بوكا دخی استقصا صورتی تعبير اولنور مثلا (كونش ارضه آيدينلق ويرر) (ارض كونشله آيدينلنور) دينلديكی حالده شو ايكی قضيه نك بيننده اولان اتحاد سببيله ايكنجی قضيه يه اولكينك نتيجهٔ ضروريه سی نظريله باقلمق لازم كله جكندن اولكی قضيه بريكنه مدار استنتاج اولمش اولور حالبوكه (هر مثلث متساوی الاضلاع متساوی الزوايادر) (هر مثلث متساوی الزوايا متساوی الاضلاعدر) قضيه لری بويله دكلدر زيرا اولكی قضيه صحيح اولديغی تقديرده چونكه عكس ماده سی هر وقت جائز اولمامسيله (بند ٦٠) ايكنجی قضيه نك عكس طريقيله طوغريدن طوغری يه برنجيدن استدلال اولنمسی ممكن اوله مديغندن بو ايكنجی قضيه حقنده دفعةً هيچ بر شبهه حكم اولنه ماز بو جهتله (هر مثلث متساوی الزوايا متساوی الاضلاعدر) قضيه سنی تدقيق ايتمك يعنی اوچ ضلعی بر برينه مساوی اولان هر مثلثك اوچ زاويه سی بر برينه مساويدر اما عجبا اوچ زاويه سی بر برينه مساوی اولان هر مثلثك اوچ ضلعی دخی بر برينه مساويميدر ديو ارايوب طرامق لازم كلوب اولكی قضيه بريكينك صحتنی اثبات ايتمكه وسيله اولور اشته ايكنجی قضيه نك صحيح اولوب اولمديغی آخر صورتله تحقيق اولنوب ميدانه چيقه يورسه ده اولكی قضيه مدار استقصا اوليور

ذكر اولنان استقصا صورتنك علوم رياضيه ده استعمالی پك چوق اولوب علم حكمتده بيله بعض كره جاری اولديغی معلومدر مثلا تعريفندن اكلاشلديغی اوزره انسان هم ناطق وهم حساس اولديغندن (هر ناطق اولان حساسدر) دينه بيلور لكن بونك عكسی اولان (هر حساس اولان ناطقدر) قضيه سی اولكی قضيه دن استدلال اولنه ماز وواقعا دخی بو ايكنجی قضيه صحيح دكلدر انجق هر نقدر فاسد ايسه ده تدقيق اولنديغی حالده بوندن انسان ايله سائر حيواناتك بيننده اولان فرقه يعنی نفس انسانی ايله نفس حيوانينك احكام مخصوصه لرينه دائر بعض دقايقك خارجه چيقارلمسی ممكن اولور كه بو دخی عكس قضايا طريقيله اوله بيلور

بالاده بيان اولنان تفصيلاتك خلاصه سی شودر كه بر قضيه دن ديكر قضيه يه

انتقال ایچون منطقیه ایکی درلو یول اولوب بری طوغریدن طوغری‌یه ودیکری طولاییسیله یعنی یا استنتاج ویا استقصا صورتیله اولور اتحاد قضایا ماده‌سی مدار استنتاجدر عکس قضایا ایسه سالبهٔ کلیه‌لرده مدار استنتاج اولوب فقط موجبهٔ کلیه‌لر ایله سائرلرنده مدار استقصادر اختلاف قضایایه کلنجه بودخی قضایای متقابله‌ده اکر کلیه‌دن جزئیه‌یه اولورسه مدار استنتاج وجزئیه‌دن کلیه‌یه اولدیغی وقتده مدار استقصا اولور وقضایای متباینه‌ده کاه مدار استنتاج وکاه مدار استقصا اولوب هله قضایای متناقضه‌ده دائما مدار استنتاجدر

التمش اوچنجی بند تناقض ماده‌سی مدار استنتاجدر دینلدی ایسه‌ده (بند ٦٢) بعض کره بونده دخی استقصا صورتنک اجراسی ممکندر شویله که برقضیه‌نک موضوعیله محمولی بیننده اولان نسبتک طوغریدن طوغری‌یه میدانه چیقارلمسی قابل اولمیوبده بوخصوصه واسطه اوله‌بیله‌جک اولان قضیه‌لر تیزالدن خاطره کلدیکی حالده اوقضیه‌نک نقیضی صحیح فرض اولنه‌رق برقیاس ترتیب اولنور اکرایلک قضیه صحیح ایسه ایکنجیسی صحیح اوله‌میه‌جقندن وویردیکی نتیجه دخی فاسد اوله‌جقندن بونک نتیجه‌سی فاسد چیقدیغی تقدیرده کندیسنک دخی صحیح اولمدیغنه وبوسببله اولکی قضیه‌نک صحیح اولدیغنه حکم اولنور مثلا برشی کندی کندینی هیچ یوقدن وارایده‌بیلورمی مسئله‌سنک حلی مطلوب اولسه موجوداتدن برشینک کندی کندینی یوقدن وارایده‌بیلدیکی فرض اولنوب (برشی کندی کندینی یوقدن وارایده‌بیلور) قضیه‌سی صحیح مقامنده طوتیلور اوحالده بوکندی کندینی یوقدن وارایدن شی اولندن موجود اولمش اولمق لازم کلور زیرا دها هنوز کندیسنک وجودی یوغیکن هیچ برشینک اجراسنه مقتدر اوله‌میه‌جغی میدانده‌در دیکر طرفدن ایسه مادامکه شو اولنان فرضه کوره کندیسنی یوقدن وارایلمش اوله‌جقندن انک اولدن وجودی اولمامق اقتضا ایدر بوجهتله اوشی واراولمزدن اول وارایمش یعنی اولندن هم موجود اولوب همده موجود دکل ایمش وتعبیر آخرایله انک وارلغی برکره اولندن اولوب صکره‌دن اولمامش وبرکره‌ده اولندن اولمیوب صکره‌دن اولمش دیمک اولور اشته بونده تناقض واردر یعنی شوایکی صورت

بر پرده اولمق ممکن دکلدر امدی موجوداتدن برینک کندینی یوقدن وارایده‌بیلمسی تناقضده نتیجه ویردیکندن (برشی کندی کندینی یوقدن وارایده‌بیلور) قضیه‌سی فاسد اولوب انک نقیضی اولان (برشی کندی کندینی یوقدن وارایده‌مز) قضیه‌سنک صحتی تبین ایدر

مثال آخر واجب تعالی حضرتلرینک هرکسه عملنه کوره جزا ایتمسی مسئله‌سنده (بند ٢٥) فرض ایده‌لمکه جناب حق ایو آدملره مجازات وکوتیلره مکافات بیورسون اوحالده حاشا که هرکس کندی عملنه کوره جزالندیرلمیور دیمک اولور لکن هربرینه درجهٔ استحقاقنه کوره اقتضا ایدن معامله‌نک اجرا اولنمامسی قانون عدالته توافق ایتمز واجب تعالی حضرتلری ایسه عادل مطلق اولدیغندن ایولرک مظهر مجازات وکوتیلرک دخی نائل مکافات اولملری بوراسنه مغایردوشر بوسببله واجب تعالی حضرتلرینک ایو آدملره مجازات وکوتیلره مکافات بیورمق احتمالی اولمیوب هرکسه عملنه کوره جزا ایده‌کلدیکی قضیه‌سی صحیح اولمش اولور اشته هرقنغی وقت که تدقیق اولنان قضیه‌نک نقیضنک ویردیکی نتیجه فرض اولنان صورتی اخلال ایدرسه اوقضیه‌یی دخی فاسددر دیوردایله اولکی قضیه‌یی صحیح صورتنده قبول وتسلیم ایتمکلکه مجبور اولنور وعکسی تقدیرنده یعنی برقضیه‌نک نقیضندن برنتیجهٔ صحیحه ترتب ایتدیکی وقتده دخی اولکی قضیه‌نک فاسد اولمش اوله‌جغی تفصیله محتاج دکلدر

برقضیه‌نک نقیضی صحیح فرض اولنوبده تدقیق اولنه‌رق فاسد اولدیغنی میدانه چیقارمق یعنی نقیضنی ابطال ایله مطلوبی اثبات ایلمک صورتنه قیاس الخلف تعبیر اولنوب بوکا ارباب هندسه خلف ایله اثبات دیرلر وپک چوق استعمال ایدرلر

استلزام ذاتی تعبیر اولنان اصول استدلالیه دخی طرق استنتاجیه‌نک اوزرینه مؤسس اولوب شویله که استلزام ذاتی برقیاس مطوی المقدمه اوله‌رق بونک طی اولنان مقدمه‌سی دخی برقاعدهٔ اساسیهٔ منطقیه اوزرینه بنا اولنمش برقضیهٔ شرطیه‌در مثلا (کونش ارضه آیدینلق ویرر بوصورتده ارض کونشله آیدینلنور) قیاس مطوی المقدمه سنده استلزام ذاتی واردر یعنی برمقدمه ایله برنتیجه‌دن عبارت اولان شو قیاسک ایکی جزوئی لازم ملزوم قبیلندندر زیرا

مطوی اولان مقدمه (اكر كونش ارضه آيدينلق ويررسه ارض كونشله آيدينلنور) قضيهٔ متصله سی اولوب قياسك تمام اولمسی (اكر كونش ارضه آيدينلق ويررسه ارض كونشله آيدينلنور كونش ارضه آيدينلق ويرر بوصورتده ارض كونشله آيدينلنور) ديمكك محتاجدر اشته (اكر كونش ارضه آيدينلق ويررسه ارض كونشله آيدينلنور) مقدمه سی قواعد اساسيهٔ منطقيه دن اولان اتحاد قضايا ماده سنك استلزام ايلديكی بر نتيجه اولوب اتحاد قضايا ايسه مدار استنتاج اولديغندن شو نتيجه نك دخی صحيح اولمسی ضروريدر

اشبو مقالهٔ سادسه ده تحليل وتركيب طريقلری تعريف اولنوب بومناسبتله قضيه لرك احكام اضافيه سی دخی بيان اولنديغندن قياس عقلی يه دائر اولان قاعده لر بوراده تكميل اوله رق خاتمه دخی بوكتابده بحث اولنان ماده لرك سؤال وجواب اوزرينه ترتيب قلنان خلاصه سندن عبارت اوله جقدر

خاتمه

مسائل منطقيه

س حس ندر

ج برآدمك برشيدن خوشلنمسی وياصيقلمسی وياخود جانی اجيمسی هب حس اولنان يعنی طويلان شيلردر بونك كبی دخی برشيئی كوزيله كورمك وقولاغيله ايشتمك وبرونيله انك قوقوسنی المق وطماغيله لذتنی طاتمق والنی سوروبده صيجاق وياصوغوق وسرت ويايومشاق ودوز وجلالی وياخود اكری بوكری ويورتكلی اولديغنی فرق ايتمك دخی اوقبيلدندر الحاصل حواس خمسهٔ ظاهره نك يعنی قوهٔ باصره قوهٔ سامعه قوهٔ شامه قوهٔ ذائقه قوهٔ لامسه تعبير اولنان بش درلو قوتك آلاتی حكمنده اولان محللرده نصلسه برحركت وقوعيله كندييرده ظهور ايدن حالاته محسوسات دينوركه بونلر حركتك غيريدر

س نفس ندر

ج نفس حس ايدیجی شيدر واكا روح دخی ديرلر

س ابعاد ثلثه ديونيه ديرلر

ج ابعاد ثلثه برشيئك طولی يعنی اوزونلغی وعرضی يعنی انكی وعمقی يعنی درينلكيدر

س جسم ندر

ج جسم ابعاد ثلثه سی اولان شيدر

س حيوان ندر

ج حيوان جسم ايله روحدن مركب اولان شيدر

س حساس وذيروح تعبيرلری نه ديمكدر

ج حساس طويیجی وذيروح جانلی معناسنه اولوب بونلر دخی حيوان ديمكدر زيرا موجوداتك هرقنغيسنده حس ايتمكلكه قابليت اولديغی حالده انده جسمدن بشقه برده روح بولنمق لازم كلور ذيروح دخی جسم ايله برابر روحه مالك اولاندر وحساس مقابلی غيرحساسدركه حسی اولميان موجودات اولوب نباتات ايله معدنياتدن عبارتدر

س تصور ندر

ج تصور برشیده برحال وکیفیت بولندیغنه ویا بولنمدیغنه حکم ایتمکسزین اوشیئی فکر ایلمکدر

س تصدیق ندر

ج تصدیق برشیده برحال وکیفیت بولندیغنه ویا بولنمدیغنه حکم ایدرک اوشیئی فکر وتصور ایتمکدر

س قیاس ندر

ج قیاس بینلرنده مشترک برتصور بولنان ایکی تصدیقدن برآخر تصدیق استخراج ایلمکدر

س قضیه ندر

ج قضیه تصدیقی متضمن اولان جمله در

س علم ندر

ج علم برماده نك اطرافیله بیلنمسنه مدار اوله جق صورتده ترتیب اولنان مسائلك هیئت مجموعه سیدرکه بربرینه مربوط برطاقم قیاسلردن تشکل ایدر

س علم حکمت ندر

ج علم حکمت معقولاته متعلق اولان احکام عالیه دن بحث ایدن علمدرکه جمیع علوم وفنونك قواعد اساسیه سنی جامعدر

س منطق ندر

ج منطق علم حکمتك برقسمی اولوب قیاس واستدلاله دائر اولان قواعدی بیان ایدن علمدر

س جهانده تحصیل علمه قابلیتلی موجودات وارمیدر

ج انسانده تحصیل علمه قابلیت واردر زیرا انسان حیوان ناطقدر

س انسانه نیچون حیوان ناطق دیمشلردر

ج انسانه حیوان ناطق دینمسنه سبب انك نطقی یعنی فکر ونظره وقیاس واستدلاله اقتداری اولمسیدر

س انسانك ترتیب اقیسه یه قدرتی اولدیغی ندن بیلدك

ج قیاس ترتیب ایده بیلمکلك هرکسك کندی نفسنده تجربه ایلدیکی شیلردندر

س نفسمزده وقوعه کلان حالاتی طویوب اکلامقلغمزه نصل تعبیر اولنور

ج هرآدمك کندی نفسنده ظهوره کلان شیلری احساس ایده بیلمك ایچون انسانه احسان بیورلمش اولان قوته حس باطنی دینورکه اوشیلرك احساس وادراك اولنمسی انجق بونك واسطه سیله اولور

س حس باطنی ایله احساس اولنان شیلره نه دینور

ج حس باطنی ایله احساس اولنان شیلره محسوسات باطنیه دیرلر

س محسوسات باطنیه دن بشقه محسوسات دخی وارمی

ج محسوسات باطنیه نك غیری اوله رق محسوسات ظاهریه دخی موجود اولوب بالاده بیان اولنان حواس ظاهره ایله حس اولنانلردر

س شو ایکی نوع محسوساته شامل برتعبیر عمومی وارمیدر

ج علی العموم محسوساته یعنی محسوسات باطنیه ایله محسوسات ظاهریه یه امور واقعه تعبیر اولنور که هرنه صورتله اولورسه اولسون وقوعه کلان شیلردر

س فرد دیو نیه دیرلر

ج فرد دیدکلری باشلی باشنه اوله رق موجود اولان ویاخود بسبتون معین کبی تصور اولنان شیدر

س نوع ندر

ج نوع برقاچ فردده مشترك اولان شیدر

س جنس ندر

ج جنس دخی برقاچ نوعده مشترك اولاندر

س نوع بعضکره جنس دخی اوله بیلورمی

ج بلی اویله نوعلر واردرکه برطاقم شیلره نسبتله جنس اولوب برطاقمنه نسبتله نوع حکمنده درلر مثلا (حیوان) تصوری انسانه وسائر حیوانه یعنی حیوان ناطقه وحیوان غیر ناطقه نسبتله جنس اولوب فقط (حیاته مالك) تصورینه نسبتله نوعدر زیرا نباتاتده دخی حیات نباتیه واردر

س جنسلرده هیچ نوع اوله میان جنس ونوعلرده اصلا جنس اولمسی ممکن اولمیان نوع اوله بیلورمی

ج بعض جنس واردرکه هیچ بروقتده نوع اولمق احتمالی یوقدر ویوکا

جنس عالى ديرلر مثلا (وارلق) تصورى كبى وبعض نوعلرك دخى تحتنده يالكز
افراد بولنه بيلديكندن بونلر اصلا جنس اوله مازلر وبو مقوله لره نوع سافل
تعبير اولنور (انسان) تصورى كبى شو قدركه بعض وقت نوع سافلك جنس
مقامنده قونلمسى نادر اوله رق وقوع بوله بيلور مثلا بعض جغرافيا كتابلرنده نوع انسانك
بياض وسياه اعتباريله ايكى يه تقسيم اولنوب جنس حكمنه كيرمسى بو قبيلدندر

س تصورات مخصوصه ندر

ج تصورات مخصوصه برفردك يالكز كندى تصورندن عبارت اولانلردر

س تصورات كليه ندر

ج تصورات كليه كه اكا تصورات عموميه دخى دينور برنوعك ويا برجنسك
تصورينى متضمن اولان تصورلردر

س تصورات بسيطه ندر

ج تصورات بسيطه اجزايه تقسيمى ممكن اولميان تصوراتدر

س تصورات مركبه ندر

ج تصورات مركبه برقاچ تصور بسيطك هيئت مجموعه سندن عبارت اولان
تصوراتدر

س فرد ونوع وجنس تصورلرندن قنغيسنك بسيطلكى دها چوقدر

ج بسيطلكى اك آز اولان تصور فرد تصوريدر نوع تصورى فرد تصورندن
بسيطدر جنس تصورينك بسيطلكى ايسه نوع تصورينك بسيطلكندن
دها زياده در وتصورلرك كليتى زياده لشدكجه بسيطلكى دخى آرتار

س برتصور كلينك شمولى ندر

ج برتصور كلينك شمولى انك عائد اولديغى افرادك عدديدر

س برتصور كليده اولان معرفت ندر

ج برتصور كليده اولان معرفت انك مرتب اولديغى تصورات بسيطه نك عدديدر

س شمول ايله معرفتك بربرينه نسبتى نه صورتده در

ج شمول ايله معرفت بيننده عكس نسبتى واردر يعنى برى زياده اولدقجه ديكرى
آز اولور شويله كه معرفت زياده اولديغى يرده شمول آز اولوب شمول نه قدر زياده ايسه
معرفت او قدر آزدر مثلا (حيوان) تصورنده اولان معرفت (انسان) تصورنده كى

معرفتدن آز ايسه ده (حيوان) تصورينك شمولى (انسان) تصورينك شمولندن
زياده در معرفتك اك چوغى وشمولك اك آزى فرد تصورنده در زيرا فرد
تصورندن دها زياده مركب برشى تصور اولنمسى ممكن دكلدر وبر فردده بولنان
شيلرك جمله سى عينى عينه بشقه برفردده بوله مديغندن برفردك ديكر برفردده
حملى صحيح اولماز جنس عاليده ايسه بونك عكسنه اولوب معرفت نهايت درجه ده
آزدر زيرا جنس عالينك تصورى بسبتون بسيطدر وبونك ايلريسنده شمول
ممكن دكلدر چونكه جنس عالى موجوداتك جمله سنه شامل اوله بيلور مثلا (وارلق)
تصورينك كرك جناب واجب الوجوده وكرك جهانده بولنان جميع انسان
وحيوانه ونباتات ومعدنياته وجواهر واعراضه شمولى ظاهردر

س جوهر ندر

ج جوهر ديو ذاتيله قائم اولان شيئه يعنى باشلى باشنه موجود اولانه دينور

س عرض ندر

ج عرض اودركه كندى كندينده قائم اولميوب غيريله قائم اوله يعنى برآخر شيئه
مربوط اولمدقجه كنديسى وار اولهميه

س جوهر وعرض تعريفلرينه نظرا تصوراتك تقسيمى نصلدر

ج جوهر وعرض اعتباريله تصورات اوچ نوع اولوب برى جواهره وبرى
اعراضه مخصوص وبريسى دخى جوهر ايله قائم اولان عرضلره متعلقدر يعنى
تصورات جوهريه وتصورات عرضيه وتصورات مختلطه يه تقسيم اولنور

س تصورات دها نه كونه تقسيم اولنه بيلور

ج تصورات آخر صورتله دخى تصورات ماديه وتصورات مجرده يه تقسيم
اولنور تصورات ماديه تصورات مخصوصه ديمكدر يعنى برفردك تصور
مخصوصندن عبارت اولانلردر تصورات مجرده دخى برفردك برجزوئى تصور
ايتمكدن عبارتدرلر اشته بو سببدندركه تصورات كليه تصورات مجرده دن
معدوددر لكن هر تصور كلى كرچه مجرد ايسه ده هر تصور مجرد تصور كلى
دكلدر برده تصورات مجرده يا جواهر ويا اعراض تصورلرى اولوب تصورات
ماديه ايسه انجق جوهر ايله قائم اولان عرضلرك تصورلرى اوله بيلور

س تعريف ندر

ج برلفظی تعریف ایتمك اولفظك معناسنی سائر برقاچ لفظلر ایله اوصورتله افاده ایلمكدركه تعریف اولنان لفظك معناسنی بو بریكی لفظلرك هیچ بری باشلی باشنه افاده ایده میوب اومعنا تمامیله بونلرك هیئت مجموعه سندن حاصل اوله برلفظك معناسنی بو وجهله افاده ایدن لفظلره تعریف یاخود معرف دینوب تعریف اولنان لفظه معرف دینور

س هرلفظك تعریفی ممكنمیدر

ج تصورات مركبه یی متضمن اولان لفظلرك جمله سی تعریف اولنه بیلوب لكن تصورات بسیطه یی افاده ایلیانلر اصلا تعریف قبول ایتمزلر زیرا تعریف دینلان شی معرفك افاده ایتدیكی تصورلرك اجزاسنی بربرندن آیرمق دیمك اولوب برتصور بسیط ایسه اجزایه تقسیمی ممكن دكلدر

س تعریفك بللی باشلی قاعده لری قنغیلریدر

ج تعریفك اصل قاعده سی اوچدر برنجیسی تعریف واضح اولوب قولای اكلاشلملیدر ایكنجیسی جنس قریب ایله فصل قریبدن یاپلملیدر اوچنجیسی تعریف معرفك مجموعنه شامل اولوب اندن غیریه هیچ شمولی اولمامليدر

س مادهٔ تصدیق ندر

ج مادهٔ تصدیق برشیئك تصوریله برابر اوشیئده بولندیغی ویا بولنمدیغی بیان اولنان حال وكیفیتك تصوری اولوب اولكی تصوره موضوع وایكنجیه محمول دینور

س صورت تصدیق ندر

ج صورت تصدیق محمولك موضوعه ارتباطندن یعنی موضوعه اثبات ویا موضوعدن نفی اولنمسندن عبارتدركه بو حكم (در) و (دكلدر) لفظلریله افاده اولنور

س تصدیقات عقلیه ندر

ج تصدیقات عقلیه محمولك موضوعه اثباتی ویاندن نفیی ضروری اولدیغنه ذهنا حكم اولنان تصدیقلردر

س تصدیقات حسیه ندر

ج تصدیقات حسیه محمولك موضوعه اثبات ویانفینده ضرورت اولدیغنه ذهنا حكم اولنمیان تصدیقلردر

س تصدیقات عقلیه ایله تصدیقات حسیه بربرندن نصل فرق اولنه بیلور

ج تصدیقات ایجابیه دن اولان برتصدیقده اكر اثباتك نفیه تبدیلیله موضوعك تصوری بوزولورسه اوتصدیق تصدیقات عقلیه دن اولوب بوقده تصدیقات حسیه دن اولمش اولور وتصدیقات سلبیه دن اولان برتصدیقده نفیك اثباته تبدیلیله موضوعك تصورینه خلل كلورسه اوتصدیق دخی تصدیقات عقلیه دن اولوب خلل كلمدیكی حالده تصدیقات حسیه دن اولدیغی اكلاشیلور بوافاده لره كوره تصدیقات عقلیه ده موضوع ایله محمول بروجود حكمنده اولوب تصدیقات حسیه ده ایسه محمول خارجدن كلوب موضوعه داخل اولمش دیمك اولور بووجهله تصدیقات عقلیه تجربه یه محتاج اولمیان قضیه لر اولوب حالبوكه تصدیقات حسیه انجق محسوساتدن عبارت اولدیغندن بونلرك صحتنك تحقیقی تجربه طریقیله حاصل اوله بیلور وهیچ برتصدیق عقلی اولهمازكه انك صحت وحقیقتی میدانه چیقمسی تجربه یه محتاج بولنسون

س علوم متعارفه ندر

ج علوم متعارفه ذاتا بدیهی اولان یعنی اثباته محتاج اولمیان تصدیقات عقلیه در

س علوم متعارفه نك اساسی ندر

ج علوم متعارفه یه اساس اولان اوچ طاقم قضیه واردر انلرك بری (واقع واقعدر) (غیرواقع غیرواقعدر) (واقع غیرواقع دكلدر) (غیرواقع واقع دكلدر) قضیه لریدر وبریسی (برشی یاواقع ویاغیرواقعدر) قضیه سیدر وبریسی دخی (برشی هم واقع وهم غیرواقع اوله ماز) قضیه سیدر اولكی ایكی طاقم قضیه لرهپ صوك قضیه دن حاصل اولدیغندن علوم متعارفه نك جمله سی نهایت بریكنده قرار ویرر

س قضیه لرده قاچ درلو شیئه اعتبار اولنور

ج قضیه لرده اعتبار اولنان شی دردتدر یعنی كمیت كیفیت نسبت جهت خصوصلریدر

س كمیتجه قضیه لر قاچ نوعه تقسیم اولنه بیلور

ج قضیه لر كمیتجه یا كلیه یاجزئیه ویاخصوصیه اولورلر قضیهٔ كلیه نك

موضوعی برنوع ویا برجنس اولوب اونوع ویاجنسك شمولی تماميله جاریدر
جزئیه نك موضوعی اویله برجنس ویا نوعدرکه شمول تام افاده ایتمز ومخصوصه
دخی موضوعی برفرددن عبارت اولان قضیه در

س کیفیتجه قضیه لر قاچ نوعدر

ج کیفیتجه دخی اوچ درلو قضیه واردر و بونلر موجبه سالبه معدوله در
قضیهٔ موجبه محمولی موضوعنه اثبات اولنان قضیه در قضیهٔ سالبه محمولی
موضوعندن نفی اولنانلردر قضیهٔ معدوله دخی اودرکه کندنده نفی بولنوب فقط
نفی اداتی رابطه یه عائد اولمیوب یاموضوعه یامحموله ویا ایکیسنه راجع اوله

س نسبت جهتیله قضیه لرك تقسیمی نه شکلدر

ج قضیه لرك نسبتی حملیه متصله منفصله اولملرندن عبارتدر قضیهٔ
حملیه محمولك موضوعه اثباتی ویاندن نفیی شرطسز اولانلردر قضیهٔ متصله ده ایسه
محمول موضوعه برشرط ایله اثبات و یاموضوعدن ینه برشرط ایله ایله نفی اولنور
قضیهٔ منفصله ده دخی برموضوع ایله برقاچ محمول بولنوب فقط بونلرك بریسی
اوموضوعه اثبات و یاندن نفی اولنمق لازم کلدیکی کوستریلورسه ده اثبات
ویانفی اونه حق محمول قنغیسی اولدیغی بیان اولنماز

س جهت حقنده قضیه لری قاچه تقسیم ایدرلر

ج جهتجه کذلك اوچ نوع قضیه واردر یعنی قضیه لر احتمالیه مطلقه
ضروریه یه تقسیم اولنور قضیهٔ احتمالیه محمولك موضوعه موافق اولوب
اولمدیغنه مطلقا حکم اولنمیان قضیه در قضیهٔ مطلقه ده محمول موضوعه
قیدسز شرطسز اثبات ویاموضوعدن ینه اویله جه نفی اولنوب انجق بو اثبات
ویانفی ضرورت صورتنده دکلدر قضیهٔ ضروریه ایسه محمولك موضوعه
اثباتنده ویاندن نفینده ضرورت ولاندر

س موجبه لرده محمولك شمولی نه درجه لرده در

ج موجبه لرده محمولك شمولی موضوعك قضیه ده مالك اولدیغی شمول تامه
کوره درشویله که محمولك حد ذاتنده شمولی موضوعك شمولندن زیاده
ایسه محمول شمولنی تماميله افاده ایتیوب اوحالده کندی شمولی موضوعك
شمولیله محدود اولور

س موجبه لرك محمولنده معرفت نه مرتبه ده در

ج موجبه لرك محمولنده معرفت تامه واردر

س سالبه لرده محمولك شمولی نره لره قدر وارەبیلور

ج سالبه لرده دائما محمولك شمولی تام اولوب موضوعك قضیه ده مالك
اولدیغی شمولده داخل اولان شیلرك جمله سندن محمول نفی اولنور

س سالبه لرك محمولنده معرفت نصلدر

ج سالبه لرك محمولنده کی معرفتده داخل اولان شیلرك هربری موضوعدن
بشقه بشقه نفی اولنمیوب انلرك اجتماعندن حاصل اولان تصور تام نفی اولنور

س برقیاس قاچ تصدیقدن مرکبدر

ج قیاس اوچ تصدیقدن مرکبدر

س قیاسدن نه معلومات حاصل اولور

ج قیاسدن معلومات حصوله کلمسی ایکی جهتلیدر انك بریسی معارف
حاصلهٔ مختلفه یی نظام اوزره ترتیب ایتمك ودیکری دخی قیاسسز تحصیلی ممکن
اولمیان معارفی پیدا ایتدرمکدر

س قیاسك اساسی ندر

ج اساس قیاس شو قاعده لردن عبارتدر برنجیسی (تعریفك صادق اولدیغی
شیئه معرف دخی صادقدر ومعرفك صادق اولدیغی شیئه تعریف دخی
صادقدر) ایکنجیسی (تعریفك صادق اولمدیغی شیئه معرف دخی صادق
دکلدر ومعرفك صادق اولمدیغی شیئه تعریف دخی صادق دکلدر)
اوچنجیسی (جنسه صادق اولان شی نوعه دخی صادقدر ونوعه صادق اولان
شی فرده دخی صادقدر) دردنجیسی (جنسه صادق اولمیان شی نوعه دخی
صادق دکلدر ونوعه صادق اولمیان شی فرده دخی صادق دکلدر)

س قیاسه قاچ جهتله نظر اولنور

ج قیاسده اعتبار اولنان ایکی شی اولوب انك بریسی ماده ودیکری صورتدر
قیاسك ماده سی انك مرکب اولدیغی تصدیقلرك صحیح ویا فاسد اولمسندن
عبارت اولوب صورتی دخی مقدمه لرك نتیجه یه موافق اولمسی ویا اولمامسیدر

س استلزام ندر

ج استلزام مقدمه لر ایله نتیجه بیننده اولان موافقتدر

س برقیاسك مادةً ویاصورةً صحیح ویا فاسد اولمسی نه زمان اولور

ج قیاسك مادةً صحیح اولمسی قضیه لرك اوچی دخی صحیح اولمسنه محتاجدر ومادةً فسادی دخی مقدمه لرك ایکیسی یاخود بریسی صحیح اولمامقله اولور ومقدمه لر نتیجه یه موافق اولورسه یعنی بینلرنده مطابقت صوریه بولنورسه قیاس صورتجه صحیح اولمش اولور ومقدمه لر نتیجه یه موافق اولمازسه قیاسك ماده جه فاسد اولمسی لازم کلور بوجهتله برقیاس یاماده جه صحیح وصورتجه فاسد ویاماده جه فاسد وصورتجه صحیح یاماده جه وصورتجه صحیح ویاماده جه وصورتجه فاسد اولور

س صورتجه صحیح اولوبده مقدمه لری دخی صحیح اولان برقیاسك نتیجه سی فاسد اولمق ممکنمیدر

ج برقیاس صورتجه صحیح اولسه انك مقدمه لریله نتیجه سی بیننده بولنمسی شرط اولان مطابقت صوریه موجود اوله جغندن مقدمه لرك بری اولسون فاسد اولمدقجه نتیجه فاسد اوله ماز

س قیاسلر ماده جه قاچه تقسیم اولنه بیلورلر

ج ماده جهتیله اوچ درلو قیاس اولوب انلك بریسی قیاسات عقلیه وبری قیاسات حسیه وبریسیده قیاسات مختلطه در قیاسات عقلیه تصدیقات عقلیه دن مرکب اولانلردر قیاسات حسیه تصدیقلرك اوچی دخی تصدیقات حسیه دن اولان قیاسلردر قیاسات مختلطه دخی مقدمه لرك بری تصدیق عقلی ودیکری تصدیق حسیدن عبارت اولان قیاسلردر

س شو اوچ درلو قیاسك هر برنده بولنمسی شرط اولان برشی وارمیدر

ج بلی هر نصل قیاس اولورسه اولسون انده مطابقت صوریه کیفیتی هر حالده بولنملیدر وبو اولمدقجه هیچ برقیاس وجوده کلمه مز حتی بو سببدندر که هرقنغی قیاس حسینك مقدمه لری شرطیهٔ متصله صورتنه قونیلورسه اندن برقیاس مختلط حاصل اولور بوجهتله برقیاس حسینك قیاس مختلطه تبدیل اولنمسی دائما ممکندر وبوندن نشئت ایدر که قیاسات حسیه دن مرتب برعلمك وجوده کلمسی قابل اولمیوب علملر علوم بسیطه ایله علوم مختلطه دن عبارتدر

س قیاس تام ندر

ج قیاس تام مرتب اولدیغی قضیه لرك جمله سی عینیله موجود اولان قیاسدن عبارتدر که اوچ قضیه دن یعنی ایکی مقدمه ایله برنتیجه دن مرکب اولور

س حد اکبر ندر

ج حد اکبر برقیاسده نتیجه اولان قضیه نك محمولیدر

س حد اصغر ندر

ج حد اصغر نتیجه اولان قضیه نك موضوعیدر

س حد اوسط ندر

ج حد اوسط برمقدمه ده حد اصغر ایله ودیکر مقدمه ده حد اکبر ایله برابر بولنان حددر

س کبرا ندر

ج کبرا حد اکبر ایله حد اوسطدن مرکب اولان مقدمه در

س صغرا ندر

ج صغرا حد اصغر ایله حد اوسطدن مرکب اولان مقدمه در

س قیاس تامك قاعده لری قنغیلریدر

ج قیاس تامه دائر اولان قاعده لر شو سکز قاعده در برنجیسی (قیاس تامده اوچ حددن زیاده حد بولنه ماز) ایکنجیسی (حد اصغر ایله حد اکبرك نتیجه ده اولان شمولاری مقدمه لرده اولاندن زیاده اوله ماز) اوچنجیسی (حد اوسط نتیجه یه داخل اوله ماز) دردنجیسی (حد اوسط ایکی کره جزئیت افاده ایده مز) بشنجیسی (ایکی سالبه دن نتیجه چقماز) آلتنجیسی (ایکی جزئیه دن نتیجه حاصل اولماز) یدنجیسی (ایکی موجبه برنتیجهٔ سالبه ویره مز) سکزنجیسی (نتیجه اخس مقدمتنه تابعدر یعنی مقدمه لرك بری سالبه ایسه نتیجه دخی سالبه اولوب مقدمه لرك بری جزئیه اولدیغی وقتده نتیجه دخی جزئیه اولور)

س بوقاعده لردن مقصد نه اوله جقدر

ج شو سکز قاعده یی وضع ایتمکدن مرام قیاس تامی صورتجه فساددن قورتارمق اولوب برقیاس بوقاعده لره موافق اولدیغی حالده البته صورةً صحیح اولور

س برقیاس تامك صورتجه صحیح ویافاسد اولدیغنی تحقیقه مدار اوله جق برقاعدهٔ مخصوصه وارمیدر

ج قیاس تامك صورةً صحیح اولمسی مقدمه‌لر ایله نتیجه بیننده مطابقت بولنمسیله حاصل اوله جغندن بونك مختصر اوله‌رق برقاعدهٔ عمومیه سی شودر (قیاس تامك مقدمه لریله نتیجه‌سی بیننده برتصور مشترك بولنملی ومقدمه لر ایله نتیجه‌ده دیكر ایكی تصوردخی داخل اولوب بونلرك بیننده مطابقت كلیه ویامطابقت جزئیه موجود اولدیغنی اوقضیه لرك بریسی افاده ایلملیدر)

س قیاس مطوی المقدمه ندر

ج قیاس مطوی المقدمه اودركه مقدمه لرینك یالكز بریسی ذكر اولنوب پك بدیهی اولمق جهتیله دیكرندن صرف نظر اولنمش اوله

س قیاس مطوی المقدمه قیاس تامه تبدیل اولنه بیلورمی

ج قیاس مطوی المقدمه‌نك هرقنغیسی اولورسه اولسون مسكوت اولان مقدمه‌نك علاوه‌سیله قیاس تام صورتنه كیرر

س قیاس مدلل ندر

ج قیاس مدلل هر برمقدمه‌سنك عقبنده بعض دلیللر بیان اولنان قیاسدر

س قیاس مقسم ندر

ج قیاس مقسم برنوع قیاسدركه برقضیه سی منفصله اولوب انده برمحمولك اجزاسی بشقه بشقه كوسترلدكدنصكره بونلردن هر برینك اوزرینه بشقه بشقه حكم اولنان شی نه‌ایسه اومجموعك اوزرینه دخی عینیله حكم اولنور

س هرقیاس مقسم قیاس تامه قلب اولنه بیلورمی

ج قیاس مقسمك دخی قیاس تامه قلب اولنمسی ممكندر چونكه قیاس مقسم قضیه‌لرك بریسی قضیهٔ منفصله اولان برقیاس تامدن عبارتدر

س استقرا ندر

ج استقرا برشیئك افراده موافق اولمسندن اوافرادك اوزرنده اولان نوعه موافق اولدیغنی یاخود انواعه موافق اولمسندن بونلرك اوزرنده اولان جنسه موافق اولمسنی استدلال ایلمكدر

س استقرانك قیاس تامه تحویل اولنمسی قابلمیدر

ج قیاس استقرائی نفس الامرده برقیاس مقسم اولوب بونك اساسی برقاعدهٔ قطعیه وعمومیه حكمنده اولان شوقیاس تامك اوزرینه بنا اولنمشدر (برعالینك تحتنده بولنان سافللرك هر برینه صادق اولان شی اوعالی یه دخی صادقدر فلان شی شوسافللرك هر برینه صادق اولیور بوصورتده فلان شی اوسافللرك اوزرنده بولنان عالی یه دخی صادق اولملیدر وبرعالینك تحتنده بولنان سافللرك هر برینه صادق اولمیان شی اوعالی یه دخی صادق دكلدر فلان شی شوسافللرك هر برینه صادق اولمیور بوصورتده فلان شی اوسافللرك اوزرنده بولنان عالی یه دخی صادق اولمامليدر) چونكه فرددن نوعه ونوعدن جنسه كیدلدكجه تصورلر یوكسلوب جنسدن نوعه ونوعدن فرده كلندكجه تصورلر اشاغی ایندیكندن فرده نسبتله نوع ونوعه نسبتله جنس عالیدر ونوعه نسبتله فرد وجنسه نسبتله نوع دخی سافلدر

س قیاس مركب ندر

ج قیاس مركب بربرینه مربوط برقاچ قضیه‌دن مرتب اولان قیاسدركه برنجی قضیه‌نك محمولی ایكنجی قضیه‌ده موضوع وایكنجی قضیه‌نك محمولی اوچنجی قضیه‌ده موضوع اولوب تام سابنده برنجی قضیه‌نك موضوعیله صوك قضیه‌نك یعنی نتیجه‌نك محمولی برلشور

س قیاس مركب قیاس تامه تبدیل اولنه بیلورمی

ج قیاس مركب برقاچ قیاس تامدن مرتب اولوب حتی انده قاچ حد اوسط وارایسه اوقدر قیاس تام حاصل اولور

س بودیدیككزه كوره هرنصل قیاس اولورسه اولسون قیاس تامه قلب اولنه بیلملی

ج اوت اویله‌در هردرلو قیاسك نهایتی اصل قیاس اولان اوچ قضیه‌لی قیاس تامه چیقار بوجهتله قیاس تام حقنده بیان اولنان سكز قاعده سائر قیاسلرك جمله سنه شاملدر

س منطقجه مسلك دیو نه‌یه دیرلر

ج مسلك برعلمك مرتب اولدیغی قیاسلرك صورت ترتیبنده اتخاذ اولنان طریقدر

س قاچ درلو مسلك واردر

ج مسلك ايكى اولوب انك برينه تحليل طريقى وديكرينه تركيب طريقى تعبير اولنور تحليل برشيئك اجزاسنى حل ايتمك يعنى سوكوب آيرمق ديمك اولديغندن تحليل طريقنده دائما مركبدن باشلنيلوب بسيطه كيديلور تركيب طريقنده ايسه بسيطدن باشلنيلەرق مركبه واريلور اولكى طريق اكثريا مجهولاتك استخراجنه وايكنجيسى دخى مسائل معلومەنك تعليم وتفهيم ويا اثباتنه مدار اولور

س شو ايكى طريقك قاعدهٔ مخصوصەلرى ندر

ج تحليل طريقنده دائما برقاعدەيه رعايت اولنور واوده معلومدن مجهوله كتمك ونصل ونيچون كيدلديكنى كوسترمكدر بو طريقده هر برمادەنك اكلاشلمسى اندن اول اولانى بيلمكه محتاجدر وانك هر براحكامى دخى كندندن صكره كلان حكملرى طبيعتيله استلزام ايدر تركيب طريقنده دفعةً برطاقم تعريفات ميدانه قونيلوب شمولى زياده اولان تصورلردن شمولى آزجه اولانلره انتقال اولنەرق بويلەجه ايلرى يه كيدلدكدن صكره ذاتا بديهى حكمنده طوتيلان قضاياى عموميه ذكر اولنوب نهايت دعاوىٔ نظريه ويا دعاوىٔ عمليه بيان ايله بونلردخى نظام اوزره اثبات اولنور

س برقضيهٔ معلومەدن برقضيهٔ مجهولەيه انتقال ايتمك منطقجه اصولى وارميدر

ج قضيهٔ معلومەدن قضيهٔ مجهولەيه انتقال اولنمسى صورتنه دائر بعض قواعد اساسيه اولوب بونلردخى قضيەلرك احكام اضافيەسندن يعنى بربرينه نسبتله اولان احكامندن حاصل اولور و بو انتقال ايكى صورتله اولوب برينه استنتاج صورتى وديكرينه استقصا صورتى دينور

س قضيەلرك احكام اضافيەسى ندر

ج قضيەلرك احكام اضافيەسى اتحاد وعكس واختلاف كيفيتلريدر اتحاد قضايا برقضيەنك برقاچ صورتله افاده اولنمسيدر عكس قضايا برقضيەنك محمولى ديكر برقضيەيه موضوع اولوب بونك موضوعى دخى اولكنه محمول اولمقدر اختلاف قضايا دخى قضيەلرك ياكماً يا كيفاً ياخود هم كماً وهم ده كيفاً مختلف اولملريدر اشته برقضيەدن ديكر برقضيەيه انتقالده كرك مدار

استنتاج وكرك مدار استقصا اولان شيلر شو اتحاد وعكس واختلاف كيفيتلريدر

س اتحاد كيفيتى نه وجهله مدار اوله بيلور

ج بينلرنده اتحاد بولنان قضيەلره قضاياى متحده تعبير اولنوب برقضيەدن برقضيەيه انتقال ايلمكه اتحاد قضايا مدار صحيحدر يعنى قضاياى متحدەنك بربرندن استدلالى دائما صحيح اولور چونكه برقضيەنك صحت ويا فسادندن انك متحدى اولان قضيەنك صحيح ويا فاسد اولديغنه حكم اولنه بيلور بو جهتله اتحاد قضايا مدار استنتاجدر

س عكس قضايا مادەسنك مدار اولمسى نه صورتلەدر

ج بربرينك عكسى اولان ايكى قضيەيه قضيتين منعكستين دنيلوب عكس قضايا دخى برينه كوره يا مدار استقصا ويا مدار استنتاج اولور شويله كه موجبهٔ كليەلر صورةً قابل انعكاس اولميوب فقط بعض كره مادةً منعكس اوله بيلدكلرندن اوحالده عكس كيفيتى مدار استنتاج اولەميەرق مدار استقصا اولمش اولور موجبهٔ جزئيەلر دخى بويلەدر سالبهٔ كليەلر ايسه محمولرى موضوعه تبديل اولنوبده بوموضوعك شمولى اولكى حالنه براقلديغى حالده قابل عكس اولدقلرندن عكس مادەسى بو تقديرجه مدار استنتاج اولور وسالبهٔ جزئيەلرك حكمى دخى موجبهٔ كليەلرك عينيدر خلاصه سالبهٔ كليەلرده عكس صحيح اولوب موجبهٔ كليه وموجبهٔ جزئيه وسالبهٔ جزئيەلرك عينيله عكسى صحيح دكلدر

س اختلاف قضايانه جهتله مدار اولور

ج اختلاف قضايا اوچ جهتله يعنى ياكماً يا كيفاً وياكماً وكيفاً اولديغندن بونلرك هر برنده حكم بشقەدر

س قضيەلرك كماً اختلافنده حكم ندر

ج ايكى قضيه كماً مختلف اولسەلر يعنى برى كليه وديكرى جزئيه اولسه انلره قضيتين متقابلتين تعبير اولنوب بو تقابل كيفيتى كاه مدار استنتاج وكاه مدار استقصا اولور يعنى كليەدن جزئيەيه انتقال اولنورسه مادامكه كليەنك صحتندن جزئيەنك صحيح اولديغى استدلال اولنه بيلديكندن او وقت مدار استنتاج

اولمش اولور وجزئیه‌دن کلیه‌یه انتقال اولندیغی وقتده دخی کرچه جزئیه‌نك صحتندن کلیه‌نك صحیح اولدیغنه حکم اولنه‌مازسه‌ده چونکه جزئیه‌نك صحتی کلیه‌نك صحیح اولوب اولمدیغی تدقیق وتحقیقه سبب اوله‌جغندن بودخی مدار استقصا دیمك اولور

س قضیه‌لرك کیفا مختلف اولملرندن نه احکام ترتب ایدر

ج ایکی قضیه یالکز کیفا مختلف اولدقلری وقتده انلره قضیتین متباینتین تعبیر اولنور بونلر اکر کلیه ایسه‌لر ایکیسی بردن صحیح اوله‌میه‌جغندن برینك صحتی دیکرینك فسادینه دلالت ایدر وبوحالده تباین کیفیتی مدار استنتاجدر لکن ایکیسی دخی فاسد اولمق ممکن اولمغله برینك فاسد اولمسندن دیکرینك صحیح اولمسی لازم کلمز اشته اوتقدیرده دخی مدار استقصا اولمش اولور وقضیه‌لر جزئیه اولورسه بونك عکسنه اولوب ایکیسی بردن صحیح اوله بیلور فقط ایکیسی دخی فاسد اوله‌میه‌جغندن بری فاسد اولسه دیکری البته صحیح اولور بوجهتله برینك فسادندن دیکرینك صحتنه حکم اولندیغی حالده مدار استنتاج اولوب برینك صحتندن دیکرینك صحیح ویافاسد اولدیغی استخراج اولنورسه مدار استقصا اولمش اولور

س قضیه‌لرك کمّاً وکیفا اختلافلرنده حکم نصلدر

ج ایکی قضیه کمّاً وکیفا مختلف اولدقلری وقتده انلره قضیتین متناقضتین تعبیر اولنوب بونلرك دخی ایکیسی بردن نه صحیح ونه فاسد اوله بیلور بوجهتله برینك صحتندن دیکرینك فسادی وبرینك فسادندن دیکرینك صحتی مطلقا استدلال اولنه بیله‌جکندن تناقض دخی مدار استنتاج اولور

س برقضیه‌دن بشقه برقضیه‌یه انتقال ایتدیره‌جك سائر برمدار دخی بولنه بیلورمی

ج بعض کره برقضیه‌نك صحیح ویافاسد اولدیغنی تحقیق ایتمك لازم کلدیکی حالده انك نقیضی صحیح فرض اولنوب اکر بوفرضده تناقض واقع اولورسه صحیح فرض اولنان قضیه‌نك فاسد اولدیغی اکلاشیله‌جغندن اولکی قضیه‌نك صحیح اولدیغنه حکم اولنور وتناقض حاصل اولمازسه قضیهٔ مفروضه صحیح دیمك اوله‌جغندن اولکی قضیه دخی فاسد اولمش اولور اشته بوصورت دخی

مدار استنتاج اولوب بوکا قیاس الخلف تعبیر اولنور ومهندسلر بیننده خلف ایله اثبات دیمکله مشهوردر

س استلزام ذاتی دیدکلری ندر

ج استلزام ذاتی برقیاس مطوی المقدمه اولوب انك طی اولنان مقدمه‌سی اویله برقضیهٔ شرطیه‌درکه قضیه‌لرك احکام اضافیه‌سندن اولان برقاعدهٔ اساسیهٔ منطقیه‌نك نتیجه‌سیدر

لاحقه

فصل اول تصوراتك انواع مختلفه سى

اشیای متصوره‌نك تنوعنه كوره تصوراته جهات عدیده ایله نظر اولنمق قابل اولدیغندن اكثرمنا آخرین بونلری وجه آتی اوزره تقسیم ایتمشلردر شویله كه

اولا ماده جهتیله حسیه وذهنیه وخلقیه یه منقسمدرلر تصورات حسیه محسوساسات ظاهریه یه متعلق اولانلردر (كونش) و(قرمزی) و(صیجاقلق) كبی تصورات ذهنیه حواس خمسهٔ ظاهره‌نك اعانه سی اولمقسزین ذهنده حصوله كلانلردر (نفس ناطقه) و(صواب) و(خطا) و(ابدیت) كبی تصورات خلقیه دخی اخلاق وآدابه دائر بولنانلردر كه كوكله عائد اولان احوالدن عبارتدر (عدالت) و(كبر ونخوت) كبی بردهٔ عقلیه وطبیعیه و مافوق الطبیعه یه تقسیم اولنوب تصورات عقلیه نفس ناطقه یه وحواس باطنیه یه عائد اولانلردر (عقل) و(اراده) كبی تصورات طبیعیه اجسامه واجسامك خواصنه متعلق اولان تصورلردر (ارض) و(عدم تنافذ) و(قوهٔ جاذبه) كبی تصورات فوق الطبیعه دخی شوایكی طاقمك ماعداسی اولوب مجرداته متعلق بولنانلردر (ازل) كبی كذلك وجوبیه و امكانیه یه منقسمدرلر تصورات وجوبیه موجود اولماسی عقلا محال اولان شیلرك تصورندن عبارتدر (واجب الوجود) كبی تصورات امكانیه دخی وجود وعدم وجودی ممكن اولان اشیای ماده وغیرماده‌نك تصورلریدر (اجسامك انقسامه قابلیتی) و(قوهٔ متخیله) كبی كذا مطلقه واضافیه یاخود نسبیه یه تقسیم اولنورلر تصورات مطلقه هیچ برشیئه نسبتله اولمقسزین باشلی باشنه اوله رق متصور اولان شیلرك تصورلریدر (جوهر) و(جسم) كبی تصورات اضافیه دخی دیكرشیئه نسبتله متصور اولان اشیانك تصورلرندن عبارتدر (بیوكلك) و(طارلق) كبی كذلك بالاده تعریف اولندیغی وجهله (بند ٣١) مركبه وبسیطه یه منقسمدرلر تصورات مركبه هربری اجزای مختلفه‌دن تركب ایدن تصورلردر (حیوان) و(كاغد) كبی تصورات بسیطه اجزادن

مركب

مركب اولمیوب بوجهتله تقسیم قبول ایتمیانلردر (واحد) و(نقطه) و(بیاضلق) كبی وكذلك بالاده بیان قلندیغی اوزره (بند ٣٤) مادیه ومجرده یه تقسیم اولنورلر تصورات مادیه مادةً موجود اولان اشیانك تصورندن عبارت اولانلردر (میوه) كبی تصورات مجرده دخی ماده‌دن صرف نظرله حاصل اولان تصورلردر (لذت) كبی

ثانیا صورت تشكل جهتیله تصورلر وهبیه وكسبیه ووهمیه یه تقسیم اولنورلر تصورات وهبیه انسانك حین تولنده صحیفهٔ ذهننده مطبوع اولان تصورلردر (حق) و(عدل) و(ایولك) كبی تصورات كسبیه انجق اكتساب ایله حاصل اولانلردر (آیدینلق) و(یومشاقلق) كبی تصورات وهمیه دخی نه موهوب ونه مكسوب اولوب الا ذهنك كندی كندینه اختراع ایلدیكی تصورلردر كه اوهام وخیالاتدن عبارتدر (كشدن طاغ) كبی بردهٔ تجربیه ونظریه یه تقسیم اولنورلر تصورات تجربیه تجربه طریقیله حصوله كلان تصورلردر (صوغقلق) و(الكتریق) كبی تصورات نظریه تجربه یه قطعا حاجت اولمقسزین مجرد فكر ونظر ایله حاصل اولان تصوراتدر (سببیت) و(مصببیت) كبی وینه بالاده تفصیل اولندیغی وجهله (بند ٣٣) جوهریه وعرضیه ومختلطه یه تقسیم اولنورلر تصورات جوهریه اعراضدن صرف نظرله اولان تصورلردر (آلتون) كبی تصورات عرضیه جوهردن صرف نظرله اولانلردر (پرلاقلق) كبی تصورات مختلطه دخی برشیئی جوهر وعرضیله برابر تصور ایتمكدن عبارتدر (پرلاق آلتون) كبی

ثالثا كیفیت جهتیله تصورلر وجودیه یاخود نفس الامریه ایله عدمیه یه منقسمدرلر تصورات وجودیه خارجده وجودی اولان اشیای مادیه وغیرمادیه‌نك تصورلریدر (اغاج) و(روح) كبی تصورات عدمیه خارجده وجودی اولمیان شیلرك تصور اولنمسندن عبارتدر (عنقا) كبی بردهٔ واضحه ومبهمه یه تقسیم اولنورلر تصورات واضحه اچیقدن اچیغه منفهم اولان تصورلردر (آت) كبی تصورات مبهمه دخی پك لایقیله اكلاشیله‌میانلردر مثلا بالون دینلان شیئی هیچ كورمیانه كوره (بالون) كبی تصورات واضحه یه تصورات تامه وتصورات صریحه وتصورات مبهمه یه تصورات ناقصه وتصورات مهمله

دخی دینه بیلور

رابعا شمول جهتیله دخی بالاده بیان اولندیغی اوزره (بند٢٢) کلیه وجزئیه وشخصیه یاخود مخصوصه‌یه منقسمدرلر تصورات کلیه برجنسك ویابرنوعك مجموعنه شامل اولان تصورلردر (انسان) و (نباتات) و (فضائل) کبی تصورات جزئیه برجنسك بعض نوعنه ویابرنوعك بعض فردینه متعلق اولانلردر (عرب) و (قرنفل) و (سخا) کبی تصورات شخصیه دخی برفرد معینه مخصوص اولان تصورلردر (ابن سینا) و (شوقرنفل) و (حاتم طائینك سخاسی) کبی واکر برطاقم افراددن ترکب ایتمش برهیئت وجمعیت معناسنی متضمن اولورسه بومقوله تصورلره دخی تصورات مجموعیه تعبیر اولنور (مجلس) و (اردو) و (ملت) کبی

بو تقسیملر مفهومات مختلفه اعتباریله اولدیغندن اقسام متداخله حکمنده اولوب برتصور تقسیمات مذکوره‌نك برقاچنده داخل اوله‌بیله‌جکی محتاج تفصیل دکلدر

فصل ثانی موادا قیسه اولان قضایانك تقسیم قدیمی

برقضیه‌نك افاده ایلدیکی حکم ایله انك نقیضی اولان حکم بیننده عقلا مساوات کورینورسه یعنی بوحکملرك اذعان وقبولنده طرفینك بری دیکرینه ترجیح اولنمازسه اوایکی حکمك هربرینه شك تعبیر اولنور وایکیسندن بریسی مرجح کورندیکی حالده اکا تصدیق واعتقاد دینور بواعتقاد اکرهم جازم وثابت اولوبده همده نفس الامره موافق بولنورسه یقین دینلور وینه جازم وثابت اولوب فقط واقعه مطابق دکل ایسه جهل مرکب تعبیر اولنور وثابت اولمازسه یعنی شك واشتباهه القا ایتمك قیدنده اولان کیمسه‌نك افادات واقعه‌سی اوزرینه زائل اوله‌بیله‌جك صورتده اولورسه تقلید دینور وثابت اولمامسیله برابر غیر جازم دخی اولورسه یعنی طرف دیکرك احتمالی بتون بتون منقطع اوله‌جق مرتبه‌ده دکل ایسه ظن تعبیر اولنور ظنك نقیضی اولان طرفه وهم وظنك غیری اوله‌رق هرقنغی صورتله اولورسه اولسون مجزوم اولان حکمك طرف مقابلنه تخییل دینور شو تعریفلره کوره شك ووهم ایله برده تخییلده حکم بولنه‌میه‌جغی جهتله قضایای مشکوکه وموهومه ومخیله‌یه تصدیق نظریله باقیله‌میوب

علی الاطلاق قضیه‌لر درت نوعه یعنی یقینیه وتقلیدیه وظنیه وجهلیهٔ مرکبه‌یه منقسمدرلر قضایای یقینیه ایکی قسم اولوب بریسی یقینیات بدیهیه یاخود ضروریه ودیکری یقینیات نظریه‌در یقینیات بدیهیه عقلك بالبداهه حکم ایلدیکی قضیه‌لر اوله‌رق التی نوعدر برنجیسی اولیاتدر که موضوع ومحمولی بیننده اولان نسبت تصور اولندیغی آنده برصورت جازمه وثابته ایله حکم اولنمسی ایجاب ایدن قضیه‌لردر مثلا (کل جزؤدن بیوکدر) و (ایکی نقیضك ارتفاعی واجتماعی ممکن دکلدر) کبی ایکنجیسی قضایا قیاساتها معهادرکه موضوع ایله محمولك تصورلرینك مستلزم اولدیغی برقیاس خفی واسطه‌سیله حکم اولنان قضیه‌لردر مثلا (درت عددی جفتدر) کبی وبونده اولان قیاس خفی قسمین متساویه منقسم اولمق کیفیتیدر اوچنجیسی مشاهداتدرکه حواس ظاهره ویاباطنه ایله مشاهده اولنمسی جهتیله حکم اولنان قضیه‌لر اولوب اکر بوحکم حواس ظاهره واسطه‌سیله اولورسه حسیات دینور مثلا (کونش ضیادار در) و (آتش یاقیجیدر) کبی وحواس باطنه قوتیله اولدیغی تقدیرده وجدانیات تعبیر اولنور مثلا (قارنم آجقدی) و (حدتلندم) کبی دردنجیسی متواتراتدرکه کذبده اتفاقلری محال کورینان برطاقم ذواتك شهادتی اوزرینه حکم اولنان قضیه‌لردر مثلا (بغداد نامده برشهر واردر) کبی بشنجیسی مجرباتدرکه تکرار تکرار مشاهده ایله تجربه حاصل اولدیغنك اوزرینه حکم اولنان قضیه‌لردر مثلا (راوند مسهلدر) کبی التنجیسی حدسیاتدرکه مبادیدن مطالبه دفعة انتقال ایتمك ملکه‌سندن عبارت اولان حدس قوتیله حکم اولنان قضیه‌لردر مثلا (قمرك ضیاسی کونشدندر) کبی یقینیات نظریه دخی براهین ایله حکم اولنان وبالاخره بدیهی‌یه مستند اولان قضیه‌لردر مثلا (عالم حادثدر) کبی قضایای تقلیدیه مجرد آخردن استماع ایله حکم اولنان قضیه‌لردر مثلا بیابانده بولنان برآمك مصنوعاتدن استدلال صورتیله اوله‌رق یالکز برایکی کشیدن ایشتمك مناسبتیله واجب تعالی حضرتلرینك موجود اولدیغنه حکم ایلمسی کبی قضایای ظنیه نقیضنك احتمالنی تجویز ایله برابر بعض قراین وامارتدن استدلال ایدرك حکم اولنان قضیه‌لردر مثلا قره بلوتی کوروبده یغمور یغاجغنه حکم ایلمك کبی قضایای جهلیه دخی وهمه مبتلا اولان کیمسه‌نك حکم ایلدیکی قضایای کاذبه‌در مثلا دهریونك وجود باری بی

انکار ایلملری کبی

کله لمکه جهت دیکرایله یعنی قیاسانك صورت ترکبی اعتباریله قضیه لریدی قسم اولوب بریسی کرك بدیهی وکرك نظری اولسون یقینیات ودیکر التیسی دخی مشهورات ومسلمات ومقبولات ومظنونات ومخیلات وموهوماتدر قضایای مشهوره جمیع ناسك اعترافیله ثابت اولدیغی حسبیله حکم اولنان قضیه لردر مثلا (ظلم چرکین شیدر) و (کشی ولی نعمتنه تشکر ایتمك واجبدر) کبی قضایای مسلمه خصمك تسلیم ایتمسی جهتیله حکم اولنان قضیه لردر مثلا علم اصول فقه مسائلندن بالغه اولان قزك مجوهرات وسائر حلیاتی حقنده زکات واجب اولمسی قضیه سی کبی قضایای مقبوله کندینه حسن اعتقاد اولنان برذاتدن صدوری ملابسه سیله حکم اولنان قضیه لردر مثلا انبیای عظام واولیای کرام حضراتنك کلاملری کبی قضایای مظنونه ظن اوزرینه حکم اولنان قضیه لردر مثلا کیجه قرانلقده یالکزجه طولاشان آدمك خرسز اولدیغنه حکم اولنمسی کبی قضایای مخیله کاذب اولدیغی معلوم اولدیغی حالده نفسك منبسط ویا منقبض اولدیغی قضیه لردر مثلا (می آتش سیاله در ✻ مینا قدحله لاله در ✻ یاغنچهٔ پرژاله در ✻ اچش نسیم صبحدم) و (چوق تشنه دل قاپلدی قوری التفاتنه ✻ دهرك نمایشی ایسه عین سرابدر) کبی قضایای موهومه دخی محسوساته قیاسا امور معقوله اوزرینه قوهٔ واهمه نك حکم ایلدیکی قضایای کاذبه در مثلا (هر موجود ایچون برجهت ومکان واردر) کبی

✻ فصل ثالث اشکال مشهورهٔ قیاسیه نك احکامی ✻

قیاس تامك بالاده ذکر و بیان اولنان سکز قواعدندن (بند ٤٩) اوچنجی قاعده اقتضاسنجه حد اوسط نتیجه یه داخل اوله میوب یالکز مقدمه لرده بولنه بیلدیکندن بونك واقع اولدیغی محل اعتباریله قیاسده درت صورت اوله بیلور برنجیسی حد اوسط صغراده محمول وکبراده موضوع ایکنجیسی صغراده وکبراده محمول اوچنجیسی صغراده وکبراده موضوع دردنجیسی صغراده موضوع وکبراده محمول اولمقدر بوجهتله حد اوسطیله حد اصغر وحد اکبرك صورت ترتیبندن حاصل اولان هیئت که اکا شکل تعبیر اولنور درت اولمق لازم کلور وچونکه

برقیاسك مقدمتین ایله نتیجه دن مرتب اولان اوچ قضیه سندن هر بری کما یا کلیه یا جزئیه یا مخصوصه وکیفا یا موجبه یا سالبه ویا معدوله اولوب (بند ٤٦) مخصوصه لر ایسه کلیه حکمنده (بند ٦٠) ومعدوله لر دخی موجبه قوتنده بولنمسیله (بند ٤٦) قضیه لرك کمیتی کلیت ایله جزئیتدن وکیفیتی ایجاب ایله سلبدن عبارت عد اولنمق قابل اوله جغندن شو حکمه کوره علی العموم قضیه لرك موجبهٔ کلیه وسالبهٔ کلیه وموجبهٔ جزئیه وسالبهٔ جزئیه یه منحصر اولملری ایجاب ایدر اشته قضایانك بویله درت نوع اعتبار اولمسندن طولایی صغرا وکبراجه دردر که جمعا اون التی احتمال حاصل اولوب شو اون التی درلو مقدمه لردن هر برینك دخی درت نوع نتیجه و برمسی ممکن اوله بیله جکندن او حالده عدد احتمالات التمش دردہ بالغ اولور یعنی قضیه لرك کمیت وکیفیتنه نظرا صورت ترتیبی بهر شکلده التمش درت وجهله اوله بیلوب بونلرك هر برینه ضرب دینلور لکن بونلرك جمله سی منتج اوله میوب بعضیسی عقیمدر یعنی قواعد قیاسیه یه تمامیله توافق ایتمدکلرندن و بوجهتله نتیجه یی صحیحا انتاج ایده مدکلرندن پك چوغی ساقط اوله رق ضروب منتجه برنجی شکلده درت وایکنجیده ینه درت واوچنجیده التی ودردنجیده سکز ضربدن عبارتدر یعنی اشکال اربعه نك مجموع ضربلری حسابجه ایکیوز اللی التی اولمق اقتضا ایدر ایکن ایکیوز اوتوز دردی ضروب غیر منتجه اولمسیله یالکز یکرمی ایکی ضرب قالور شمدی کلهلم اشکال اربعه دن هر برینك احکامیله ضروب منتجه سنك تعریفنه

برنجی شکلك شرطی صغراسی موجبه وکبراسی کلیه اولمقدر برنجی ضرب صغرا وکبرا موجبهٔ کلیه ونتیجه ینه موجبهٔ کلیه در (هر جسم مرکبدر هر مرکب محدثدر بو صورتده هر جسم محدثدر) کبی ایکنجی ضرب صغرا موجبهٔ کلیه وکبرا سالبهٔ کلیه ونتیجه دخی سالبهٔ کلیه در (هر جسم مرکبدر هیچ بر مرکب قدیم دکلدر بو صورتده هیچ بر جسم قدیم دکلدر) کبی اوچنجی ضرب صغرا موجبهٔ جزئیه وکبرا موجبهٔ کلیه ونتیجه موجبهٔ جزئیه در (بعض جسم مرکبدر هر مرکب محدثدر بو صورتده بعض جسم محدثدر) کبی دردنجی ضرب صغرا موجبهٔ جزئیه وکبرا سالبهٔ کلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه در

(بعض جسم مركبدر هیچ بر مركب قدیم دكلدر بو صورتده بعض جسم قدیم دكلدر) كبی

ایكنجی شكلك شرطی مقدمه‌لرینك بریسی سالبه وكبراسی كلیه اولمقدر برنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا سالبهٔ كلیه ونتیجه ینه سالبهٔ كلیه‌در (هر جسم مركبدر هیچ بر قدیم مركب دكلدر بو صورتده هیچ بر جسم قدیم دكلدر) كبی ایكنجی ضرب صغرا سالبهٔ كلیه وكبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ كلیه‌در (هیچ بر جسم بسیط دكلدر هر قدیم بسیطدر بو صورتده هیچ بر جسم قدیم دكلدر) كبی اوچنجی ضرب صغرا موجبهٔ جزئیه وكبرا سالبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (بعض محدث جسمدر هیچ بر قدیم جسم دكلدر بو صورتده بعض محدث قدیم دكلدر) كبی دردنجی ضرب صغرا سالبهٔ جزئیه وكبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (بعض جسم قدیم دكلدر هر بسیط قدیمدر بو صورتده بعض جسم بسیط دكلدر) كبی

اوچنجی شكلك شرطی صغراسی موجبه ومقدمه‌لرینك بریسی كلیه اولمقدر برنجی ضرب صغرا ایله كبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه موجبهٔ جزئیه‌در (هر مركب جسمدر هر مركب محدثدر بو صورتده بعض جسم محدثدر) كبی ایكنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا سالبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (هر مركب جسمدر هیچ بر مركب قدیم دكلدر بو صورتده بعض جسم قدیم دكلدر) كبی اوچنجی ضرب صغرا موجبهٔ جزئیه وكبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه موجبهٔ جزئیه‌در (بعض مركب جسمدر هر مركب محدثدر بو صورتده بعض جسم محدثدر) كبی دردنجی ضرب صغرا موجبهٔ جزئیه وكبرا سالبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (بعض جسم مركبدر هیچ بر جسم قدیم دكلدر بو صورتده بعض مركب قدیم دكلدر) كبی بشنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا موجبهٔ جزئیه ونتیجه موجبهٔ جزئیه‌در (هر جسم مركبدر بعض جسم محدثدر بو صورتده بعض مركب محدثدر) كبی آلتنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا سالبهٔ جزئیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (هر جسم مركبدر بعض جسم قدیم دكلدر بو صورتده بعض مركب قدیم دكلدر) كبی

دردنجی شكلك شرطی مقدمه‌لری موجبه ایسه صغراسی كلیه ومقدمه‌لرینك

بری سالبه ایسه یا صغراسی ویا كبراسی كلیه اولمقدر برنجی ضرب صغرا ایله كبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه موجبهٔ جزئیه‌در (هر مركب محدثدر هر جسم مركبدر بو صورتده بعض محدث جسمدر) كبی ایكنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا موجبهٔ جزئیه ونتیجه موجبهٔ جزئیه‌در (هر مركب محدثدر بعض جسم مركبدر بو صورتده بعض محدث جسمدر) كبی اوچنجی ضرب صغرا سالبهٔ كلیه وكبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ كلیه‌در (هیچ بر مركب قدیم دكلدر هر جسم مركبدر بو صورتده هیچ بر قدیم جسم دكلدر) كبی دردنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا سالبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (هر مركب محدثدر هیچ بر قدیم مركب دكلدر بو صورتده بعض محدث قدیم دكلدر) كبی بشنجی ضرب صغرا موجبهٔ جزئیه وكبرا سالبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (بعض مركب محدثدر هیچ بر قدیم مركب دكلدر بو صورتده بعض محدث قدیم دكلدر) كبی آلتنجی ضرب صغرا سالبهٔ جزئیه وكبرا موجبهٔ كلیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (بعض محدث بسیط دكلدر هر جسم محدثدر بو صورتده بعض بسیط جسم دكلدر) كبی یدنجی ضرب صغرا موجبهٔ كلیه وكبرا سالبهٔ جزئیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (هر قدیم بسیطدر بعض جسم قدیم دكلدر بو صورتده بعض بسیط جسم دكلدر) كبی سكزنجی ضرب صغرا سالبهٔ كلیه وكبرا موجبهٔ جزئیه ونتیجه سالبهٔ جزئیه‌در (هیچ بر مركب قدیم دكلدر بعض جسم مركبدر بو صورتده بعض قدیم جسم دكلدر) كبی

أشكال قیاسیه‌یی ارسطالیس یالكز اوچ شكل اوزرینه ترتیب وتشكیل ایلمش اولدیغی حالده صكره‌دن برشكل دها اختراع اولنمش ایسه‌ده دردنجیسی طبعه غیر موافق اولمسیله برابر دیگر اوچ شكلدن برینه رد وارجاع اولنمق قابل اولدیغی محتاج بیان دكلدر برده فی الاصل بو شكلك مشروط اولدیغی شرطلر اگر كبراسی موجبه ایسه صغراسی كلیه وصغراسی موجبه ایسه نتیجه‌سی جزئیه ومقدمه‌لرینك بریسی سالبه ایسه كبراسی كلیه اولمقدن عبارت اولدیغندن ضربلرینك عددی بشه منحصر ایكن دها اعم اولان شرائط محرره‌یه تحویل اولنه‌رق اوچ ضرب ضمیله سكزه ابلاغ ایدلمشدر والتنجی ضرب شكل ثانی‌یه ویدنجیسی شكل ثالثه وسكزنجیسی دخی شكل اوله ارجاع اولنور اشبو دردنجی شكلك ضربلرینه

مطابق قضیه‌لر تشکل ایتدیرلمسی ممکنه‌دن بولنمسی حسبیله منطقیوندن بعضیلری دخی انلری خارجده براقامق ایچون ینه شکل اولدن عد ایدوب وفقط نتیجه‌لرینك موضوعی محمول ومحمولی موضوع ایدلمش نظریله باقوب شکل اولك اصل ضربلری اولان درت ضربه ضروب مستقیمه تسمیه واونه کیلری ضروب غیر مستقیمه نامیله بونلرك اوزرینه علاوه ایتمشلرسه ده بودخی غایت تکلفلی برصورت اولدیغندن تفصیلندن صرف نظر قلندی

برقیاسك قنغی شکلدن واوشکلك قنغی ضربندن اولدیغی نه طریق ایله تحقیق واستخراج اولنه بیله جکنی برمثال ایله تصریح ایده‌لم مثلا (بعض حظوظات واردرکه واقعا اول امرده نفسه لذیذ کلورسه‌ده نهایتی ندامتی مستلزم اولدیغندن انسان ایچون بونلر اصلا ارزو اولنه جق شیلردن دکلدر) کلامنك صحتی تدقیق اولنمق مراد اولنسه ابتدا قیاس تام صورتنه قونیلوبده (بعض حظوظات واردرکه نهایتی ندامتی مستلزمدر نهایتی ندامتی مستلزم اولان کیفیتلر اصلا ارزو اولنه جق شیلردن دکلدر) دینلدکده بونده حد اوسط اولان (نهایتی ندامتی مستلزم) عبارسی صغراده محمول وکبراده موضوع اولدیغندن بوقیاس شکل اولدندر واقعا دخی شکل اولك احکامنه تطبیقا صغراسی موجبه وبرمقدمه‌سی کلیه‌در ومادامکه صغرا موجبهٔ جزئیه وکبرا سالبهٔ کلیه اولوبده سالبهٔ جزئیه‌یی نتیجه ویردیکندن دردنجی ضربندن اولدیغی تبیین ایدر اشته برقیاس هیچ برشکلك هیچ برضربنه توافق ایتمزسه انك فاسد اولدیغی ثابت اوله جغی بیاندن مستغنیدر شمدی بوقیاسی قواعد معروفه‌یه تطبیق ایلدیکمزده اولا یالکز اوچ حددن یعنی (بعض حظوظات واردرکه) حد اصغریله (اصلا ارزو اولنه جق شیلردن دکلدر) حد اکبرندن و(نهایتی ندامتی مستلزم) حد اوسطندن عبارتدر ثانیا حد اصغر صغراده جزئیت افاده ایلدیکندن نتیجه‌ده دخی جزئیت افاده ایدیور ثالثا حد اوسط نتیجه‌یه داخل دکلدر رابعا حد اوسط کبراده کلیت افاده ایلیور خامسا کبرا سالبه اولمسیله صغرا موجبه‌در سادسا صغرا جزئیه اولدیغندن کبرا کلیه‌در سابعا مقدمه‌لرینك بری سالبه اولمسیله نتیجه دخی سالبه‌در ثامنا صغرا جزئیه اولمسیله نتیجه دخی جزئیه‌در بنابرین شو قیاس صحیحدر

برقیاسك صحت وفسادینك بو یولده میدانه چیقارلمسی صرف عملیات طریقی دیمك اولوب حالبوکه هر خصوصده وخصوصیله امور عقلیه‌ده یالکز ظاهر حاله نظر ایله اکتفا اولنمامق وماده‌نك کنه وحقیقتنه واصل اولمغه باقلمق شرط اعظم اولدیغندن قیاسده دخی اصل دقت اولنمسی لازم کلان شی انك مفهومنه صرف افکار ایدلمکدر انجق اثنای مباحثات ومذاکراتده بعض کره بالایجاب مراجعتده فائده اوله جغی انکار اولنه‌مامسیله برابر شو قواعد صوریه‌دن ترکب ایدن هیئت مجموعه طوغریسی حیرتبخش عقول اوله جق مرتبه‌ده برکیفیت مصنعه اولدیغی جهتیله اکا کسب اطلاع اولنمسی واجبه‌دن بولندیغی دخی بی اشتباهدر

فصل رابع صور متنوعهٔ استدلالیه‌نك قواعد مخصوصه‌سی

علم بینلرنده جهت وحدت بولنان برطاقم یکدیکره مربوط مسائلدن مرکب اولوب هر علمك موضوعی وغایتی ومبادیسی ومقاصدی واردر موضوع علم انده بحث اولنان ماده‌دن عبارتدرکه مرتب اولدیغی مسائلك جهت وحدت ذاتیه‌سی دیمکدر مثلا علم حسابك موضوعی عدد اولدیغی کبی برعلمك غایتی انك متضمن اولدیغی فائده‌سی یعنی مسائل مندرجه‌سنك جهت وحدت عرضیه‌سیدر مثلا علم منطقك غایتی فکر ونظرده ذهنی خطادن محافظه ایتمکدر مبادی علم انك حاوی اولدیغی مسائلك موقوف علیهی اولان شیلر اولوب مبادی تصوریه ومبادی تصدیقیه‌یه منقسمدر مبادی تصوریه حدود ورسومدن یعنی تعریفاتدن ومبادی تصدیقیه دخی ادله‌سنك ترکب ایلدیکی قضایادن عبارتدر بوقضیه‌لر دخی یا بنفسها بینه و یا بغیرها بینه اولور بنفسها بینه اولورسه علوم متعارفه دینور مثلا (هر بری مقدار آخره مساوی اولان مقدارلر بربرینه دخی مساوی اولورلر) کبی بغیرها بینه اولدیغی حالده اکر حسن ظن ایله قبول اولنورسه اصول موضوعه تعبیر اولنور مثلا (هر ایکی نقطه بیننه برخط مستقیم وصل ایتمك ممکندر) کبی ومحلنده دلیل ایله اثبات اولنجیه قدر شك وتردد صورتنده تسلیم ایدیلورسه مصادرات دینور مثلا (برخط مستقیم دیکر ایکی خط مستقیمی قطع ایلدکده خط قاطعك برطرفنده حادث اولان

زاویه‌نین داخله‌نین مجموعی ایکی قائمه‌دن کوچك اولورسه خطین مذکورین اوجهتده متلاقیین اولورلر) کبی مقاصد علم دخی انده داخل اولان مسائلدن یعنی دعاوی ومطالبدن عبارت اولوب بونلردخی یانظریدر مثلا (برمخروطك مساحه‌جسمیه‌سی قاعده‌سنك ثلث ارتفاعنه حاصل ضربنه مساویدر) کبی ویاعملیدر مثلا ایکی مربع معلومك مجموعنه مساوی مربع آخر رسم ایتمك طریقی کبی

علوم مدونه‌نك باشلیجه‌لری اکثریا اوچ قسمه تقسیم اولنوب برنجیسی علوم طبیعیه ایکنجیسی علوم ریاضیه اوچنجیسی علوم عقلیه اوله‌رق علوم طبیعیه تاریخ طبیعی وعلم حکمت طبیعیه وکیمیا وعلم اراضی وعلم هیئتدن وعلوم ریاضیه حساب وجبر وهندسه وجراثقالدن وعلوم عقلیه دخی علم روح وتاریخ وعلم الهیدن مرکبدر علوم مذکوره‌نك برطاقمی که علوم طبیعیه ایله علم روح وعلم تاریخدر بونلرده آثار واقعه تحقیق ومرتبه بمرتبه ترتیب وتنسیق اولندقدنصکره نحتنده بولندقلری قوانین واحکام استخراج اولنور وعلوم ریاضیه ایله علم الهیده ایسه بالذات بدیهی اولان بعض قضایا اساس اتخاذیله انلرده مندرج اولان نتایج استحصال ایدیلور برنجی طاقمده وقوعات وآثارك نفس الامره مطابقتنه تحصیل وقوف ایتدیرن طریقلر تدقیق وتجربه وترتیب مراتب صورتلری اولوب قوانین جاریه واحکام عمومیه‌نك تعیینی دخی مماثلت واستقرا وفرضیات ایله اولور ایکنجی طاقمه کلنجه بونلرده احکام وقوانینك تعیینی علوم متعارفه وتعریفات ایله اولدیغی مثللو علوم متعارفه وتعریفات مبادی اتخاذ اولندرق بومبادیدن ترتب ایدن نتیجه‌لر دخی قیاس وبرهان واسطه‌سیله استنتاج اولنور اشته ذکراولنان صور مختلفه‌دن هربرینك شرائط لازمه‌سی وطریق استعمالنك قواعد مختلفه‌سی اولدیغندن بودقایق مهمه‌نك دخی بروجه آتی بیان اولنمسی لازمه‌دن عد اولندی

تدقیق نظر

تدقیق نظر یاخود ساده‌جه تدقیق دیوآثار واقعه‌یی تغییرایتمیه‌رك یعنی همان ظهوره کلدیکی هیئتده اوله‌رق معاینه وتحقیق ایلمکه دینور مثلا برجسمك حین احتراقنده صیجاقلق پیدا ایتدیکنی ووجود انسان وحیوانده دمك کیفیت

دوراتی وقره عارض اولان تشکلاتی وسیاراتك صورت سیر وحرکتلرینی تدقیق ایلمك کبی که امور فلکیه‌یه عائد اولدیغی حالده اکا رصد تعبیر اولنور قاعده ١ تدقیق اولنان ماده‌نك جهات مختلفه واحوال متفرعه‌سندن شایان اعتنا اولانلرك هیچ برندن صرف نظر اولنمامليدر مثلا صاعقه‌نك امری تدقیقنده هوانك درجهٔ حرارت ورطوبتنه وروزکارك شدت وخفیتله جهت هبوبنه وسائر بومقوله خصوصاته دقت اولنمق شرطدر ٢ تعداد ومساحه قبول ایدن موادده مقیاس صحیح استعمال اولنمليدر مثلا حرارت وبرودتك اجسام مختلفه اوزرینه اولان تأثیراتنك تدقیقی اثناسنده انلرده وقوعه کلان تغیراتك مقدارینی آلات صحیحه ایله ضبط وقید ایتمليدر ٣ قابل انقسام اولان اشیانك هربرقسمی متوالیا آیری آیری معاینه اولندقدنصکره براشدیریلوب برکره ده هیئت مجموعه‌سنه نظر ایدلمليدر

تجربه

تجربه آثاری مراد اولنان صورتده وقوعبولدیره‌رق اویله‌جه تدقیق ایلمکدن عبارتدر مثلا آلت مخلیهٔ الهوانك ایچنه برقوش قویوبده هوایی یواش یواش تخلیه ایدرك قوشده وقوعبولان حالاتی معاینه ایلمك کبی قاعده ١ یالکز برنوع تجربه ایله اکتفا اولنمیوب ایشك تحملنه کوره تنوع ایتدیرلمليدر مثلا خاصهٔ الکتریقیه‌نك آثار کیمیویه وحکمیه وسائره‌سنی لایقیله تحقیق ایچون درلودرلو اجسامده اجرای تجربه اولنمق کبی ٢ تجربه مکمل اولوب ناقص اولماملیدر مثلا غازلرك حجملرینك تزاید وتناقصی کندی اوزرلرینه اجرا اولنان تضیقاتك مقداریله متکافیهٔ متناسب اولدیغی تجربه ضمننده حکمانك برهوای نسیمی تضیقنه مساوی تضیقدن بدأ ایله تا یکرمی یدی مثلنه قدر تضیقات متوالیه اجرا ایلملری کبی ٣ ایکی جهتلی یاپلمق قابل اولدیغی حالده عکسی دخی اجرا اولنه‌رق اکمال اولنمليدر مثلا ارباب کیمیا صویك مولد الحموضه ایله مولد المادن مرکب اولدیغنی بالتجربه تحقیق ایلدکدنصکره برقسم مولد الحموضه ایله ایکی قسم مولد المایی الکتریق قوتیله برلشدردکلرنده صوحاصل اولدیغندن صحیحا شو ایکی غازدن ترکب ایلدیکنی ظاهره چیقاردقلری کبی ٤ ماده‌نك مساعد اولدیغی مرتبه‌ده جسامتلیجه طوتلمليدر ٥ اثنای تجربه‌ده ظهوره کلان

هر بر وقوعاته دقت اولنوب زمان ومکان وسائره جه احوال متنوعه نك کافه سی
حسابه قونلملیدر ٦ استعمال اولنان آلاتك صحتنه کال مرتبه دقت ایدلملیدر

ترتیب

ترتیب یاخود تعیین مراتب برهیئت مجموعه یه داخل اولان افرادی انواعك
وانواعی اجناسك واجناسی دخی دهااعم بولنان دیکر جنسلرك تحتنه وضع ایدرك
یعنی مشابهت جهتیله جمع ومباینت جهتیله یکدیکرندن تفریق ایلیه رك
طاقم طاقم تنظیم ایلمکدر ترتیب ایکی صورتله اوله بیلوب برینه ترتیب صنعی
ودیکرینه ترتیب طبیعی دینور ترتیب صنعی که اکا ترتیب وضعی دخی تعبیر
اولنور علامات ظاهریه اوزرینه مؤسس اولاندر مثلا اهل علم نباتاتدن
طورنفورك ترتیبنه چیچکك رنکلی محلندن عبارت اولان قسمی اساس اولمسیله
ترتیب صنعی قبیلندندر ترتیب طبیعی دخی مشابهت حقیقیه اوزرینه بنا اولناندر
مثلا کوویه نام حکیم مراتب حیواناتی حس وحرکت ودوران دم وتنفس کبی
آثار حیاتیه یه مخصوص اولان صفات اصلیه وعلامات اساسیه یه نظرا ترتیب
ایلمش اولدیغندن بودخی ترتیب طبیعی دیمك اولور تعیین مراتبك غایتی معلومات
مکتسبه یی برحسن انتظام تحتنه قویه رق هم قوهٔ حافظه یه معاونت وهمده
استحصال اولنه جق تحقیقاتك صورت اجراسنی تسهیل ایلمکدر قاعده ١ خارجده
هیچ برشی قالمملیدر ٢ نفس الامره تماملیه توافق ایلملیدر ٣ یالکز براساس
اوزرینه مؤسس اولملی و یاخود برقاچ اساس اتخاذ اولنمش ایسه بونلر بربرینه مشابه
بولنملیدر ٤ اساس اتخاذ اولنان علامت علامات ثابته دن اولوب علائم عارضیه
ویا علائم موقته دن اولمامل وممکن مرتبه ساده واکر قابل ایسه کوزه کورینور
وقولای بیلنور وافرادك هر برنده بولنور علامتلردن اولملیدر ٥ صنوف ومراتبدن
هر برینك جامع اولدیغی افرادك عددی بربرندن پك زیاده فرقلی بولنماملی یعنی
بعضیسی اشوری جمعیتلی و بعضیسی غایتله قلیل الافراد اولماملیدر ٦ هر حالده
طبیعت اشیا اوزرینه مؤسس اولملیدر حیوانات ونباتاتك منشعب اولدقلری
شعبه لری بربرندن تفریق ایچون بونلرك ترتیبنده استعمال اولنان تعبیرات قسم
صنف طبقه قبیله جنس نوع لفظلریدر مثلا آت ذوات الفقرات قسمندن
وذوات الثدی صنفندن وغلیظة الجلد طبقه سندن وذوات حافر واحد

قبیله سندن وآت جنسندن وینه آت نوعندندر کذلك لیلاق واضعة الآلات
التناسل صنفندن وذوات القصعة الواحده طبقه سندن ولیقلاقیه قبیله سندن
ولیلاق جنسندن وینه لیلاق نوعندندر انجق ایجابنه کوره حذف وعلاوه
صورتیله بونلرك تقلیل وتکثیری ممکندر
علم معدنیات ایله علم کیمیاده ترتیب یرینه تقسیم ایله برده تعیین اسامی تعبیر اولنان
صورت جاریدر تقسیم ایکی نوع اولوب برنجیسی برکلك اجزاسنی بربرندن
آیرمقدرکه بودخی مرتبهٔ ثانیه ده ایکی یه منقسم اولهرق برینه تقسیم حقیقی
ودیکرینه تقسیم ذهنی دینور مثلا برجسمك مرکب اولدیغی جزؤلری فعلا
بربرندن تفریق ایتمك تقسیم حقیقی قبیلندن اولوب جواهر مجرده دن اولان
روح انسانینك قوهٔ حسیه وقوهٔ مدرکه وقوهٔ فاعلیه یه وسائر برطاقم قوتلره
تقسیمی ادخی تقسیم ذهنی دیمك اولور کرك حقیقی وکرك ذهنی اولسون
نوع اولدن اولان تقسیمك قاعده سی تقسیم اولنان شیئك مرکب اولدیغی
جزؤلرك کافه سی انده داخل اولمقدر تقسیمك نوع ثانیسی دخی برطاقم اشیانك
اجتماعندن حاصل اولان برهیئت مرتبه نك افراده تقسیمیدر قاعده ١ خارجده
هیچ برقسم قالماملیدر مثلا انسانك بیاض ایله سیاهه تقسیمی کبی که اسمراللون
اولان حبشیلر بو تقسیمك خارجنده قاله جغندن ناقص اوله جغی درکاردر ٢ قسملر
بربری ایچنه داخل اولماملیدر مثلا (هر عدد یا جفت یاتك ویا مربعدر) دیمك
کبی که هر عدد یاجفت ویاتك اوله جغی مثللو عدد مربع دخی یاجفت ویاتك
اوله جغندن بو تقسیم فاسددر ٣ اك باشلی قسملردن باشلنوب دیکرلرینه صره ایله
انتقال اولنملیدر مثلا علم جغرافیاده سطح ارض اول باول قطعات خمسه یه
تقسیم اولنه جق یرده دفعةً ممالك مختلفه یه تقسیم اولنسه خطا اولنمش اولور

تماثلت

تماثلت اوزرینه واقع اولان استدلال که اکا اصطلاحات فقهیه ده قیاس تعبیر
اولنور ایکی و یا برقاچ شیئك برجهتدن طولایی یکدیکرینه مشابه وتماثل اولملرندن
سائر جهتله دخی بینلرنده مشابهت بولندیغنی استخراج ایلمکدر بو تماثلت
اوچ صورتله اوله بیلوب برنجیسی ساده جه برمشابهتدن عبارتدر مثلا کواکب
سیاره نك شکل وصورت حرکت وسائره جه کرهٔ ارضه مشابه اولملرینه نظرا

انلرده دخی حیوانات موجود اولمسنی وایکی آدمك سیماجه بر برینه بکزه ملرندن اخلاقلرینك مطابق بولنمسنی کشف ایلمك کبی که عادتا ظن وتخمین حکمنده برشیدر ایکنجیسی واسطه‌لر ایله غایتلرك بیننده بولنان موافقتدر مثلا قوشلرك هواده اوچمق ایچون قناداری اولدیغی کبی بالقلرده قناده بکزر وجوانح تعبیر اولنور شیلر بولندیغی کوریلنجه بالقلرك دخی برسیاله ایچنده یشامق ایچون یرادلمش اولدیغنی استدلال ایلمك کبی اوچنجیسی علت ومعلوللرك مطابقتیدر که صور ثلثه‌نك الك صاغلم واسلمی بودر مثلا صاعقه‌نك آثاری قوۀ الکتریقیه‌نك اثارینه تماميله مماثل اولدیغندن بونلرك ایکیسیده علت واحده‌نك معلولی اولدیغنه حکم ایلمك کبی قاعده ۱ مشابهت باشلیجه برخصوصده واقع اولوب اکر بویله اوله‌مازایسه برقاچ ماده‌ده مشابهت بولنملی وطبیعت اشیا اقتضاسندن اولان مناسبات ثابته ودائمیه اوزرینه بنا ایدلملیدر مثلا مرور ادوار ایله جنسی محو اولان بعض حیوانات قدیمه‌نك جسمه‌نك شکل وهیئتلرینی کوویه نام حکیم اره صره طوپراغك ایچندن ظهور ایدن بیوك بیوك کمیك پارچه‌لرندن کشف ایلمکه موفق اولدیغی کبی ۲ الده بداهت صورتی وارایکن مماثلت اوزرینه استدلال یولنه کیدلمملیدر مثلا صفات جلیلۀ الهیه‌یی اوصاف ناقصۀ انسانیه‌یه قیاس ونسبت ایله استدلال بروجهله جائز دکلدر ۳ یالکز احوال ظاهریه‌ده مشابهت کافی اولمیوب احوال متفرعه‌نك کافه‌سنده دخی مشابهت بولنملیدر

استقرا

بالاده بیان اولندیغی اوزره (بند ۵۳) استقرا قضایای جزئیه‌دن برقضیۀ کلیه استخراج ایلمکدر مثلا برکوکبك متعاقبا بولندیغی نقطه‌لره نظرا اثنای سیر وحرکتنده رسم ایلدیکی خط قطع ناقص منحنیسنك برجزؤندن عبارت اولدیغی رصد اولندقده تماميله برقطع ناقص رسم ایده‌جکنك کشفی وبرجسمك حین سقوطنده قطع ایلدیکی مسافات ایله بو مسافه‌لرك قطعی اثناسنده صرف ایتدیکی ازمنه بیننده واقع اولان نسبتك استخراجی وبرعلاجك فلان علتی دافع اولدیغنك جزم اولنمسی کبی که استقرانك اساسی قوانین طبیعیه‌نك دوام وانتظامی حقنده اولان اعتقاد وجدانی کیفیتیدر قاعده ۱ تدقیقات

عدیده وتجارب متنوعه اجرا اولنمدقجه صحتنه حکم اولنمامليدر ۲ قوانین جاریه‌یه مخالف اولمامسنه دقت اولنملیدر ۳ خواص عمومیه ودائمیه حکمنه قونیله‌جق شیلرك نفس الامره مطابق بولنمسنه دقت ایدلملیدر ۴ برقضیۀ عمومیه‌دن دها اعم برقضیه‌یه انتقال اولنور ایکن کمال تأمل وتأنی ایله طورانملیدر ۵ تدقیق اولنان ماده ایله برابرجه وقوعبولان آثاره وانك باشلیجه‌لری ندر و بونلر وقوعبولمقسزین ینه ظهور ایده‌یورمی وقوتنه ودوام وامتدادینه وسائره‌سنه تزاید وتناقص عارض اولیورمی بونلره دخی بشقه‌جه صرف افکار قلنملیدر

استقرا ایله استدلال بالمماثله بربرندن شو وجهله تمییز اولنه بیلورکه مماثلت صورتیله استدلال اولنان ماده تعمیم اولنوبده برقانون هیئتنه قونلدیغی آنده استقرا حکمنه کیرر مثلا سطح ارضده ثقلتك اجرا ایلدیکی تأثیراته دائر غالیله‌نك تدقیقات واقعه‌سی اوزرینه نوتون بوقوتك حکمی الك یوکسك طاغلرده دخی جاری اولمق وحتی قمره بیله شامل اولوب شوقدرکه اوراده قابل تقدیر اوله‌جق مرتبه‌ده تناقص ایلمك لازم کله‌جکنی تخطر وتفکر ایدرك وبونی حساب واسطه‌سیله دخی تحقق ایتدیره‌رك سیارات سائره ایله شمسه وکافۀ اجرام فلکیه‌یه شمولی اولان برقوۀ جاذبۀ عمومیه‌نك عالمده موجود اولدیغی یعنی جمیع اجسام یکدیکرینی جاذب اولوب بوجذبك مقداری دخی اجسامك جوهرلریله مبسوطا متناسب وبینلرنده واقع اولان بعدلرك مربعلریله متکافیا متناسب ایدوکنی استقرا صورتیله استخراج ایلدیکی کبی

صورت استقرائیه‌نك صورت استنتاجیه‌دن دخی اوچ جهتله فرقی واردر اولا استقرا بو عالمك قوانین ثابتۀ منتظمه تحتنده اداره اولندیغی مجزومیتنك اوزرینه مؤسس اولوب اصول استنتاجیه درلو درلو اساسلر اوزرینه بنا اولنه بیلور ثانیا استقرا صورتنده بداهت مطلقه اوله‌میوب حالبوکه مقدمه‌لر بدیهی اولوبده انلر ایله نتیجه بیننده موافقت صحیحه بولندقجه استنتاجك فاسد اولمق احتمالی یوقدر ثالثا استقراده جزؤدن کله کیدیلوب استنتاجده ایسه بو صورت قطعا جائز اوله‌میه‌رق دائما عکسی وجهله حرکت اولنور یعنی جنسدن نوعه ونوعدن فرده انتقال واحکام وخواص عمومیه‌دن احکام وخواص خصوصیه استدلال قلنور مثلا (هر مثلث مستویده اوچ زاویه‌نك مجموعی ایکی قائمه‌یه مساویدر)

قضیه سندن (برمثلثك بالكز بر زاویه سی قائمه اوله بیلور) قضیه سی وبوندن دخی (برمثلثك ایكی زاویه سی معلوم اولسه بونلرك مجموعی ایكی قائمه دن طرح اولندقده اوچنجی زاویه دخی معلوم اولور) قضیه سی استنتاج اولنه رق بویله جه عمومدن خصوصه انتقال اولنور و (انسان كوتی خویلردن صاقنملیدر) قضیه سی دخی كبر وحسد ونفسانیت وریاكارلق وبدزبانلق كبی اخلاق مذمومه نك هر بریندن اجتناب اولنمق لازم كلدیكنه بشقه بشقه بر قضیه ایله حكم ایتدرمكه مدار اولور مماثلت واستقرا علم هیئت وحكمت طبیعیه وكیمیا وسائر بعض علملرك اساسی حكمنده اولوب فقط اكثریا ظواهر احواله استنادی جهتیله ذهنی اغفال ایلدیكندن شو ایكی صورتك بریله وجوده كلان قضیه لر تدقیق وتجربه ایله ثابت اولدقجه قضایای احتمالیه دائره سنده طوتلمق ایجاب ایدر وتدقیقی محال اولان ویاخود بالكز تدقیق ایله مطلوب حاصل اوله میان موادده استنتاج صورتنه مراجعتدن بشقه چاره یوقدر

فرضیات

فرضیات برماده نك سبب وكیفیت وقوعنه كسب اطلاع ایتدیره بیله جك مرتبه ده بولنان وهرنقدر دلائل وافیه ایله مثبت دكل ایسه ده صحیح نظریله باقلمسی بردرجه یه قدر قابل اولان صور مفروضه در فرضیاتك اوچ نوعی اولوب برنجیسی هنوز لایقیله تدقیق اولنه مامش اولان بعض آثارك صورت حصولنی كوسترمك ایچون یاپیلاندر مثلا كواكب سیاره شمسك اطرافنده كی كره نسیمك تكاثفندن وجودپذیر اولمش اولمق كبی ایكنجیسی آثار واقعه نك ظهورینه سبب اولیجی بعض قوتلر فرض اولنمقدر مثلا علم حكمت طبیعیه ده ضیا وحرارت والكتریق وقوه مقناطیسیه دن هر برینك بر سیاله دن عبارت فرض ایدلمسی كبی اوچنجیسی علوم وفنونك تسهیل تعلیمی مقصدینه مبنی اولاندر مثلا علم هیئتده بعضا ایجابنه كوره چشم ناظرك مركز شمسده وقوعی وعلم كیمیاده هیولانك جواهر افراده انقسامی توهم اولنمق كبی قاعده ١ ضرورت اولدقجه فرضیاته تشبث اولنمامیدر ٢ نفس الامره موافق اولوب اولمدیغی لایقیله تحری قلنمیدر مثلا صویك مولد الحموضه ومولد الما تعبیر اولنور ایكی غازدن تركب ایلدیكنه دائر نوتونك فرضیاتی لاووازیه نك تجارب عدیده سیله ثابت اولوب

بالعكس سیاراتك انفا ذكر اولنان صورت تشكلی حقنده لاپلاسك بیان ایلدیكی رأی بالتجربه قابل تحقیق اولان مواددن اولمامسیله شایان قبول دكلدر وصویك طلومبه ایله یوقاری چیقمسنه سبب قدمانك اعتقادینه كوره كان خلوك ماده سی طبیعتك منفوری اولمسی یعنی طبیعت هر نرده ده برخالی محل بولسه اورایی درعقب طولدرمغه میال بولنمسی قضیه سی اولوب حالبوكه خلوك مطلق ایله خالی اولان بربوریك درونده كی جیوه نك صعودی نهایت یمش التی سانتمتر یعنی تقریبا یكرمی درت پرمق اوله بیلدیكی ثابت اولدیغندن بو قضیه نفس الامره مغایردر ٣ صحتی تحقق ایدنجیه قدر موقت صورتیله قبول ایدلملیدر ٤ ماده نك امور متفرعه واحوال مخصوصه سی بالدفعات تدقیق اولنه رق ضبط وقید اولنملیدر ٥ برماده حقنده صور مفروضه نك تعددی تقدیرنده احوال متفرعه سنه نظرا قنغیسی موافق كورینورسه انك احتمالی اغلب اوله جغندن دیكرلری ترك قلنملیدر ٦ غایت ساده وتكلفسز وتوهمی قولای و براساس معنا اوزرینه مؤسس اولملیدر ٧ ممكن الوقوع وقوانین طبیعیه یه موافق بولنملیدر ٨ شرح ایده جكی ماده یه كوزلجه معنا ویروبده غناء تام حاصل ایتدرملیدر

اختراعات جسیمه نك اكثریسنی وجوده كتورن فرضیات اولوب مثلا زحلده مشاهده اولنان تشكلات عجیبه یه برچوق وقتلر هیچ معنا ویریله مامشیكن ارباب هیئتدن هویكنس بونلر كوكب مزبورك اطرافنده برحلقه بولنمسندن نشأت ایلدیكنه ذاهب اوله رق بویله برحلقه نك وجودی تقدیرنده زحلك ظاهرده كسب ایتمسی لازم كلان صور مختلفه یی بالحساب تعیین ایلدكدن صكره اجرا ایتدیكی رصد استحصال ایلدیكی نتیجه حسابیه یه عینیله توافق ایلدیكندن حلقه مذكوره نك حقیقة موجود اولدیغنه حكم ایلمش وواقعا مرور زمان ایله ایجاد اولنان قوتلی دوربینلر حلقه یی بتون بتون میدانه چیقارمشدر فلاسفه قدیمه تدقیق وتجربه یولنه كتمیه رك حكمتی صرف فرضیات اوزرینه بنا ایتملریله بك چوق خطاره دوشمش اولدقلرندن (اكر فرضیات اولمسه حكمت باطل اولوردی) كلامنك بطلانی ثابت اولمشدر چونكه فرضیات تقیدر مكمل ویولنده اولسه بنه امور تخمینیه دن عبارت اوله جغندن صحتی تبیین ایتدكجه

ياخود صورت مفروضه‌دن بشقه برمعنا اويرلمسى قابل اوله‌ميه‌جغى درجهٔ ثبوته واصل اولمدقجه قضاياى يقينيه رتبه‌سنى حائز اوله‌ميه‌جغى قاعدهٔ عموميه اتخاذ ايلمك لازمه‌دندر

علوم متعارفه

علوم متعارفه بالاده تعريف اولنديغى اوزره (بند ٢٦) بذاته بينه اولوب قياس وتجربه‌دن مستغنى اولان قضاياى ضروريه‌در مثلا (برشى برآنده هم موجود وهم غير موجود اوله‌ماز) كبى هرعلمك كنديته مخصوص علوم متعارفه‌سى اولوب مثلا (هر اثرك برسببى واردر) قضيه‌سى حكمت طبيعيه‌يه و (خير وشر بربرينك ضديدر) قضيه‌سى علم اخلاقه و (هر اسم ايچون برصفت مقدردر) قضيه‌سى دخى علم نحوه عائددر قاعده ١ برقضيه هرنقدر واضح اولورسه اولسون خصم طرفندن تسليم اولنمدقجه علوم متعارفه مقامنده ايراد اولنمامليدر ٢ بذاته بينه اولان قضايانك ماعداسنه علوم متعارفه نظريله باقلمامليدر ٣ برقضيه ولو مسلمات حكمنه كيرمش اولسه بيله حد ذاتنده صحيح اولمدقجه اكا علوم متعارفه دينلمامليدر مثلا طبيعتك خلو مطلقدن تنفرى قضيهٔ كاذبه‌سى كبى ٤ علوم متعارفه‌دن اولان قضايانك اثباتنه قالقشلمامليدر مثلا (ايكى كره ايكى درت ايدر) قضيه‌سى كبى

تعريف

تعريف بالاده بيان اولنديغى وجهله (بند ٢٩) برلفظك معناسنى ويابرشيئك ماهيتنى تعيين ايتمكدن عبارت اولوب بنفسه بديهى وعبارەسى واضح اولمق واعتراض اولنه بيله‌جك صورتده اولمامق على العموم تعريفك جملهٔ شرائطندندر تعريفك منقسم اولديغى حقيقى ولفظى قسملرندن برنجيسنك قاعده‌لرى بالاده (بند ٣٦) بيان اولنمش اولديغندن بوراده تعريف لفظينك قواعد مخصوصه‌سنك ذكريله اكتفا اولنور قاعده ١ معناسى واضح اوليان وياخود معانىٔ متعدده‌يه شمولى اولان لفظلرك تعريفندن صرف نظر اولنمايدر ٢ تعريفاتده تماميله معلوم اولان وياخود اولندن تعريف اولنان الفاظدن بشقه لفظ قوللانلمامليدر

برهان

برهان

برهان قضاياى يقينيه‌دن نتايج صحيحه استخراج ايتمك ياخود تعبير آخرايله مقدمات يقينيه‌دن استنتاج صورتيله برماده‌يى اثبات ايلمكدر مثلا (ايكى مثلثك اوچ ضلعى نظيرنظيره مساوى اولسه‌لر او مثلثلر بربرينه مساوى اولورلر) دعواى نظريه‌سى (ايكى سطحك جميع نقطه‌لرى بربرينه منطبق اولسه اوسطحلر بربرينه مساوى اولورلر) مقدمه‌سيله اثبات اولنديغى كبى برهانك ايكى صورتى اولوب بريسى برمقدمه‌نك متضمن اولديغى نتيجه‌نك استخراجيدر مثلا علم حسابده متناسب عددلرك تعريفندن طرفين مجموعى وسطين مجموعنه مساوى اولديغى و برتناسب هندسه‌نك حدود ثلثه‌سى معلوم اولديغى حالده برضرب و برتقسيم ايله حد رابعه‌نك تعيينى ممكن اوله‌جغى وعلم هندسه‌ده دخى دائره‌نك تعريفندن جميع نصف قطرلرينك بربرينه مساوى اولدقلرينى استدلال ايلمك كبى قاعده ١ برهان علوم متعارفه‌نك وياتعريفاتك وياخود اولجه اثبات اولنمش اولان قضايانك اوزرينه بنا ايدلمليدر ٢ استعمال اولنان علوم متعارفه‌يك بديهى وقضيه‌لر دخى مسلم وياخود مثبت اولمق لازم كلوب مغلقجه وغير واضح اولان قضيه‌لر دخى اثباتسز براقلمامليدر ٣ تعريفاتك هربرى ذهنا معرفنه تبديل اولنه‌رق صحت وعدم صحتى لايقيله تحقيق اولنمليدر ٤ دها واضح صورتله اثباتى ممكن اوله‌ميان وياخود بنفسه بينه اولان قضيه‌لرى اثبات قيدينه دوشلمامليدر مثلا نقطهٔ واحدهٔ معلومه‌دن خط مستقيم معلومه يالكز برموازى رسم اولنه بيله‌جكى قضيه‌سى كبى كه بوحكم خط مستقيمك تعريفندن بالطبع حاصل اولور ٥ استخراج اولنان نتايجك هربرى انتاج اولنديغى مقدمه‌نك صحيحا داخلنده بولنمليدر برهانك ديكر صورتى برقضيهٔ جزئيه‌نك صحتنى ياعلوم متعارفه وياخود اولجه مثبت اولان قضايا واسطه‌سيله اثبات ايلمكدر مثلا (محيط دائره‌ده واقع برزاويه‌نك مقدارى انك ضلعلرينك موتر اولديغى قوسك نصفنه مساوى اولور) قضيه‌سى كبى كه زاويهٔ مزبوره قوس مزبورك موتر اولديغى زاويهٔ مركزيه‌نك نصفى اولمق لازم كله‌جكنك استنتاجيله اثبات اولنور قاعده ١ استنتاج اولنان قضيه كنديسنى منتج اولان مقدمه‌نك نتيجهٔ صحيحه‌سى اولمسيله برابر بومقدمه ياذاتا بديهى اولملى وياخود اولجه اثبات اولنمسى جهتيله كسب بداهت ايلمليدر ١ نتيجه‌دن مقدمه‌يه ومقدمه‌دن دخى بونى منتج اولان

دیكر مقدمه‌یه تدریجاً انتقال اولنه‌رق نهایت علوم متعارفه‌دن و یا تعریفاتدن برینه استناد اولنملیدر

برهانك بر نوعی دخی برهان خلف تعبیر اولنـاندركه بوكا قیاس خلف دخی دینلوب خلافنك عدم صحتنی تحقق ایتدیره‌رك بر ماده‌یی اثبات ایلمكدر مثلا بر عمودك اوزرنده واقع هر قنغی نقطه‌دن موقع عمودك ایكی طرفنده مساوی بعدده بولنان نقطه‌لره وصلی ممكن اولان خطوط مستقیمه‌نك جمله‌سی نظیر نظیره مساوی اولدیغی قضیه‌سنی بونلرك نه برندن بیوك ونه برندن كوچك اوله‌بیله‌جكندن و بو جهتله عدم مساواتلری محال اوله‌جغندن استنتاج ایله اثبات ایلمك كبی كذلك بر خط مستقیم محیط دائره‌یی ایكی نقطه‌دن زیاده‌ده قطع ایده‌میه‌جكنك اثباتی مراد اولندقده ابتدا او خط مستقیمك محیط دائره‌یی اوچ نقطه‌ده قطع ایتمسی فرض اولنه‌رق او حالده بو نقطه‌لردن هر برینك مركز دائره‌یه بعدی نصف قطره مساوی اوله‌جغندن بو بعدلرك اوچی دخی بر برینه مساوی اولمق لازم كلوب و بو جهتله بر نقطه‌دن بر خط مستقیمك اوزرینه خطوط ثلثهٔ متساویه رسم اولنمسی ممكن اولمق ایجاب ایدوب بو ایسه خلاف اولمغله بر خط مستقیم محیط دائره‌یی ایكی نقطه‌دن زیاده‌ده قطع ایده‌میه‌جكی بو طریق ایله ثابت اولور برهان خلفك قاعده‌سی اثباتی مطلوب اولان قضیه‌یه مباین هر قاچ صورت ملحوظ ایسه انلرك كافه‌سنی تحری ایدرك جرح و ابطال ایلمكدر انجق علمك اصل منتظر اولان ثمره‌سی ازالهٔ جهل قضیه‌سی ایكن بو صورتله حاصل اولان معلومات تمامیله ذهنی اقناع ایده‌مدیكندن یعنی بر شیئك شو وجهله اوله‌میه‌جغی بونكله اكلاشیلورسه‌ده نیچون اوله‌مدیغی بیلنه‌مدیكندن طوغریدن طوغری‌یه اثباتی ممكن اوله‌میان موادك غیریده خلف طریقندن صرف نظر اولنملیدر

برهان برده لمی و انی‌یه منقسم اولوب برهان لمی مؤثردن اثره استدلال صورتیله اولاندر مثلا واجب تعالی حضرتلرینك صفات كمالیه‌سنی وجود یله اثبات ایتمك و كیجه‌لین آتشی كوروبده اندن دومان ظهور ایلدیكنی استدلال ایلمك كبی برهان انی دخی اثردن مؤثره استدلال صورتیله ترتیب اولنـاندر مثلا جناب مسبب الاسبابك موجود اولدیغی مشهود دیدهٔ جهانبان اولان حسن انتظام عالم

ایله اثبات ایتمك و بر محلدن توتون چیقدیغنی كوره‌رك انده آتش بولندیغنی و یاخود بر آدمك امراض جلدیه‌دن بر علته مبتلا اولمسندن انك دمنده بوزقلق اولدیغنی استدلال ایلمك كبی

صناعات خمسه دیدكلری برهان ایله جدل و خطابه و شعر و مغالطه‌دن عبارت اولوب برهان یقینیاتدن تركب ایدن قیاسدر مثلا (عالم متغیردر هر متغیر حادثدر بو صورتده عالم حادثدر) كبی جدل مشهورات و یا مسلماتدن مرتب اولاندر مثلا (شو معامله عین ظلمدر هر ظلم شایان تقبیحدر بو صورتده شو معامله شایان تقبیحدر) كبی خطابه مقبولات و یا مظنوناتدن مركب اولان قیاسدر (مثلا فلان آدمك حال و طورندن ایكی یوزلی كبی اكلاشیلور هر ایكی یوزلی اولاندن احتراز لازمدر بو صورتده فلان آدمدن احتراز لازمدر) كبی شعر مخیلاتدن عبارت اولاندر مثلا (چرخه تعلیق ایلسم بو وصف در دندانكی * مشتری نظم پاكم عقدهٔ پروین اولور) كبی مغالطه دخی وهمیاتدن تشكل ایلیان قیاس اولوب اگر مقدمه‌لری حق و صوابه مشابه اولان قضایای كاذبه‌دن ایسه سفسطه دینور و بو مشابهت یا صورةً اولور مثلا (شو دیوارده‌كی رسم آتدر هر آت كشنر بو صورتده شو دیوارده‌كی رسم كشنر) كبی و یا مادةً اولور مثلا (انسان حیواندر حیوان جنسدر بو صورتده انسان جنسدر) كبی و قضایای مشهوره‌دن اولدیغی حالده اكا مشاغبه اطلاق اولنور مثلا (شو جنازه‌در هر جنازه‌دن قورقلور بو صورتده شوندن قورقلور) كبی و قضایای وهمیهٔ كاذبه‌دن دخی مرتب اوله‌بیلور مثلا (هر موجود اشارت حسیه‌یه قابلدر روح موجوددر بو صورتده روح اشارت حسیه‌یه قابلدر) كبی و برهانه مقابله اولنورسه سفسطه و جدل مقابله‌سنده استعمال اولندیغی تقدیرده مشاغبه اولمش اولور برهانك غایتی علم یقینینك استحصالی ماده‌سی اولوب جدلدن مقصد دخی یا الزام خصمدر و یاخود برهانك ادراك و اذعانندن عاجز اولانی اقناعدركه بو تقدیرده اكا دلیل اقناعی دینور و خطابه خلقی منافع صحیحه‌یه بوانه سوق و ترغیب و یا حقلرنده مضرتی مستلزم اوله‌جق حالاتدن تبعید و تجنب ایتمك و شعر دخی نفسی بر شیئه تشویق و یا بر شیدن تنفیر ایده‌جك صورتده تأثیرات اجرا ایلمك ایچوندر فسادینه عدم وقوف ایله یاپیلان سفسطه‌دن مرام تحصیل علم

ایده بلمك زعمندن واصل مغالطه‌دن غرض ایسه خصمی تغلیط واسکات سوداسندن عبارتدر برهان صورتیله استدلال ایدنه حکیم وجدل طرزنده قیاس ترتیب ایلیانه جدلی ویا مجادل وخطابه یولنده ایراد کلام ایدنه خطیب وشعر سویلیانه شاعر وسفسطه‌یی استعمال ایلیانه سوفسطائی ومشاغبه صورتنده قیاس واستدلال ایدنه مشاغبی تسمیه اولنور

معلوم اوله که معارفك اتم واکملی اولان یقین ایکی وجهله اوله بیلوب بری یقین بالذات ودیکری یقین بالواسطه در اولکیسی دفعهٔ ذهنده حاصل اولان علم یقینیدر وبوکا یقین بدیهی ویقین ضروری دخی دینور مثلا (جزؤ کلدن کوچکدر) کبی ایکنجیسی طوغریدن طوغری‌یه اولیوب نظر واستدلال واسطه‌سیله استحصال اولنانلردر که یقین نظری دخی اطلاق اولنور مثلا (ایکی خط مستقیمك تقاطعندن حادث اولان زاویه‌لردن متقابل بولنان هر ایکی زاویه بربرینه مساویدر) کبی تقسیم آخر ایله دخی درت قسمه یعنی یقین حسی ویقین وجدانی ویقین عقلی ویقین قلبی‌یه منقسم اوله‌رق یقین حسی حواس ظاهره اعانه‌سیله حصوله کلانلردر مثلا (اجسام خارجده موجوددر) و (غازك شعله‌سی قوتلیدر) کبی یقین وجدانی حاسهٔ باطنه‌نك وجوده کتوردیکی معلومات یقینیه‌در مثلا (ذات عالیکزه عرض وافاده ایده‌جکم بعض خصوصات واردر) و (اسکداردن کلیورم) و (قلمه النان مسوده‌یی مطالعه ایلمش ایدم) کبی یقین عقلی مجرد قوهٔ عاقله ایله حاصل اولوب نقیضی هر حالده محال اولانلردر مثلا (سببسز اوله‌رق هیچ بر اثر فعله کلمز) و (بر مثلث قائم الزاویه‌نك وترقاعده‌سی مربعی ضلعین باقیین مربعلری مجموعنه مساویدر) و (کشی خیر ایشلرسه مکافاته وشری ارتکاب ایلدیکی حالده مجازاته استحقاق کسب ایدر) کبی یقین قلبی دخی شهودك شهادتیله تحصیل اولنان یقینیدر مثلا (فاتح مصر سلطان سلیم خان اول حضرتلریدر) و (لوندره پارسدن بیوکدر) کبی

فصل خامس انواع خطایانك تعریفی واسباب موجبه‌سیله فکری خطادن محافظه ایتمك جهات امکانیه‌سی

خطا دیو نفس الامره موافق اولمیان حکمه یعنی بر قضیهٔ کاذبه‌نك صادق

بلمنمسنه دینور مثلا کرهٔ ارضك حرکت دوریه‌سی دلائل قویه ایله ثابت اولمشیکن (شمس ارضك اطرافنده دوران ایدر) دینسه خطا اولمش اولور انجق خطا حقیقت حالك خلافی اولان برشیئك تصورنده اولیوب انك خارجده موجود اولدیغنه حکم واعتقاد ایلمکده‌در مثلا قنادلی برآت توهم ایتمك کبی جهل ایله خطا بیننده شو فرق واردر که اولکیسی هیچ بیلمامکدن عبارت اولوب ایکنجیسی ایسه بیلدیکنی بیلمامك یعنی برشیئك صحیحنی بیلمدیکی حالده انی بیلمدیکندن دخی غافل اوله‌رق بیلورم ظن ایلمکدر بو حاله کوره جهل خطادن اهون اولمق لازم کلور

خطایای متنوعه‌نك صورت حصولی جهتیله اقسام اربعه‌یه تقسیمی مشهور اولوب برنجیسی نوع انسانك عمومنه شامل ومشترك اولان خطایای طبیعیه‌در مثلا معشوقه‌سنك نقایصنی عاشقك کورهمامسی وبلکه بونلره کمالات نظریله باقمسی کبی ایکنجیسی هر کسك خلقت ذاتیه وصورت تربیه واصول مألوفه وسائره‌سی اقتضاسنجه کندینه مخصوص اولان خطایای شخصیه‌در مثلا برآدم منافق سوزینه الدانه‌رق کندی محب صادقی اولان دوستی حقنده سوء ظن ایلمك کبی اوچنجیسی بعض غلطات لسانیه‌دن نشأت ایدن خطایادر مثلا اوچ کون پرهیز ایتدیرلمسی تنبیه اولنان برخسته‌نك کیجه جانی استدیکنی یمسی تجویز اولنمق کبی دردنجیسی برصنفه ویا طریقه عائد اولان خطالردر که اکثریا علوم وفنونه دائر خصوصاتده واقع اولور مثلا روحك بدنه تصرفی برسیالهٔ لطیفه واسطه‌سیله جاری اولدیغنه قدمای فلاسفه‌دن برطاقمنك ذاهب اولملری کبی تقسیم آخر ایله خطایای تصدیقیه وخطایای استدلالیه‌یه منقسم اولوب خطایای تصدیقیه تصدیقاتده وقوعبولان خطالردر مثلا (کسوف البته برفلاکته دلالت ایدر) کبی خطایای استدلالیه دخی نظر واستدلالده فساد وقوعندن نشأت ایدن خطالر اولوب اصطلاح جدیده نظرا اکر فسادینی بیلیه‌رك ایسه سفسطه وبیله‌رك یعنی اغفال قصدیله اولدیغی حالده مغالطه تعبیر اولنور انجق خارجدن بونلرك فرق وتمییزی اکثر وقتده پك مشکلدر وکیفیت فسادی یا لفظده ویا معناده اوله‌جغندن ایکی قسم اولوب برینه سفسطهٔ لفظیه یاخود مغالطهٔ لفظیه ودیکرینه سفسطهٔ منطقیه یاخود مغالطهٔ منطقیه

دینور قسم اولك فسادی الفاظ مشترکه‌نك التباسندن نشأت ایدر مثلا اون ایکی برجك برینه اسد تسمیه اولندیغندن واسد برنجی حیواناتدن بولندیغندن برجلرك بری برنجی برحیوان اولدیغنی استدلال ایلمك کبی که حد اوسط اولان لفظ صغراده وکبراده عین برمعنایی افاده ایتدیکی جهتله حدلرك عددی درت اولمش اولور قسم ثانی دخی براساس کاذب اوزرینه مؤسس اولان قیاس اولوب بونك دخی باشلیجه اولان نوعلری سکزدر برنجیسی تغییر مبحثدرکه صدددن خروج ایله خصمك دخی قبول ایتدیکی ماده‌نك جرحنه ویاخود انکده مسلمی اولان قضیه‌نك اثباتنه قالقشمقدر وکثرت وقوعنه نظرا مثال ایرادینه احتیاج یوقدر ایکنجیسی اصل اثباتی مطلوب اولان ماده‌یی اثبات ایده مامش ایکن انی مثبت حکمنده طوتمقدر مثلا زیاده‌سیله شراب ایچنلك سرخوش اولمسی شرابده برقوهٔ مسکره بولنمسندندر دیمك کبی که مراد شرابك نیچون سکر ویردیکی بیلنمك اولدیغی حالده کویا سببی بیان اولنیور کبی کوسترلیور ایدی بالکز اندن حاصل اولان اثرك تعبیر آخرایله افاده سندن عبارتدر اوچنجیسی سببك غیری‌یه سببیت اسنادیدر مثلا ایام باحور اثناسنده صیجاغك کسب شدت ایتمسنی شعری نام یلدزك تأثیرینه حمل ایلمك وبرقابك ایچنده‌کی صو طوکوبده اوقابی چاتلتدقده بوکیفیتی کأن صویك حجمی کوچلمسندن طولایی صو ایله قابك اراسنده قالان اچیق یری حکم طبیعت قیاندرمق لازم کله‌جکنه عزو ایتمك کبی که علم حکمت طبیعیه‌یه واقف اولانلرك معلومی اولدیغی اوزره صوغق صو انجماد حالنه کلدیکی وقتده حجمی تناقص ایتدیکندن بشقه بالعکس جزئیجه تزاید بیله ایتدیکندن قابك چاتلمسنه سبب بوتزاید حجمه طیانه‌مامسندن بشقه برشی دکلدر دردنجیسی دلیلك دعوایه موقوف اولمسی یعنی موضوع بحثك اثباتیله ثابت اوله‌بیله‌جك اولان قضیه‌نك موضوع مذکوری اثباته دلیل اتخاذ اولنمسیدرکه بوکا مصادره دینور مثلا کرهٔ ارضك متحرك اولدیغی شمسك ثابت اولمسیله اثبات ایلمك کبی که دور دخی بونده داخلدر بشنجیسی استقراء ناقصدر مثلا اوروپا قطعه‌سنده متمکن اولان ملل مختلفه‌نك کافه‌سی بیاض آدملردن عبارت اولمسندن نوع انسانك عموما بیاض اولدیغی وطلومبه بوریسنده صویك اوتوز ایکی قدم ارتفاعه قدر چیقدیغنه نظرا الی غیر النهایه صعودی ممکن اوله‌جغی اعتقادنده بولنمق کبی

التنجیسی وقوعات عارضه‌دن احوال دائمه‌یه استدلال ایدلمسیدر مثلا برینك برخصوصده حسب البشریه تدبیرسزجه طورانمسندن ذاتا نقصان عقل ودرایتنه وبرمملکتده برسنه فوق العاده اوله‌رق قحط وقوع بولمسندن اراضیسنك منبت ومحصولدار اولمدیغنه حکم اولنمق کبی یدنجیسی برکلك بعض جزؤلرینه مخصوص اولان شیئك مجموع اجزاسنه تعمیمیدر مثلا اطبادن بعضیلرینك عدم حذاقتی کوریله‌رك علم طبی کلیا انکار ایتمك وروح ایله جسمدن مرکب اولان انسانك متفکر اولمسندن جسمده دخی قوهٔ متفکره بولندیغنی استدلال ایلمك کبی سکزنجیسی برجهتله صحیح اولان شیئك ازهر جهت صحتنه حکم اولنمسیدر مثلا اسکی روما مورخلرینك مؤلفاتنده بعض وقوعات غیر صحیحه مندرج ومسطور اولدیغندن هر بر یازدقلری اکاذیب واراجیفدن عبارت اولدیغنه حکم ایتمك کبی وفلاسفه‌دن برفرقه‌نك زعم مجنونانه‌سی اوزره جناب واجب الوجود اشکال موجوده‌نك اشرف واعلاسی اولان شکل انسانی ایله متشکل اولمسنه ذاهب اولمق کبی که انسانك خلق بیورلدیغی شکل وهیئتك اجسامه نسبتله اعلالغنه سوز یوغیسه‌ده علی الاطلاق اویله دکلدر

کله‌لم خطایای ذهنیه‌یی ایجاب ایدن سببلره بونلرك الك باشلیلری ایکی اولوب ای عدم تأنی وملاحظه‌دن ودیکری حسد وطمع وکبر وغرور وحدت کبی اغراض نفسانیه وانفعالات قلبیه‌دن عبارتدر

خطایای تصدیقیه‌نك تدابیر تحفظیه‌سی خفت وعجله‌دن احتراز ایدوب برماده‌یی لایقیله تدقیق ایتمدکجه قبول وتصدیق ایتمامك وکندی رأینی سائرلرك وخصوصا عقلا وعلما تفوقی درکار اولانلرك رأی ومطالعه‌لریله موازنه ایتمك وبرخصوصده اختلاف آرا وار ایسه بونلری یکدیکریله بالمقایسه ایچلرندن الك زیاده عقله ملایم اولانی مرجح طوتمق ووقوعات مرویه حقنده دخی مخبر وراوینك حال وشاننه نظر ایله موثوق ومعتمد وبیغرض اولوب اولمدیغنی تحقیق ایلمك وشاهدلرك تعددیله اخبارك قوت بولمسی امر طبیعی اولمسیله عادی شیلرده اکثریت قاعده‌سنه رعایت ایدوب فقط نظریات واعتقادیاتده داعما اربابنه مراجعتله انلرك افکاری ولو اکثریته مخالف اولسه بیله نفس الامره موافق اوله‌جغندن صدق وحقیقتی انده ارامق واغراض نفسانیه‌نك ایسه هر برشیئی مزاجه موافق

صورتده کوسترەرك انسانی اغفال ایتمسی جهتیله کوکل انلردن آزاده اولمدجه صدق وصوابك میدانه چیقارلمسی قابل اولەمیه جغندن بوشبهه حکم ایتمزدن اول اومقولە تأثیراتی ازاله و برطرف ایلمك یولنه باقمقدر وروایات ومنقولاتك امور معقولەدن اولمسی شرط ایسەده بونده دخی کوزەدیلەجك بعض دقایق واردر شویله که عادات جاریه وقوانین طبیعیەیی تغییره حضرت رب العالمینك قدرت جلیلهٔ صمدانیەسی بدیهی اولدیغی کبی وقتیله عادتا محالاتدن کورینان بعض شیلرك مؤخرا وجوده کلمسنه وازجمله بوسته عربەسیله اون ساعتده کوج ایله قطع اولنان مسافەنك برساعتده آلنمسی وبربردن برقاچ کونلك بعدی اولان ایکی محلك بیننده آن واحدده مخابره اولنمسی ممکن اولەبیلەجکنی اوائلده ذهنلر بروجهله قبول ایدەمزایکن تیموریوللر وتلغرافلر ایجاد اولنەلی بونلرك اجرا آت فعلیەسی کورلمکده اولمسنه نظرا برماده محال عقلی حکمنده بولنمدجه همان تدقیق ایتمکسزین ردینه مبادرت جائز دکلدر

خطایای استدلالیەنك چارەسی دخی قواعد قیاسیەیه تطبیقدر یعنی مقدمه اولان قضیەلری بولوب وکلام وعبارەیی قیاس شکلنه قویوب قیاسات حقنده علم منطقك بیان ایلدیکی احکامه موافقمیدر دکلمیدر تحقیق ایتملی واثنای مباحثەده معترضی دخی بودائرەنك خارجنه چیقمامغه مجبور ایدەجك صورتده طورا نملیدر اشته تعریف اولنان تدبیرلرك اتخاذ واجراسی برچوق خطیئاتك منعنه مدار اولەبیلەجکنده شبهه یوقدر انجق کمال تام جناب حکیم علامه خاص اولدیغندن (الانسان مرکب من الخطاء والنسیان) ماصدقنجه فکر ونظر واستدلالده دخی خطا وغفلتدن بتون بتون سالم اولمق قابل اولەمیەجغی قضایای واضحەدندر

تم

مقتضای حاله مطابق ایراد اولنان کلامك دلالت ایلدیکی معانیٔ متعددەنك سنجیده بیان مرام اولمسنه لازم غیر مفارق اولان وهرلسانده طبیعی مندرج بولنان علم منطقك لسان سلاست رسان ترکی وطرز جدید اوزره بیانی شامل اشبو کتاب صحت ادا عیار علوم دینمکه سزا اولدیغندن عصر معارفحصر جناب شاهانه آثار نافعەسندن اولمق اوزره ارباب مطالعەنك استفادەسیچون تقویمخانهٔ عامرەده محمد لبیبك نظارت عاجزانەسیله طبع وتمثیل قیلندی فی اواخر ذی القعده سنه ١٢٧٧